

آذربایجانین بئش چاغداش شاعری

دکتر زهتابی | باریشماز | شهریار | کریمی مراغه‌ای | دکتر مبین

نعمت مسگری

آذرتوران یاینائوی

تبریز - ۱۳۹۹

سرشناسه	مسگری، نعمت، ۱۳۵۳ -
عنوان و نام پدیدآور	آذربایجانین بیش چاغداش شاعری: دکتر زهتابی، باریشماز، شهریار، کریمی مراغه‌ای، دکتر مبین / نویسنده نعمت مسگری.
مشخصات نشر	تبریز: آذر توران ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	۳۰۴ ص.
شابک	978-622-6063-79-1
وضعیت فهرست نویسی	فیفا
موضوع	شعر ترکی -- ایران -- قرن ۱۴ -- تاریخ و نقد
موضوع	Turkish poetry -- Iran -- 20th century -- History and criticism
موضوع	شاعران ایرانی -- آذربایجان -- قرن ۱۴ -- نقد و تفسیر
موضوع	Poets, Iranian-- Azerbaijan-- 20th century -- Criticism and interpretation
رده بندی کنگره	PL۳۱۳/۵
رده بندی دیوبی	۸۹۴/۳۶۱۰۹
شماره کتابشناسی ملی	۶۰۵۲۷۸۳

آذربایجانین بیش چاغداش شاعری

(دکتر زهتابی، باریشماز، شهریار، کریمی مراغه‌ای، دکتر مبین)

مؤلف: نعمت مسگری

مقدمه: دکتر حسین محمدزاده صدیق (دوزگون)، دکتر ارشد نظری،
دکتر صمد رحمانی خیای، بهرام اسدی، رضا همراز، سولماز حیدری
تایپ: سولماز حیدری

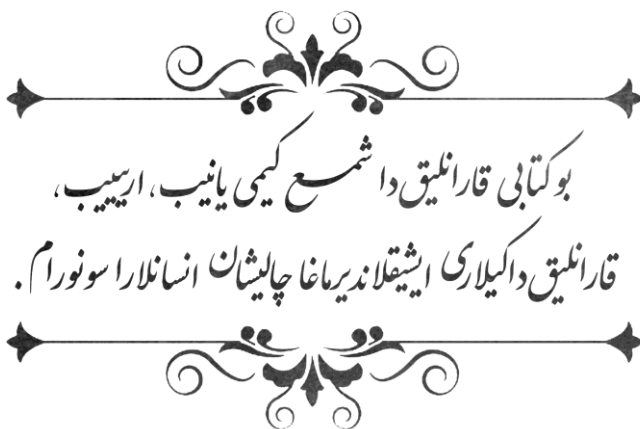
صفحه دوزومو و جلد طرحی: مهدی میمندی
ناشر: آذر توران، نباتی نشریاتی ایش بیرلییی ایله
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد / بیجیم: رقعی / صفحه سای: ۳۰۴
بیرینجی چاپ. ۱۳۹۹

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۶۳-۷۹-۱

مرکز فروش: تبریز- مابین سهره طالقانی و تربیت - مجتمع تجاری استاد شهریار - زیر همکف - پلاک ۴۶
تلفن: ۰۴۱۳۵۵۴۷۵۱۰

قیمت: ۵۰۰۰۰ تومن

نعمت مسگری ۰۹۱۴۱۰۱۹۲۸۰

بوکتابی قارنلیق داشمع کیمی یانیب، ارییب،
قارنلیق داکیلاری ایشقلاندیرماغا چالیشان انسانلاراسونورام.

ایچینده کیلر

۷.....۱. دکتەر حەسەن مەحمەدزادە سەدەق (دووزگون) سۆز.

۱۰.....۲. دکتەر حەسەن مەحمەدزادە سەدەق (دووزگون) سۆز.

۱۴..... دکتەر ارشد نەزەرى سۆز.

۲۱..... دکتەر سەمەد رەمانى خىاوى سۆز.

۲۸..... بەرام اسدى سۆز.

۳۰..... (تەقرىظ). رەزا ھەمراز سۆز.

۳۲..... نەمەت مەسگرى ھابىئەلە يازدىغى كىتابلارلا تانىشلىق. سولماز حەيدرى سۆز.

۳۹..... نەمەت مەسگرى سۆز.

شاهین زنجیرده ایله زهتابی

گرایش..... ۴۳

۱- «شاهین زنجیره» کتابینداکی شعرلرین قیسالمیشی..... ۴۴

۲- سوسیالیزم..... ۵۴

۳- یاد ائل ده سعادت!..... ۶۹

۴- اومانیزم- اینترناسیونالیزم..... ۸۴

۵- یاشام فلسفه سی..... ۹۸

۶- آنا دیلم..... ۱۰۹

باریشماز ایله دووارلار

گيريش ۱۲۳

۱- سلاح - ساواش ۱۲۴

۲- امپرياليزم ۱۳۳

۳- دووار ۱۳۹

۴- نفرت، باريشمازلىق ۱۵۲

۵- آزادلىق اوغروندا ديرهنيش ۱۵۸

۶- شعر بله شاعرلىك ۱۷۰

استاد شەھىرلار اۆز شەھەرلىرىدە

- گېرىش..... ۱۸۳
۱- يالان دىنيا..... ۱۸۴
۲- تورك دىلى..... ۱۹۲
۳- تەمدىن..... ۲۰۰
۳- استاد شەھىرلار تۈركچە دىۋانىدا املاء مەسىلىسى..... ۲۱۱

كرىمى ايله رىنگارنىڭ

- گېرىش..... ۲۱۹
۱- كرىمى نىن ياخشى اۆزلىكلىرى..... ۲۲۰
۲- كرىمى نىن ياخشى اولمايان اۆزلىكلىرى..... ۲۲۴
۳- يالانچى دىنچىلەر..... ۲۳۱
۴- باتى مەنىتى..... ۲۴۴
۵- قادىن..... ۲۶۴

جىداملى سارا ايله دىكتىر مېيىن

- گېرىش..... ۲۷۳
۱- يۈرد سئۈرلىك (ناسىۋىنالىزم)..... ۲۷۴
۲- اىنتىرناسىۋىنالىزم- اومانىزم..... ۲۷۹
۳- ايش ايله ايشچىلەر..... ۲۸۵
۴- جىداملى..... ۲۸۹
۵- دىكتىر مېيىن اۆز دىلىنىدىن..... ۲۹۵

- يازارىن چاپ اولموش كىتابلار..... ۳۰۰

اۇن سۆز

دكتور حسين محمدزاده صديق (دوزگون) ۱

نعمت مسگرى نين شعر آراشدیرما و اینجلمه شیوه سى تام اؤزونه مخصوص بیر شیوه حساب اولونور. او ایلک اۇنجه اینجه له مەیه قويدوغو شعر و منظومه نین خلاصه سین اوخوجویا تقدیم ائدیر. بو چوخ گۆزل بیر شیوه دیر. اوخوجو اول بحثه موافق کتایین محتواسی ایله تانیس اولور و سونرا تنقیدچی نین الینده توتدوغو مشعل ایله اثرین لاپ درینلرینه و یارادیجیلیق محصولونون ان قارانیق و گیزلین یئرلرینه سفر ائدیر. دئملی، اوخوجو تنقیدچی نین کؤمه یی ایله هم اثرین محتواسیندان خبردار اولموش و هم ده اونون لای با لای چالالارینا ال تاپمیش دیر. بئله لیکله اوخوجونون ماراغینی اثرین اصلین اوخوماغا آرتیریر و اونو، شخصاً نقده توتولان یارادیجی محصولونو اینجه له مە سینه میل و ماراغا میدان آچیر.

مثال اوچون «شاهین زنجیرده» شعرى نین قیسالمیشینی اوخویارکن، اوخوجو بیلیر کی بورادا رحمتلی زهتابی کئچمیش شوروی سیستمینده ایچی بوش و آلدادیجی اینترناسیونالیزمدن سۆز ائتمیش دیر. هم ده شاعر، شوروی چیلرین دیل ده ایشه - امه یه وئردیکلری ده یئرله باخمایاراق، اورک ده ایشچی یه و امکچییه قارشى اولدوقلارینی گؤستمک ده دیر و اصلینده اؤزو کیمی آیاغی قانداللاردا اسیر و محبوس یاشایان شاعر و ائل اوغوللاری نین آجی سرگذشت و یاشایش ماجرالاریندان سۆز آچمیش دیر. یازیچی و منتقد هر بش شاعرین آراشدیردیغی شعرلری نین خلاصه سین وئردیکدن سونرا اونلاردا اولان آنا مضمونلاری سئچیب، اونلارین اوزرینده بحث ائدیر. مثال اوچون زهتابی نین شعرلری نین یاتاغینا سریلن سوسیالیزم، اومانیزم و اینترناسیونالیزم موضوعلارینی آیدینجاسینا آچیب سؤکور و شاعرین بئله مسئله لرله

مناسبت‌ده اولان اساس مقصدینی اورتایا قویور و اؤز آلدیغی نتیجه‌لری جانلی مثاللار ایله بزه‌بیر و بعضاً او قدر مثال گتیریر کی اوخوجونو بیر داها دوْنوب اثری اوخوماقدان ساری فراغه ساری یؤنلدر. مسگری، شعرى نقد ائتمه یوللارینا واقف و آییق بیر تنقیدچی کیمی، هر شعرین عمومی یؤنلرینه دقت یتیریر. مثال اوچون شعرین معنا و محتواسینی نقد ائتمه‌ده، مضمون و معناین نتیجه و نه کیفیت‌ده آچیقلاماسیندان، شعرین انسانلاردا اومود یاراتما و گله‌جه‌یه اینام بسله‌مه‌سیندن و یئنی بیر مضمون اولماسی و یا اولماماسیندان بحث ائدیر. محتوا یانیندا شعرده اولان خیال عالمی و شعرین تصویری یؤنلریندن سؤز آچیر و هم ده شعرین دیلیندن دانیشیر. شعرین دیلی مضمون و معنای آچیقلاما شیوه‌سی و خیال یا ایماژ ایسه عبارهلر و جمله‌لر ایچینده یاتان بیر حال و هوادیر کی شعرین ریتم و آهنگی ایله سیخ باغلی‌دیر. همین سؤز ائندیسمیز «شاهین زنجیره» شعرینین مثبت جهتلری و اولوملو یؤنلرینی آچیقلايان تنقیدچی گؤستریر کی شاعر، اؤزوندن قاباق کی و حتی کلاسیک شعرلرده اولان آلدانیش و اسارت موضوعلاریندا دانیشیلسا دا، زهتایی همین مضمونو بو شعرین جان مایاسینا چئویرمیش‌دیر. شعر نقدینده اولان بئله شیوه‌ده بیر مزیت و اوستونلوک واردیر. او دا بودور کی اولاً سبب اولور اوخوجو نقد مدنیتی ایله یاخیندان تانیش اولسون و بونو منیمسه‌سین و هر کسی مطلق چیلیکدن قورتاریر و فورمالیزمه قاپیلمادان، یالانچی نقدلر و عیبه‌جر شعر تانیتیم یوللارینا یوخ دئیر. جدی نقدلره لایق شعرلر و مجموعه‌لر سئچیر و هئچ جوهره طرف کشلیک ائتمه‌دن یالئیز شعرده اولان انسانی ساواش و مبارزه‌لرینه یاردیم ائدن، انسانی اوجا توتان و انسان حیثیتینی قورویان مسئله‌لر اؤنه سورور. بیر یئرده رضا پالانی (پهلوی) دن نقل اولور کی دئیمیش‌دیر: «... اخیراً به عنوان تجدد ادبی مزخرفاتی دیده می‌شود که گویندگان آن را قطعاً باید تسلیم دارالمجانین نمود.»^۱ بو سؤزلرین دوغرودان دا سوادسیز رضا پالانی‌نین دیلیندن آخیب گلمه‌سی و یا فروغی کیمی آدماملار طرفیندن دئیلمه

مىسىلەسى بىر طرف دە دورسون، ھىمىن سۆزلر او زمان دا استىبادىن حاكم اولماسى و شعر دنىاسىنداكى چىراغىن سۇنوب كىچىمەسىندن حكايت ائدىر او زمان و اوندان سونراكى ايللر دە البتە كى ايران دا فارسجا شعرلىرى نقد ائتمە اصولو، يابانچى، بايات و تازىانەلى بىر دىل ايله يازىلىردى. توركجە مظلوم و غرىب اولدوغو اوچون او زمانلار توركجەمىزدە نشر اولان و يايىلان شعرلر، كلاسىك طرزلردە قوشولموش دور. مرحوم على فطرتىن دىوانى كىمى و كىمىسە دە اونا رغبت ائدىب بحث ائتمەيە و نقدە چىكمەيە ميل گۆسترمەيىردى. نعمت مسگرى نىن تانىتىم و نقدىنە چالاشىدىغى شعرلر و شعر مجموعەلرىندە عمومىتەلا اسلامى انقلاب حال و ھواسى واردىر. البتە كى ھر كس ايندى كى منتقدلردن اومور كى ذھنىت چىلىكدن اوزاق دورسون و واقعى گرچك چىلىيە سارى يۇنلرك منطقى و قانونا اويغون بىر نقد يولو سىچسىن. مسگرى ايسە اۋزو انقلاب اوغلودور. اودور كى اونون شعر نقدلرى دە شاعرلرىن دوشونجەوى حركتلىرى حقىندە و مترقى بىر شىوہ ايله تقدىم ائدىلىر. او ھم دىلە، دىل دە اولان صنعت كارلىغا و ھنر گۆسترمەلرە و شعرىن چىشىدلرىنە نظر سالىر. تنقىدچى كھنە سۆزلرى يىنى فرمالاردا و يىنى شىوہلردە سۆيلەين شاعرلىرى يوخ، بلكە قاباقچىل فكرلىرى و انقلابى مضمونلو سۆزلرى داھا دا گوجلۇ، قوتلى و صنعت كارلىقلا دىلە كىتىر شاعرلردن سۆز آچىر. اونون سىچدىيى ھر بئش شاعرىن بئلە دىرى و حيات وئرىجى دىللرى واردىر. من بو تنقىدچىيە توتدوغو يولدا اوغورلار آرزولايىرام.

اؤن سؤز

دکتر حسین محمدزاده صدیق (دوزگون) ۲

زندگی نامه نگاری و شرح کارنامه‌ی علمی شعرا و ادبا پیش از اروپا که از سده‌ی ۱۷ میلادی شروع شد، در کشورهای اسلامی و در زبان‌های عربی، ترکی و فارسی مسبوق به پیشینه‌ای به درازای تاریخ اسلام است و در واقع ادامه‌ی سیره‌نگاری حضرت رسول و ائمه‌ی اطهار به شمار می‌رود که در دوره‌ی خلفای عباسی به اوج خود رسید و کتاب‌هایی نظیر: نورالقیس، معجم‌الادبا، ارشادالادیب، معرفه‌الادیب، وفيات‌الادیان، المنهل‌الصفی و جز آن تألیف گردید. در فارسی در همان سال‌ها تذکره‌هایی مانند لب‌الالباب، چهار مقاله‌ی نظامی، عروضی سمرقندی و بعدها هفت اقلیم، آتشکده‌ی آذر، مجمع‌الفصحا، ریاض‌العارفین نگاشته شد. در زبان ترکی بیش از هر دو زبان عربی و فارسی زندگی‌نامه، حسب حال و تذکره موجود است. زیرا ترک زبانان از سوئی اغلب تذکره‌های عربی و فارسی را به زبان خود ترجمه کرده‌اند و از سوئی دیگر اقدام به حسب حال و شرح احوال نویسی کرده‌اند و یا بر این ترجمه‌ها ذیل و ضمیمه نوشته‌اند. در زبان ترکی حتی از زندگی‌نامه‌هایی سراغ داریم که پیش از ظهور اسلام نوشته شده‌اند. مانند ده‌ها متن ترکی اویغوری که در سال‌های اخیر در دشت تورفان یافت شد که جنبه‌ی آئینی و مذهبی دارند و یا اجزاء کتیبه‌های دشت اورخون که در شرح احوال بزرگان و امیران روزگار فرمانروائی گوی ترکان به شمار می‌آید. در سرزمین آذربایجان آثار کلاسیک در این زمینه به هر سه زبان عربی، فارسی و ترکی آذری نگاشته شده است. و در سال‌های اخیر بویژه پس از انقلاب اسلامی بیش از یکصد عنوان تذکره و زندگی‌نامه در شهرها و مناطق مختلف تألیف شده است که از ارزش، اعتبار و اهمیت خاصی برخوردارند.

مؤلف كتاب حاضر، آقاي نعمت مسگري از پژوهشگراني است كه با انقلاب اسلامي باليده است و چند تأليف در اين زمينه پديد آورده است و كتاب حاضر در ادامهي اين كار حسنه انتشار مي يابد. وي در اين كتاب كم حجم به شرح حوادث زندگي و تحليل اندیشه ها، سروده ها و آثار پنج تن از شعرای مطرح ما، در كنار بحث كوتاهي از زندگي نامه ي آنان پرداخته است. اساس كار نويسنده در اين مجموعه شرح كارنامه ي علمي شاعران مورد پژوهش اوست كه تخصص و تحصيلات اصلي وي زبان شناسي بوده است و پژوهش هاي تاريخي و ادبي نيز دارد. اما مؤلف در اينجا فقط به سروده هاي او اعم از منظومه ها و قطعات شعر پرداخته و به تحليل آنها نشسته. بهتر مي بينم از اينجا به بعد گفتار خود را پيرامون كار وي به زبان تركي آذري كه زبان اصلي كتاب است، ادامه دهم.

مؤلف ايلك اۋنجه شاهين زنجيرده، پروانه نين سرگذشتي، كيچيك قارداشما مكتوب، بذا قالاسيندا، بختي ياتميش عنوانلي منظومه لر و شعر پارچالاري نين خلاصه و يا اۋزو دئميشكن قيسالميشيني وئيرير، سونرا اونلارين محتوا و ايچريكلريني: ۱- سوسياليزم ۲- ياد ائل ده سعادت ۳- اومانيزم- اينترناسيوناليزم ۴- ياشام فلسفه سي ۵- آنا ديلي عنوانلاري آلتيندا تدقيق و تحليل ائتمه يه باشلاير. مؤلف اۋز تحليل لرينده تام طرف سيز و ساده ديل ايله اوخوجونو شعرلرين مضمونلاري ايله تانيش ائديب و بحثلردن چيخاراجاغي نتيجه لري شاعرلرين اۋز ديللريندن بيان ائدير. مثال اوچون اونون اسكي شوروي يه مهاجرت ائتمه دن پشيمان اولماسي سببيني اۋز ديلي ايله بيان ائدير و شعرلريندن مثاللار گتيرير:

آل پرده نين آلتيندا نه وارميش

سۆزله عملين بير بو قدر فرقي اولارميش؟!

و يا اورادا عدالت سيزلپين جاري اولماسيني اۋز ديليله بيان ائدير:

حق سيز اكر اۋلدورسه بيرين وئرسه برائت

كييم سۆيله يه جك دير بئله قانونا عدالت؟

و یا:

آخر سنی بیر گون توتار آهیم
آزادلیق اومیدیلہ بو تورپاقلارا گلدیم
و شاعرین اثرلرینی بیر به بیر تحلیل ائدیر.
و یا مثلاً شہریارین یاشامی ایله علاقه‌دار فکرینی گؤستریمک اوچون، اونون
دنیا و دنیا دا یاشاماغی بیر مسافرتہ بنزتمه‌یین اؤنه سوروب اؤز دلیندن مثال گتیریر:
سنی فرزانہ لر آتدی
تاپیب دیوانہ لر توتدو
کیمی آلدی، کیمی ساتدی
ساتان دنیا، آلا ن دنیا
و دیلمیز اوچون چکدی زحمتلرین اہمیتینی اؤز دیلیله بیان ائدیر:
بیر ایشیلتییدی سہا اولدوزو تک، گؤرسنمز
گؤز یاشیملار من اونو عقد ثریا ائلہ دیم
کتابین مؤلفی ہم ده طرف سیز منتقددیر. او ایناندیغی و دوز ساییدیغی هر بیر
دوشونجه‌نین یانیندا عیبه‌جرلیکلر و سهولره ده اشاره ائدیر. مثال اوچون میرزا حسین
کریمی مراغه‌ای نین شعرلرینی تحلیل ائدیب اینجه‌له‌یرکن یازیلاریندا اولان املاء
یانلیشلیقلاری، یونگول سؤزلرین ایشلمه‌سی و سایره بحثہ قویلموش دور.
هابئله شیمشک تخلص ائدن دکتر محمدحسین مبینین شعرلرینی اینجه‌له‌یرکن
اونون انسانلاردا اؤزلرینه اینانما حسینی یاراتماغا چالیشماسیندان دانیشارکن شعرلریندن
مثال گتیریر:

عاریه گؤزیله دنیا یا باخماق
یانلیشی حقیقت اینانماق دی بو
اؤزگه‌نین گوجونه گوه‌نیب قالخماق
اوچوروم دیوارا دایانماق دی بو

اۋن سۆز ۱۳

كتايين مؤلفى اۋز ايشينده دوزگون بير محتوا آراشديرما استقامتى توتماقلا برابر هم ده هر طرفلى علمى اينجه له مه و تدقيقلرينى، تحسینه لايق، هامى نين آنلا ديغى و ساده بير ديل شيوه سى ايله يازميش دير. من اومود انديرم اونون اثرى ائللريميز طرفيندن مثبت قارشىلانا جاق و چاغداش ادبى تنقيد جريانىنا اولومولو تاثير بوراخا جاق دير.

تهران ۱۳۹۸

اؤن سۆز دکتر ارشد نظری

من همیشه سایین نعمت مسگرینی بؤیوک و روحو اوخشیان موسیقی صحنه لرینده گۆرموشدوم. نه بیلهدیم او سئویملی قیافه نین آرخاسیندا نه درنلیک ده ادبیات، تاریخ، فلسفه و دوشونجه یاتیب دیر. من اونو ساده جه بیر موسیقی معلمی تانیردیم و اوندان اولان سئوگینی وطنه، انسانلارا باشا دوشوردوم و اخلاق گۆزلیکلرینی بیر تهر اوزومده سیندیریردیم. گۆروردوم کی عملوک علم و تجربه لرینی پولسوز- پاراسیز هوسکارلارینین اختیاریندا قویور. گۆردوم کی سس سیز- سمیرسیز اؤز هونرینی یئتگیلشدیریر. اؤزو آغیر آغریلاردان کدرلی اولسا دا، ایسته یی خلقینی سئویندیرمک و روحلاندیرماق دیر. آنجاق سایین نعمت مسگرینی «آذربایجانین بئش چاغداش شاعری» اثری گلیب الیمه چاتدی. بو کتابدا بئش تانینمیش آذربایجان شاعرینین حقینده اولان تانیتمالار، آچیقلامالار، تنقیدلر و اونلارلا یاناشی یازارین اؤزل و باخیلمامیش آچیلاردان باخماسی، بو گونکو شاعر و یازیچیلاریمیزا دا بیر اؤرنک دیر کی بیر خلق شاعری اولماغا نه لر گرکیر. چون کی سایین مسگری آدی چکیله سی شاعرلردن کفایت قدر شعر نمونه لری گتیریب دیر. من داها شعر اؤرنکلریندن واز کئچیرم کی بو اؤن سۆز آرتیق اوزون اولماسین.

بو کتابین ایلک بؤلومو ائلیمیزین و دیلیمیزین ذروه سی اولان بؤیوک محمدتقی زهتابی (کیریشچی) یه حصر اولونوب دور. ایلک باخیشدا دکتر زهتابی نین سوئت دورونده اینانیدیغی اوتوپیا (مدینه ی فاضله) و شمالدان اسیب گلن یوموشاق گیلوارا (نسیم) توخونوب دور. اونون پشیمان اولدوغون و یثیندن وطنه دؤنمه حسرت گۆزلمه لرینی شاهد گتیریب دیر و او حقه ده «شاهین زنجیره» پوئماسینی یثر به یثر

آچىقلايىب و اونونلا ياناشى جمهورى آذربايجاندا كىچىرىلن ياشام طرزينى بير ايلغيم كىمى تصويره چكىب دير. زهتابى نين اۋز كىچىك قارداشينا يازدىغى مکتوبدا اونا تاپشیریغى بو اولموش كى هر يانی گزىب دولانسين، اما چالیشماغا اۋز دوغما يوردونا قايتيسين و يىلسين كى اۋز خلقى ياد اللره سعادته چاتان دئیل و سعادت ايسه بورج آلمالى دا دئیل.

«يوخو» شعرينده شهياري ن اۋز آناسيندان الهام آلماسيندان و اۋزلويونه قايتماسيندان، «بذ قالاسيندا» كى شعرينده قالادا اۋللرله دانىشماسيندان، بختى ياتميش شعرينده انسانلارين سعادته چاتماغا يالني ز اۋز عقللرينه مراجعت ائتمه لرى نين سړيندن سۆز گئتميش دير.

سايين مسگرى سوسياليزم آدلى مقاله سينده دكتر زهتابى نين شعرلى اساسيندا اونون الدهه اتنديى سونوجلارلا ياناشى اۋز باخيشىنى دا او دورون موجود و الدهه اولان رئال فرماسىنى و عمل ده كىچىرىلن سوسياليزميه گۆره راحتجه سينه اورتايا قويوب و تنقيد ائدير و بۇيوك زهتابى نين اۋز شعرلرندن ايسه چوخلو نمونه لر گتيرير. اما من ده بير شى بورادا آرتير مالييام كى ۱۹۱۷- ده باشلانان دئوريم ده عدالت، انسان سئورليك، بوتون خلقلره بير گۆزده باخماق، آزادليق و ... دانيلماز بير گرچك ايدى. منجه گئت ها گئت چئشيدلى نه دنلر اساسيندا، زمان اۋترينده او ده ييشيك ليكلر اورتايا گلدى و ايكنىجى دنيا ساواشى نين سونوجلارى ايسه او وضعيتى ياراتدى و ۱۳۲۵- ده فرقه نين ايران آذربايجانيندا قوردوغو حكومت داغيلدى. شاهين سوي قيرىمى فرقه چيلرى آمانسيز قاچماق و جلای وطن اولماق مجبوريتينده قويدو. فريدون ابراهيمى كىمى دايانيب قالانلار دا آسيلديلار. يعنى دئمك دنيا اوزرينده تايىسيز بير باسقين و سوي قيرىم قاباغلا گلدى كى آز مدت ده يوز مين نفره ياخين انسان جانينى الدن وئردى. مينلر عائله وطندن ديدرگين دوشدو. او دورومدا يئنه جمهورى آذربايجانا قاچيب سيغينماق اوچون هر يئردن ياخشى ايدى. البته سايين مسگرى دئميشكن: او زمان اورادا ايسه گئتل مقياسدا ياشام

یئیلیمیش دیر. عمومی یوخسوللوق، روس شوونیزمی گوجلنمیش دیر. موسیقی آلتی تار رسمی لیکدن چیخاریلیمیش دیر. خصوصاً آذربایجاندا درین فلاکت کئچیردی. دوزدور کی دنیادا صلح مقاولهسی باغلانندی و ساواشلار سون قویولدو و بو اولای بشریتین شیرین آرزوسویدو، اما او صلحون تکجه قربانلیغی آذربایجان اولدو.

سایین مسگری «یاد ائل ده سعادت» بیتگی سینده (مقاله سینده) بؤیوک زهتایدن یئر به یئر اؤرنکلر گتیره رک یادلارا گووه نمهی، اؤزگه لر چیراغینا یاغ تۆکمه یی قینایب یئرسیز قاجیب یاد اؤلکه لرده حقارتله یاشاماغی و اؤز کؤکلریندن قیریلماغی و معناسیز حیات سورمکلری وورغولایب دیر. بونلارلا بئله زهتابی نین اومانستی، اینترناسیونالیستی باخیشینی ثبوت ائندن شعرلریندن نمونه لر گتیریب و یالانچی اومانست، اینترناسیونالیستی قینایب دیر. سایین زهتابی بئله بیر بهانه چیلره درین نفرت گؤستریر و دئیر کی اونلار کوره سل لیبی ده الیرنده او یون- او یونجاق ائدیرلر.

سایین مسگری زهتابی نین «یاشام فلسفه سی» شعرینی آچیقلا یاراق بو گؤتورومو ال ده ائدیر کی زمان- زمان هر رنگه بویانان آدمالار اؤز کؤکلرینی قورویا بیلمز لر و مادی لذتلرده غرق اولارلار. بو مقاله ده شرفلی یاشاماق بیر چینارا بنزه دیلیب دیر. آنادیلی آدلی بیر یازی سیندا ایسه تام معنادا بیر ملتین اساس وارلیغی دیل مسئله سی دیر. دیلین ملته اؤنمین چوخ یئرلی و یئترلی آچیقلا ییب دیر و شووونیزمین اریتمه سیاستی بو سون یوز ایللیک ده بیان ائدیپ و سایین زهتابی نین بئله بیر ایشلرین قارشسی سیندا دایانماغینی گؤزلجه سینه یئرینه یئتیریب دیر. سایین مسگری زهتابینی چوخ درین دوشونوب دور.

ستویملی قلمداش مسگری نین چاغداش شاعرلر سیراسیندان سئچدیکلری نین بیرسی ده باریشماز تخلصلو سایین حیدر عباسی دیر. باریشمازین چئشیدلی شعرلریندن گؤزل اؤرنکلر گتیره رک «سلاح- ساواش» بؤلومونده بیر اساس سایلان امپریالیزمین آلدادیجی سؤزلریندن و غیر انسانی یوللارلا دنیا دا ها بئله بؤلگه ده ساواشلار سالماقلارینا توخونور. اونلار جنایتلره ال وورورلار کی حقسیز منفعتلر

آپارسىنلار و بوايش دە ھىچ بىر جەمئىيەت و ھىتى كۆرپە اوشاقلاردا رحم ائتمەيىرلەر. گۈندە بىر جور سلاھ اووارتماقلا (اختراع ائتمەكلە) كندلرى و شەرلرى وىرانە قويورلار. يئنە بئەلىكلە انسانلاردا اومود وئرىپ اونلارنى صلح يولوندا مبارزەيە چاغىرىر. بارىشمازا حصر اولان مەقالەسى نىن «امپىريالىزم» بۆلۈمۈندە امپىريالىزمىن اۋزلىكلىرىنى ساياراق، وورغولايىر كى اونلار يالنىز سلاھلارنى داياناراق ھەنەيى الە گىتەيىلەر. سايىن مسگرى گۈزۈل آچىقلايىر كى بارىشماز اونودولماز دووار شەرىندە دئىر كى انسانلارنى چىشىدىلى بەھانەلەرلە يىر- يىرىندىن آيىران دووارلاردىر. دىل، دىن، سۈي و ... اىستەنىلمز دووارلاردىر كى خەلقلىرى يىر- يىرىندىن آيىرىپ و اونلارنى يىر- يىرىنە دۈشمەن ائىدىب دىر. بوتون بو دووارلارنى خەرىنى گۈرنلر جەنايتچى امپىريالىستلاردىر. دووارلار اجازە وئرمەيىر كى «مەن» لىر «بىز» اولسون. سايىن مسگرى او مەقالە نىن ۵- يىنجى بۆلۈمۈندە، «آزادلىق اوغرونلدا دىرەنىش» حەسەنىندە يازىر كى: دۈشۈنچەسىز انسانلارنى دووارچىلاردا بويون آيمەكلىرى و ھەق اىستەمەكلىرى اونلارنى داھا گۈجلىندىرىر و اۋزلىرىنى گۈجىدەن سالىر. آرتىرىر كى: سۈيىن يىخىلماغىن گۈرمەك اولار، اما اونون كىچىلىپ، كىچىلىپ گۈلدانا گۈل يىرىنە گىرمەيىن گۈرمەك اولماز. مسگرى جەنابلارنى نىن گۈتۈرۈمۈ اساسدا خەلق شەئرى اولماغىن يىر اۋزلىكلىرى وار. گۈنسل اولماق، قورخماق، كۈكۈنۈ دانماق، اۋگىلىرىن فەلىنە اويماق. بىر دە كى يئىنى لىشمەنىن مەناسى بو دئىل كى انسان اۋز كىملىيىندىن واز كىچە. گۈزۈل يازارىمىزىن، استاد شەرىيارىن ھەقىندە دە بىر باخىلمايىش آچىدان سۆز- سەبەبى وار. شەرىيارىن شەئە نمۇنەلەرىلە دىئانى چايىپ، تالايانلاردا وورغولايىر كى نەھەت دە دىئانىن بىر كىمەسەيە وفاسى يۈخ دور. چاراسىز اۋلۇمۈ خەپەرلارداق تالانچىلارنى قىنايىر كى اونلار نەھە باشا دۈشمەيىرلەر. او مەقالە نىن دىل حەسەنىندە رضا شاھىن انگىلىسلىرىن واسطەسەيە ايش اوستە گىتەردىيى آسىمىلاسيون سياستلىرىن پەيسەيىر. رضا شاھىن اىستەيى دىل بىرلىسى، مەلت بىرلىسى، وارلىق بوتۇلولويو!! ياراتماق و باشقا دىللىرى و مەنىتلىرى اورتادان قالدىرماق و اريتمەك ايدى. او آچىقلايىر كى

شهریار نئجه آنادیلینه حسرت گؤزللمه‌لری یازیر و بو اورتادا شووونیزمین رولونو گؤستریر. البته شهریارین اومود وئریجی شعرلریندن ده نمونه‌لر گتیریر.

سایین مسگری شهریار حقینده «تمدن» دئدیکده مسئله‌نی ده گؤزل آچیقلایب و باتی‌نین تمدن ساحه‌سینده یئتگین‌لشمه‌سینی، دوغودا و دنیانین باشقا یئرلرینده سالدیغی ساواشلارین قازانجینا ال‌ده ائتدیسینی وورغولاییر. دوغودا خلق‌لرین بوشلوقلارا اینانج بسله‌دیکلرینی دئیر و اؤرنکلر گتیریر کی بو گون بشرین قوللوقوندا اولمایان ماشینیزم هئج ده یاخشی دئییل. گئری ساخلانیمیش اؤلکه‌لرین نفت و خام ماده‌لری باتیا دوغرو آخیدیلیر و اونلارین محصوللاری نئچه قات قیمته یئنیند بو اؤلکه‌لره قایتاریلیر. بئله‌لیکله صنعت و اکینچیلیک بو اؤلکه‌لرده آرادان گئدیر. بئله بیر ترتیبات یادلارا گوه‌نمه‌یین سونوجلاری دیر. سایین مسگری استادین تورکجه دیوانیندا دیکته یانلیشلیقلاریندان دا واز کئچمه‌ییر. البته او دورون شفاهی، ادبی فرماسینی و بو کی تورکجه یازماق چتین بیر ایش ایدی، هامی‌سین نظره آلیر.

سایین مسگری بو کتاب‌دا ماراغالی تانینمیش شاعر استاد کریمی‌نین دوشونجه و یارادیجیلیق حقینده ایسه بیر گؤزل باخیشی وار. یازارین قید ائتدیسینه گؤره سایین کریمی‌نین ده بیر اؤزللیکلری وار. بو بحث‌ده یالیز اونون رنگارنگ دیوانینی اساس قویبدو. او خلق‌لر دیلینده یازدیغی اوچون هامی اونون یازیلارینی دوشونور. چوخلو شفاهی فرمدا و یئرلیک فرموندا یازیب‌دیر. اما یئنه شووونیزم دورونده مکتوب ادبیاتیمیزا مثبت ائتگیلر بوراخیب‌دیر. بو شعرلرین طنز دیلینده اولدوغو منیمسه‌نیلمه‌سینده چوخ اثر قویوب‌دور. سایین مسگری تنقید گؤزو یله باخاراق استاد کریمی‌نین گؤزللیکلریندن ساواپی یازی یانلیشلیقلارین، یونگول سؤزلر ایشلمه‌سین، بو بوداقدان او بوداغا آتیلماغین، گاه نالا، گاه میخا وورماغین، اؤز اینانجین گیزلی‌ده ساخلاماعین، بیر ترمسل اولدوغون (مستقیم گوئی) و تورکجه گراماتیک قایدالارینی آیقلاماسینی دا گؤز اؤنونه آلیب‌دیر. سئویملی یازار آیدینلارین باتی مدنیتینه و مدلارینا اوغرناماقلاری و اونلارین یاشام طرزینی گوتورمکلرینی ایسه گؤزل شعر

اۋرنكلرلە بىان انديبدير. خصوصاً خانىملارنىن آزادلىقدان يانلىش گۇتوروملىرى و زحمت چىكمەمىش ھر نەدن فايدالانماغى آرتىق مذمت انديبدير. بازار حقلى جەسىنە كرېمى نىن خانىملار حقىندە آلچاق و گئرى قالمىش دوشونجەلرېنە دە توخونور و خانىملارنىن ايسە برابر بىر انسان كېمى اجتماعى و ياسا حقلرېنى دە گوندەمە گئىرېر كى اونلار دا ارىكلەرە بوينو داغلى قول اولمامالى دىرلار.

فرقلى آچىدان باخان ساين مسگرى نىن سونونجو مقاله و آچىقلاماسى دىكر مىن (شىمشىك) حقىندە دىر. شېهەسىز كى مېن بوتون پىسلىك خستەلېىنە (جدام) اوغرانا چاراسىز انسانلارنىن قاغى كىش آتاسى دىمىك دىر. اىلك باخىش دا بو گۆزل شاعر انسانىن كى انسان سئور و وطن سئور بىرىسى دىر، انلە، وطنە باغلى اولدوغون دىئىر و آذربايجانا، خصوصاً تېرىزە بىر سئوگىلى كېمى يانا شىر. ساين مسگرى بەى بو مقاله نىن اينترناسيونالېزم- اومانېزم بۇلومونده حقلى و يىترلى اولاراق بو سئوملى و گۆزل دىكر شاعرى بىر تايىسىز و مېربان سىمگە كېمى تانىتلاير و اونون خستەلرېن اوره يىندە آچدىغى يىرى شەر نمونەلرلە يىر بە يىر گۆستىرېر. مېن خستەلرى حقىندە بابا باغىندا سايسىز- حسابسىز امكلر يىتېرېر. بىر احساسلى دىكر شاعره چوخ چىتىن دىر كى گۆزونون قاباغىندا خستەلرى نىن عضولرى (آغىزلارى، بورونلارى، قول- قىچلارى و ...) چورويوب تۆكولسون. بو خستەلېىن آدى دا چوخ پىس دىر. بو يولوخقان (سرايت ائدن) خستەلىك انسانى چوخ پىس وضعىتدە آرادان آپارىر. پىسلىك درى خستەلىى همىشە عىبلرېن پوزولماق خستەلىى اىلە بىر- بىرىندىن آيرىلمازدىر. يعنى بو خستەلېىن آدىنى داشىماق اۋزو آغرىلى، آجىلى درد دىر. شىمشىك بوتون خستەلرېنە بىر گۆزدە باخىش و اونلارنى نىچەسى نىن حقىندە شەرلر دە يازىب و همىشە اونلارا روح وئرىب گلەجەيە اومودلو ساخلايب دىر. بابا باغى نىن آدى همىشە خصوصاً تېرىزىلرېن اوره يىندە بىر آغرى اولموش دور. اودور كى دىكر شىمشىك همىشە خاطرەلردە ياشاياچاق. اما حىفلر اولسون بو گون كى بعضى دىكرلر چوخ پول قازانماغى و خستەلرېنى جاندان سالماغى بىر فخر سانىرلار!!!

منجه سایین مسگری بو گؤزل انسانین یئرلی - ییترلی حقینی یئرینه ییتیریب دیر و اونون روحویلا یاشانیلمیش شعر نمونه لریندن بیزه سونوب دور.

من بو اؤن سؤزون سونوندا سایین مسگریه و اونون آخیجی قلمینه تبریکلر دئییرم و بئله بیر ائله، وطنه، دیله باغلی اولدوغونو سئویرم. بو یولدا جنابلارینا ساغلام حیات، اوزون عمر و یوکسک نائلیتلر آرزولاییرام. بو درین دوشونجه، نعمت مسگری نین اینجه روحلو هونرینی ایسه تام سایغیلا یئکونلاشدیریر.

اۋن سۆز
بش شاعره دائر
دکتر صمد رحمانی خیاوی

آذربایجان ادبیاتی‌نین، ایران و دنیا مدنیتینده اۆز یئری و چکی سی واردیر. بو ادبیاتین اساسینی اسطوره‌لر، قرآن فلسفه‌سی، عاشق ادبیات لیریکاسی و بو کیمی بوللو معنوی خزینه‌لر قویموش دور.

آذربایجان شاعری‌نین طالعی، اۆلکه‌سی‌نین و خلقی‌نین حیاتی ایله همیشه عضوو صورت‌ده باغلی لیغی اولموش دور. او خلقی‌نین ادبیاتیندان سود اامیش دیر. عمومیتله آذربایجان چاغداش شعری، انسان‌لاری اجتماعی، سیاسی عدالت‌سزلیکلردن همیشه قوروماغا چالیشمیش دیر. بونا حاج رضا صراف، میرزا علی معجز شبستری، پروین اعتصامی، محمد حسین شهریار و... یارادیجیلیقلاری شاهد اولایلر.

هر بیر بدیعی اثر، اونون یارادانی‌نین قلبینه حاکم اولان قدرتلی بیر فکرین محصولودور. هانسی عامل‌لر اوستاد شهریار ی بو درجه‌یه چاتدیردی؟

شهریار اوشاق لیغین‌دا آذربایجان ساتیریک شعری‌نین بؤیوک سیمولو اولان صابر افندی‌دن یاد ائله‌ییر. گویا شاعر بت بره‌سینی بو شعرلرله برکیدیر. دئیر کی: «او زمان صابرین شعرلری ایران‌دا چوخ اوخونوردو. من ائشیدنده دوغرودان کف اندیردیم.»^۱ شهریار اؤز ده صابرین استقبالینا گئدیب. صابرین بو مطلع‌له بیر شعری وار:

«ائیله بیلیردیم کی داخی صبح اولوب

مرغِ سحر تک بیر آغیز بانلادیم

۱- گفتگو با شهریار، به اهتمام جمشید علیزاده، انتشارات نگاه، چاپ اول، تهران ۱۳۷۹، صص ۹-۱۰ (فارسی دان ترجمه)

سنگ شکست ائيله‌دی بال و پریم

بانالاماغین حاصلینی آنلادیم»

شهریار «صابرین خوروزی» شعرین ده بئله دئییر:

«صبح خیالی ایله خوروزلاندی کیم

من ده هوپ- هوپ تک بیر آغیز بانالادیم

قالمادی سالم منه ده قول قاناد

بانالاماغین من ده دادین آنلادیم...

باخ نتیجه حیوان ائله‌بیرلر منی؟

من نتیجه بو حیوانی انسان لادیم»^۱

اثل ادبیاتی کتبه‌لر سینه‌سینه قازیلمامیش، مدّت لر بویو یازیا هوپ‌مامیش خلق تاریخی دیر. مکانی خلق سینه‌سی دیر. عاشق‌لار دا اونون قورونوب قالماسینا، نسلدن نسله چاتماسی ایله یاشاماسینا چالیشیرلار.

حیدربابا دا، بیز هر شیدن اول آذربایجان خلقی‌نین خصوصی بیر دورانی‌نین شاعرانه چکیلیمیش لوحه‌لرینی گؤروروک. بو نقطه نظردن اترین قهرمان‌لاری ایچریسینده هیچ بیر تاریخی سیما اولماسا دا بو منظومه تام معنا سیندا تاریخی منظومه دیر. استاد صمد سردارناین دلی ایله دانشساق: «[حیدربابایا سلام] منظومه‌سی ایله آذربایجان تورکجه‌سی ائله بیر- بیرینه سیخ باغلی‌لیغی وار کی، بیرین ائشیدنده او بیرسی یادا دوشور»^۲.

«حیدر بابایا سلام» منظومه‌سینه یوزه یاخین ایران‌دا، آذربایجان جمهوری‌سینده، ترکیه‌ده، عراق‌دا، قفقاز اؤلکه‌لرینده و ... نظیره یازیلیب دیر.

تصادف اوزره دئیل کی ایران آذربایجان‌ی‌نین بؤیوک رومانی اولان «آواوا» دا جناب منظوری، پروفیسور شیمشکی (دکتر مبین) و پروفیسور حلاج اوغلون (دکتر

۱- گامی در تصحیح نسخه‌های چاپ شده‌ی آثار ترکی سید محمدحسین شهریار با انضمام توضیحات و تفاسیر از زبان ابوالفضل علی محمدی، نشر کانون فرهنگ و هنر و ادب آذربایجان، تبریز، ۱۳۸۲، ص ۸۹

۲- مشاهیر آذربایجان، صمد سرداری‌نیا، انتشارات دانیال، چاپ دوم، ۱۳۷۷، ص ۱۸۲

علی اکبر ترابی) ایکی یول گۆسترن و ایکی باش قهرمان سئچیب دیر. بو ایکی عالم هله ساغ ایکن رمان لارا داخل اولدولار و من امینم کی پروفیسور دکتر مبین و آیری افتخارلی ییلن لریمیز هله چوخ یازیچی لاریمیزین باش شخصیئی عنوانیندا خلقیمیزین بیییننده و اورهیینده و باجاریغیندا یاشایاجاق لار.

معلوم اولور کی جذامین انصاف سیز، یامانجاسینا بیچیب بوداقلایان ناخوش لاری نجات وئرن حکیم، ایسته دیکلری زمان آیری موضوع لاردا دا نه گۆزل شعر سؤیله یه ییلیر. بو باجاریق هرکیمسه ده اولا بیلمه ییر. دکتر سید محمد حسین مبین (شیمشک) او جمله شاعرلردن دیر کی هم مضمونجا و هم قورولوشجا بیزیم ادبیاتیمیزا خیرلی، برکتلی تازالیق لار گتیریب دیر.

«گۆزلری سورمه لی آغزیندا یاشماق

گلیری ساللانا- ساللانا مارال

گۆرمه دیک بو گۆزل حرمتلی قادین

کیمسه یه آلالانا- آلالانا مارال»

بو پارچا کی بیر قوشمادان آیریلیب دیر، انسانین ایچ تصویرین اوزه وئیر. آنجاق بو گۆزل لیریکانین شاعری ایسته بیر کی، اؤزون تقدیم ائله سین، بیر حماسی دیل ایله دانیشر:

«قایا لار دؤشونده بوزلایان قارام

بولاغام داغلاردان جوشوب داشارام

قوشولوب چای لارا دنیز اولارام

دالغالار یارادیب داغدان آشارام

.....

شیمشه یم شاخارام قارا گنجه ده

دلرم باغرینی قارا گنجه نین

یولچویام گزرم ایتگین یول لاری

توتارام الینی یولدان کئچنین^۱

بو مصراع لار ایستهر حیاتدان، ایسترسه ده طبیعتدن آئینسین، اونون تصویر ائتدییی لوحه اؤز تماملیغی، دوزگونلویو و گؤزلییی ایله انسانی حیرته کتیریر. یالنیز چوخ زنگین استعداد صاحبی اولان شاعرلر بو رسام لیغین عهده سیندن گله بیلرلر.

کیچیک حجمده چاپ اولان «جذاملی سارا» کتابی قورولوشجا چوخ رنگارنگ قالب لری و بند فورمالارینی احاطه ائدیر. آذربایجان شعرینده عروض، هجا، سربست شعری ایشلیر کی، هر اوچ وزنه بو کتابدا گؤزل نمونه لر وئریلیب.

میرزه حسین کریمی مراغه ای تحصیلاتین قرآن مجیدله باشلایب. ۱۳۲۰-نجی هجری شمسی نین اؤلینده آتاسیلا بازاردا ایشله مهیه باشلادی. آنجاق گئجه لر آتاسیندان فارسی ادبیات، عربی دیلی، قرآن و دینی مسائل اؤیرنمه یه مشغول اولدو.

کریمی اون بئش یاشیندان شعر دئمه یه باشلادی. علاوه بر این کی، قیمتلی گولوش اثرلرین «رنگارنگ» آدیلا ۱۵جلده منتشر ائدیب، چوخ دهیرلی شعرلر، مراثی خاندان آل عصمت و طهارت ده ۱۸جلده چاپ ائدیب دیر. گولوش شعرلریندن آشاغی دا کی شعرلری اوخویوروق.

«اورک آینه سیندن غم غباری دلبریم سیل ها

باخیرسان سرعته، کئچمک ده دیر گون، هفته، آی بیل ها

گلر مینلر بهار یله خزان، بیز اولماریق بیل ها

(الا یا ایها الساقی ادر کاساً و ناول ها)

(که عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکل ها))

پروفیسور محمد تقی زهتابی کی، شعرده م. شبسترلی و حکایه ده م. میشلو تخلصو ایشله دیب، مهاجر یازیچیلاردان اولوب دور؛ گنجعلی صباحی کیمی سوئت حکومتی نین الیندن چوخ ضربه لر گوروب دور، آنجاق عمرونده آنتی سوئت

موقىيىتىدە اولمايىب و سوئت حكومتى نىن عليھىنە، كاپىتالىست قۇەلرلە ال - الە سورتەمەيىب. اۋزو يازىر:

«باكى دا باشىما گلەمىش بو حادثە دن دوز ۳۷ ايل كىچىر. [بو يازى ۱۳۶۱ - يىنجى ايل دە يازىلىپ دىر.] او زمان شعروارى يازىلار يىمىن يىرىندە، بو حادثە يە اۋرتولو شكل دە اشاره ائتمىش دىمىسە دە، ايندىيە قدر اونو آچىق يازماق ايستمەمىش دىم. چون كى من اۋزومو شوروى جمعيتىنە و سوئت آذربايجانىنا مۇتتار و بورجلو بىلىم: اورادا دانشگاهى يىتيرىپ دكتور اولايلىدۇم، اورادا حيات حقيقتلىرى نىن ايچ اوزونو باشا دوشدۇم. بونلاردان داھا مەھم شوروى دە آنا دىلىمە لاقىدلىك خستەلىيىندىن، مدنى يوخسوللوغومدان قورتارىپ، آنا دىلىمى اۋيرنەمەيە امكان تاپدۇم....» (۳۳ - م. مېشولو، قوى اولسون اون، ص ۱۴)

من اوستادىن شعرلرلە چوخ ايلگى باغلایا بىلمەمىشم، آنجاق نمومە اوچون اونون حكايلەر مجموعەسىندە درج اولونان «رجب تەك دىئىل» حكايسى تەكجە معاصر آذربايجان حكايسى يوخ، بلكە، معاصر ايران حكايلەرى نىن آراسىندا اۋز موضوع و فورما جەھتىدن مثلىز يىر حكايسە سايلاي بىلەر. حكايسە بوردان باشلاير كى، ساواک رجب آديندا يىر كندلى مبارزى تبريزدە توتور. اونون هاى «تيل» كندينه دە گلير چاتير. كىرلاى اسماعيل آديندا يىر فرقه چى تىز اونون عائله سینه اوغلو على نىن واسيطە سيلە گىنجە يىلن آذوقە و پول گۆندىرير. گولبنيز، رجبىن آروادى سحرە جە بو محمولە نىن بارەسىندە فەكىرلشیر و ائويندە چراغىن نفتى اولمادىغىندان سحر ايشىقلاشانندان سونرا باخیر گۆرور يىر چوالين ايچىندە نىچە باتمان بوغدا و خىلى اون وار. بوغدانين ايچرى سىنى ائشەلەيندە الينە يىر دويونچە دەيىر، اونو آچىپ گۆرور پول دور. پوللارين ايچىندە يىر كاغذە راست گلير. اورادا يازىلمىش دى:

«قىزىم، قورخما. رجب تەك دىئىل. سن و بالالارين هيچ وقت چىتلىك چەكمەيە جەكسىنىز. سىنن ارين نە اوغرو دو، نە دە جاسوس... او شاھا قارشى آزادلىق يولوندا

دؤیوشور. کوچه ده گئندنه باشینی دوز توت، یئری. اوخویاندان سونرا کاغدی یاندیر.» (۳۳- م. میشلو ... ص ۲۵)

صباحی گون اسماعیل عمی تبریزه یولا دوشور کی، قضیه نین نجه اوز وئرمه یینی آراشدیرسین. گنجه کنچمیش فرقه دوستلاریندان بیرینین ائوینه ییغیلیب بو باره ده صحبت آچیرلار. محکمه وکیلی، دیری جنابلاری کی، بونلارین بیریدیر، دئیر کی رجبین پرونده سینی من اوخوموشام؛ اونو توتدوران ممد صادقین اوغلو، موسی دیر. کربلای اسماعیل عمی دوشونور کی، موسی نین تبریزه تئز- تئز گلمه یی نه اوچون اوموش. سونرا خاطرلاییر کی، ائله اونون تون به تون اولموش آتاسی، ممد صادق ده فرقه لیک زمانی اونلارین باشینا نه او یون آچمیش دی. ایکی هفته دن سونرا گول بنیز قربان پایینی ایچینده بیر تیکه کاغذ گؤرور، اورادا اونا تاپشیریلیب دیر؛ موسی یا قاپی آچماسین چون کی او امنیت سازمانی نین جاسوسو اولوب دور. او بو دفعه حماما گئندنه باشین دیک توتوب، اوچ یاشلی اوغلو بابک یانیندا، آلتی آلیق گولر قیزی بیر قولتوغوندا و حمام بوغچاسی او بیر قولتوغوندا داخل اولور. آروادلارین بعضلری اونو گؤرن کیمی دوداقلارینی بوزورلر. بعضیلری ده یونگول تبسمله اونا باخیرلار. گول بنیز ایلدیریم کیمی سرت و ازیجی باخیشلارلا بیرینجیلری نفرتله سوزور، ایکینجیلری ایسه مهربان تبسمله قارشیلاییر. بیردن بیر آرواد گول بنیزین باشینا بیر قاب سو تۆکور. گول بنیز دؤنوب باخاندا گؤرور کی، آلتی آی رجب دن قابق توتولموش مصطفی نین آروادی لیلادیر. بونلار و لیلانین دوستلاری بیر- بیرلری ایله قوجا قلاشیرلار. بیردن قادینلارین بیر «آی قیز» دئییه هامی نین دقتینی اؤزونه جلب ائله ییر:

- دئییرلر آخی او موسی جاسوس دور.

- هه! من ده ائشیتیمیشم.

- سیچان بالاسیدی، داغارجیق دله جک دیر.» (۳۳- م. میشلو ... ص ۳۲)

نەچچە ھەفتەدىن سونرا ھىچ كىم موسىنى دانىشىدىمىز. بىر گون سو اوستونده كندىلەر اونو كۆتكەلەيەرلەر، او دا شكايته تېرىزه گندىر و بىر داھا قايتمايەر.

حكايةده آيرى بىر كاراكتەر، جىن اكبر ده وار كى، يازىچى اونو حكايةيه رنگ قاتماق اوچون گتيرىپ و حكايةنين انكشافىندا ھىچ بىر رولو يوخ دور. حكايةنين تركىلشمەسى چوخ مھارتلە ايشلەنىلەيدەر.

بو نوع موضوعلاردا يازىلان حكاية و حىي رمانلاردا چوخ وقت كاراكتەرلەر يالنىز ضىيالىلاردان سىچىلەر، چون كى حكايةنين فضاىي ائله گۆتورولور كى، عوام جماعته دەيرلى يئر اولمايەر و اونلارنى گتيرىندە دە ساختا و بعضاً دە گولونچ گۆزه دەيەر. م. زھتابى بو باخىمدان چوخ ظرافت ايشلەيدەر.

اوستاد حيدر عباسى (باريشماز) ادبياتىمىزىن بىر عالم، شاعر، اديب، مترجم، رمان يازان سىماسىندا ظاهر اولور و ھر طرزده خصوصى يئرە صاحب دير. «شرح انور» عرفان دنياسىندا، «تبت يدا» رمان عالمينده، «دووارلار» و ساير شعر مجموعهلرى شعر مملكتينده خاص بىر ارزشى وار. شعر ده او پورترت كى اوستاد باريشماز سۆز ايله يارادير، سۆزه روح باغىشلايەر، انسان حسى ايله دولدورور. بىر اصيل رسام تاپيلا دووار شعرين رسمە چكە، قطعاً بىر اثر چىخار كى شاه اثرلەرلە يان- يانا دورار. باريشماز معلمين نرى ده اجتماعى و پداقوژى حسلىرى، اوخوجولار آراسىندا رغبت دوغولارنى ايله اويادير. قطعاً بو يازىلار زمان كىچىكچە اؤز معنا و اهميتىنى ايتيرمە يەجك، عكسینه، اونا چاغداشلاريمىزىن و گلەجك نسلیمىزىن معنوى احتياچى داھا دا آرتاجاق.

خوش دور كى جناب نعمت مسگرى اوستادين شعرلرىنىن صنعتكارلىق خصوصيتلرىنى آراشدىرىپ و منيم بورادا آرتىق يازماغىم، يئرسىزدير. آنجاق بونو راحتجه دئيه بىللم كى بو اثرلرن مضمونو، فكرى، بديعى يوكو او قدر سانباللى دير كى، اونو دفعەلرلە اوخوماغى ضرورى سايبىرام.

اؤن سؤز بهرام اسدی

چوخ ایللر بوندان اؤنجه مرحوم گنجعلی صباحی نین «شعریمیز زمانلا آدیملایر» اثرین اوخویوب اوندان چوخ بهره لر آلمیشدیم. همین اثرده شاعرلریمیزین شعرلریندن نمونه لر وئرلرک اونلارین اوستونده دانیشلیب و سوندا شعریمیزین زمانلا گلیشمه سی و زمانلا ایره لی گئتمه سی وورغولانمیش دیر. دئمک اولار بو کتاب شعر یازماق دا یوخ، شعریمیزی تقدیم و تنقید ائتمک ده اؤنجولردن ساییلیر.

مرحوم علی تبریزی نین «دیل و ادبیات» اثری ده ادبیاتیمیزا تنقیدی یاناشان سونکو کتابلاردان اولموش دور. همین کتاب دا شعریمیزی و شاعرلریمیزی تنقیدی باخیش ایله آغیر- یونگول ائله مک امکانی یارانمیش دیر.

بیزده شعر یازان چوخسا شعر تانیدان و تنقیدی باخیشلا اونا یاناشان و اونو دوغرو و دوزگون بیر عیار ایله اؤلچنلرین سایا چوخ آز اولموش دور. سون زمانلار ده یرلی یازیچیمیز محمد رحمانی فر ده «شهریارلا بیرلیک ده اؤزگه لشمه دن اؤز لشمه یه دوغرو» آدلی اثری ایله اوستاد شهریارین شعرلری اوستونده بیر آراشدیرما آپارمیش دیر. بو سایاق کتابلار آز اولسالار دا آنجاق اولوبلار و داها آرتیق اولمالی و شاعرلریمیزین و یازیچیلاریمیزین دقتلرینه چاتدیر یلمالی دیر.

شعر یازماق ذوقی بیر ایش اولدوغوندا شعر آراشدیریب اونو تنقید ائتمک علمی بیر ایش دیر. بو ایشین ده اؤزونه مخصوص معلوماتی و یول اصولونا تائیشلیغی لازم دیر. شاعرلریمیزین سایا چوخ اولسا دا، اونلارین ایچینه یاخشی شاعرلر اولسالار دا هر یاخشی شاعر یاخشی تنقیدچی و یاخشی آراشدیریجی اولانماز. البته یاخشی آراشدیریجی اولماغا دا یاخشی شاعر اولماق شرط دئییل.

شعرى تنقيد ائتمك ھىچ دە تازا بير ايش اولماميش دير. مولانا فضولى اونو تنقيد ائندلرى تنقيد ائدير،^۱ نهايت ده ده فضولى سۆزونون قالدیغى و او تنقيدچىلرين تنقيدلرى نين پوچ اولدوغون زمان ثابت ائتميش دير. زمانين سوزگچى ان گوجلو تنقيدچى دير. لايقلرى ساخلار باشقالارين اونودار و اونوتدورار.

تنقيدچىلر و شعريمىزى تقدیم ائندلرين جرگه سينه قوشولانلاردان بيرى ده ده يرلى دوستوموز نعمت مسگرى جنابلارى دير. من نئچه ايللردير نعمت مسگرى قارداشيمىزلا تانيشليغيم اولموش، اونو و حرمتلى عائله سين ادبياتيمىز اوغروندا چالیشانلاردان و ديلمىزه و ادبياتيمىزدا جان يانديرانلاردان گوروب و تانيمشام. المىزه و قارشىمىزدا دوران كتاب دا بو دئديكلريمه بير سنددير. حرمتلى آراشدیریجی بو اثرده چاغداش شاعرلریمىزدن بئش شاعرین اثرلرین مهنکه ووروب اونلارین اوستونده علمى آراشدیرما آپاریب و اونلاری مختلف آچیلاردان آچیقلامیش دير. سۆز یوخ کی اونون بو خیرخواه و سایغی- دهیر ایشی چاغداش شعريمىزین سۆزلرين آچماق دا بیزه یاردیمچی اولوب، ذهنیمىزین قارائلیق یئرلرینه ایشیق ساچماق دير. آرتیق مباحثه یه گیرمه دن و آرتیق زمان آلمادان سیزی و اؤزومو بو ده يرلى اثرين اوخوماسينا دعوت ائديرم و بيليرم کی اونو اوخويانندان سونرا معلوماتيمىز آرتیب و بو مطالعه سفريندن الی دولو قايداجاغیق. نعمت قارداشیمىزدا داها آرتیق اوغورلار آرزولایيب توتدوغو آری- تمیز و دوغرو یولوندا یورولماماق تمناسی ائديرم. ساغ اولسون و ساغ اولون.

اورمو ۱۳۹۸/۴/۳

۱- سخن من بسی است در عالم
جز بد او عدو نمی بیند
هر نکویی که هست در سخنم
دوست می بیند او نمی بیند
بی تکلف عدوی من کور است
دیده ی او نکو نمی بیند.

اؤن سؤز (تقریظ)

رضا همراز

چاغداش ادبیاتیمیزا گؤز گزدیرنده، بیزیم سوموکلو شاعرلریمیزین سایى بیر، ایکى، اوچ اولماییب، بلکه اونلارین سایى چوخ- چوخ اولور. بونلارین شعرلرین، یاشاملارین، کتابلارین و نه ییلیم ادبی اثرلرین آراشدیرماق بیر نفرین، ایکى نفرین، اون نفرین ایشی اولماییب، بلکه مؤسسسه ایسته بیر تا بو گئنیش ایشه قول قویولسون. بو مؤسسسه لرین یئرلری نین بوشلوقلارین، بیر سیرا زحمت چکن انسانلار دولدورماغا همیشه اؤنجول اولموشلار.

بو کؤنوللو، هابئله نتجه ایللر بویو امتحاندان یاخشی چیخان، موسیقی و ادبیاتیمیزین کنشیینده دورانلاردان بیرى سی اولان ساین نعمت آقا مسگری نین ده آدین حرمتله قید ائتمک اولاسی دیر. او، ایللر بویو تمنا سیز موسیقی میزین انکشافیندا جانندان مایا قویسا دا، نتجه ایل دیر موسیقیمیزله یاناشی ادبیاتیمیزین دا گؤزلیکلرین آراییب، داراییب، کلاسه ائتمه ده جانندان مایا قویور. کیم نه ییلیر بلکه بو یازار سردری نین جنت مثاللی باغلاریندا اولدوغونا گؤره، گؤزلیکلری داها آیدین گؤره ییلیر.

دونه کیمی آقا نعمت مسگری نین بیر موسیقی خادمی کیمی تانیانلار، بو گون اونو ادبیات خادمی کیمی ده تانیاییلرلر. نه یه کی او بیر گوشه ده اوتوروب، همّت قوللارین چیرمالاییب، ادبیاتیمیزا سس سیز- سمیرسیز خدمت ائتمک ده دیر. بو نزاکتلی دوستوموزدان ایلک اؤنجه ده بیر نتجه کتاپ گؤروب، اوخوموشوق.

محترم یازاریمیز قبابق کی ایشلری نین دومیندا، ادبیاتیمیزین سوموکلو یازیچی، شاعر، حکیم، دیلچی، تاریخچیلریندن اولان بئش نفرین بو دؤنه سئچیب، اونلارین شعرلری نین گؤزلیکلرین قبابرتماغا چالیشمیش دیر. بونلار تورک دنیاسی نین

اۋيوندوكلرى، ھابئله داھا شانس ليلارى، داھى شاعريميز اوستاد سىدممۇدھسین شھريار، پرفسور دكتور مۇھىتقى زھتابى، دكتور سىدممۇدھسین مېن «م. شىمشك»، ماراغالى اوستاد حاج ميرزه حسين كرىمى و نھايت اوستاد حيدر عباسى «باريشماز» اولموشلار.

ماراقلى دىر كى بو نھنگ عالملىمىزىن آدلارى ايله قىزىل صحىفەلى يازىلارى سىنىرلارى دا آرخادا قويوب، دىنانىن اوجقار يئرلرئنه گئدىب چىخماقلارى سبب اولموش دور ادبياتىمىزىن گۈزلىكلرىن، اۋزلىرى ايله دىنانىن بىر چوخ يئرلرئنه ده آپارسىنلار. پس بئلىنچى معلملىمىزىن ده يرلى امكلىرىنن حقىندە نە گرک قلملىمىزى غلاف اندىب سوساق!

بو بئش آدلارى قالارغى اولان عالملىمىزە گۈرە بو گونه كىمى اونلار كتاب يا مقاله يازىلسا دا، آتجاق ھلە دە اينجەلەمەلرئنه داير چوخلو سۆز- صھبت وار كى بو آرا محترم يازارىمىز اۋز باخىشلارين بورادا ارائە وئرمىشلر. آرتىر مالىيام كى بو قلمداشلارىمىزىن حقىندە بو سطرلى يازانىن دا اوندان يوخارى يازىسى اولموش دور كى خوشبختلىكلە اونلارين ھامىسى نشر امكانى الەدە ائتمىشلر.

اوموروق ساين يازىچى دوستوموز نعمت آقا مسگرىن باشقا يازىلارى دا ائللە سىرا ايلە گون ايشىغىنا چىخاديرلسين كى قىمتلى دىرلر. اونلارين بىر چوخو آذربايجانىمىزىن شھرلىرىنن اولان تبرىز، اورمو، خوى و... مطبوعاتىندان ماراقلا قىمتلنىمىشلر.

بورادا قلم بئلىنچى شىخىتىلرئمىزە و اونلارين حقلىرىندە ملاحظەلرئن يازانلارا داير آخىر. اما چوخ ايستەيرىم بو گۈزلىكلەرە سىز اۋزونوز شاھد اولاسىز. چاليشقان يازار، حرمتلى نعمت مسگرى جنابلارينا، اوغورلارينا، باشارىلارينا، اوخوجولارينا بول اولسون دئىە، اللە قوت وئرسين دئىب سونكو اثرلىرىنن يولون گۈزلەيىرک، دئىيرىك.

نعمت مسگری هابئله یازدیغی کتابلارلا تانیشلیق سولماز حیدری

نعمت مسگری ۱۳۵۳- اونجو ایل ده سردری ده موسیقی هابئله هنرستور بیر عائله ده آنادان اولدو. او ۱۳۷۴- اونجو ایلدن سردری ادبی درنه ییله تانیش اولوب اونون هفته لیک اوتوروملارینا قاتیلدی. او کتاب هابئله ادبیاتلا بیرینجی یول اولاراق اؤز یازیچی، شاعر دایی سی حسین قابل نژادلا تانیش اولموش دور. اونون ایلک شعر ی اؤز آنا یوردو سردری حقینده دیر. او شعر دن چوخ مقاله یازمیش دیر. اونلارین بیر چوخو آذربایجان دا یایلان درگیلر ده چاپ اولموش دور. او سردری ادبی درنه ییندن علاوه تبریز درنکلینه ده قاتیلیمیش دیر. اونون یازدیغی شعرلر بوتونلوکجه تورک دیلینده، هجا اؤلچوسونده دیر. او آذربایجانین کلاسیک شاعرلری نباتی، فضولی، نسیمی نین، چاغداش شاعرلری بختیار وهاب زاده، بولوت قاراچورلو، باریشمازین هابئله طنز شاعرلری معجز ایله صابرین شعرلرین داها آرتیق بینیمیش، اونلاردان ائنگی لنمیش دیر. اونون شعرینده فلسفی، اجتماعی، اخلاقی موضوعلار داها آرتیق گؤرونور. بو گونه جه اونون کتابلاریندان ۸ جلدی چاپ اولموش دور. اونلارین آدلاری بونلاردیر:

- ۱- «ترجمه ی ترکی کتاب فارسی اول دبستان»
- ۲- «ترجمه ی ترکی کتاب فارسی دوم دبستان»
- ۳- «اثل نیسگیلی شاعری دورگون»
- ۴- «ساهرله سحر ایشیقلا نیر»
- ۵- «شاعران سردرود»
- ۶- «سهندیله قارداش آندی»
- ۷- «حاج محمد مسگری نین جبهه ایله انقلاب خاطره لری»
- ۸- «نعمت مسگری نین تورکجه شعرلری»

اونون نئچه كتابى دا چاپا حاضردير. اونلارين آدلارى بونلاردان عبارت دير:

- ۱- آذربايجان موسيقي سى حقينده مقاله لر
- ۲- آذربايجان موسيقي سى حقينده ايران دا چاپ اولان كتابلار
- ۳- موضوع زن
- ۴۰-۵ حکايت
- ۶- قاريشيق يازيلار
- ۷- لغتنامه ی منظوم ترکی برای بچه ها
- ۸- اوشاق شعرلری

۱- «ترجمه ی ترکی کتاب فارسی اول دبستان»

بو کتاب ۱۳۹۵- ينجى ايل ده نعمت مسگرى نين قلمى ايله فارسجادان آذربايجان تورکجه سينه کؤچورولوب، ۴۸ صفحه ده، ۴۰۰۰ تومن ده يرله، آذر تورک يايين ائوى نين امه يى ايله چاپ اولموش دور.

بو کتاب بيرينجى کلاسين فارسجا درسلييى نين آذربايجان تورکجه سينه کؤچورولموشودور. درسليک ده اولان بوتون درس لر هابئله شعرلر تورکجه يه کؤچورولموش دور.

کتابين داها يارارلى اولماسى اوچون متن ايله کؤچورمه يان- يانا گتيريلميش دير. بئله ليکله متن ايله کؤچورمه نى قارشىلاشديرماغا، باشقا سؤزله سؤزلرين، جمله لرین آنلامين تک به تک آنلاماغا امكان ياراديلميش دير. کؤچورن چاليشميش دير کؤچورمه اولدوقجا ساده، آخيجى، هابئله ائل ديلينه، دانيشيق ديلينه ياخين بير ديل ايله اولسون. بونا گؤره ده کؤچورمه ده، دانيشيق دا ايشلنمه ين تورکجه سؤزلر ايشلديلمه ميش دير.

درسليين ترسينه کتاب آغ- قارا هابئله شکلسيز چاپ انديلميش دير. بو ايشله کؤچورن ايسته ميش دير کتاب اوجوز چيخسين. بوندان علاوه کتاب آتا- آنالارلا اؤيرتملر اوچون يازيلديغينا گؤره بو ايشه احتياج دا يوخ دور. كتابى چاپ ائتمکدن

آماج ایراندا بیرینجی کلاسا گنبد، فارسجا اوخوماغا مجبور اولان تورک اوشاقلارینا فارسجانی داها دوزگون، داها درین اؤیرنمه‌یه یاردیم ائتمک هابئله تورکجه سؤزلرنین اونودولماسینین قارشیسین آلماق اولموش دور. اوموروق آذربایجان تورک بالالاری رسمی فارس دیلینین یانیندا دوغما آذربایجان تورکجه‌سین اوخوماغا امکان تاپماقلا، داها بئله بیر کتابا احتیاج قالماسین!

۲- «ترجمه‌ی ترکی کتاب فارسی دوم دبستان»

بو کتاب ۱۳۹۶-نجی ایل ده نعمت مسگرینین قلمی ایله فارسجادان تورکجه‌یه کؤچورولموش، ۱۱۹ صفحه‌ده، رقعی اؤلچوده، ۱۰۰۰۰ تومن ده‌یرله، آذر تورک یایین ائوینین امه‌یی ایله چاپ اولموش دور. بو کتاب ایکینجی کلاسین فارسجا درسلیک کتابینین تورکجه چئویرمه‌سی، هابئله بیر درس یاردیمجی سی کتابی دیر. اوندان یارارلانماقلا آذربایجانین تورک آتا-آنالاری ایله اؤیرتمنلری اؤز بالالارینا یا دا اؤیرنجی لرینه فارسجانی داها درین، داها یاخشی اؤیرتمک‌ده یاردیم ائده بیلرلر. ائله بونا گؤره ده کتابدا هئچ بیر شکل یا رنگلی صفحه یوخ دور. بو کتابدا ایچینده کیلردن سونرا، دکتر حسین محمدزاده صدیقین یازدیغی تورکجه اؤن سؤزو، چئویرنین فارسجا گیریشی، «گرامر مختصر ترکی آذربایجان» باشلیقلی یازی سی، آذربایجان تورکجه‌سینین الفبا جدولی یئرلشمیش دیر. کتابین سونوندا ایسه چئویرمه‌ده ایشلنمیش چتین تورکجه سؤزلرین فارسجا آنلامی گتیریلیمیش دیر. چئویرمه‌نین دیلی اولدوقجا ساده هابئله آخاردیر. بونولا بئله چئویرمه آرنیمیش بیر تورکجه ایله یازیلیمیش دیر. بونا گؤره ده اوندا ایشلنمیش یاد سؤزلر چوخ-چوخ آذریر.

۳- «ساهرله سحر ایشیق‌لانیر»

بو کتاب ۱۳۹۶-نجی ایل ده نعمت مسگرینین قلمی ایله ۱۱۶ صفحه‌ده، رقعی اؤلچوده، ۱۲۰۰۰ تومن ده‌یرله، «تکدرخت» یایین ائوینین امه‌یی ایله چاپ اولموش دور. بو کتابدا یازار آذربایجانین اؤلمز شاعری حبیب ساهرین «ساهرله

سحر ایشیقلاير» آدلى شعر مجموعهسى اساسيندا يازديغى ۷ مقاله يه يئر وئرميش دير. مقاله لرین باشليقلارى بونلاردیر: ۱- ساهر اؤز شعرينده ۲- آنا- قادین ساهرین گؤزونده ۳- قالى ساهرین باخيشيندا ۴- يالتاق شاعرلر ۵- کندلى ايله کند ۶- امپرياليزم بۇيوک شيطان ۷- فتوداليزم. يازار اؤز کتايين بو جمله ايله سونموش دور: «بو کتايى يازيق- يوخسول ايشچى- اكينچيلره سونورام.» کتاب، يازارين تورکجه يازديغى قيسا گيريش ايله باشلانميش، سونرا يازارين «حبيب ساهر دوزگونون باخيشيندا» آدلى بير مقاله سینه يئر وئريلميش دير. بو مقاله دکتر صديقين «اثل نيسگيلى» آدلى شعر مجموعهسى اساسيندا يازيلميش دير. بو، هابئله باشقا ۷ مقاله هامى سى آذربايجان تورکجه سى ايله يازيلميش دير.

۴- «اثل نيسگيلى شاعرى دوزگون»

بو کتاب ۱۳۹۶- نجى ايل ده نعمت مسگرى نين قلمى ايله ۱۸۴ صفحه ده، رقعى اۆلچوده، ۱۲۰۰۰ تومن ده يرله، «تکدرخت» يايين ائوى نين امه يى ايله چاپ اولموش دور. بو کتاب دا يازار، جناب دکتر حسين محمدزاده صديقين «اثل نيسگيلى» آدلى شعر مجموعه سى اساسيندا يازديغى ۸ ادبى مقاله يه يئر وئرميش دير. بو مقاله لرین هامى سى آذربايجان تورکجه سييله يازيلميش دير. مقاله باشليقلارى بونلاردیر: ۱- اسلام ايله انقلاب ۲- دنيا ايله دنيا مالى ۳- آنا ۴- استکبار و امپرياليزم ۵- شعريله شاعر ۶- کندلى ۷- پهلوى رژي مى ۸- آنا ديلي. کتاب «چند کلمه» باشليقلى «تکدرخت» يايين ائوى نين ييهه سى نين يازديغى فارسجا بير يازى ايله باشلانميش دير. يازار اؤز کتايين بو جمله لرله سونموش دور: «بو کتايى دوز دوشونوب، دوز دانيشيب، دوز ايش گؤرن، دوزگون انسانلارا سونورام.» داها سونرا ايسه يازارين قيساجا يازيلميش تورکجه اؤن سؤزونه يئر وئريلميش دير. بونلاردان سونرا ايسه مقاله لر بۆلومو باشلانميش دير. کتايين سونوندا ايسه جناب دکتر صديقين کتابلاريندان بير نئچه سى تانيتديريلميش دير.

۵- «شاعران سردرود»

بو کتاب ۱۳۹۷- نجی ایل ده نعمت مسگری نین قلمی ایله ۲۵۱- صفحه ده، رقعی اؤلچوده، ۲۰۰۰۰ تومن ده ایرله، آذر تورک یاین ائوی نین امهیی ایله چاپ اولموش دور. بو کتاب سردری (سردرود) شاعرلری نین تذکره سی دیر. کتاب دا بو شهرین دیری شاعرلریندن ۵۶ نفری نین شعرلرینه هابئله بیوگرافی سینه یئر وئر یلمیش دیر. ایکی- اوچ نفرین شعرلریندن سونرا بوتون شعرلر آذربایجان تورکجه سینده دیر. یازار اؤز کتاین مشروطه انقلابی نین بایراقچی سی، ائل اوغلو حسین خان باغبانا سونموش دور. کتاین اؤن سؤزون دکتر حسین محمدزاده صدیق یازمیش دیر. «تذکره چیست؟» باشلیق لی بو یازی ایکی دیل ده یازیلیمیش دیر: فارسجا، تورکجه. سونرا یازارین گیریشینه یئر وئر یلمیش دیر. دها سونرا «تاریخچه ی انجمن ادبی تا سال ۱۳۷۳» باشلیق لی بیر یازی حسین قابل نژادین قلمیله هابئله «نگاهی گذرا به تاریخچه ی انجمن ادبی سردرود بعد از سال ۱۳۷۳» باشلیق لی بیر یازی رضا مهروندین قلمیله یئرلشمیش دیر. بو یازیلارین هامی سی فارسجا یازیلیمیش دیر. بونلاردان سونرا کتاین اساس بؤلومو باشلانیمیش دیر. شاعرلرین آدی الفبا ایله دوزولموش، هر بیریندن بیر عکس، فارسجا قیسا بیوگرافی، سونرا دا ایکی- اوچ پارچا شعر چاپ اولموش دور.

۶- «سهند ایله قارداش آندی»

بو کتاب ۱۳۹۷- نجی ایل ده، نعمت مسگری نین قلمیله، ۱۴۲ صفحه ده، رقعی اؤلچوده، ۱۵۰۰۰ تومن ده ایرله، «نباتی» یاین ائوی نین امهیی ایله چاپ اولموش دور. بو کتاب دا یازار، بولوت قاراچورلو، سهندین «قارداش آندی» آدلی شعر مجموعه سی اساسیندا یازدیغی ۷ ادبی مقاله یه یئر وئر یلمیش دیر. بو مقاله لرین هامی سی آذربایجان تورکجه سیله یازیلیمیش دیر. مقاله باشلیقلاری بونلاردیر: ۱- امپریالیزم ۲- ناسیونالیزم ۳- اومانیزم- اینترناسیونالیزم ۴- سوسیالیزم ۵- وارلیق ۶- انسان- دنیا ۷- آنا- قادین. کتاب یازارین گیریشی ایله باشلانیمیش دیر. اوندان سونرا دکتر حسین محمدزاده

صديق، «دوزگون»ون قلميله يازيلميش فارسجا اۋن سۆزه يئر وئريلميش دير. بو اۋن سۆزون باشليغي «نو آوري در تك نگاري»دير. يازار اۋز كتايين بو جمله لرله اۋز اوخوجولارينا سونموش دور: «بو كتابي وارليغي آنلايان، يازيق- يوخسولو اونوتمايان، اثلين ديلين آتمايان، آزادليق اوغروندا چالیشان اولو انسانلار سونورام.» بونلاردان سونرا ايسه مقاله لر بۇلومو باشلانميش دير.

۷- «حاج محمد مسگري نين انقلاب ايله جبهه خاطره لری»

بو كتاب ۱۳۹۸- ينجی ایل ده، نعمت مسگري نين قلميله يازيلميش، ۳۱۰ صفحه ده، رقعی اۋلچوده، ۵۰۰۰۰ تومن ده يرله، نباتی يايين ائوی نين امه یی ايله، چاپ اولموش دور. بو كتاب دا يازار، اۋز آتاسی جناب حاج محمد مسگري نين خاطره لرین توپلاييب يازميش دير. كتاب يازارين گيريشی، اۋن سۆزو هابئله «بو اثرين اۋز ليلکلىرى» باشليقلى بير يازى سى ايله باشلانميش دير. يازار آتاسى نين خاطره لرین ۵ يئره بۇلوموش دور: ۱- اوشاقلىق ايله سوبايلىق ۲- انقلاب خاطره لری ۳- انقلابدان ساواش باشلاينجا ۴- جبهه يه گتتمک ۵- بدردن سونرا. بو گونه جه ۵۷ انقلابينا گۆره هابئله ايران- عراق ساواشينا گۆره چوخلو كتابلار يازيلميش دير. آنجاق بو كتاب ۲ باخيمدان اونلارين هامى سيندان فرقلىير: ۱- ديلی نين تورکجه اولماسى ۲- خاطره لرین آچيقجا يازيلماسى. بو ايکى نه دنه گۆره بو كتاب بلکه ده تاييسيز بير اثردير. يازار اۋز كتايين بو جمله لرله اۋز اوخوجولارينا سونموش دور: «بو كتابي اينانچ- دوشونجه اوغروندا واردان، ياشامدان كئچن انسانلار سونورام!»

۸- «نعمت مسگري نين تورکجه شعرلر مجموعه سى»

بو كتاب ۱۳۹۸- ينجی ایل ده، ۳۹۰ صفحه ده، رقعی اۋلچوده، ۵۵۰۰۰ تومن ده يرله، آذر توران يايين ائوی نين امه یی ايله چاپ اولموش دور. بو كتاب دا نعمت مسگري نين شعرلری بير يئره توپلانميش دير. كتاب دا اولان شعرلر بوتونلوکجه تورکجه هابئله هجا اۋلچوسونده دير. اونلارين موضوعلاری اوست- اوسته اجتماعى، فلسفى،

اخلاقی مسئلهلردير. نعمت مسگری سئوگی موضوعوندا شعر یازماغا بیر او قدر مارات گؤستمه‌میش‌دير. اونون شعرلرینین بیر چوخو اوزون گاه دا منظومه شکلینده‌ديرلر. او هر قالب‌دا شعر سؤیله‌مه‌یی سینامیش‌دير. آنجاق آرينمیش تورکجه ايله یازماق، تورکجه قافیه‌لر ایشلتمک، آزارق قولاق قافیه‌سی ایشلتمک، ديل قايداسين وزن ايله قافیه اوچون پوزماماق، ساده ائل ديلي ايله یازماق اونون شعرلرینین بیر نئچه اؤزللییی‌دير. نعمت مسگری اؤز کتابین بو جمله ايله سونموش‌دور: «بو کتابی منه شعر معلمی اولان، سردری ادبی درنه‌یینه سونورام.» بو کتابا آذربایجانین ایکی آدليم ادبیات استادی اؤن‌سؤز یازمیش‌دير. اونلارین بیرینجی‌سی دکتر حسین محمدزاده صدیق «دوزگون»‌دور. او اؤز اؤن‌سؤزون فارسجا یازمیش، اونا «ساده سرائی پرمحتوا» باشلیغین سئچمیش‌دير. اکینجی‌سی ایسه دکتر محمدرضا کریمی‌دير. اونون یازدیغی اؤن‌سؤز آذربایجان تورکجه‌سی ايله یازيلمیش‌دير. آنجاق اؤزل بیر باشلیغی یوخ‌دور.

اۋن سۆز نعمت مسگری

ادبی نقد، ادبیاتین آیریلماز بیر بۆلومودور. استادلار دئیشکن بۆیوک ادبیات، بۆیوک تنقیدله یارانار. بیر ادبی اثری نقد اندرکن اونون اوستولوکلی، اسگیک لیکلی بیرلیکده دئییلملی دیر.

ادبی نقد بیر او قدر ده ساده دئییل. بو ایش اوچون ادبی دوشونجه، بۆیوک بیلگی گرک دیر. اوسته لیک نقد اندیجی ده غرضله مرض! اولمامالی دیر. بیر ادبی اثر نچه آچیدان نقد اولونا بیلر. بیر ادبی اثره دیل، دویغو، دوشونجه، آنلام هابئله باشقا آچیلاردان باخماق اولار. چوخلو ادبی اثرلر، ادبیاتچیلار الیه نقد اولونموش دور. آذربایجان ادبیاتیندا نقد اولسا دا هله اؤز یئرینه دوشمه میش، یئرینده اوتورمامیش دیر. ادبی نقد اثرلری اولدوقجا آزدیر. بوتون بونلاری دوشونرک، بو ساحه ده بیر نچه آتدیم گؤتورمه یی دوشوندوک. آز بیلگیمیزله، دایاز دوشونجه میزله بو ایشه گیریشدیک. آنجاق بوتون شاعرلره هر ساحه دن باخماق سؤزسوز ییزیم اوچون بلکه ده هامی اوچون امکانشیزدیر. ییز آذربایجانین چاغداش آدلیم شاعرلری نین شعرلرین آنلام- دوشونجه باخیمیندان نقد ائتمه یه باشلادیق. داها دوغروسو اونلارین آنلام- دوشونجه سین آچیقلا ییب، آیدینلاتماغا چالیشدیق. سؤزسوز بو ایش بیلگی آزلغیندان هابئله یئنی بیر ایش اولدوغوندان ایری- اسگیکسوز اولمامیش دیر. اولاییلر بعضی شعرلر دوزگون آچیقلا نمامیش، شاعرین دوشونجه سی آیدینلا شمامیش دیر. آنجاق الیمیزدن گلن بو ایدی. داها گؤزل نقد اثرلری یاراتماق اوچون ادبیات اوستادلاری نین سؤزلرین، سولارین هابئله باخیشلارین گؤزله ییریک.

بو کتابدا آذربایجان شاعرلریندن بشی نین شعرلری آنلام- دوشونجه باخیمیندان

نقد اولونموش دور. بو شاعرلر دکتر محمدتقی زهتابی، حیدر عباسی «باریشماز»، استاد شهریار، کریمی مراغه‌ای، دکتر مبین «شیمشک» دیرلر.

بو شاعرلرین هر بیریندن بیر شعر مجموعه‌سین سئچیپ، اونو باشاباش اوخویوب، دوشونوب، آنالاییب، سونرا دا هر شعر مجموعه‌سینه گؤره نئچه مقاله یازماقلا شاعرین دوشونجه‌سین اوزه چیخاردیب، بئله‌لیکله یئئیدن اونلاری ائلیمیزه تانیتمدیرماغا چالیشمیشیق.

بو شاعرلر حقیقده یازدیغیمیز مقاله مجموعه‌لریندن «کریمی ایله رنگارنگ» جناب حسین قابل‌نژادین چاپ ائتدیردی «ارج‌نامه‌ی کریمی» آدلی کتاب‌دا، «دکتر مبین ایله جذاملی سارا» یئنه جناب حسین قابل‌نژادین چاپ ائتدیردی «یادنامه‌ی دکتر مبین» آدلی کتاب‌دا، «باریشماز ایله دووآرلار» ایسه یئنه ده جناب حسین قابل‌نژادین چاپ ائتدیردی «ارج‌نامه‌ی استاد حیدر عباسی، باریشماز» آدلی کتاب‌دا داها اؤنجه چاپ اولموشلار. باشقا مقاله مجموعه‌لری نین هره‌سیندن نئچه مقاله ایسه آذربایجانین چئشیدلی درگی‌لرینده چاپ اولموش دور. آنجاق بورادا چاپ اولوب، اولمایان مقاله‌لرین هامی سین بیر یئرده چاپ ائدیریک.

بونلاردان علاوه بو مقاله مجموعه‌لریندن اوچو داها اؤنجه آیریجا کتاب اولاراق چاپ اولموش دور. بونلارین بیری «ائل نیسگیلی شاعری دوزگون»، بیری «ساهرله سحر ایشیق‌لانیر»، بیری ایسه «سهندیله قارداش آندی» دیر. بونلارین بیرینجی‌سی آذربایجانین بؤیوک ادبیات استادی دکتر حسین محمدزاده صدیق دوزگونون «ائل نیسگیلی» آدلی شعر مجموعه‌سی اساسیندا، ایکینجی‌سی ایسه آذربایجانین اؤلمز-اونودولماز شاعری حبیب ساهرین «سحر ایشیق‌لانیر» آدلی شعر مجموعه‌سی اساسیندا، اوچونجوسو ایسه اولو سهند، بولوت قاراجورلونون «قارداش آندی» آدلی شعر مجموعه‌سی اساسیندا یازیلیمیش دیر.

ساغلیق اولسا، عمر اولسا یئنه ده بو یول‌دا یئنی آتدیمیلار آتماغا چالیشاجیق.

شاهین زنجیرده ایله زهتابی

گیریش

مقاله لر:

۱- شاهین زنجیرده کتابینداکی شعرلرین قیسالمیشی

۲- سوسیالیزم

۳- یاد ائل ده سعادت

۴- اومانیزم- ایتترناسیونالیزم

۵- یاشام فلسفه سی

۶- آنادیلی

گیریش

دکتر محمد نقی زهتابی ان بؤیوک دیلچی لردن بیرى اولموش دور. اونون یازدیغی «معاصر ادبی آذری دیلی» کتابی، آذربایجان تورکجه‌سی نین دیل قاعده‌لرینه گؤره یازیلیمیش ان یاخشی کتابلاردان بیرى دیر. دیلچیلیک ایله یاناشی او تاریخ ساحه‌سینده ایسه بؤیوک ایش لر گؤرموش دور. اونون ۲ جلدده یازدیغی «ایران تورک‌لری نین اسکی تاریخی» کتابی ایران تورک‌لری نین اسلامدان قاباق تاریخی حقینده یازیلیمیش ان دهیرلی کتاب دیر. زهتابی دیلچیلیک‌ده هابئله تاریخچیلیک‌ده اؤزون تائیندیریب، آد قازانمیش دیر. آنجاق او، دیلچیلیک هابئله تاریخچیلیکدن علاوه شعر ساحه‌سینده ایسه چالیشمیش دیر. اونون اولدوقجا دویغولو، دهیرلی شعرلری واردیر. آنجاق نه‌دنسه اونون شعرلری ائله بتر یاییلیب، اؤزو ایسه بیر شاعر کیمی تائینمیش دیر. بو گونه‌جه اونون قوشدوغو شعرلردن نئچه دفترى چاپ اولوب، ایشیق اوزو گؤروب، اوخوجو الینه چاتدیریلیمیش دیر. اونلاردان بیرى «شاهین زنجیرده» دیر. بو شعر مجموعه‌سینده نئچه منظومه‌یه یئر وئرلیمیش دیر. دکتر زهتابیله، اونون دیلی، دویغوسو، دوشونجه‌سیله داها یاخشی تائیش اولماق اوچون اونون بو شعر مجموعه‌سین اساس توتاراق، نئچه مقاله یازدیق. بو مقاله‌لرده زهتابی نین چئشیدلی موضوعلارا گؤره اولان باخیشی آراشدیریلیب، آچیق‌لانمیش دیر.

۱- «شاهین زنجیرده» کتابینداکی شعرلرین قیسالمیشی

«شاهین زنجیرده» شعرین نین قیسالمیشی

قارتال کیمی آزادلیقلا یاشایان دکتر محمد تقی زهتابی جمهوری آذربایجاندا بنده دوشوب، آزادلیغین ایتیرمیش دیر. اونون باخیشیندا او گونلر، قارائلیق آذربایجان بوروبوش، آذربایجان ائلی ایسه شن لیبی اونوموش دور. او نه قدر اوزون قارائلیقدان قورتارماغا چالیشسا دا بیر سونوج آلا بیللمه میش دیر. او، بنده دوشمکده سوچو اوزونده گؤرموش دور. او، قافقازی قارائلیق ساندیغی اوچون، اورایا گتتمه یی چوخ قورخونج بیللمیش دیر. بونولا بئله او، اورانین اوز گؤزل لیبینه آلداناراق، اورایا گتدی. بئله لیکله او، اؤز الیه اوزون دوستاغا سالدی. دکتر اوزاقدان اورانی گؤزلیکله، شنلیکله دولو سانمیش، اورانین ائلین ایسه خوشبختلیکده گؤرموش دور. بونلار اونون آلدانماغینا نه دن اولموش دور. دکتر آياغی قانداللی یاشاماغین آجی سین چئشیدلی یوللارلا چئوره سینده کی لرین قولاغینا چاتدیرماق ایسته میش دیر. آنجاق ائل دوشمنلری اونون سؤزون آنلامادان اونو پیسله مه یه باشلامیشلار. دکتر جمهوری آذربایجان یئکه زندانا بنزه تمیش دیر. اورادا سسلنن آزادلیقلا عدالت شعارلارین ایسه بوش سؤز بیللمیش دیر. بونولا بئله جمهوری آذربایجاندا یاشایانلارین بیر چوخو او شعارلارا آلدانیب، اینانمیش دیر. بو ایسه دکترون اوره یین گؤینه تمیش دیر. چوخلاری دا اوجالیغی، حیوانی یاشام ده یرینه آلچاقلیغا ساتمیش، انسانلیقدان حیوانلیغا چئوریلیمیش دیر. اونلار دکتر توتدوغو یولونا گؤره، دئدیسی سؤزونه گؤره قینامیشلار. او دا اونلارین یاشامی نین قارائلیق ایچره اولماسین سؤیله میش دیر. او اؤز جسمین اسارتده گؤررکن، جمهوری آذربایجان جنت گؤرن، اوزون خوشبخت سایان، حیوان تک عمر سورنلرین ده وجدانین اسارتده گؤرموش دور. دکتر زهتابی

آلداناراق اونلار ايسه ايسته يرك دوستاق اولموشلار. اونلار، مادی امكانلارين، وار- دولتين بوللوغون، دينجلیکله بونلاردان بارینیب، حیوانی یاشامی سورمه یی خوشبختلیک ساندیقلاری اوچون، دکترون سؤزون باشا دوشمه ییب، اؤزلرین آزاد ییلمیش لر. یوردسئورلیک، انسان سئورلیک، بوتونلوکجه سئوگی اونلارا آنلام سیز اولموش دور. اونلار دیل ده ایشی، امه یی ده یرلندیرسه لرده، اورکلرینده ایشچی- امکچییه آلقاق گؤزله باخیب گولموش لر. بونلارین ترسینه زهتابی سعادتین تکجه یولون وجدان سسین دینله يرك انسانلیق اساسیندا یاشاماق گؤستمیش دیر. او چتین دوروما دوشمه یی نین نه دنین پول- پارایا باش ایمه ییب، سئوگی ايله دوزلوکله یاشایب، بوتون ائللری، انسانلاری اؤزونه تایداس سانیب، دوشمنلییه، نفرته قارشى اولماغی ییلمیش دیر. آنجاق او وجدان عذابى چکمه دینه گؤره، قلبى آزاد اولدوغونا گؤره، یوردسئور، انسان سئور اولدوغونا گؤره، اؤزون خوشبخت سانمیش دیر. اونا قارشى چیخانلار یاشامین آماجین لذت ده، لذتى ايسه یئیب یاتماق دا ییلمیش لر. زهتابی نین باخیشیندا یوردسئورلیکدن، انسان سئورلیکدن اوزاق اولوب، وجدان سسین ائشتمه یین کیمسه انسان سایلا ییلمز. اونون گؤزونده ازیلمه مک اوچون آیریلارین ازلر، قایغى- دویغونو اوره یینده اؤلدوروب، حیوانا دؤنموش لردیر. آنجاق او آنلامیش دیر، دینجلیکله اوزون عمر یاشاماق اوچون قارتال کیمی یوخ قارغا کیمی اوجالیغى بوراخیب، آلقاق دا آلقاقلیقلا یاشاماق گرک دیر. هابئله بو آماجا چاتماق اوچون ائل دردینی، دوزلوک- تمیزلیى بوراخیب قارین اوتارماق اوچون هر مردارا، حراما ال اوزالتمالی دیر. ساغ قالماق اوچون ایشیغى بوراخیب، قارانلیغا سیغینمالی دیر.

زهتابی ایران انقلايين، ایران ائللری نین شاهلیغا قارشى دیره نیشى کیمی ده یرلندیرمیش دیر. آنجاق سول دوشونجه سینه اویوب، اؤز دوغما ائلین، دوغما دیلین اونودانلار اونا ملتچیلیک دامغاسى ووروب، اونو سوچلایب پيسله میشلر. اونلار اینانچ اوزوندن یوخ بلکه دیل ده هابئله چتینلیکدن قورتولوب، دنیادان داد آلقاق اوچون ایترناسیونالیزم شعاری وئرمیش لر. اونون باخیشیندا ائلرین یوکسلیش-

دیرچلیشی نین تکجه یولو اونلارین آزادلیغا چاتیب، بیر- بیرله باریشماسی دیر. اینترناسیونالیزم، بین المللیچلیک انسانلار چیخارین بوغان، ائللرین او یانیشی نین، یوکسلیشی نین قارشسی سین آلان دیر. اؤز ائلین آتیب اونودان، دوغما ائلی ازیلن یئرده یالاندان اینترناسیونالیزم شعاری وئرن، چتینلیکدن جانین قورتاران، انسان سایلا بیلمز. ائللر آزاد اولمایینجا انسانلیق بایراغی اوجالما یاجاق. زهتابی اؤز دوغما ائلین اویالیدی، آزادلیغا چاتماق اوچون آیاغا قالخیزماغی باشامیش دیر. او داها ایچی بوش اینترناسیونالیزم شعارلارینا آلدانمامیش دیر. او اؤز آماجی اوغروندا دوستاغا دوشسه ده، هر چتینلیک چکسه ده اؤز یولوندان دؤنمه میس دیر. او هئچ بیر آن آلچاقلیقلا دنیادان داد آلماق ایسته مه میس دیر. او دوغما ائلین ملی اسارتدن قورتارماق آماجی ایله جمهوری آذربایجانا گئتسه ده اؤزو اوزون ایللر اسارتده یاشاماغا مجبور اولموش دور. او دوغما یوردو آتیب، اؤزگه یئرله کؤچوب، سعادت آختارانلاری قیناییب، اونلاردان ایسته میس دیر یورددان قالیب، دوغما ائلی، دوغما یوردو اسارتدن قورتارماق اوچون آیاغا قالخسینلار. او سون نفسینه قدر دارتینیب، ائلین اسارتدن قورتارماغا چالیشمیش دیر.

«پروانه نین سرگذشتی» شعری نین قیسالمیشی

شاعر کهنه بی اود چؤوره سینده یانماقدا گؤررکن اوندان ایسته ییر، آرتیق یانماق اوچون اوندان اوزاقلاشسین. آنجاق او قبول ائتمه ییب، دئیر: «قارانلیقدان قورتولماغین تکجه یولو اودا سیغینماق دیر.» او، حقیقتی اودا یانیب، قارانلیغی ایشیقلا یوخ ائتمکده بیلیر. او اؤزون یاندیریب ائلین، یوردون ایشیقلا ندیرماق ایسته ییر. او، اودا یاخینلا تماق یئرینه اونو اوددان اوزاقلاشدیرماغا چالیشانی قوور. بئله لیکله او اوجالماق، ائلین، یوردون ایسه اوجاتماق ایسته ییر. او حیاتین دادین آلماق اوچون، یاشامدان لذت آپارماق اوچون، اؤز قوتسال آماجیندان واز کئچمه ییر. او اؤزون آنا یوردونا، دوغما ائلینه بورجلو

بیلرک، اؤز بورجون اؤده مک ایسته ییر. بو یول دا ایسه بوتون دنیا لذت لریندن گؤز اؤرتوب، اؤز ایسته ک- آرزوسون اونودوب، ائل دیله یین دوشونور.

«کیچیک قارداشیما مکتوب» شعرى نین قیسالمیشی

دکتر زهتابی نین کیچیک قارداشی اونا، یازیر ائل سیخیتی دا یورد قارانلیق دادیر. او ایسه ائلی آغ گونه، ایشیقلیغا چاتدیرماق اوچون دیرنمک ده دیر. آنجاق الیندن هئچ ایش گلمه ییر. بونا گؤره ده سیخیتیدن قورتولوب، آزادلیغا، شلییه، سعادته چاتماق اوچون آنا یوردوندا کؤچمک ایسته ییر. دکتر زهتابی قارداشی نین ائل اوغروندا چالیشماسیندا سئوینیر. او قارداشیندا ایسته ییر اؤز یولوندا دؤنمه ییب، اؤز ایشیندن یورولماسین. بونولا بئله اونون تکلیک دردین دویوب آنالیر. سونرا دا آنا یورددا کؤچمکله باشینا گلن بلالاری ساییب، آنا یوردو آتماغین پس لیسیندن دئیر. اونون دئدییینه گؤره آنا یوردو آتان سایغی سیز، دهیر سیز هابئله آرخاسیز- دایاق سیز اولار. چئشیدلی چتینلیکلره دوشوب، سعادتی ایتیرر. بوتون آرزو دیلک لری اوره یینده قالار. کیمسه اونو آنالیب، کیمسه دردین سوروشماز. یاد اؤلکه اوزاقدان گؤزل، انسانلاری ایسه سعادته گؤرونر. بونولا بئله دنیانی دولانمایان، یاد اؤلکه گزمه یین، گؤروب گؤتوروب، دوغرو- دوزگون دوشونه بیلمز. آنجاق دنیانی دولاناراق آنا یوردو آتیب، اونوتمالی دیر. هر آن اونو آتیب، اونون ایستی قوینونا قایتماغی دوشونمه لی دیر. چون سعادت یاد اؤلکه دن گتیریلمه لی یوخ، آنا یورددا یارادیلما لی دیر. هر ائل سعادت یولون اؤزو تاپما لی دیر. یوخسا هئچ بیر یاد ائل سعادتی اونا پای وئره بیلمز. دکتر زهتابی دئیر اودا بیر چاغ سعادتی یاد اؤلکه ده آختارماق اوچون آنا یوردو آتدی. آنجاق اونون سونوجو، آوارالیق ایله عمرون هدره گتتمه سیندن باشقا بیر زاد اولما دی. سونوندا ایسه او سعادت گونشی نین یثرین دوغما یوردوندا، تبریز شهرینده تاپدی. او یئنه ده قارداشینا تاپشیریر هر ایشی دوشونجه ایله گؤروب، ائلیندن آیریلما ییب، اونا آرخالان سین.

هابئله ائل ایله بیرلیکده آیاغا قالخیب، دیرنسن. هئچ بیر آن دا یثره اوتوروب، دالی قاییتماسین. هر یاندان اومودو اوزولنده ایسه دوغما ائله، آنا یوردا اوز گتیریپ، اونونلا یئنی گوج قازانسن. دشمن اوستون گلسه ده، اونون جانین آلسا دا آنا یورددا آلسین. بئله لیکله او ائل اؤرنه یینه چئوریلیب، اؤلمزلییه چاتار.

«بوخو» شعرى نین قیسالمیشی

شاعر دوستوم جعفر افتخار! ایلك دؤنه اولاراق دونن شهریارین حیدرباباسیندان اوخویاندا اوره ییم آچیلدی. سانکی آنا یوردوما، اوشاقلیق چاغینا قایتدیم. یوردومون گؤزلیک لری هامی سی گؤزومه گؤرونندو. خیال دنیا سیندا شهریارى گؤردوم. دئدیم ایللر بویو فارس دیلینده یازماقدان سونرا تورک دیلینده یازماغی دوشوندون؟ تورک دیلین کیم سنه اؤیرتدی؟ او منی آناسی نین قبری اوسته آپاریب دئدی: «بو! » سونرا قبر یاریلیب، شهریارین آناسی قبردن آیاغا قالخیب دئدی: «شهریارین اوستادی منم.» من اوندان ایسته دیم آنا دیلینده شعر یازسین. آنا یوردومون، آذربایجان ائلی نین نه یی اسگیک دیر. تورک دیلی دیل دئیل می؟ ائلمین دردی چوخ دور. بونو آنلایان اونا درمان ائتمه لی دیر. ائلی درد ایچره قویوب قاچان، اؤز آغیزی نین دادین قاچیرار. نه دن دوغما ائلی بوراخیب یاد ائلین دردینه درمان آختاریرسینیز؟ نه دن اؤز ائوینیزی قارانیقدا بوراخیب، مسجدی ایشیق لاندیریرسینیز؟ ییزیم ایلمز بابکیمیز، قورخماز ستارخانیمیز اولموش دور. آنجاق بو گونه جه شهریار اؤز ائلی نین دردین، اؤز دیلینده یازمامیش دیر. آفریقانین قارالاری دا اویانیب اؤز یوردونا، دیلینه، وارلیغینا، کیم لیینه ییه لئمک ایسته ییر. بونلار هامی سی خیال دنیا سیندا گؤزومه گؤرونسه ده، افتخار یولداشیم، بو گون یازیق لارین آیاغا قالخیب حقین ایسته مه سی خیال دئیل!

«بذ قالاسیندا» شعرى نین قیسالمیشی

بذ قالاسی اوجا داغ باشیندا باش اوجا دایانمیش دیر. آنجاق فلک اونا ظلم ائدیپ، داغیلماسینا نه دن اولموش دور. شاعر اونون قارشى سیندا دایانیب، اونا باش اییب،

اونون باشینا گلن لردن سوروشور. شاعر باشا دوشور قالانین دیوارلاری، اوتاقلاری ییخيلماق دا اولسا دا، آنجاق هله اؤزون ایتیب باتماقدان قوروموش دور. هله ده اورهی آلولو، قانی قایناردیر. شاعر قالانین قالدیرانیندان هابنله داغیدانیندان سوروشور. آنجاق قالادان بیر جواب ائشیمه ییر. سونرا قالا اته یینده یوخویا گئدیر. او یوخودا گؤرور قالا قیمیلداییر. قالاداکي ایگیدلر قوجامان قالانی، اولو بابکی آغیرلایرلار. هابنله اونلار آنا یوردلارینا، دوغما ائللرینه اولونان ظلملردن دانیشیرلار. اونلار باشقا ائللره سایغی ايله یاناشان کیمی قارشیلیغیندا اونلاردان سایغی اومورلار. ترسینه قیلینج چکنین جوایین قیلینجلا وئرمک ایسته ییرلر. قالاداکیلار ۲۰ ایل ائل دوشمنلرینین قباغیندا دایانیرلار. معصم اولو بابکی یاخالاییب، آذربایجانی اله کئچرمک ایسته ییر. او بو ایشی تورک افشینین ایله گؤرمک ایسته ییر. افشین خلیفه اوردوسو ايله چوخ شهرلری اله کئچیرسه ده، تترلیکله قالانی آلا بیلمه ییر. سونوندا قوجا تولکو سومباتین اویونویلا قالانی آلماغی باشاریر. او قالانی داغیدیپ، ییغمالاییر، قالاداکیلاری قیریر، اولو بابکی ایسه اسیر توتور. بابک معصمین ساراینا آپاریلیپ، آغیر شکنجه لرله اؤلدورولور. شاعر اولوب کئچنلره آغلاییر. آنجاق بابک اونون گؤزونه گؤرونوب اوندان ایسته ییر آياغا قالخیب، قارانلیق ايله ساواشیپ، اسیرلیکدن قورتولوب، آزادلیغا چاتسین. بابکین چاغیریشی شاعری ده ائلی ده یوخودان اویالدیر.

«افسانه دی شمشیره دایانماز سا آزادلیق» شعرین قیسالمیشی

ائل قیلینجینا آرخالاندیغی چاغ، ائل دوشمنلری اونا باش اییب، دنیا ایشینه، گونده لیک یاشاما باش قاتان چاغ ایسه دوشمن قودوروب، یومولوب، چالیب چاپمیش دیر. ائللین دوشونجه سین سونرا دا تاریخین ده ییشیب، تاریخی ایزلرین داغیتماغا باشلامیش دیر. ائل ایسه دؤزموش دور. سونرا دا اونو توپراغیندان آیرماق ایسته میش دیر. آنجاق ائل بونا دؤزنمه میش، دوشمنله دیدیشمه یه باشلامیش دیر. دوشمن، ائل قباغیندا دایانانماییب، گئری دؤنموش دور. سونرا ائل، دوشمنی

اونودوب یوخلامیش دیر. دوشمن بو دؤنه ائلین اؤزلویون، من لیین، کیم لیین، ان باش دا ایسه دیلین یوخ ائتمیه باشلامیش دیر. بو یول ایله او ائلی یوخ ائدیپ، بوتون وارلیغینا بیهلنمک ایسته میش دیر. بو آماج چاتماق اوچون ائلین باشین مادی یاشاما قاتماغا چالیشمیش دیر. آنجاق قوجامان ایگیدلر وارلیغین پولا ساتمایب، یئنه ده جوشوب آیاغا قالمیش دیر. دوشمن ائلی چؤکدوروب، اؤز ایچینده اریتمک اوچون ائلی مجبور ائتمیش اؤز آنا دیلین بوشلا سین. ائلین قوجامان ایگیدلری بیر داها آیاغا قالخیب، دوشمنی کیریتمیش دیر. بئله لیکله او بیلیمش ائل، دیلیندن آیریلان دئییل. ائل بیلمه لی دیر اؤز وارلیغین قوروماق اوچون قیلینجا آرخالانمالی دیر. یوخسا باشی یثره تیکیلیب، قارا گونه چیخار. او چاغدا ائل قازانجینا، دوغما یوردا دوشمن بیهلنر. اوندان سونرا ائللر ایچیندن دوغما ائلین آدی، دنیادان ایسه ایزی سیلینر. باش اوجا یاشاما ق اوچون انسان مادی یاشامین دوشونمکدن علاوه معنوی یاشامین دا دوشونمه لی دیر. بونون اوچون ده بیر آن قیلینجدان آیریلما مالی دیر. چون آزادلیقلا عدالت، یالنیز قیلینج ایله قورو لا بیلر.

«بختی یاتمیش...؟» شعرین قیسالمیشی

گیریش: هر کیمسه اؤز دیله یی نین دالی سیجا اولماسا، هئج بیر آن دیله بیینه چاتما یاجاق. بونا گؤره من ده بو ناغیلی یازدیم.

بوتون اوشاقلار ناغیلی سئور. من ده سئوردیم. معلم بابا اوشاقلاری بولاق باشیندا، چینار آلتیندا توپلا ییب، اونلارا ناغیل دئیردی. دنیادا ایشیقلا قارائلیق چیرپیشماقدا اولموشلار. انسان ایسه هر آن ایشیغی سئومیش دیر. انسان سعادت، آزادلیغا، دینج یاشاما چاتماق اوچون چالیشمیش دیر. سعادت چاتماق اوچون او قارائلیقلا ساواشمیش دیر.

دئرلر ائل ایچیندن سعادتین کؤچدویو چاغدا، اؤزگه لر یوردا بیهلندیی چاغدا، هامی قورتولوش یولو آختاریردی. ائله او چاغدا بیر خانیم ارینه اؤز قارا بختیندن دئدی. او اریندن ایسته دی بختلر یوردونا گئدیپ، یاتمیش بختین او یالدا. سونوندا

کیشی خانیمین ایسته‌ینه بویون اییب، یولا دوشمک ایسته‌دی. او آن‌دا خانیم قوهوم-قونشو ایچره بختی یاتمیشلاری بیر-بیر ساییب، کیشیدن ایسته‌دی اونلارین دا بختین اویالتسین. بئله‌لیکله کیشی یولا دوشدو. او یوردون گۆزلیکلرین گۆره-گۆره قاباغا گئتدی. او گئدرکن قارشى سینا بیر قورد چیخدی. قورد کیشیه دئدی برک باشی آغرییر. سونرا دا اوندان ایسته‌دی اونون چاراسین تاپسین. کیشی بو ایشی گۆرمک اوچون قوردا سۆز وئریپ، یولا دوشدو. انسانلیغی آنلامایانلار اونا گۆلدولر. چوخلاری اونو دانلادی. آنجاق او دایانمادی. گئدرکن بیر قوجا بیچینچییه راستلاشدی. او بیلدیردی نه قدر چالیشسا دا اکینه‌جه‌ییندن قازانچ گۆتوره بیلیمیر. او، کیشیدن ایسته‌دی بونا چارا یولو تاپسین. بخت آختاران قبول ائدیپ، یتنه ده یوردون گۆزلیکلرین ایزله‌یرک قاباغا گئتدی. او باشا دوشدو یوردونون توکنمز واری، هو یوخدوران گۆزلیلی اولسا دا ائل چتینلیک‌ده‌دیر. او بیلدی بوتون یوردداشلارین بختی یاتمیش‌دیر. معلم بابا دئدی خوشبخت‌لیی یاد ائل ده آختاران، یاد الیه آختاران اۆز ایسته‌ینه چاتماز. بخت آختاران گئدرکن یول اوستونده، بؤیوک بیر قوشونا اوغرادى. قوشون باشچی‌سی اونا دئدی ایشی هئچ بیر آن راست گلیمیر. بوتون ساواشلاردا یتیلیر. او بخت آختاران‌دان ایسته‌دی بونون نه‌دنین-چاراسین تاپسین. اوندان سونرا یتنه ده کیشی یولا دوشدو. او دوغما یوردان سونرا چوخ یاد اۆلکه‌لری ده گزدی. بیر گون یورغونلوقدان باشین یتره قویوب یاتدی. او یوخودا گۆردو باشقا بیر دنیادادیر. او دنیادا هر یان ایشیق‌دیر. داها قارانیلق‌دان ایز یوخدور. اورادا بیر داش گۆردو. اونون اوستونده یازیلیمیش‌دیر: بختی تاپماق اوچون یتندی مئشه، یتندی چای، یتندی داغ کنچمه‌لی‌دیر. بورادا معلم بابا دئدی: بختی یاتمیش ائلین چاراسی، یا دوستاغا باش ایمک یادا قیلینج گوجویله آزادلیغا چاتماق‌دیر. بخت آختاران ایکینجی یولو سئجدی او بئلین باغلائیپ، قیلینجی گۆتوروب، یولا دوشدو. چون او آنلادی قورتولوشون تکجه یولو ساواش‌دیر. یتندی مئشه کنچیب، آغ آیینی اۆلدوردو. یتندی چای کنچیب نهنگی اۆلدوردو. یتندی چۆل کنچیب پلنگی اۆلدوردو. یتندی

داغ آشیب، چتینلییه قاتلاشدی. بیر بولاغا اوغرا دی. بولاق باشیندا کی قیزلارا باخمادان یئنه ده گتتدی. سونوندا جنت تک بیر یئر چاتدی. اورا بخت لر مسکنی ایدی. اورا غم سیز خیال دنیا سی ایدی. اورا گؤز لیلیکله، سئوگی ایله دولو ایدی. او شاهین بختین، سونرا دا بیچینچی نین بختین او یالندی. بخت آختاران، بخت لر دنیا سین چوخ گزدی. اورا گؤز لیلیکله دولو اولسا دا قارانیق دا ایدی. اورا دا عدالت یوخ ایدی. چوخ بختلری یاتمیش گوردو. او گوردو یاتمیش بختلری بیر-بیر او یاتماقلا باشا گلمز. سونرا هارایلا ییب هامینی بیرگه آیتماغا چالیشدی. بوتون بختلره بیرلیک ده کی شی نین اؤز بختی ده او یانندی. او اؤز بختین یاتدیغینا گؤره دانلادی.

بخت ایسه اونا ییلدیردی بختی او یال دیب، او یاق ساخلایان عقل دیر. او دندی انسانلاری بیر-بیر یوخ بلکه ائلی بیرلیک ده او یاتماق گرک دیر. هابئله ائلی او یاق ساخلاماق اوچون یوخونون نه دنین تاپماق گرک دیر. ائلی اؤز من لیبی، کیم لیبی ایله تانی ش ائتمک، سونرا دا اونا آرخالانماق گرک دیر. ساغ دا، سول دا گوجلره یوردو تالاییب، چالیب، چاپیر. اوغور قازانیب، آغ گونه چاتماغین یولو، ائلین اؤزونه گوه نیب، آرخالانما سی سونرا دا بیرلیبی دیر. بخت آختاران بوتون گیزلری آنلایاندان سونرا یوردا ساری دؤندو. او یورولمادان، دایانمادان یول دؤیدو. ایلک اولاراق شاهین سارایینا چاتدی. کی شی شاها آنلاتدی اونون قیزلیغین ییلمیش دیر. او دندی اوغور قازانماق اوچون او قیزلیغین اوزه چیخارتمالی دیر. شاه اؤز قیزلیغین کی شییه بللی ائتدی. گؤز لیلیک لرین گؤستردی. شاه کیشیدن ایسته دی اونو آلیب، اؤلکه شاهلیغین اله کئچیرت سین. آنجا ق کی شی قبول ائتمه ییب، یوردا قایدیب، اوبایا چاتماق ایسته دی. شاه دئدی شاهلیغی قبول ائتمکله قیلینج گوجو ایله سعادت یوردا آپارا بیلر دین. آنجا ق او یئنه ده قبول ائتمه دی. معلم بابا بوردا اوشاقلارا دئدی: نه یاخشی کی شی قبول ائتمه دی. چون یاد قیلینجی ایله، یاد الیه یوردا سعادت یوخ اسارت گلر. شاه سئوگی ده اودوزسا دا کی شی نین دوغرو یول گتتدیین اینانیردی. شاه اونو یولا سالاندا اوندا ن ایسته دی شاه سرین کیمسه یه سؤیله مه سین. او اوزون یوللار گل دیکن سونرا

یوردا چاتدی. اۇنجه بیچینچییه اوغرادى. توپراغین هېچ نه بیتیرمه مەبى نین نەدنى يثر آلتیندا بیر کوپ قیزیلین اولماسى ایدی. کندلی قیزیلی کیشی ایله بۆلمک ایسته دی. آنجاق کیشی پای ایسته مەدی. سونرا یئنه یولا دوشدو. بو یول قوردو گۆردو. کیشی قوردا دئدی: دردنی نین درمانی آخماق کیشی نین بئینی دیر. کیشی هر نه بی سؤیله مکله قورد ییلدی، او ان آخماق کیشی دیر. بونا گۆره ده اونو دیدمک ایسته دی. کیشی اوره یینده دئدی: کاش قیزیلدا گۆتوروب، شاهدان نئچه یول یولداشی آلایدیم. آنجاق چوخ گنج اولموش دور. او آندا قورد کیشی نی پارچالادی. کیشی اؤلرکن بختی نین دئییی سۆزلى آندی. او دئمیش دیر. عقل ایشله مه لی، ائل ال بیر اولمالی، اؤزونه اینانیب، آرخالانمالی دیر.

بئله لیکله معلم بابا ناغیلین باشا چاتدیردی. ناغیلی دینله یین اوشاقلاردان بیرى سوروشدو نه دن ائلیمیزین بختی دورمادی؟ او سیخیلیب سونرا دا جواب وئردی: اوخویوب، وارلیغین دویوب، حقین، من لیین آنلایان چاغ اونو آنلایاجاق. سونرا دا هامی قالخیب، داغیلیب، گئتدی.

۲- سوسیالیزم

سوسیالیزم بیر چئشید اؤلکه ساخلاماق، حکومت آدی دیر. بو چئشید حکومت ده اؤلکه باشیندا بیر نفر بوخ، بلکه بیر اجتماعی قات دایانار. سوسیالیزم یولو ایله اداره اولونان اؤلکه لرده ایشچی قاتی ایش باشیندا اولار. سوسیالیستی اؤلکه لرده اقتصاد بوتونلوکجه دولت الینه تاپیشیریلیب، بوتون اؤزل بییه لیک لر پوزولار. بو اؤلکه لرده هامی دولت ایشچی سی اولوب، هامی دولتنن آیلیق آلیب، دولتنن وئردیی یاشام یاراقلاری ایله اؤز یاشامین دولانديرار. سوسیالیزم یولو ایله اؤلکه دولانديرانلار بیر چئشید اقتصاددی، اجتماعی عدالت یارتماق ایسته میشلر. انسانلار نسی رفاه یارتماق، آیری- سئچگیلیک لره سون قویماق اونلارین ایسته ک- آماجی اولموش دور. آنجاق دوشونجه دوزگون اولسا دا، سؤزلر گؤزل اولسا دا، ایش اؤزلویونده یاخشی اولسا دا، نه دنسه سوسیالیزم، انسانلاری آغ گونه چاتدیریب، اؤلکه نی گلیشدیرمک ده بوتونلوکجه اوغور قازانا بیلمه میشلر. یئر اوزونده ان بؤیوک، ان گوجلو، هابئله ایلیک سوسیالیستی اؤلکه شوروی اولموش دور. بو اؤلکه چوخ سوسیالیزم وورغونلارینا، عدالت آختارانلار بیر مدینه ی فاضله یه چئوریلیمیش دیر. اونلار شوروی نی اؤزلرینه اولگو- اؤرنک بیلیب، اؤز اؤلکه لرینده اورانین حکومتینه تای بیر حکومت قورماق ایسته میشلر. بو شوروی وورغونلاریندان بیر جووغاسی دا اؤز اؤلکه لرینده سوسیالیستی حکومت قورماقدان اومودلاری اوزولندن سونرا آنا یوردو آتیب، شوروییه گئتمیش لر.

دکتر زهتابی ایسه او عدالت وورغونلاریندان، سوسیالیزم سئونلریندن بیر ی اولموش دور. سیدجعفر پیشه وری ایله ایران آذربایجانیندا قورولموش دموکرات فرقه سی پوزولدوقدان سونرا او دا چوخلارینا تای ایران دا باش ساخلایا بیلمه ییب، آنا یوردو آتیب،

شوروییه، جمهوری آذربایجانا کۆچموش دور. او دا چوخلارینا تای شوروی نی ان خوشبخت اولکه، یوردداشلارین ایسه ان خوشبخت انسانلار سایمیش دیر:

«قلیبم ده اومود، آرزو، تمنا و دیلک لر

آچدیقدا چیچک لر

ائتدی کده تبسم منه ایسته ک

اولدوقدا بوتون وارلیغیم آزادلیغا وورغون

ائتدی کده حقیقت پری سی قلییمی مجنون

بیر نغمه بوداقلاردان ائشیتدیم

بیر پارچا ملاح

حق عالمی ساندیم بو دیاری

حکم ائتمه ده دیر ظن ائله دیم بوردا عدالت

آندیم دلی تک سئوگینی، یاری...»

دکتر زهتابی جمهوری آذربایجاندا گلن خبرلره دایاناراق، اورانی اومود قاینای، آرزولار دنیاسی، حقیقت، عدالت، آزادلیق اساسیندا اداره اولونان اولکه، حق عالمی سانیب، دیلک چیچک لری اوره یینده باغ-باغ آچیلیب، آرزولار اوزونه گولوب، مجنون لیلایا وورولان کیمی او دا شوروییه وورولدو. بونا گؤره ده یوردون یوواسین، ائلین اوباسین، ائوین ائشیین، بوتون یاشامین بوراخیب آتیب، باش آلیب، شوروییه گئتدی. اؤزونون دئدی کیمی اورادا:

«گؤیرلرده اوچارکن گؤرونور هر یئری دریا

دالغا، شپه، چیلغین حرکت، سئوگیلی توفان

دوزلر، درملر، گوللو یاماقلار، اولو داغلار...

حتی قورو چؤلر...

هر یان باشا باش جانلی حیات دیر، حرکت دیر!!!»

عاشق معشوقوندا گۆزلیلکدن، یاخشیلیقدان باشقا بیر زاد گۆرمه‌دییی کیمی، زهتابی دا شوروی نی گۆزلیلک اؤرنه‌یی، خیالی جنت سانمیش دیر او، اورانی یالنیز انشیتدیسی سۆزلره، گلن بیلگی لره دایاناراق ایری- اسگیک‌سیز، پیسلیک‌سیز بیر اؤلکه، حکومتین ایسه ان ایده‌آل بیر حکومت بیلمیش دیر. آنجاق دکتر زهتابی، اؤز آرزولار اؤلکه‌سینه، مدینه‌ی فاضله‌سینه گئدیپ، اورانی یاخیندان گۆروب تانیاندان سونرا بوتون دیلک‌لری ایلغیما دؤنوب، اؤز دادلی یوخوسوندان اوپاندی. اونون دوشونجه‌لری بوتونلوجکه ده‌یشیلدی.

«سس لر و ایشیق‌لار هامی سی رنگ ایمیش اما

آل پرده‌نین آردیندا نه وارمیش؟!

سۆزله عملین بیر بو قدر فرقی اولارمیش؟!

بیلمم بو ریادان دولانیر هانسی ده‌ییرمان؟؟»

او شوروی حکومتین یالانچی، ایکی اوزلو، آل بایراغین، عدالت شعارین ایسه ظملره، پیسلیکلره اؤرتوک کیمی گۆرموش دور. اونون باخیمیندا بو حکومتین سۆزو ایله ایشی‌نین یئردن گۆیه‌جه فرقی اولموش دور. زهتابی بو شعارلارا، آلداناراق اورایا گئتمیش دیر.

«جوشغون لپه‌لر، جانلی حیات عاشقی تک من

قاف داغلاری‌نین ذیروه‌سینه آخری قوندوم

قونجاق یئره بیر لحظه‌ده دوندو

گۆیدن گۆرونن کوکره‌ین عالم

جادو اولونموش کیمی آنا داشا دؤندوم

الوان و گونش رنگلی چیراقلار

دریایا دوشن قور کیمی، بیر لحظه‌ده سؤندو

غم شن‌لییی محو ائتدی بیر آن‌دا، تویو ماتم

حاکم کسلیب‌میش بورایا سانکی ازلدن

ظلمت‌له سکونت»

زهتابی اؤز خیالی جنتینه چاتماق اوچون ائلیندن، یوردوندان، عائله سیندن، اوباسیندان آیریلیب، اونلاردان گۆز اؤرتوب، کئچدی. او اؤز یوردون قارائلیق، ائلین اوباسین ایسه قارائلیقدا گۆردوکده شوروی اۆلکه سین ایشیق، ائلین ایسه ایشیقلیقدا سانمیش دیر. او بئله بیلمیش دیر اؤز یوردوندا ایل اون ایکی آی قیش دیر. ائل ایسه سویوقدان، شاختادان اوشویوب دونماق دادیر. ترسینه شوروی ده ایلی باشا باش یازدیر. ائل ایسه یازین سولماز چیچک لری نین ایییندن مست اولماقدا یاشامین دادین چیخارتماق دا، خوشبختلیکله یاشاماقدادیر. بو اوزدن ده زهتابی اؤز خیالی جنتینه قووشماق اوچون الدن آیاقدان چیخیردی. او ایسته ییردی شوروی ده کی یازی اؤز یوردونا قوناق چاغیرماقلا دوغما ائلین قیش الیندن قورتارسین. او ایسته ییردی اورانی ایشیق لاندیرمیش پارلاق گونشی، دوغما یوردونا ایشیق ساچماغا راضی ائتسین. بلکه دوغما ائلی قارائلیقدان قورتولسون. آنجاق اورایا چاتان کیمی گوللو یاز دا، پارلاق گونش ده، خیالی جنت ده، سعادت ده، ایلغیم کیمی بیر آن دا یوخ اولدولار. او آن دا باشا دوشدو اورادا اؤز یوردونا تای قارائلیق دا، شاختادادیر. باشقا سۆزله اورادا حکومت یازیق خلقی از مک ده سویماق دادیر. اورادا دا ظلم ايله ظلمت حاکم دیر. دوشوندویو آزادلیقدان اورادا بیر ایز تاپا بیلمه دی. اورانین ائل لری ده اؤز دوغما ائلی نه تای آياغی قانداللی، اللری باغلی، دیلی قیفیلی گۆردو. او، دوغما ائلی نین دردینه اورادا درمان آختارماق دا، اورانین ائلین درد ایچره چابالاماقدان، آغری- آجی چکمک ده گۆردو.

زهتابی جمهوری آذربایجان یاد جایناغیندا اسیر، حق دانیشانی ایسه قارا دوستاقلاردا آياغی قانداللی چورومک ده، یا دا قانی آخماق دا گۆردو.

«آزاد دوغولان انسانا قاندال نه گرک دیر؟»

قاندال لاری قیرمیشلارا زندان نه گرک دیر؟

دنیا! نه لرین وار؟!

افسانه لرین وار!!

بیچاره بشر، اؤلچویه گلمز کدرین وار!!
 قانلار تۆکرک قاندالی قیردین آیاغیندان
 قاندالاری بیغدین و قاییردین ینکه زندان!!
 دایم باشین اوستونده گزیر غم و فلاکت
 بیر گون سنی زنجیرله دی سلطان
 بیر گون ده «آزادلیق» و «عدالت»!!»

یازیق خلق لر، تزارین ظلموندن جانا کلمیش لر، خانلارین، به یلرین، حاکم لرین
 ایله سویولوب، قانلاری سورولموشلار، سونوندا آیاغا قالخاراق، شاهلیق قورولوشون
 پوزوب، تزارین حاکمیتینه سون قویوب، آزادلیق ایله عدالت تمملی یننی حکومت
 قورماق ایسته دیلر. اونلار ظالم حکومتی پوزا بیلسه لر ده، ظالم لری توتوب
 جزالاندیریب، یا دا اؤلکه دن قووسالار دا، آزادلیق ایله عدالتی حاکم ائده بیلمه دیلر.
 یننی حکومت دیل ایله دین آزادلیغی شعار ایله ایش اوسته گلدی. آنجاق روس
 دیلی بوتون دیلره، مسیحی لر ایسه مسلمانلارا اوستون ساییلدی. هئج بیر آن یننی
 حکومت ائلرله یوردلاری بیر گۆزده گۆره بیلمه دی. مسلمان تورکلر، مسیحی
 روسلاردان آشاغی ساییلدی لار. اوزده اقتصادی عدالت یارانسدا، دالدادا حکومت
 آیری- سئچگینلیکلر، اؤگنی- دوغمالیق لار اساسیندا حکم سوروردو. سؤزده
 شوروی حکومتی ایشچی لر حکومتی گؤستر یلسه ده یننه ده حاکمیت باغلی اولانلار،
 ائل واریندان اوغورلاماقلا، بوینون یوغونلادیب، کئچمیش خانلاردان داها دینج
 یاشاییردی لار. بئله لیکله یازیق خلق لرین امه یی ایتیب، قانی باتیب، آرزوسو گؤزونده
 قالدی. آزادلیق ایله عدالت نیسگیلی ایسه یننه ده اورکلرده قالدی.

«بیر یئرده اگر اصل عدالت اول سلطان

قویماز یارانا اوردا نرونلار کیمی مغرور

تقصیرسیزه زندان /

حقسیز اگر اؤلدورسه بیرین، وئرسه برائت

کیم سؤیلهیه جک دیر بئله قانونا عدالت؟!

عاجزلره گر وئرسه اؤلوم جامی جنایت

قوتلیلره آد و شرافت

واردیرمی اوتورپاق دا عدالتدن علامت؟!

انسانلاری محروم ائلهسه کیم یاشاماقدان

جانى ساییلیر. دوغرو بو لکن

وجدان پرى سین محو ائدن انسان

جانى ساییلیرمی؟

آیا بئله لر اؤرتولو بیر جانى دئییل می؟

قانون بئله حیوانلارا سیزلرده ده وارمی؟

تاریخ ازلدن، حق پرده سی آلتیندا گئدن

فاجعه دیوانى دئییل می؟

من باشقا بیر عالم دئییه، ائندیم یئره گؤیدن»

زهتابی شوروی ده عدالت گؤره بیلمه ییر. او اؤز سؤزون ثبوت چاتدیرماق اوچون
نەدنلرین اورتایا قویور. او دئیر شوروی حکومتی نین باشیندا دایانانلار کئچمیش
مستبد سلطانلار کیمی، دیکتاتور شاهلار کیمی، یالنیز اؤزون بهینیب، اؤزون دوز
بیلیب، اؤز سؤزون یئرتمک ایسته میشلر. بو یول دا یازیقلاری، گوجسوزلری
گناه سیز توتوب، دوستاق ائدیپ، سورگونه یوللائیپ، اؤلدورمکدن ده چکینمه
میشلر. زهتابی اورانین باشچیلارین نرونلارا، حیوانلارا، جانلرله بنزه دیپ، اونلاری
وجدان سیز ییلمیش دیر. او شوروییه گئتمه میشدن قاباق اورانی جنت، مدینه ی فاضله،
عدالته آزادلیق بشیسی سانمیش دیر. او بوش سؤزلره، یالان خبرلره اویوب آلداناراق
اؤز یوردون یوواسین، ائلین اوپاسین بوراخیپ، اورایا گئتمیش دیر. بونا گؤره ده
شوروییه اولان سئوگی سی آجیغا، آردی آراسی کسيلمه یین آلقیشلاری ایسه آجی
قارقیشلارا چئوریلدی.

«واردیرمی گناهیم!؟
آخر سنی بیر گون توتار آهیم!
آزادلیق اومیدیلہ بو تورپاقلارا گلدیم
لکن بئله بیر سحرلی زنجیره ساریلدیم»
«قلیبمده، اینان، اوینادی خنجر کیمی دهشت
روحوم، اورہیم تیترهدی محکم
تا این کی قانادلانیدیم اوچام، ساخلادی زنجیر
گۆردوم کی اسیرم
آلسین قانادیم بیر داها قوت، دئیہ، قوندوم
افسوس کی دوندوم
زنجیری ووران کیم دیسه، جادوگرہ بنزیر!!
یوخ، یوخ! اونون آردیندا دوران گوجلوییلک وار
هر بیر بیلہیین نبضینہ حاکم بیر اورک وار
آردیندا او قلبین دایانیر بیر دوشون باش
باش دیر قارا مقصدلرہ سیرداش»

زہتابی جمهوری آذربایجانا کؤچمکلہ آزادلیغی، عدالتی اؤز یوردونا کؤچورمک
ایستہمیش دیر. آنجاق اورایا ایلک آتدیمین قویان کیمی باشا دوشدو ائشیتدی،
دوشوندویو، گۆزلہ دییی آزادلیقدان عدالتدن اورادا خبر یوخ دور. اونون دوشوندویو
خیالی عدالت جنتی، اورایا گیردیکده بیر آن دا قورو چؤللرده قیزمار گونش آلتیندا
گۆزہ گۆرونن ایلغیمین یوخ اولماسی کیمی گۆزدن ایتیپ، قاپ قارا، قوپ قورو
جهنمه چئوریلدی. شوروی آدلی جهنمین مأمورلاری اونو بوش بهانه لرلہ توتوب،
یاخالاییب، دوستاق ائدیپ، سورگونلرہ یوللاییب، آغ گونون قارالیدیپ، یاشامی اونا
حرام ائتدیلر. زہتابی نه خیالینداکی جنتہ چاتا بیلدی، نه ده یوردونا قاییدا بیلدی.
اونون اورہیی یاخالانان چاغ برک تیترهیب، قورخو- هؤووشنه خنجری اورہیین

سۆككدو. بونا گۆره ده شوروی باشچیلارین قارا آماجلی، گوجلو اووسونچولارا بنزه تمیش دیر.

بونلار هامی سی سبب اولدو، زهتابی اؤلونجه شوروی، سوسیالیزم، اینترناسیونالیزم ایله باریشا ییلمه سین. او شوروی ده ایسته مه دن یاشاماغا مجبور اولان سوره ده چوخ باشی چووالا، الی توربادا اولانلار، باشین سالیب اؤز آخیریندان یئینلر، حیوان کیمی یالنیز یئییب یاتماغی دوشونتلر، اونو دانلاییب، قاندیریپ، اؤز یوللارینا گتیرمک ایسته میش لر. آنجاق او هیچ بیر آن اونلارین سۆزلرینه اویوب، اینانیپ، آلدانیپ، توولانما میش دیر. زهتابی او کیمی لرین بیرینین سۆزلرین بئله نظمه چکمیش دیر:

«فریاد ائله ییب زنجیری سۆیدون و نهایت

ائتدین بو گۆزل عالمی کئچمیشله برابر؟!

دقتله گۆزل نغمه لری دینله سه نیز گر

حیران قالیر انسان

تار سسلری گلک ده دی دایم»

شوروی نی اؤین، اونون گۆزلیک لرین ساییب، اونو زهتابیه سئودیرمک ایسته ییر.

اونون باخیشیندا شوروی نین هر یانیندا یوکسلن موسیقی سسلری، او اؤلکه نین ان

یاخشى اؤزل لیبی اولموش دور. زهتابی اونا بئله جواب وئیر:

«بلی! بو گۆزل سسلره کئچمیش ده اینان دیم

آخردا دا پروانه کیمی اودلارا یان دیم

چوخ اینجه دی سسلر کسلیب هر یئره حاکم

من ده توتاراق، بیر دم اینان دیم اونا قلباً

بس سؤیله بو قاندا ل، بو آخان قان نه دئمک دیر؟؟»

«یوخ، یوخ، حرکت واردی دئمک بوردا عبث دیر

هر شی داش اولوب بوردا بلی، وارسا قالان گر

بیر، هر یئره حاکم کسین، اینجه او سس دیر

بیر ده بو قفس دیر!!»

زهتابی دا دویغولو، گۆزلیک سئون، هونر سئور، کؤورک اورک بیر انسان اولموش دور. ائله بو اوزدن ده رادیو-تلویزیون یولو ایله جمهوری آذربایجان دان گلن دوغما موسیقی سی نین سسی اونو اویدوروب، جمهوری آذربایجانا، شوروییه وورغون ائتمیش دیر. شامین ایشیغی کپنهیی اؤزونه ساری چکدی کی می، جمهوری آذربایجان دان گلن دوغما آذربایجان موسیقی سی نین سسی ده زهتابی نی جمهوری آذربایجانا، شوروییه چکیب، آپاردی. سونرا دا کپنک شامین اودونا یانان کی می او دا شوروی باشچیلاری نین قربانلیغی اولدو. بونا گؤره ده او موسیقی نی، شوروی الینده اویدورما یاراغی کی می، تله کی می، دوزاق کی می گؤرموش دور. زهتابی جمهوری آذربایجاندا موسیقی ایله قارا دوستاقدان باشقا بیر زاد گؤره بیلمه میش دیر. یاشامی یئیپ یاتماق دا گؤرن، شوروی نی اؤین، زهتابی نی دانلاماقدان، دوشونجه سین ده ییشیب، اونو آز دیریب، اؤزو کی می آزعین- ساتعین بیرینه چئویرمکدن بئزب، اوسانیب، یورولوب، ال چکمه بیر. بو یول دا اونو باشقا سؤزلرله اویدورماق ایسته ییر:

«بوش گؤیلرین آخر نه صفاسی؟

وار طبل کی می گؤی سؤزونون تکجه صداسی

تورپاق دا چیچک، اینجه گؤزلر و شرابلار

گزمک، یئیپ ایچمک، بو حیاتین دادین آنماق

شهرت قاناديله هاوالانماق...

بیر سؤیله فضالاردا نه لر وار؟»

حیوانی یاشام اسیری اولان شوروی وورغونو، زهتایدان ایسته ییر اوجالاردان آشاغی ائنیب، باش اوجالقدان ال چکیب، آچاقلاردا آچاقلیقلا یاشاماغا بویون ایسین. اونون گؤزونده باش اوجالیق آردیجا اولماق انسانین دینج لیین الیندن آلیب، شن لیین پوزوب، یاشامی نین دادین قاچیردار. اونون باخیشیندا اوجالاردا باش اوجالیقلا آج- یالاواج، چتینلیکله یاشاماق یئرینه انسان یئر اوزونده، آچاقلاردا،

آلچاقلىقلارلا بويون اييب، بير آلچاغا چئوريليب، مادى ياشامين، حيوانى حياتين دادين چىخارتمالى دير. اونون گۆزونده خوشبختلىك يىمىك، ايچمىك، گزمىك، آد- سان قازانماقدان باشقا بير زاد دئييل. آنجاق زهتابى هئىچ بير آن بو سۆزلره توولانيب، اؤز اينانچيندان ال چكىب، گئتديى يولدان گئرى دؤنمهدى. او سوسيالىزمدن، عدالتدن، ايشىچى حق لرinden دانىشانلارى يالانچى، ايكى اوزلو، فيريلداقچى گؤسترميش دير:

«آلئين ترى دير، سؤيله گؤروم بير، بو جالالين؟»

اؤز زحمتيوه آرخالانير شوكت و مالين؟

آغزيندا امك نغمهسى پيوسته، ولى سن

زحمت كشه قليبينده گولورسن

قليبينده سنيين وارمى تميز سئوگى محبت؟

البته كى، يوخ. بوللوجا شهوت

انسانليغا گلديكده، اثر وارمى دير اوندان؟

تاپماز او پرى يئر قارا قليبينده بير آن دا

انسانلارى انسان ائلهمز گؤوده، سوموك، قان

انسان ائلهمز انسانى نه طنطنه، ثروت

نه جاه، نه زينت

نه باده، نه شهوت

و نه قدرت

نه ده فرمان

انسانلىق ائدر انسانى انسان

و گونشدن آرى وجدان»

سوسيالىزمين ان بؤيوك شعارى عدالت دير. سوسيالىزم سيستمينده بوتون اقتصادى قاتلار سينيپ، هامى بير قاتدا اولمالى دير. بئله بير قورولوش دا تكجه وار اولان قات، ايشىچى قاتى دير. هامى ايشىچى اولوب، او قاتا قاريشمالى دير. سوسيالىزمين سؤزو،

یولو، آماجی گؤزل اولسا دا هنج بیر آن، هنج بیر یثرده دوغرو- دوزگون یثرینده اوتورا بیلمه‌میش‌دیر. انسانین ایله قورولموش ان بؤیوک، ان گوجلو هابئله ایلیک سوسیالیستی اؤلکه شوروی اولموش دور. بو اؤلکه‌دن یوکسلن عدالت شعارى دنیا قولاغین کار ائتسه‌ده، اونون قوروجولاری، دولاندریجیلاری اورادا عدالتی یثرینده اوتوردا بیلمه‌دیلر. یئنه ده ائلین بؤیوک چوخلوغو آیین تريله، بیلک گوجو ایله چالشیب، ایشله‌یب، گوجلە قارینلارین دیوردوقدا، آز سایى‌دا اولان ایری- اوغورلار، یالانچی- فیریلداقچیلار، اؤلکه واریندان، ائل پاییندان اوغورلاماقلا اؤزلرینه وار- دولت قازانمیشلار. اونلار دیل‌ده امک ماهنی‌سی اوخوسالار دا، ایشچى‌نى اؤیسه‌لر ده، اورکلرینده اونلارا گولوب، اونلاری پخمه سایمیشلار. اونلارین اوره‌یینده سئوگیدن، بئیینده انسانلیق دوشونجه‌سیندن بیر ایز تاپماق اولمازدی. پول- پارا، دنیا واری، حیوانی یاشام، آد- سان، گوج، اونلارین گوزون کور، وجدانین ایسه اؤلدورموش دور. زهتابی بو گرچکلری یاخیندان گوردویو اوچون داها بوش سؤزلره اینانا بیلمه‌ییردی.

«ائل صحبتی کهنه‌لدى، بو افسانه‌دن ال چک
بیر رنگ‌دی زحمت‌کش، الیندن توتوب اؤپمک
یانسام دا، کولوم سؤیله‌یه‌جک خلقیمه بیر گون:
گوج منبعیسن، هنج نه گلنمز سنه اوستون
دوبماز قورونون لذتین عمان‌دا بالیق‌لار
ترک ائتمه‌یه‌جک‌دیر شعورون کهنه‌ قالیق‌لار
آخر دا بو زنجیرده اؤلوب، محو اولاجاقسان
- اؤلسه‌م ده بو زندان‌داجا آزاد اؤلرم من
انسانلیغی آلچال‌دانا قلباً گولرم من
اؤلسه‌م ائله اؤللم کی دیر یلسین قارا زندان»

شوروی ده ایش باشیندا اولانلار یازیق خلقین، زحمت کش ایشچی لرین باشین سوسیالیزمین گۆزل شعارلاری ایله قاتیپ، اۆز اوغورلوقلارین گیزلیدیپ، اونوتدورماق ایسته میشلر. باشقا سۆزله سوسیالیزمی اۆزلرینه چۆرک آغاجینا چئویریپ، اۆز اوغورلوقلارینین اوستون اۆرتمک ده بیر اۆرتوک کیمی اوندان یارارلانمیشلار. هابئله ایترناسیونالیزم چوخ گۆزل، قاباقجیل بیر دوشونجه اولسا دا، شوروی باشچیلاری ملی حق لردن دانیشانلارین آغیزین باغلاماق دا، سسین بوغماق دا اوندان بارینمیشلار. اولار ناسیونالیزمی، ملیتچی لیبی گئری قالمیش، ده یردن دوشموش، چوروموش دوشونجه کیمی تانیتدیرماقلا ائل ایسته کلریندن، ملی حق لردن دانیشانلارین یولون یانلیش، اۆزلرینده آزغین گۆسترمک ایسته میشلر. زهتابی انلینه باغلی اولان، اونون باش اوجالیغین ایسته یین بیر ملیتچی اولدوغونا گۆره بو دانلاقلاردان، بو دامغالاندیرماقلاردان قورخوب چکینمه میشدیر. او ائللین گوج قاینای، ان اوستون گوج ییلدی اوجون هئچ بیر آن اوندان ال چکیپ، واز کنچه ییلمه میشدیر. او یانسا دا، اۆلسه ده، دوستاغا دۆزسه ده اورهی نین، دوشونجه سی نین دوستاق اولماسینا اجازه وئرمه میشدیر. او ائل یولوندا دوستاغا دۆزملکه ائلی دوستاقدان قورتاریپ، دوستاخی ییخماق ایسته میشدیر. زهتابی دوغرو بیر ناسیونالیست اولالی ایترناسیونالیزمه ده اورکدن اینانمیشدیر. او بو ایکی اینانجین اورتاسیندا هئچ بیر قارشیلیق گۆرمه ییردی. ترسینه، اونون باخیمیندا بونلار، بیر- بیرین بوتونلشدیرن ایناجلاردیر.

«چون من قیزیلا ایمه بیرم باش

چون یوردوم عزیزدیر منه جانندان

چون قلبیمه حاکم دی محبت

و صداقت

انسانلاری چون من ساییرام کندیمه تای داش

ملتلری قارداش، / انسانلیغا لایق و یارارلی

ذاتاً ساییرام چون بشر اولادینی بارلی
 لایق کی، یاراتسین اؤزونه نور، سعادت
 شنلیک و عدالت
 چون ایستیرم انسان چئویره هر غمی، هر محنتی
 هر ذلتی
 انسانلیغا
 قارداشلیغا
 لطف ایله صفایه
 و وفایه
 چون ایستیرم اتتسین بشر اولادی گول ایشلر
 اکسین یئرینه گؤز یاشی نین اینجه گولوشلر
 چون ایسته بیرم من
 دوشمن لیبین اهریمنی بیر دفعه بوغولسون
 دوستلوق پری سی همه شه لیک خلقه دوغولسون
 اؤلسون قارا نفرت
 گولسون ابدی نازلی محبت...

مسکن او سبیدن منه اولموش قورو سال داش»

زهتابی دا ائل سئورلیک، یوردسئورلیک، ملتچیلیک ایله یاناشی ائلره، یوردلارا
 سئوگی - سایغی گؤستریمک بیرلیک ده اولموش دور. او ائلی نین، یوردونون گؤزل
 لیبین، باش او جالیغین، خوشبخت لیبین ایسته یرکن، باشقا یوردلارین پوزولوب
 داغیلما سین، باشقا ائللرین باش آشاغیلیغین، بدبخت لیبین ایسته مه میش دیر. او اؤز
 دوغما ائلینه باریش، بوللوق، ساغلیق، شنلیک، دینج یاشام دیله یرکن اؤزگه ائلره ده
 بونلاری آرزو اتمیش دیر. او بوتون انسانلاری، بوتون ائلری دوشمنلیکدن، آجیقدان،
 ساواشدان اوزاق گؤرمک ایسته میش دیر. او بوتون انسانلارین، بوتون ائللرین بیر-

بیرینه قارداش، یولداش، اولماسین ایسته‌میش دیر. او دیله‌میش دیر انسانلارین گۆزلی
یاشلا ایسلانماق یئرینه، دوداقلارینا گولوش قونچالاری قونسون. بوتون بونلار
زهتابی نین ناسیونالیست اولماسی ایله یاناشی اونون دوغرو- دوزگون بیر
ایترناسیونالیست اولماغین گۆستریر. آنجاق بونولا بئله او هئج بیر آن اۆز ائلین،
اۆزگه ائللرین آياغی نین آلتینا وئره‌یلمه‌میش دیر. ایترناسیونالیزم چوماغی ایله ائل
وارلیغین، اونون کیم‌لیکین قوروماغا چالیشانلارین باشیندان دؤینلره باریشا بیلمه
میش دیر. او ائللنچی بیر ایترناسیونالیزمه قارشى چیخیب، اونو پیسله‌میش دیر.

«بلی! مدنیت دوغولوب همه‌شه ملت‌لر الیله

ملت‌سه اوچار، یوکسلر اۆز دوغما دیلیله

«دنیا وطنین دیر» دئییه پئیدر

ملت‌لرین استعدادین اما بوغوسوز سیز

ملت‌لر اویانمازسا، اوجالمازسا سراسر

یوکسلمه‌یه‌جک دیر بشریت!!»

زهتابی دنیانین، انسالغین ایره‌لی‌له‌یب، یوکسلمه‌سین ائللرین اویانیشیندا،
اوجالما سیندا گۆرموش دور. اونون باخیمیندا ائللرین چیخارین بوغماقلا، مدنیتین
ازمکله، بوتون دنیا مدنیتی ازیلیب، گئری قالاجاق دیر. زهتابی سوسیالیزمین اقتصادی
یولون یاخشى یول بیلمه‌یر. اونون باخیشیندا اقتصاد آزاد اولمالی دیر.

«لکن بونو گۆستریمیش عصرلر، کئچن ایام:

اوچماز، اوجالانماز بشر اولادی یاریش سیز

ضامن‌دی یاریش یوکسلیشه ائللر ایچینده

قارداش کیمی ملت‌لر ایچینده

قرآندان اونو آنلامیشیق بیز

قرآن ایسه حکمت‌لی کلام دیر

یوکسلمک اوچون یول بودو یالنیز

یوکسلمه‌یه لازمدی چیچک‌لن سین هر ائل ده ملت‌لرین استعدادی آزاد شکل ده»

زهتابی نین دوشونجه‌سینه گؤره ائل‌لرین اؤلکه‌لرین، بوتون انسانلارین قاباغا گئتمه سی‌نین، چیخارلارین اوزه چیخیب، پارلاماسی‌نین، مدنیت‌ده، اقتصاددا یتیلیک‌لر یارانیب، بؤیوک آتدیم‌لارین گؤتورولمه‌سی اوچون انسانلار، ائل‌لر، اؤلکه‌لر، مدنیت لر، اقتصادلار آزاد اولاراق بیر- بیرله یاریشمالی‌دیر. او اؤز دوشونجه‌سین قرآنین گؤستریدی یول ایله بیر گؤرور. بئله‌لیکله دئمک اولور زهتابی سوسیالیستی اقتصادا یوخ، آزاد بازار اقتصادینا اینانیب، اونون یولون داها دوز بیلیر. بو دوشونجه‌نین زهتابی نین بئیینده یارانماسی‌نین نه‌دنلی بلی‌دیر. او اوزون ایل‌لر شوروی‌ده اولاندا گؤزو ایله گؤروب، آنلامیش‌دیر، اقتصاد دولت‌النده اولاندا داها یاخشی، داها آرتیق ایشله‌مک اوچون انسانلار بیر نه‌دن قالماییر. بونا گؤره ده سوسیالیستی اؤلکه‌ده دولته ایشله‌ین ایشچی‌لرین بؤیوک چوخلوغو داها چوخ، داها یاخشی ایشله‌مک یئرینه وقت اؤلدوروب، گون آخشام آندیب، ساعت گودموش‌لر. بو دا اقتصادین گونو گوندن دالی گئتمه‌سینه نه‌دن اولموش دور. بو اوزدن ده کاپیتالیزمی، آزاد بازاری، یاراتدیغی گوجلو اقتصادا گؤره، عدالت شعارلی سوسیالیزمدن داها اوستون، داها ده‌یرلی گورموش دور. باشقا سؤزله اقتصاد رفاه، اقتصاد عدالتدن داها چوخ اونو ماراقلاندیریپ، اونون گوزونه گلیمیش‌دیر. چوخ زمان دا او سوسیالیزم شعار وئرن یالانچی سوسیالیست‌لرین ایشیندن، عدالت شعار وئرن ظالم‌لرین ایشیندن، سوسیالیزمین، عدالتین یوخلوغون، ال چاتمازلیغین دوشونموش دور:

«گوردو مسافر، بو دیار

بخت‌لریت مملکتی اولسا دا

یوخدو عدالتدن اثر بوردادا.»

۳- یاد ائل ده سعادت!

هر انسان بیر ائله باغلی دیر، هر ائل ایسه بیر یوردا. بونا گۆره ده هر انسان اوچون یالنیز بیر دوغما ائل، هر ائل اوچون ده یالنیز بیر دوغما یورد واردیر. هر انسانین دوغما ائلیته اۆز ائلی، دوغما یوردونا اۆز یوردو، باشقا انسانلارین ائلیته یوردونا ایسه اۆزگه ائل، اۆزگه یورد دئیلمیش دیر. باشقا سۆزله اۆزگه یوردلارا غربت، اۆز یوردوندا انلار کۆچموش لره ایسه غریب آدی وئریلمیش دیر. گۆزون آچیلماسی اوچون، دوشونجه نین پارلاماسی اوچون گۆروب گۆتورمک، اۆیرنمک اوچون انسان باشاردیقجا، گوجو چاتدیقجا، باشی آیلدیقجا بوتون ائللری اۆلکه لری گزیب دولانمالی دیر. دکتر زهتابی هئج بیر آن گزیب دولانماغا، گۆروب گۆتورمه یه قارشی اولمامیش دیر:

«غربتین فایداسین ائتمیرم انکار

پولادی کوره ده آلاو سووارار!!

کامل انسان اولماز غربت گۆرمه یین

بو سۆزده ذره جه شک ائتمیرم من»

زهتابی غربته گئتمه یی چوخ یارارلی بیر ایش بیلمیش دیر. اونون باخیمیندا اود

دمیری برکیدیپ، ایلمز- ازیلمز ائتدیپی کیمی، غربتی گزمک ده انسانی اولولوغا،

کمالا چاتدیرار. آنجاق

«غربت وار وطندن داغلی گئدرسن

غربت وار وطنه باغلی گئدرسن

قارانلیق قوبویا داش آتار گئدن

اوره یی یارالی آنا وطندن

اونون سرنوشتین سۆبله دیم سنه

اوخوسان بیلرسن گر دؤنه- دؤنه
وطنه باغلی اول ایللرجه دولان
بوتون یئر کورهسین دولان باجارسان
بو سنین آرتیرار علمین، هنرین
آچیلار رنگ به رنگ فکر گوللرین
یارارلی اولارسان وطنه، ائله
دؤنرسن قونچالی آجان بیر یئله
آچارسان قلبلرین دیلک قونچهسین
ازیب محو ائدرسن دوشمن پنجهسین
اؤزگه نین هنرین منیمسه یین ائل
اولار گئری لیبی داغیدان بیر سئل
گؤروب اؤیرنمیش دیر ازلدن بشر
دنیا گؤر گؤتوردور دئمیش لر ائللر»

زهتابی یورددان چیخماغی، یاد اؤلکه لره گئتمه یی ایکی چئشید گؤرموش دور.
بیرینجی سینده کیمسه ائلیندن یوردوندان اینجیب، آجیقلا ندیغی اوچون اونو دانیب،
آتیب، بیر یوللوق اوندان چیخیب، سونسوزاجا یاد ائل ایچینده، اؤزگه اؤلکه ده یاشاماق
ایسته ییر. ایکینجی سینده ایسه کیمسه ائلینه، یوردونا باغلی اولاراق، اونو سئویب ایسته
یرک قیسا سوره اوچون اوره یین، گؤزون آچیلماسی اوچون، گؤروب گؤتورمک
اوچون، یاد ائللرین چیخار- باجاریغی ایله تانیش اولوب، اونلاری اؤیرنمک اوچون
دوغما یوردوندان چیخیر. زهتابی بیرینجی چئشید یورددان چیخماغا پیس باخمیش،
بو چئشید یورددان آیریلانلاری دانلایب قینامیش دیر. ترسینه ایکینجی چئشید
یورددان چیخماغی چوخ یاخشی بیلمیش، بو چئشید یورددان آیریلانلاری
آلقیشلامیش دیر. اونون باخیشیندا یوردا باغلی اولاراق اوندان چیخیب، یاد اؤلکه لر
گزیب دولانماق انسانین بیلگی- باجاریغین آرتیرار، دوشونجه سین گئنیش لندیرر،

اونو یارارلی - دهیرلی بیر انسانا چئویرر، ائلی نین، یوردونون دردلرینه درمان ائتمهیی، دویونلرین آچماغی، دوشمن لر قارشى سیندا دایانماغی اونا اؤیردر. بئله انسانلار ائلین یوردون گئریلیکدن قورتاریب، قاباقجیل، ایرهلی له میش بیر ائله، یوردا چئویرر. زهتابی یوردان چىخانلارین کیم لیین، نئجه لیین، اؤزل لیین یاخشىجا تانیتدیرمیش دیر. او بیر یئرده یوردان چىخماق ایستهین قارداشى نین سؤزلرین بئله نظمه چکمیش دیر:

«بیلیمیرم اؤزومون دردیمی چکیم
یوخسا یتیملرین آغی سین ایچیم؟
نه ساحل گؤرونور، نه گونش دوغور
هر انسان باشیندان مین اؤلوم سوغور
حلقه هئی دارالیر بوغازیمیزدا
نغمه لر سوسورلار هئی سازیمیزدا
گونوموز کئچمه بیر آسوده بیر دم
اولموش چیچکلیک لر بیزه جهنم

...

لکن هر زاد بیزه یاساق دیر هله
انسان کیمی سئویب، سئویلمک بئله
حتی آچیق چیخیب گزه بیلیمیرم
بیر سؤزله بو حالا دؤزه بیلیمیرم
بورا اؤلکه دئییل بیر جهنم دیر
هر یانی محنت دیر، غم دیر، الم دیر
مندن کؤمک اومور اوددا یانانلار
لکن باغلی قولدان باشقا نه ییم وار؟»

زهتابی نین قارداشى اؤز یوردون بوراخیب، اؤزگه یوردا گئتمک ایسته ینلردن بیر اؤرنک دیر. بونا گؤره ده اونا تانماقلا اونون کیمیلرین دویغو - دوشونجه سی ایله

تانیش اولماق اولار. بو کیمی لرین بیر چوخو اوخوموشلار، آیدین دوشونجه‌لی‌لر، ائلین دوشونتلر، اؤزونه، ائلینه اوغور- باشاری، آنلی آچیق‌لیق، اوزو آغلیق آختارانلار، قیسا جا اؤزل کیمسه‌لر اولموشلار. بونلارین بیر جووغاسی ائلی نین دردین آنلا یاراق، اونو درمان ائتمه‌یه چالیشمیشلار. بو ایسه اونلارین دینج‌لییین الیندن آلمیش، اونلاری چتینلییه سالمیش دیر. باشقا سؤزله ائلین درد اونا لرین اؤز دردین نین اوستونه گلیمیش دیر. بودا اونلارین اورک‌لری نین آغری- آجی ایله دولماسینا، درده گلمه‌سینه نه‌دن اولموش دور. آنجاق بو دردله، آغری- آجیلارا چاره تاپیلما یان چاغ، اونلارین درد اونا لرین سیز درده، یاراسی ایسه ساغالماز یارایا چئوریلیمیش دیر. بوتون بونلار سبب اولموش اونلارین اومودو اوزولسون، دنیا گؤزلرینده قارالسین، آنا یوردو ایسه جهنم کیمی گؤرونسون. بئله بیر دورومدا اونلار، دها دایانیب دیره‌شمه‌یی، چالیشیب آتیشمانی بوراخیب، جهنمه چئوریلیمیش آنا یورددان جان قورتارماق اوچون اؤزگه یوردلارا، یاد ائللره کؤچمه‌یی دوشونموش لر.

«حیات اوسان دیرمیش بوسوتون منی

ایستیرم ترک ائدم آنا وطنی

باش گؤتوروب قاچام بیر دفعه بوردان

اورا کی حکم ائدیر اورادا وجدان

حیات اولدوزلاری سایریشان یئره

کؤنوللر سئوگیدن آلیشان یئره

اولدوزلار عالمی آزاد جهانا

حقیقت مسکنی بیر گولوستانا

بلکه سعادتن بیر نشان تاپام

ائلیمه مناسب ارمغان تاپام

گؤزوم گؤره- گؤره نه‌یه درد چکیم

نه گؤزل دئمیش دیر شیرازی حکیم

دوغرو اولارسا دا عشق آنا يوردا

اؤلمک ده اولماز کی دوغولدوم يوردا»

اونلار خیالی جنته قووشماق، مدینه ی فاضله یه یتمک، خوشبختلیه، سعاده چاتماق اومودو ايله آنا يوردو بوراخیب، آتمیشلار. اونلارین خیالی جنتینده، انسانلارین قولاغی وجدان سسین ائشیمکدن کار اولمامیش دیر. هامی سؤگی ايله دوزلوقله دینج یاشاییر. اونلار اورایا کؤچمکله اؤزلرین سعاده چاتدیرماقدان علاوه سعادت یولون تاپیب، دوغما يوردا قاییدیب، بیر سووغات کیمی دوغما ائله سونماق ایسته میشلر. چوخلاری ایسه اؤز جانین قورتادیقدان سونرا داها بیر یوللوق ائلین یوردون داشین آتیب، کؤک سوز بیر گؤبلک کیمی، یاد ائل ایچینده، اؤزگه يوردا مادی یاشامین، دنیانین دادین چیخارتماقلا عمر سووموشلار. بیر جووغا دا اؤزون ایلمز ایگید، گوجلوقچاق، تای سیز ارن سانیب، کورواغلو کیمی یوردان آیریلماق ایسته میشلر:

«وطني ترک ائتمک خیالیندا سان

من ده دوغرو ساندیم اونو بیر زمان

ائلین اعتمادین قازاناراق سن

اؤزووو کور اوغلو حساب ائدیرسن

لکن لوغالانیب آنا تورپاقدان

اگر آياغیوی آیرسان بیر آن

خیال تک محو اولار آدین، حرمتین»

زهتابی دا بیر چاغ آنا يوردان چیخیب سعاده چاتیب، سونرا دا يوردونا سعادت گتیریب، ائلین سعاده چاتدیرماق ایسته میشلر. آنجاق نه اؤزو سعاده چاتا بیلدی، نه سعادت سووغاتی گتیریب، ائلین سعاده چاتدیرا بیلدی. بونا گؤره ده قارداشی اونون گئتدی یانلیش یولو گتتمک ایسته ینده، اونو دانالییب، اونا اؤیود وئرمیش دیر. او قارداشینا بیلدیرمیش دیر آنا يوردان آیریلانین آدی، سانی سؤگی - سایغی سی یوخ اولوب، اونودولار.

«یوردوندا نه قدر اولسان قهرمان

توپراقدان آیریلجاق مسکین اولارسان»

انسان گؤز آچیب گۆردویو، ایلرجه یاشادیغی یثره اؤیرنیب، کؤنول وئریب، باغلانار. او یثرین داغی دا دره سی ده، چؤلو ده، دنیزی ده کندی ده شهری ده، هر بیر کوچه سی ده، یاخشی سی دا پیسی ده اونون اوچون شیرین یا دا آجی بیر خاطره نی آندیرار. بونا گؤره ده آنا یوردوندا آیریلان، بوتون سئودیکلریندن، بوتون خاطره لریندن، بوتون یاشامیندا آریلار. یاد ائل ایچره نه او بیر کیمسه نی تانییار، نه ده کیمسه اونو تانییار، نه او بیرین سئو بیلر، نه ده کیمسه اونو سئور. دنیز اورتاسیندا انسانین سوسوز قالدیغی کیمی یاد ائل ایچینده ایسه انسان یالقیز قالار. بوتون بونلار انسانین قول- قانادین سیندیریب، یازیق ائدر. آنجاق حیوانی یاشاییشدان سونرا، یثیب یاتماقدان سونرا، پول- پارادان سونرا هئج نه یی دوشونمه یین، هئج نه یه ده یر وئرمه یین اوچون غربتله وطنین، آنا یوردیله یاد ائللین، دوغما ائل ایله اؤگنی ائللین هئج بیر فرقی یوخدور. بو آتالار سؤزو بلکه ده او کیمی لرین دیلیجه دئیلمیش دیر:

«کره وئر کرمه لیک ده وئر!»

زهتابی غربتین اؤزلیک لرین بیر- بیر سایاراق، قارداشین یا دا اونون کیمی سعادت یی یاد ائل ده آختاران، یاد ائلدن، یاد ائل ایله آنا یوردا سعادت گتیرمک ایسته ینلرین دوشونجه سی نین یانلیشلیغین گؤستریب، اونلارین دوشونجه سین ده ییشدیریب، آنا یوردا ساخلاماق ایسته میش دیر:

«وطندن آیریلسان ایتر هونرین

یانار دیلک لرین، خیال شه پیرین

دایازلار بیلیین، علمین، گولرلر

هارا ایسته سه لر، اورا سوررلر

قوناق چاغیر یلماسا، بیر سؤز وار ائل ده

قالار آستانادا، سوپرولمز یئرده»

هر ائلين اؤزونه گۆره مدنیتی، دیلی، هونری واردیر. سۆزسوز هر ائل یالنیز اؤز مدنیتینه گوه نیب، اؤز دیلیله اویونوب، اؤز دوغما ائلی نین هونریندن داد آلار. دوغما یورددان آیریلب، یاد ائل ایچینه گئدن یارادیجی انسان، دوغما ائلیندن، دوغما یوردوندا، اؤیرنمیش، منیمسه میس مدنیتی، او مدنیتیه اؤگئی اولان انسانلار سؤدیره بیلمز. بونا گۆره ده اونون یارادیجیلیغی نین، چیخار- باجاریغی نین اوستونه توز قونوب، ایتیب، باتیب، اونودولار. او ایستهمه دن اؤز آنادیلین، دوغما مدنیتین قیراغا قویماغا، اؤزگه دیل ايله دانیشماغا، یاد مدنیت ايله قوووشماغا، سونوندا ایسه یاد اولوب، یادلارلا قاریشماغا چاره سیز قالار. بئله ائتمه دیکده ایسه گولونج اولوب، گۆزدن، ده یردن دوشوب، یالقیز جاسینا بیر بوجاق دا سیخیتی ايله یاشاماغا مجبور اولار.

«قدرینی بیلمز وطنین بیر چوخو

تئزده غفلتدن آیلماز اولار

تا کی دئشر سینهلرین غربتین

زهرلی تحقیر اوخو

اوندا بیلرلر وطنین قیمتین»

زهتابی نین باخیشیندا یوردون ده یرین بیلمه یین ده یردن دوشر، یوردونو آتان ایسه آتیلار. غربتین زهردن آجی گولونج اوخو اونون باغیرین دلنده، اوره یین دئشنده، یوخودان آیللب، اؤز ایشی نین یانلیشلیغین باشا دوشر. آنجاق اوندا چوخ گئج اولار. بئله بیر یازیق انسانین آغیزی نین دادی قاچار، اونون اوچون یاشام گۆزل لیین ایتیریب، آنلام سیز اولار.

«ائلی نین کیم کی دویور محنتینی

ائله بیر یوردونو ترک

قووور اؤز لذتینی»

بونا گۆره ده زهتابی نین باخیشیندا:

«وطنی آتماغین مین بلاسی وار

قوالین اوزاقدان خوش صداسی وار

یاشاییش غربتده سراپا بنزر

اؤتن گونلر ایسه بیر خوابا بنزر»

سوسوز چۆلده اوزاقدان گۆرونن ایلغیم انسانین خوشونا گلیب، اونو اؤزونو ساری چکن کیمی، سس سیزلیکدن بئزب اوسانمیش اوچون دؤوول سسی خوشا گلیب، اونو اؤزونو ساری چکن کیمی، غربتین سؤزو سووو ایسه آنا یوردون یوخلوقوندان، ایری- اسگییندن سیخیلانی اؤزونو ساری چکر. آنجاق او اؤز گؤزو ایله غربتی گۆرمهیینجه، اورانین نه اولدوغون بیلمهیینجه، غربت نیسگیلی ایله یاشایار. بوش سؤزلر سوولارا اینایب، آنا یوردو آتیب، غربته گئتدیکدن سونرا بارا قویدوغون، اودوزدوغون، باشا دوشر. آنجاق چوخ چاغلار داها آنا یوردا قاییتماق اولدوقجا چتین، بلکه ده اولماز بیر ایشه چئوریلر. بونا گۆره ده کئچمیشده غربت نیسگیلی ایله یاشایان، بو دؤنهده آنا یورد نیسگیلی ایله یاشایار. زهتابی اؤزو ده آنا یوردون ایری- اسگییندن سیخیلیب، یاد ائله کۆچموشلردن اولموش دور. آنجاق او دا باشقالارینا تای یاد ائل ده، اؤزگه اؤلکهده داها آرتیق سیخیلمیش دیر.

«ائله کی ترک اتتدیم آنا وطنی

دالغالار قوینونا آلاراق منی

گزدیردی هر یانی دیاربه دیار

گاه اوزه قالدیردی، گاه اوددو سولار

چیرپیندیم غضبله سیلدیریملارا

آلشدیم اودلارا، ایلدیریملارا

گاه گۆیه اوجالدیم، گاه یئره ائندیم

گۆزومو یوممادیم، باخیب اؤیرندیم

نه قدر سز لر بیلیمیرمیشم من!!

گون گۆروب اؤیرنمیش انسان ازلدن»

شاهین زنجیره ايله زهتابی ۷۷

زهتابی کیمی لر، دوغرودان دا گنتمک ایسته دیکلری یثرین سعادت اوجاغی
اولدوغونا اینامیشلار. اونلار اورایا گنتمکله سعادت یولون تانییب، اؤیرنمک، سونرا
دا آنا یوردا قاییتماقلا اونو دوغما ائله تانیتدیریب، اؤیرتمک ایسته میش لر. باشقا سؤزله
او کیمی لر یاد ائلدن دوغما ائله سعادت گتیرمک ایسته میش لر. آنجاق او دا
باشقالارینا تای یانلیمیش دیر. چون یاد ائله گتدیکدن سونرا آنلامیش دیر:

«بیلمه لی دیر کیم کی، او، خوشبخت لییین

تاپماق اوچون غربته بئل باغلایار

ایتسه قوزو داغدا گر

عمر گندر بوش یئر

آختاراسان باغدا گر»

زهتابی نین باخیشیندا سعادت یاد ائل ده دئیل. یاد ائلدن سعادت آختاران بوش
ایش گؤروب، عمرون هدره وئریر. اونون دئدیسی کیمی یاد ائلدن سعادت آختارماق،
داغدا ایتنی باغدان آختارماق کیمی دیر. هابئله اونون باخیشیندا یاد ائله بئل
باغلاییب، اونون یله دوغما ائلی سعادته چاتدیرماق اولماز.

«اؤزگه الیه گلن آزادلیغی

یاد گتیرن شادلیغی

نئیلر ائلیم؟!

قیرماسا زنجیری اگر اؤز الیم

قیرسا ائلین زنجیرینی اؤزگه لر

بیر تازا زنجیر دوزر

ایش ده دئیل، سؤزده وئرر عزت او

سؤزده وئرر ائلره حریت او

ایش ده ایسه درد، کدر، محنت او

اود کیمی دیر هر ائلین آزادلیغی

یانسا او بیر اؤزگه اليله اگر
اولماز اونون ایستی سی
نورو و آبادلیغی
گۆزلی اما کور اندر توستوسو
سۆزده او حق، ایش ده اسارت وئر
سۆزده شرف، ایش ده حقارت وئر
کیم کی مینر یاد آتینا، تئز دوشر
ائل اؤزو قیرسین گرک اؤز بندینی
دوغما گونش خلقین اؤزوندن اگر
غرق ائله یر نورا کیچیک کندینی
یوخسا کی، بیر قلبه ده ائتمز اثر
ائتسه ده، جاسوس وئر»

آتالار دئمیشکن: «پیشیک دده سی خیرینه سیچان توتماز!» هئچ کیمسه قازانجی اولمایان بیر ایشی گؤرمز. هئچ بیر ائل اؤزو قازانمادان اؤزگه ائلی قازانديرماز. باشقا ائلی قازانديرماق آدی ایله اورتالیغا گیرمیش ائل، سؤسوز اؤز قازانجلارینین آردیجادر. زهتابی نین دندی کی می ائلله آزادلیق، باش اوجالیق، دینج یاشام گتیرمک، ایسته ین یاد ائل، اونون اسیرلیک زنجیرین قیرسا دا، قارا دوستاغین ییخسا دا، اونون اوچون یئی دوستاق تیکیب، یئی زنجیرلر توخویوب، یئیندن اونون باشین آشاغی ائدیپ، دینج لیین شن لیین پوزوب، آزادلیغین الیندن آلا ر. یاد ائلین یانديریغی اودون ایستی سی قیزیشدیرماز، ایشیغی ایسه ایشیقلا نديرماز. یالنیز توستوسوندن تونقال باشینا ییغیشمیش ائلین گوزو کور اولار. آتالار دئمیشکن: «اؤزگه آتینا مینن تئز دوشرا» بوتون بونلارا گؤره زهتابی اؤز دوغما ائلیندن ایسته میشدیر اؤزگه ائلله اینانیب، آرخالانیب، اونلارین اليله سعادت گتیریب، ائللرین یوردلارین سعاده چاتدیرماق خیالیندان واز کئچسینلر. اونون باخیشیندا

آزادلیق - عدالت شعاری وئرن گوجلۇ دولتلىر، ائللرى سعادته چاتدیرماق آدینا اورتالیغا آتلمیش وارلى اۆلكه لرین هامى سى نین سۆزو بالان، ایشى ایسه اویون - فیرلداق دیر .

«گۆی ده چاخیب اود تۆکور

اجنبى نین قامچى سى

حیله، خیانت، نفاق

یئرده اونون ائلچى سى»

دنیاى اودا چکن، دنیايا اود باغديران، اورکلرى يانديريب ياخان، ساواش تونقالين قالايان، اونو اودلاييب، کورکلهين، آنالارى بالالارى بير - بيرندن آيريب آغلار قويان، نئجه ايکى اوزلولوکلە، تولکولوکلە آزادليقدان، عدالتدن، سعادتدن دانیشا بيلر . اونلارين هئچ بيرينه اينانماق اولماز .

«سيزه تحقير اوخو سولدان دا ياغير، ساغدان دا

باشيزا داغ کیمی داشلار دهبی دورتاقدان دا

ديدهی عقليز اوبناماز، نه عجب اويقولودور!!»

گوجلۇ اۆلكه لرین باشیندا دایانانلارین بیرى، سول قورولوشلارین قبلهسى، کئچمیش شوروی، بوگون کى روسیه، بیرى ایسه کاپیتالیزمین، لیبرالیزمین بايراقچى سى، ساغچیلارین قبلهسى آمریکا اولموش دور . ایللر بویو شوروی عدالت شعاری وئرمیش دیر، آمریکا ایسه آزادلیق شعاری . آنجاق اونلارین هئچ بیرى یازیق خلق لرین، آرخاسیز انسانلارین دردینه درمان قیلا بیللمه میش دیر . اونلارین هره سی بیر چئشید ائللری چالیب چاپمیش، چتینلییه یوخسوللوغا چکیب، یازیق ائتمیش دیر .

«هامى بو گون حق بیلیر اؤز یولون

زوردا بیلیر اؤز قولون

هر کس ائدیب بیر کتابا استناد

اؤزگه لرین ائيله ییری انتقاد

اورتاداسا، یوردونوزون ثروتین

اۆلکه‌نیزین وار - یوخونو، مکننتین
ساغ تالاییر، سول چاپیر
غارت اولان مال کی دئییل، بخت‌دیر
درمانی‌دیر مملکتین، ملتین
ملی غرور، عزت نفس، اتحاد
بخت ایسه، ائلدن دوغان
اوردوسونا آرخالانان
باشلی حکومت‌ده‌دیر
بیر ده کی زحمت‌ده‌دیر»

زهتابی‌نین باخیشیندا نه ساغ، نه ده سول، هئچ بیر ائل‌لری سعادته خوشبخت‌لییه
چاتدیرا بیلمز. سعادته چاتماق اوچون اؤنجه ساغدان سولدان ال اوزمک، اونلارا
آرخالانماقدان، اینانماقدان ال چکمک، اؤز آياغی اوسته دوروب، اؤز گوجونه
اینانیب، دایانماق گرک‌دیر. هر ائلين قورتولوش يولو يالئيز ال‌بیرلیکدن، اینانج‌دان،
ائلینه باغلی باشچی‌نین اولماغیندان آسیلی‌دیر. بونلار اولاندان سونرا ایسه قورخمادان،
یورولمادان ظلمه قارشی دیرنمک گرک‌دیر. بئله ائتدیکده سؤزسوز ظلم ائوین
یخیب، آزادلیق ایله عدالت تمملی یئنی بیر حکومت قورا بیله‌جک‌دیر. یوخسا
وارلی - گوجلو اۆلکه‌لرین گؤزل‌لیینه وورولوب، اونلارین گؤزل شعارلارینا اینانیب،
اونلارا آرخالانیب، اونلارین ایله ائل‌لرین سعادته چاتدیرماق ایسته‌ینلر آج تویوق
کیمی یاتیب، یوخودا داری گؤرنلر‌دیر. گوجلو اۆلکه‌لر دوغرودان دا بیر ائلی سعادته
چاتدیرماق ایسته‌سه‌لر، اؤز اینانج - اؤیرنج‌لرینه اویغون، دوشونجه‌لریندن قایناقلانمیش
بیر سعادتی پای وئره‌جک‌لر.

«لکن هر دیارین بیر عادت‌ی وار

اونا اویغون اولان سعادتی وار

هئچ یئرده، هئچ ائل ده، هئچ بیر دیاردا
هئچ بیر گولستان دا، هئچ بیر گلزاردا
ایللرجه آراییب، آختارسان دا هئی
تاپیلماز سعادت آدلانان بیر شئی
سعادت یوردونا گئتمک آسان دیر
سعادت گئیرمک لکن یالان دیر

...

هر خلقین سعادت گونشین آنجاق
او خلقین اؤزوندن گرک آراماق»
زهتابی دا چوخلو ساده گنجلره تاي سعادتی اؤز یوردوندا، اؤز ائلی نین الینده یوخ،
اؤزگه یئرده، اؤزگه ائل الینده گۆرنلردن اولموش دور.

باشقا اۆلکه لرده ائدرک گومان
گزدیک دنیا لاری دیار به دیار
و لکن نهایت گۆردوک کی نیگار
اؤده کن دنیانی گزیر میشیک بوش
«سعادت گونشین بیز ده بیر زمان
سویوموز کوزه ده گزمیشیک سرخوش»

اوزون ایللر دوستقلاردا، سورگون لرده، یاد ائلر ایچینده، یاد اۆلکه لرده قالاندان
سونرا زهتابی آنلادی سعادت یالینز آنا یورددا، دوغما ائل الینده دیر. بونا گۆره ده
سسین اوجالداراق غربته سعادت آختارانلارا دئدی:

«ای!

غربت ده کی ارلر!
خوشبختلیک آختارما یینیز اؤزگه دیاردا
ئل داردادی، داردا

یئرسیزدی سعادت دئییه دنیانی دولانماق
آزادلیق او تورپاقدادیر آنجاق
لازم دیر او تورپاقدان ایتن گوهری تاپماق!

...

ای، ترک ائله ییب ارکی اوچانلار!
ای، باش گۆتوروب هر بیرر سمته قاچانلار!
دؤنسز وطنه، محو اولاجاق دیر بو دومانلار
سئل تک آخیشین، بیرگه گلین دوغما دیاره
تنها آنانین بلکه ائدک دردینه چاره»
زهتابی آذربایجان ائلی نین سعادتن، آذربایجانی آتیب، یاد ائللره کؤچوب، اؤزگه
چیراغینا یاغ تۆکوب، اؤزگه ائوین ایشیقلا ندیرانلارین الینده گۆرموش دور. او،
اونلاردان ایسته میشدیر آنا یوردا قاییدیپ، دوغما یوردو ایشیقلا ندیر سینلار.

«بوغولان حال دا قارانلیق دا ائویم، اؤز اوتاغیم
نه یه مسجدلری یاخسین چیراغیم؟»
زهتابی آنا یوردو آتانلاری دانلاییب، قیناییب، آنا یوردا دؤنمک ده آلیقشلامیش دیر.

«هر دیارین آدی وار
اویونون واردی گۆزل بیر وطنیز
لیلی نین مجنونو، شیرینین اگر فرهادی وار
نه اوچون ترک ائدیسیز دوغما بو جنتلری سیز؟
وطنیز دیر، وطنیز دیر، وطنیز!»

زهتابی آنا یوردو آتانلارین ایشین یئرسیز، یانلیش، آلام سیز گۆردویو اوچون اونون
نه دنین اونلاردان سوروشور. آنجاق او آلیقشیدان سونوج آلامدیقا قارقیش ائتمکدن ده
چکینمه میشدیر:

«ترک ائتسه م اگر، مین کره نفرت منه نفرت»

او اوزده اوزون قارقیش ائتسهده، یئرسیز- گرکسیز آنا یوردو آتانلارین هامی سین قارقیش ائتمک ایسته میش دیر. زهتابی گونشین یئرین، سعادت اوجاغین اؤز دوغما یوردوندا، آذربایجانین ان بؤیوک، ان اسکی شهرى تبریزده گۆرموش دور. او بونو ییلدیرمکله یاد ائللرده، اؤزگه اؤلکهلرده سعادت آختاران آذربایجانلیلاری آنا یوردا چکمک ایسته میش دیر.

«گونشین یئرینی قوی دئییم سنه

سؤیله بو سؤزومو هر بیر یئتنه:

گونش اؤزونوزده، الینیزده دیر

سهند اتهیینده، او تبریزده دیر

بو گونش تبریزده باتمیش بیر زمان

نهایت اورادان اولاجاق عیان»

۴- اومانیزم- اینترناسیونالیزم

اومانیزم، انسان سئورلیک آنلامیندادیر، اومانیزم اینانجینا گؤره انسانلار بیر- بیرلری نین دیلینه، دینینه، یوردونا باخمایاراق بیر- بیرلرین سئومه‌لی، بیر- بیرینین سئوینجیندن سئوینیپ، سیخیتی سیندان ایسه سیخیلمالی دیرلار.

هر انسان گوجو چاتینجا، باشاردیقجا باشقا انسانلارین الیندن توتمالی، اونلارا یاردیم ائتمه‌لی، دردلرینه درمان تاپمالی، اؤز وارین اونلارلا پایلاشمالی دیر. بوتون بونلار گؤره اومانیزم چوخ قوتسال بیر اینانج دیر. اومانیزمه اینانمایان یالنیز اؤزون دوشون، اؤز سئوینجین آختاران، اؤز قازانجین گودن، کیمسه‌نین سیخیتی سیندان سیخیلمايان، درد چکمه‌سیندن درد چکمه‌ین، آغلاماسیندان گؤزلری دولمايان، آجلیغینا، یوخسوللوغونا اوره‌یی یانمايان، داش اورکلی انسان دیر. بلکه ده بئله بیر انسانا انسان آدی وئرمک یانلیش دیر. باشقا سؤزله اومانیزمه اینانمایان انسان سایلا ییلمز. اینترناسیونالیزم ایسه بین‌المللچیلیک، دنیا وطن‌لیک، یادا ائللر سئورلیک آنلامیندادیر. اینترناسیونالیزم اینانجینا گؤره بوتون ائللر بیردیر. هئچ بیرى او بیرى سیندن اوستون یا دا اسگیک دئیل. هئچ بیر اؤزلیک ایسه بونا نه‌دن اولایلمز. هئچ بیر دیل، دین، رنگ بیر ائلی اوجالیدی یا دا آچالدا ییلمز. بونا گؤره ده هئچ بیر ائل آیری بیر ائلی اؤزوندن آچاق گؤرمه‌یه، اونو اسگیک سایماغا حقى یوخدور. ترسینه ائللر بیر- بیرله یولداش اولوب، بیر- بیرینه دایاق اولوب، بیر- بیرى نین سئوینجینه ده، سیخیتی سینا دا اورتاق اولمالی دیر. آییق ائللرین بورجو یاتمیش ائللری اویتماق، وارلی ائللرین بورجو ایسه یوخسول ائللرین الیندن توتماق دیر. هئچ بیر ائللین حقى یوخدور باشقا بیر ائلی اؤز دیلیندن، دینیندن، اؤیرنجیندن، فولکلوروندان، قیساجا مدیتیندن، ملی وارلیغیندان، کیم‌لیندن ال چکمه‌یه مجبور ائتسین. ترسینه هر ائل باشقا ائللین مدیتینه سایغی ایله یاناشمالی دیر. هر ائل آیری ائللین مدیتین قبول

ائتمه‌دییی کیمی، اونا بویون ایمه‌دییی کیمی، آیری ائللری ده اؤز مدنیتین قبول ائتمک‌ده، اونا بویون ائتمک‌ده مجبور ائتمه‌یه حقی یوخدور. ائله بونا گۆره ده اینترناسیونالیزم ساواشا قارقیش، باریشا آلقیش دئتمک‌دیر.

زهتابی چوخ اینانجلی بیر ناسیونالیست اولسا دا اؤز ائللین، دیلین، یوردون، مدنیتین اورکدن سئوسه ده هئچ بیر آن یاد ائللره، دیلره، مدنیت‌لره، یوردلارا اسگیگ گۆزله باخیب، اونلارا سایغی سیزلیق ائتمه‌میش‌دیر. هابئله او هئچ بیر انسانی دیلینه، دینینه، دری بویاغینا، جنسیتینه، یوردونا گۆره باشقاسیندان اسگیگ یا دا آرتیق سایمامیش‌دیر. اونون باخیمیندا تکجه اوستونلوک نه‌دنی انسانلیق‌دیر:

«انسانلاری انسان ائله‌مز گۆوده، سوموک، قان

انسان ائله‌مز انسانی نه طنطنه، ثروت

نه جاه، نه زینت

نه باده، نه شهوت

و نه قدرت

نه ده فرمان

انسانلیق ائدر انسانی انسان

و گونشدن آری وجدان»

راسیزم اینانجینا گۆره بیر ائل هابئله او ائله باغلی اولان انسانلارین توخومو دؤلو، ژنی قانی یاخشسی یا دا پیس، اسگیگ یا دا اوستون اولاییلر. بو دا اونلارین اوستون یا دا اسگیگ‌لیسینه نه‌دن اولاییلر. سویو دؤلو اسگیگ اولان انسان نه قدر اوخوسا دا، اؤیرنسه ده، باشارسا دا، چالیشسا دا، یاخشیلیق ائدیپ، یاخشیلیق اؤرنه‌یینه چئوریلسه ده، اوستون بیر انسان اولاییلمز. اونون حقی یوخدور سویو کؤکو اوستون اولان بیر انسانا یا دا بیر ائله باشچی اولسون. نتجه اولسا دا او ال آلتی، قول، کؤله اولمالی‌دیر. هئچ بیر یول ایله اسگیگ سويدان اولان انسانین سویون ده‌ییشیب، اونو اسگیگ‌لیکدن آلچاقلیقدان، ال آلتیلیقدان قوللوقدان قورتارماق اولماز.

زهتابی بو اینانجا قارشی اولماغین، اونون بوتونلوکجه یانلیش اولماغین، اؤز شعرین ده ییلدیرمیش دیر. اونون باخیمیندا هئچ بیر انسان قانینا گؤره باشقاسیندان اوستون یا دا اسگیک سایلا ییلمز. بوندان علاوه پول، مقام، آد- سان، گوج ده انسانی اوجالدا ییلمز. اونو اوجالدان، اولولوغا چاتدیران یالنیز انسانی، اخلاقی ده یرلره باغلی اولماق، باشقا سؤزله دوز دوشونوب، دوز دانیشیب، دوز ایشله مک، انسانلیق یولوندا اولماق دیر. آنجاق نه یازیق انسانلیق یولوندا گندنلر چئشیدلی چتینلیکلره اوزلشمیش لر.

«چون من قیزیلا ایمه بیرم باش

چون یوردوم عزیزدیر منه جانندان

چون قلبیمه حاکم دی محبت

و صداقت

انسانلاری چون من ساییرام کندیمه تای داش

ملتلری قارداش

انسانلیغا لایق و یارارلی

ذاتاً ساییرام چون بشر اولادینی بارلی

لایق کی یاراتسین اؤزونه نور، سعادت

شنلیک و عدالت

چون ایستیرم انسان چئویره هر غمی، هر محنتی

هر ذلتی

انسانلیغا

قارداشلیغا

لطف ایله صفایه

و وفایه

چون ایستیرم ائتسین بشر اولادی گول ایشلر

اکسین یئرینه گؤز یاشی نین اینجه گولوشلر

چون ایسته بیرم من
دوشمن لییین اهریمنی بیر دفعه بوغولسون
اؤلسون قارا نفرت
گولسون ابدی نازلی محبت
مسکن او سبیدن منه اولموش قورو سال داش»

نه یازیق وار - دولته، پول - پارایا، باش ایمه نلر، دوزلوبه، سئوگیه اینانیب، اونلارین اساسیندا یاشایانلار، انسانلاری ائللری تای داش، یولداش، قارداش سایانلار، هامییا شنلیک، باش اوجالیق، دینج یاشام دیله نلر، دوغرو آزادلیق، دوغرو عدالت تمللی بیر قورغو قورماق ایسته نلر، دوشمنلیک ایله، نفرت ایله، ساواش ایله، قان تۆکوب، گۆزیاشی آخیتماغا قارشی اولانلار، باریش ایسته نلر، آزلیق دا اولموشلار، چتینلیکله یاشامیشلار، قوولوب، آتیلیمیشلار. زهتابی دا بئله اولو انسانلاردان بیرى اولموش دور. بونا گۆره ده ایللر بویو دیدرگین - آوارا، ائل - اوبادان اوزاق دا، سورگون ده، دوستاق دا، یوخسوللوق دا، چتینلیک ده یاشامیش دیر. بلکه ده بوتون انسانلاری ائللری دوشونن، اونلارا اوره یی یانان اولو انسانلارین چوخونون یاشامی بئله اولموش دور.

«شاهین لری شاهین ائله بیر معنوی عالم
اولمازسا وطن سئوگی سی، شاهینلیک، آزادلیق
شاهین لره شاهین کیمی بیر مهر و محبت
بدبخته آغیر گون ده کؤمک، لطف، شفقت
گر ماتمینه اؤزگه لرین توتما سا ماتم
گر معنوی عالم اولو بوشلوق و قارانلیق
بیر بیرتیجی حیوانلی بیابان
گر سؤنسه کۆنوللرده کی وجدان
یوکسلمه سه حیوان کیمی عمرون ده قاریندان
حاکم کسپله عرشه ده گر، محو اولوب انسان»

انسانلیق یولوندا گنتمک، انسان کیمی یاشاماق، انسانی ده یرلره باغلی اولماق نئجه
چتین اولسا یئنه ده حیوان کیمی یاشایب، یاشام یئرین چؤله مئشهیه چئویریپ،
ییرتیجی حیوانا چئوریلمکدن قات-قات یاخشی دیر. بو ییرتیجی حیوانلار زهتابی
دئمیشکن عرشه اوجالسالار دا، دنیا یا باشچی اولسالار دا، دنیا وارین اله کئچیرسه لر
ده یئنه ده انسان سایلا بیلملر. اونون باخیشیندا آیری انسانلارین ائللرین سئوینجی
ایله سئوینیب، یاسیندا آغلامایانلار، یارالیلارین یاراسین باغلامایانلار، ترسینه اورکلری
داغلايانلار ایکی آياق اوسته دولانان، انسان گؤرکملی حیوان دیرلار. آنجاق نه یازیق
بئله حیوانلار آز اولمامیش دیر. اونلار آلچاق ایسته کلره چاتماق اوچون، هر آلچاقلیغا
بو یون ایمه یه حاضر اولموشلار.

«ساکت اول آج گؤز هوسین تاکی، بیر آنلیق

آچماق دا اولان قونچه یه ماتم چیله ییرسن

راضی دوشه تا بیر کره شهوت کانی گؤودن

هم جنسلرین اوزلرینه غم دیله ییرسن»

اورک ایسته یینه چاتماق اوچون حیوانی غریزه لری راضی سالیب شهوت اودون
سؤندورمک اوچون انسانلاری یازیق ائدن، غم دنیزینه جومدوران، یاسا باتیران،
گؤزلریندن قان یاش آخیتماغا قییان، انسان گؤرکملی حیوانلار دا اولموش دور. بئله
حیوانلار اؤزلرین حیوان بیلمه سه لر ده، اؤزلرینه بوش فلسفه لر توخوسالار دا، یئنه ده
انسان سایلا بیلملر. زهتابی او کیمی لرین بیرینین دیلیجه اونلارین یاشام فلسفه سین
بئله نظمه چکمیش دیر:

«هر کیم باجارار، جان اونا قربان

دید اؤزگه نی، گر ایسته مه ییرسن سه دیدیلیمک

دنیا ازلیندن اولو میدانلی کئچیددیر

غالب چیخار اونلار فقط اوردان کی ایگیددیر»

دیديلمه مک اوچون دیدمک، اۆلمه مک اوچون اۆلدورمک بلکه ده ان آلقاق، ان پیس دوشونجه دیر. زهتابی نین باخیشیندا:

«تابع دی بو قانونلار اَنجاق ایکی وارلیق:

بیر قورخولو جنگل ده گزن بیرتیجی حیوان

بیر ده او کی، بوش سۆزدور اونا حسیله وجدان

من عهد ائله دیم یاخشیلیغیم عرشه دایانسن، تا پیس لر اوتانسن»

زهتابی بو قورخونج- ایرنج یاسایا اینانیب، اویانلاری قایغی- دویغوسوز، وجدان سیز، داش اورکلی، پیسیلیک باتلاغینا باتمیش، انسان گۆرکملی حیوانلار بیلیمش دیر. زهتابی اونلارین ترسینه انسانلیغا اومانیزمه اینانان، قایغی لی دویغولو، کۆورک اورکلی، وجدانلی شرفلی باشی اوجا، آنلی آچیق، اولو انسان اولموش دور. بونا گۆره ده حیوان کیمی لرله بیرلیک ده، مئشه یه بنزیر یئرده یاشاماغا مجبور اولسا دا، اونلارین یازدیغی یاسایا بویون اییب، اویمامیش دیر. او هابئله اونون کیمی پارلاق اولدوزلار، یانار شمعلر، اۆز آز ایشیقلاری ایله هنده ورلرین ایشیقلاندریماغا، باشقا سۆزله قارائلیق دا، قارا یاسالار، قارا گۆجلر آلتیندا یاشایانلاری دوشوندورمه یه چالیشمیشلار. آتالار دئمیشکن:

«یاخشیلیغا یاخشیلیق، هر کیشی نین ایشی دیر، یامانلیغا یاخشیلیق، نر

کیشی نین ایشی دیر.»

زهتابی او نر کیشی لردن، پولاد اراده لی، سینماز- ایلمز، اولو انسانلاردان اولموش دور. ترسینه یالنیز اۆزون دوشون، انسانلاردان انسانلیقدان اوزاق دوشموش لر، نه یامانلیغا یاخشیلیق ائدیرلر، نه یاخشیلیغا. اونلار کۆکوندن دییندن یاخشیلیق باشارمازلار. اونلار اوچون انسانلیغین آنلامی، انسانلارین ایسه ده یری یوخدور. بوتون دنیا باتسا دا، انسانلارین هامی سی قیریلسا دا اونلارین گۆزونه گلمز.

«بیر لحظه ده آلت- اوست اولار گر بوسوتون عالم

شهلا قانادان توز بئله قونمازسا، غمین کم»

زهتابی بو بیتی قارتالا اؤیود وئرن قارغانین دیلیجه سؤیله میش دیر. بو شعرده قارتال
باش اوجالیقلا اوجالاردا یاشاماق ایسته ینلرین گؤسترگه سی، قارغا ایسه آچاقلاردا
آچاقلیق ایله یاشایانلارین گؤسترگه سی اولموش دور. زهتابی هر آن او آچاقلارا اؤیود
وئریب، اونلاری دانلاییب قیناماقلا، دوشوندورمه یه چالیشمیش دیر:

«گؤرمورسن اؤزوندن سوای عالمده سن انسان

یوخ سنجه ده انسانلیق، آداملیق، بشریت

سنجه سنه مخصوص دور عزت

و سعادت

کئف مجلسی، لذت

سندن سوای انسانلار دلت!!

لذت سنه دنیا دا هدف دیر

گر محنته غرق اولسا دا هر یان

سنجه یاشاماق باده دی، کئف دیر

دنیا باشا باش اولسا دا ویران

باشقا نه کی واردیر

هامی سی سؤزدو، شعار دیر

انسان می دیر آیا بو سیاق فکر ائله یین ذات؟

یوخ، یوخ، او فقط وارلیغا دوشمن جانا واردیر

انسانلیغین اوندان اولو وجدانی بئزاردیر»

زهتابی نین دئییی کیمی بیر جووغا اؤزوندن سونرا کیمسه نی گؤرمز، به ینمز، بالنیز
اؤزون انسان بیلر، داها دوغروسو انسانین کیم اولدوغون، نجه اولدوغون، نه اولدوغون
آنلاماز. ائله انسان، انسانلیغی آنلایا بیلمز. اونون ده ییرین بیلمز. بونا گؤره ده
انسانلیقدان اوزاق دوشر. بیر حیوانا، اؤزوده ییرتیجی حیوانا چئوریلر. ائلنجی
کیمسه لرین یاشام آماجی ایله حیوانلارین یاشام آماجی اولدوقجا بیر- بیرینه

یاخینلاشیپ، بنزهیر. اونلاردا حیوانلار تاي یاشامی یئمک، ایچمک، یاتماق، دنیاین یاشامین دادین چیخارتماقدا گۆررلر. کیمسه نین وارلیغی یوخلوقو، اولومو اۆلومو، ساغلیغی خسته لیی، آجلیغی توخلوقو اونلاری سئویندیریپ، سیخماز. دنیا داغیلسا دا، وارلیق پوزولسا دا، انسانلار قیریلسا دا اونلارین گۆزونه گلمز. اونلار اوچون اۆنملی اولان یالنیز اۆز لری دیر، بیرده اۆز لری.

زهتابی او کیمی انسان گۆرکملی حیوانلاردان اولمامیش دیر. هئچ بیر آن اونلارین آذریریجی قورخودوجو سۆز لریندن قورخوب، آزمامیش دیر. هئچ بیر آن اونلارین آلدادیجی ایدوروچو سۆز لرینه اویوب، آلدانمامیش دیر. هئچ بیر آن اۆز اینانچیندان ال چکیپ، گنتدی یولدان دۆنوب، باغلادیغی ایلقاری پوزوب، پول- پارایا، آد- سانا، دنیا لذت لرینه ساتیلمامیش دیر. اونون یولو اومانیزم، انسانلیق یولو اولموش دور.

«اۆلسه مده بو زندانجا دا آزاد اۆلرم من

انسانلیغی آچالدا نا قلیا گۆلرم من

اۆلسم، ائله اۆللم کی دیر یلسین قارا زندان»

زهتابی انسانلیغا دریندن ایناندیغی اوچون اونون یولوندا جانیندان کئچمه یه ده حاضر اولموش دور. آنجا ق اومانیزمه اینترناسیونالیزمه، اینانماق، باشقا انسانلاری، باشقا ائللری دوشونمک، انسانلاری ائللری بیر گۆزده گۆروب، تاي داش بیلیمک، اۆز ائلین، اۆز یورد داشلارین، اۆز دیل داشلارین اونون یادیندان چیخاردا بیلیمه میش دیر. او بوتون انسانلارین، بوتون ائللرین سعادتین ایسته دیی کیمی، اۆز ائلین ده سعادت ده گۆرمک ایسته میش دیر. باشقا سۆزله او بیر ناسیونالیست اینترناسیونالیست، ملتچی بین المللیچ ی اولموش دور.

«بیر عائله تک دیر بشریت

دایم آرامیش دیر او سعادت

و کرامت

ملت لر اونون عضوو کیمین دیر

یوکسله گر اونلار، اوجالار عائله البت
 یوکسلمه سه لکن، سورونر همه شه کاروان
 اوجالانماز
 انسانلیغا لایق اولان انسان
 اؤز ملتین دردینه بیگانه قالنماز
 اؤز قونشوسونو غمده گؤروب، کئفده اولانماز
 انسان دئییل همجنسینی بدبخت گؤروب، جام آرایانلار
 خلقی ازلین حال دا سوسوب نام آرایانلار
 اؤز ملت زنجیرده کن کام آرایانلار
 یوخ، یوخ!

خلقیم ازیلن یئرده منه جام گرکمز
 ائللر سورونن یئرده منه کام گرکمز
 خلقیم ازیلن یئرده منه نام نه لازم
 دلتده سه اؤز ملتیم آرام نه لازم!!»

زهتابی نین باخیشیندا انسانلارین هابئله انسانلیغین یوکسلمه سی اوچون، سعادت،
 باش اوجالیغا چاتماق اوچون ائللر ملترلر تک به تک اوجالیب، سعادت چاتمالی دیر. او
 ائللری بیر عائله نین عضولری کیمی گؤرموش دور. عائله نین بیر عضوونون
 پوزغونلوغون، باش آشاغیلیغی بوتون عائله عضولری نین باشی نین یئره تیکلمه سینه
 نه دن اولدوغو کیمی، دنیا ائللری نین بیر یی نین ده گئری قالماسی، یوخسوللوغو،
 خسته لیلی، ییلمزلی، بوتون دنیانی چتین لیه سالایلر، بوتون دنیانی دینج لیسین پوزا
 ییلر. بونا گؤره ده باشقا ائللری دوشونرک، دوغما ائلی آتیب، اونوتماق دوز ایش
 دئییل. اؤز ائلی نین، قوهومونون، قونشوسونون دردین گؤردوکده اونلارا درمان تاپماق
 یئرینه، اؤزگه ائللرین دردین آختارماق، اونلاردان دانیشماق، اونلارا درمان آختارماق
 چوخ یانلیش، ترسه بلکه ده گولونج بیر ایش دیر. بو کیمی لر ایشدن قاجماق اوچون،

یاخا قورتارماق اوچون، اینترناسیونالیزم شعاری وئرمیش لر. اونلار بو شعارلا ائلین آغیزین باغلاماق، اؤزلرین حقلی گؤسترمک ایسته میش لر. اونلار بو شعارا سیغیناراق اؤز دینج یاشاملاری نین پوزولماسی نین قارشى سین آلماق ایسته میش لر. قوهومو قونشوسو، ائلی- اوباسی درد- غم ایچینده بوغولماق دا، ظلمدن زنجیردن سیخیلماق دا اولان دوروم دا، آد- سان آختارانا، دنیانین یاشامین دادین چیخاردانا، یئییب ایچیب یاتانا انسان دئمک اولماز، قالسین اینترناسیونالیست! آتالار دئیشکن: «اول ائوین ایچی، سونرا ائیشیی!» بونا گؤره ده اینترناسیونالیزم شعارین سیغیناجاغا، چؤرک آغاجینا چئویرنلر زهتابی نین بو سؤزلریندن آجیقلائیب، اونو دانلائیب، قیناماغا باشلامیشلار:

«ملتچی بیر آبدال!!»

حقین دی بو زنجیرده سن قال!

ملت نه دیر، عالم وطنین دیر

آذر ده سنین، کورد ده سنین، روس دا سنین دیر

ملت نه دئمک دیر؟ بونو بیر قان:

هامی بشر اولادی دئییل می؟

قانون طبیعت اونون اوستادی دئییل می؟

فکر ائيله یادان سال:

سؤیله نمه میش هر ملتین افرادینا انسان؟

انسان دی بلی، دنیا دا هر یان

هر یئرده اولور سا بشرین غایه سی بیر دیر:

دوغما بو طبیعت ده کی قانونلاری آچسین و اوجالسین

بیزده بو یولون یولچوسو یوق، بیل

بئیینندن او ملتچی لییین زیر- زیبیلین سیل

باش ای و اییل

اؤپ بوداغیندان

تا زنجیری دوشسون آياغیندان

سونرا توتاراق بو آغاجین بیر بوداغیندان

کئف چک، یئییب ایچ، گز، دولان آزاد

اینجه پری قوینوندا داد آل، داد!!

دنیا وطنین دیر

سئو دنیانی، دنیا سئوه نین دیر

سن دنیانین اولادی و دنیا دا سنین دیر

ملت نه دئمک دیر؟

آسوده بشر کاروانی گئتمک ده دیر آرام

هن سؤیله، باشین سال آشاغی، چک کنفین ای خام!

سئودالی، تبسم لو پری لردن آلیب جام

ایچ، سونرا دا آل کام

آخر هدفه چاتدیراجاق کاروانی ایام

فکر ائتمه دریندن

اطرافوی قاپسارسا دا ذلت

دایم سنه آماده سه لذت

فکر ائيله مه البت

جمعیت اؤزو یاخشی بیلیر هر زادی سندن»

دوغال ملی ایسته کلریندن، آنا یوردوندان، دوغما ائلیندن، شیرین دیلیندن
دانشانلارین آغیزین باغلاماق اوچون، دیلین دوغراماق اوچون، باشین ازمک اوچون
ایترناسیونالیزمدن چوماق کیمی، یاراق کیمی بارینانلار، باشقا ائللردن، یوردلاردان
دانشماقلا، اؤز ائللری نین، یوردلاری نین دردین ایتیریپ، اونوتدوروب، ایشدن
خرجدن جان قاچیردانلار، ناسیونالیزمله ایترناسیونالیزمی، ملتچیلیکله

بین‌المللی لیپی، بیر- بیرین قارشى سیندا گۆستمه یه چالیشمیشلار. اونلار اینترناسیونالیزمی چوخ قاباقجیل، قوتسال بیر اینانچ گۆستریب، ناسیونالیزمی ایسه گئری قالیش، انسانلیغا قارشى بیر اینانچ کیمی تائیتدیرماغا چالیشمیشلار. اونلار ملتچیلیک دوشونجه سین زیر- زییل، ملتچی لری ایسه عقل سیز- دوشونجه سیز انسانلار بیلیمیش لر. اونلار ائللرین، دیلرین، انسانلارین بیرلشیدن، تایدانلیغیندان سؤز آچماقلا، دوغما ائلدن، آنا یورددان، آنا دیلدن دانیشماغی آیریلیق، دوشمنلیک، ساواش نه دنی ساییمیشلار. بو یول ایله اونلار حاکم ائله یالتاقلائیپ، ایش باشینا کئچیب، آد- سانا چاتیب، پول- پارا قازانیپ، سونرا دا بوللوقلا، دینجلیکله، شنلیکله، یاشاماق ایسته میشلر. چون اونلارین یاشام فلسفه سی حیوانلارین یاشام فلسفه سی ایله چوخ یاخین، چوخ بنزر اولموش دور. اونلار اوچون سعادت وار- دولت ایچینده اویناماق، یئیپ ایچیب، گزیب دولانماق، آلقاق کونول ایسته کلرین اؤده مک، دنیانین دادین چیخارتماقدان باشقا بیر زاد اولمامیش دیر. بونا گؤره ده اونلار هئچ بیر آن ائلدن، دیلدن، یورددان دانیشمامیشلار. اونلار اوچون یوردون دالی قالماسی، یوردداشلارین داردا اولماسی، ائللین داغیلماسی، دیلین اؤلمه سی اؤنملی ساییلمامیش دیر. اونلار قولاقلاری نین دییینده، دیوارین دالیندا، گوزونون قاباغیندا ازیلن سیخیلان، آجلیقدان یوخسوللوقدان قیوریلیب آچیلان، کیم لیین ایتیریپ، ارییب داغیلماقدا اولان یورد داشلارین، دوغما ائللین گۆرمه ییب، دنیانین او باشیندا کی بیر ائللین دردیندن دئییب، دانیشمیشلار. اونلار هئچ بیر آن داشین سینهلرینه ووردوغو دردی ائللره یاردیم ائتمه میشلر. یالنیز اونلاردان دانیشماقلا، اینترناسیونالیزم شعارى وئرمکله، ایشدن خرچدن بویون قاچیردیب، اؤز حیوانی یاشاملارین سوردورمک ایسته میشلر. اونلار انسان گۆرکملى حیوانلار، انسانلیق شعارى وئریپ انسانلیقدان اوزاق اولانلار، ایشچیدن دئییب ایشچیه گولنلر، اقتصادی عدالتدن دئییب دیل سیز- آغیز سیزلارین، ال سیز- آیاق سیزلارین پایین دهیرین یئیپ، ییه لنمک ایسته ینلر اولموشلار. باشقا سؤزله اونلار یالانچی- فیریلداقچی، ایکی

اوزلو، ایری- اوغرو، ایرنج- قورخونج جانناوارلار اولموشلار. بو کیمی لر اؤز ایشلری ایله اینترناسیونالیزمی ده گؤزدن ده یردن سالمیشلار. شوروی حکومتی اینترناسیونالیزم شعاری ایله ایش اوسته گلیمیش دیر. زهتابی ایسه عمرونون نئچه ایلین اورادا کنچیرمهیه چاره سیز قالمیش دیر. او ایلرده او اؤز گؤزو ایله گؤروب بیلیمیش دیر، شوروی باشچیلاری نین سؤزلری ایله ایشلری نین، دیللی ایله اورکلری نین چوخ فرقی وار. هابئله او باشا دوشموش دور شوروی نین اقتصادی- سیاسی قورولوشو اؤلکه نی دولانديرماق دا اوغورلو دئیل. بونا گؤره ده شوروی نی هابئله اونون قورولوشون تنقید ائتمه یه باشلامیش دیر.

«شاهین دالاراق فکره، بلی!، سؤیله دی آرام:

درین فکری، یاخشی سؤزو سؤیله مک آسان

دم وورماق اوچوشدان

و اوجالماقدان آسان دیر

هر دیرچلشین عاملی، البته، کی انسان دیر

آدام دیر

لکن بونو گؤستمیش عصرلر، کئچن ایام:

اوچماز، اوجالانماز بشر اولادی، یاریش سیز

ضامن دی یاریش یوکسلیشه ائللر ایچینده

قارداش کیمی ملت لر ایچینده

قرآندان اونو آنلامیشیق بیز

قرآن ایسه حکمتلی کلام دیر

یوکسلمک اوچون یول بو دو یالنیز

یوکسلمه یه لازم دی چیچکلن سین هر ائل ده

ملت لرین استعدادی آزاد شکل ده»

بو شعرده شاهین دیلیجه سۆزون دئین زهتابی، اینترناسیونالیزمی یاخشی سۆز، درین دوشونجه ییلدیرسه ده، اوندان دانیشماغی قاناتسیر اوچماقدان دانیشماغا بنزه تمیش دیر. آتالار دئمیشکن: «دئمکده ائله مک کیمی اولسا چوخ یاخشی دیر.» اونون باخیشیندا اینترناسیونالیزم ال چاتماز اوجا بیر داغ، چوخ اوزاق بیر آماج اولموش دور. بو اینانچ اوغروندا چالیشان ائل آماجینا چاتمادان، کیم لیین، ملی وارلیغین دا ایتیره جک دیر. اونون باخیشیندا یوکسلیش - دیرچلشین تکجه یولو ائلرین باغیم سیزلیقلا، اؤزگورلوکله بیر - بیرله یاریشماسی دیر. او بئله ییلمیش دیر یاریشمادان، باغلاشمادان هئچ بیر ائللین چیخار - باجار یغی اوزه چیخیب، چیچکلنمه یه جک دیر.

«انسانلارین اؤز بئینی فقط درده آچار دیر

یوکسلمه یه هر ملتین اؤز یوللاری واردیر

بیر سوغاتی وار هر یولون انسانلیغا شک سیز

سوغاتلار عصرلرجه یاراتمیش مدنیت

بلی! مدنیت دوغولوب همه شه ملت لر ایله

ملتسه اوچار، یوکسلر اؤز دوغما دیلیله

دنیا وطنین دیر دئییه پییدر

ملت لرین استعدادین اما بوغوسوز سیز

ملت لر اویانمازسا، اوجالمازسا سراسر

یوکسلمه یه جک دیر بشریت!!»

زهتابی نین سؤیلریندن سؤزلریندن بئله آنلاشیلیر، او اینترناسیونالیزمه قارشی اولما میش دیر. بلکه ده اؤزو چوخ اینانجلی بیر اینترناسیونالیست اولموش دور. آنجاق اینترناسیونالیزمدن بیر یارق کیمی، چوماق کیمی دوغال ائل ایسته کلریندن دانیشانلاری چیریب، ازمکده بارینانلارا قارشی اولموش دور.

۵- یاشام فلسفه‌سی

انسان اؤزو ایسته‌مه‌دن دنیا یا گلیب، یاشاماغا مجبور دور. نتیجه اولسا دا او، بو دنیا دا یاشاییب، عمرون باشا وئرمه‌لی دیر. بونا گؤره ده اؤز یاشامیندان داد آلماغی، آد قازانماغی، آغ گؤنه، خوشبختلییه، سعادته چاتماغی اؤیرنمه‌لی دیر. ان اسکی چاغلاردان انسان اوچون ان اؤنملی سورغولاردان بیر سی سعادتن نه اولدوغو هابئله اونون یولو اولموش دور. انسان اؤز دایاز دوشونجه‌سی ایله، آز ییلگی سی ایله بو سورغولارا جواب تاپماغا چالیشمیش دیر. هر حالدا انسان اؤزون تانیان گوندن بو گونه‌جه بو سورغولار اونو دوشوندورموش دور. بیر نتیجه ییلیجی، درین دوشونجه‌لی انسان، دوغرو جوابی تاپسا دا چوخلاری نین دوشونجه‌سی آزیب چاشمیش، بو سورغولارا ترسه- یانلیش جوابلار تاپمیش دیر. دوشونجه‌لرین آزماسی، انسانلارین چاشماسینا، ایری یولا دوشمه‌سینه، دوغرو یاشام یولوندان اوزاقلاشماسینا، آزغین- پوزغون دوروم دا یاشاماسینا نه‌دن اولموش دور. بئله انسانلار اوچون یاشام آنلام‌سیز، ده‌یرسیز بیر ایشه چئوریلیمیش دیر. انسانین دوزلدیب، قوشودوغو چئشیدلی دینلر، ایدئولوژی‌لر ایسه او آنلام‌سیز یاشاملارا آنلام باغیشلایا ییلمه‌میش دیر. یاشامی آنلام‌سیزلاشانلار یالیز بیر چئشید یاشاییب، گون کنچیردیب، عمرو باشا وئرمک ایسته‌میش‌لر. چون دویوب دوشونمک اونلاری سیخیب، قورخوتموش دور. بونون قارشسییندا آزارق آنا- دویار انسانلار دا اولموش دور. اونلارین یاشامی دوغرو- دوزگون یاشام فلسفه‌سی تملینه دایاناراق قورولوب، اؤتموش دور. اونلار اوچون یاشامین آنلامی ده‌یری، نه‌دن فیلسفه‌سی اولموش دور. اونلارین یاشامقادران بللی، هابئله دوغرو- دوزگون آماجی اولموش دور. اونلار عمر بویو او آماج چاتماق اوغروندا چالیشمیش‌لار. بونا گؤره ده اونلار اوچون یاشام داها گؤزل، داها دادلی اولموش دور. اونلار اوچون اؤنملی اولان یاشامین نتیجه‌لیی اولموش دور، نتیجه‌لیی

یوخ. اونلار هر آن یاشامین ائنین دوشونموش لر بویون یوخ. باشقا سؤزله اونلار کیفیتیی گودموش لر، کمیتی یوخ. اونلار چالیشمیشلار آنلارین داها ده یرلی ایشلرله سووسونلار. عمرلری نین بیر آتی بوشلوقلا کئچمه سین. اونلار اوزون عمر سورمک، چوخ یاشاماق ایسته مه میش لر، اونلارین ایسته یی دوغرو دوشونجه اساسیندا، انسانا یاراشان بیر شکل ده یاشاماق اولموش دور.

دکتر زهتابی اؤز شعرلینده بو ایکی یاشام فلسفه سین آچیقلامیش، اونلارین هر بیرینه اینانانلاری تائیدیرمیش، سونرا دا اؤز باخیشین ییلدیرمیش دیر. زهتابی بو ایکی یاشام فلسفه سی نین بیرینه انسانلیق یولو، بیرینه ده حیوانلیق یولو آدی وئرمیش دیر. او حیوانلیق یاشام فلسفه سی اساسیندا یاشایان بیرین دلیجه بو فلسفه نی بنله آچیقلامیش دیر:

«بیر قاندال اولوب قلبیوه وجدان

ائتمیش سنه، بیچاره، بو دنیانی قارانلیق

قیر قاندالی بیر آنلیغا وجدان آیاغیندان

اولسون سنه جنت کیمی هر یان بیر آن دا داغیلسین بو قارانلیق

گز من کیمی آزاد

گز هر یئری، عمرون بویو اول شاد

ایچ باده و ام اینجه دوداق، دنیادان آل داد

عمرون نه قدر دیر؟

قاندال دا کئچن عمر اگر اولسا دا مین ایل

ظنیمجه هدر دیر

عاقل کیشی تاپمیش پالاز هر یئرده، بورونموش

خلقیله سورونموش

بیر یاخشی دوشون، گؤر نه دیر عالم؟

لذت دیر اونون معناسی یا غم؟

سن لذتین آل، اؤزگه لره اولسا دا ماتم!!»

بو شعرده حیوان کیمی یاشایان، انسان کیمی یاشایانی دانلایب، قینامیش دیر. اونون هابئله اونون کیمی لرین باخیشیندا انسان سینیرسز آزادلیقلا یاشامالی دیر. بو آزادلیغی چتشیذلی سینیرلارلا سینیرلاندرماق یانلیش دیر. وجدان، اخلاق، انسانلیق، انسان آزادلیغینا اؤلچو قویدوغو اوچون، بعضی ایشلری گؤرمکده اونون ال- قولون باغلادیغی اوچون اونلارین گؤزونده دوستاق کیمی، قانداک کیمی گؤرونموش دور. وجدان سسین ائشیدنلری ایسه آیغی قانداکلی، قارالیق دوستاقدا گؤرموش لر. بونا گؤره ده اونلاردان ایسته میش لر وجدان قانداکین قیرماقلا، انسانلیق دوستاغیندان چیخماقلا، سینیرسز آزادلیغا چاتیب، دنیانی جته چئویرسینلر. بئله لیکله عمر بویو شنلیکله یاشاییب، یاشامین دادین چیخارتسینلار. اونلارین یاشام فلسفه سینه گؤره انسانین یاشام آماجی یالنیز مادی یاشامدان داد آلماق دیر. قیسا عمرده یئیپ ایچیب، گزیب دولانیب، آلچاق کؤنول ایسته کلرینه بویون اییب، حیوانی غریزه لری یئرینه یئتیرمک دیر. بئله یاشاماق اوچون انسان اینانج- آماجی دوشونمه مه لی دیر. تاریخ بویو چوخلوقدا اولان بیلگی سیز خلقین، جاهل عوامین سوروسونه قاریشیب، اونونلا سورونوب، عمرون سوومالی دیر. یوخارییا باخماق یئرینه باشین آشاغی سالیب، یئمین تاپیب، اوتلامالی دیر. باشقا سؤزله باشین سالیب اؤز آخیریندان یئمه لی دیر. باشقالارین ایسه دوشونمه مه لی دیر. انسانلار قیریلدا، دنیا یاسا باتسا دا اؤزونه توز قوندورمامالی دیر، اونلاری دوشونوب، دینج لیین شن لیین پوزمامالی دیر. انسانلیغا اینانانلار، او اساسدا یاشایانلار، حیوان کیمی یاشایانلاری گؤروب سیخیلمیشلار. اونلاری دوشوندورمک اوچون، انسانلیق یولونا چکمک اوچون، اؤیود وئرمه یه باشلامیشلار:

«شاهین گولرک سؤیله دی: عاقل!؟»

تا این کی هدف سیز سورونه بیر قدر آرتیق

هر رنگی قبول ائتمه یه حاضر؟!

عاقل دئییل، انسان دئییل، او بیر جانلار دیر

انسانلیغین اؤز قایداسی، اؤز اؤلچوسو واردیر
اصل انسان اولان مثل چناردیر
هر بیر قوجامان، کؤکلو چنار باش ایله بیلیمز
شدتلی کولک لرده سینار، لاکن اییلیمز
سایدین اؤزون آزاد

شن- شن گزیسن چون کی چمن ده
زنجیرلیسن اصلینده، یازیق، من کیمی سن ده
- بس فرقی نه دیر؟ سؤیله، عجب عارف اییمیشسن!
- وورموش منی گر حيله بو زنجیر ایله بنده
وجدانین اولوب دور بیلرک لذته بنده
جسماً من اسیر اولسام اگر، سن
قولسان قیزیلا همه شه روحاً!
آلچاقلیغا اوخشارمی شرافت؟!
وار فرقی بلی کؤکلو، اؤزوللو:
زندان اندیلیب من ده بدن، سنده سه وجدان
من آلداناراق، سن سه کؤنوللو
قلییم ده، بلی، حکم سورور اصل اسارت»

شاهین دیلیجه سؤزون دئین زهتابی، حیوان کیمی یاشایانلاری، یاشام فلسفه سین
مادی لذت ده گؤرنلری، دانلاییب قیناماقلا دوشوندوروب، آیلدیپ، انسانلیق یولونا
چکمک ایسته میش دیر. او دوشونجه سیز- آماج سیز یاشایانلاری، هر رنگه
بویانانلاری، خلق سوروسونه قاریشیپ سورونلری، عقل سیز، بیرتیجی جانلارلار
بیلیمش دیر. اونون باخیشیندا انسان چنار کیمی باش اوجا هابئله اییلیمز اولمالی دیر.
باشقا سؤزله هر آلچاغا آلچاقلیغا بویون اییب، اسگیلیب، کیچیلیمه مه لی دیر. دنیا-
فلک، فیرتانا- کولک قارشى سیندا باشی اوجا قالیب سینماغا، اؤلمه یه قوجاق

آچمالی، ایلیب، باش آشاغیلیقلا یاشاماقدان ایسه قاجمالی دیر. دوغرو آزادلیق باش اوجالیق، آنلی آچیقلیق دیر، قویون کیمی سورو ایله چؤلدرده سورونوب اوتلاماق یوخ، هر آلچاغا آلچاقلیغا بویون اییب، آلچاق اولوب، آلچاقلیقلا یاشاماق یوخ. زهتابی نین باخیشیندا ائلنچی بیر سی ال- آياغی زنجیرلی اولماسا دا، اوزده آزاد گورونسه ده، وجدانی، اوره یی لذت، قیزیل، مادیات، مادی یاشام قولو اسیری اولموش دور. زهتابی بیلرک، ایستهرک بئلنچی قوللوقا اسارته بویون ایمه یی آلچاقلیق، شرف سیزلیک ساممیش دیر. اونون گوزونده جسمین، بدن دوتاق اولماسی انسانین آلچاقلیغینا نه دن اولایلمز. اونو حیوانلیق سویه سینه ائندیرن وجدانین، اوره یین دوتاق اولماسی، انسانلیغین اونودولماسی دیر. هه ونگ ده سو دؤیمک، سویوق دمیری تاپداماق، ائششه یین قولاغینا یاسین اوخوماق!، بوش ایش لر اولدوغو کیمی، حیوانا دؤنموش لره او یود وئرمک، اونلاری انسانلیغا چاغیرماق دا چوخ چاغلار بوش ایش اولموش دور. چون اونلارین قولاغی دوغرونو ائشیتمکدن کار اولوب، گوزلری ایسه گرچک لری گورمکدن کور اولار. کور توتدوغون بوراخمادیغی کیمی، اونلار دا او ز یانلیش اینانجلاریندان ال چکیب، گئتدیکلری ایری یولدان دؤنمز لر. اونلار بو سوزلری بیر قولاقدان آلیب، او بیر قولاقدان او تورر لر. سانکی هئچ نه ائشیتمه ییر لر. گاه دا بو سوزلره گولوب، اونلارین دئنین قیناماغا باشلایارلار.

«بوش- بوش بو فکرلردی کی، ائتمیش سنی زندان

گویا من اسیرم دئدیز. آنجاق

اولسام من اگر سن کیمی دوستاق

بس جاه و جلالیم؟!

قالخیر هامی من مجلسه گیردیکده یئریندن

میزلر ده، چیراقلار دا ائدیر شخصیمه حرمت

حتی ائله سلطان دیر عیالیم

تیتیریر هامی هر یئرده آدیندان

هم جاهل اییر باش منه هر بیرده، هم عالم
هم ملته من دردم اؤزوم، هم ده کی درمان
گاه اؤلدوررم، گاه دا کی عیسی اولارام من
توپلانمیش الیمده اولو قدرتله، حکومت
جان تئللرینه حکم ائله ییر سانکی ارادهم
امر ائتسه م اگر توی توتار ائل، یوخسا کی ماتم
هر نعمت الیمدن کئچه جک دیر
ایلیک عشق جامین اینجه مارالار
بو الیمدن ایچه جک دیر
قول دور منه ثروت

...

بونلارلا برابر دئیسن من ده اسیرم؟!

قاندال سنی ازمیش، دانیشیرسان بئله سرسم»

حیوانلیق یاشام فلسفه سی اساسیندا یاشایانلار اؤزلرین آزاد سانیب، بو سؤزو ثبوت
چاتدیرماق، انسانلار ایناندرماق اوچون منطق قارشى سینا سفسطه ایله چیخیب،
علمی جهل ایله، انسانلیغی حیوانلیقلا ازیب- باسماق ایسته میش لر. اونلار وار-
دولترلرین، آد- سانلارین، گوجون اوزه چکیب، اونو آزادلیقلاری نین گؤسترگه سی
کیمی گؤسترمک ایسته میش لر. اونلارین گؤزونده مادی امکاملارین، مادی لذتلرین
بوللوغو، مادی گوجون چوخلوغو، انسانین آزادلیغینا نه دن اولاییلر.

شعرده کی وار قولو، قارین قولو، اؤز آزادلیغین گؤسترمک اوچون مادی
امکاملارین، باریندیغی لذت قاینالارین بیر- بیر سایماغا باشلاییر. او ائو- ائشییندن،
قاب- قاشیغیندان، چیراغیندان یاراغیندان، یئمه ییندن- ایچمه ییندن، کبابیندان
شرابیندان، کام آلدیغی گؤزلردن دانیشیر. او زهتابی نی اومدورماق، سوزدا دا
اویدوروب، آزدیرماق ایسته ییر. سونوندا یسا اونون سؤزلرین سرسم، هاداران- پارداران

سانیر. او اؤز قوللوغونا، کۆله‌ییننه اینانماییر، بلکه ده اینانماق ایسته‌مه‌ییر. آنجاق انسانلیغا اینانان، انسان کیمی یاشایان زهتابی کیمی اولو انسان دئیشمکدن یورولماییب، دوشونمزی دوشوندورمکدن بئزب، اوسانمامیش دیر. او یئنه ده سؤزون آغیزین آچیب، حیوانا دؤنموش وار قولون دوشوندورمه‌یه چالیشمیش دیر.

«مظلومو ازن کس اولار اربابینا تورپاق
مزد آلمالی دیر بوللوجا البته کی یالتاق!
آرزون، دیله‌یین دنیا‌دا لذت قانیر آنجاق
وار ائولرین البته، او ائولرده ده هر شئی
جئیران کیمی دلبرله قدح‌لرده گولن مئی
قلبینده نه وار بیر دئی گوروم هئی؟
آزادلیغا قلبینده سنین واردی می رغبت؟
یوخ شهبه کی یوخ ایز ده، نشان دا
واردیر می وطن سئوگی سی اوندا؟
سالماز یووا بیر گوشه‌ده ترلان دا
آلنین تری دیر، سؤیله گوروم بیر بو جالین؟
اؤز زحمتیوه آرخالانیر شوکت و مالین؟
آغیزین دا امک نغمه‌سی پیوسته، ولی سن
زحمت کشه قلبینده گولورسن
قلبین ده سنین وار می تمیز سئوگی محبت؟
البته کی یوخ، بوللوجا شهوت
انسالیغا گلدیکده، اثر وار می دیر اوندان؟
تاپماز او پری، یئر قارا قلبین ده بیر آن دا
انسانلاری انسان ائله‌مز گووده، سوموک، قان
انسان ائله‌مز انسانی نه طنطنه، ثروت

نهجاه، نه زینت
نه باده، نه شهوت
و نه قدرت
و نه فرمان
انسانلیق ائدر انسانی انسان
و گونشدن آری وجدان
کیمسن؟ نه چیسن؟ قولاغی حلقه‌لی بیر قول
بیر آن گزیشیب بئینیوی، شخصیتین آختار
گزدین می درین؟ سؤیله اثر وار؟
یوخدور. اونو چوخدان بری، چون، محو ائله‌یب پول
بونلاردی بشر اوغلونو انسان ائله‌ینلر
اونلاردی، بلی، قلب‌لره نور اله‌ینلر
شهوتله قیزیل گر بولاری باغلا یا بنده
اوندا دئییلر بیر بئله انسانلارا بنده!!!»

زهتابی نین باخیشیندا خانلار خاقانلار یالتاقلیق ائدنلر، یازیق‌لاری ازنلر، دنیا وارینا
چاتیب، دنیا دادین چیخاردیب، بوللوقلا یاشایا بیلر. آنجاق او کیمی لر آزادلیغین نه
اولدوغون آنلایا بیلمز. اونلار اوچون یوردون یوردداشین، ایشین ایشچینین،
سئوگی نین سئوگی‌لی نین، انسانین انسانلیغین هئچ آنلامی اولماز. اونلارین داشا
دؤنموش اوره‌یینده سئوگیه دویغویا یئر قالماز. سئوگی دئدی‌کده شهوت اودون
سؤندورمکدن سونرا باشقا بیر زاد آتماز. ایش دئدی‌کده پول- پارادان سونرا آیری بیر
زاد قانماز. اونلارین وجدانی اؤلوب، انسانی ده‌یرلر، گؤزلیریندن دوشر. اونلارین
تانری‌سی دا، دینی ده یاشامی دا، اینانج- آماجی دا، کیم‌لییی، وارلیغی دا یالنیز پول
اولار. قیزیلین ایشیلتی سیندان گؤزلیری قاماشدیغی اوچون گونشین ایشیغین گؤره
بیلمز. بونا گؤره اونلارین گؤزلیری ده، اورکلری ده، دنیا‌لاری دا سونوندایسا

اؤزلریده قارالار. گنجه قوشو گونشدن، ایشیقدا قاجدیغی کیمی، اونلاردا حقیقت گونشیدن قاجارلار. ایشیق اونلارین گوزون قاماشدیریب، اورهین گؤینه تدییی اوچون هر ایشیق گلن باجانی توتارلار. اونلارین یاشام آماجی زهتابی دئین کیمی یالنیز ثروته، زینته، شهوته بیر ده قدرته چاتماق اولار. بئله لیکله دئمک اولار اونلار حیوانا، اؤزو ده بیرتیجی حیوانا چئوریلرلر. اونلارین یاشام فلسفه سی ایسه:

«خایین بئیین قوسدوغو بیر شبهه لی حکمت»

زهتابی حیوانلیق یاشام فلسفه سین ساتغین- آزعین انسانلارین بئیینی نین اورک بولان دیران، ایرنج قوسوتوسونا بنزه تمیش دیر. اونون باخیشیندا بو فلسفه یه اینانانلار، اونون اساسیندا یاشایانلار، حیواندان دا اسگیک اولار. چون:

«دنیا دا یئمک دیرسه اگر تکجه یاشاییش

حیوان دا یئیر، لکن او آدلانماییر انسان

آذوقه اوچون کیمسه یه قول اولماییر حیوان

اما سن اولورسان»

انسان نه قدر چوخ یئسه ده، نه قدر یاغلی یئسه ده، ییلمز- قانماز دؤرد آیاقلی حیوانلار کیمی چوخ یا دا یاغلی یئیه ییلمز. بو اوزدن ده یئمک اوستونلوک اولچوسو ساییلماز. یاغلی یا دا چوخ یئمکله اؤیون، حیوانلارلا حیوانلیق یاریشینا قاتیلیمیش دیر. باشقا سؤزله اؤزون حیوانلار جرگه سینه قاتیمیش دیر. زهتابی نین باخیشیندا یئمک، کیمسه نی اوجالدا ییلمز. یالنیز:

«بیر واسطه دیر منجه او یوکسلمه یه آنجاق»

انسانی اوجالدان انسانلیق دیر یوخسا:

«اولماز سا وطن سئوگی سی، شاهینلیک، آزادلیق

شاهین لره شاهین کیمی بیر مهر و محبت

بدبخته آغیر گون ده کؤمک، لطف، شفقت

گر ماتمینه اؤزگه لرین توتما سا ماتم

گر معنوی عالم اولا بوشلوق و قارانیق

بیر بیرتیجی حیوان لی بیابان

گر سؤنسه کۆنوللرده کی وجدان

یوکسلمه سه حیوان کیمی عمرونده قاریندان

حاکم کسپله عرشه ده گر، محو اولوب انسان»

زهتابی دؤنه- دؤنه انسانلیغین نه اولدوغون، اونون یولون، اونا یاراشان ایشلری آچقلایب، ساییب، گۆستمیش دیر. بو سۆزلری دؤنه- دؤنه سؤیله مکله چپی سوت اممیش انسانی پیشرمک، یتیشدیرمک، دوشوندورمک، انسانلیق درجه سینه چاتدیرماق ایسته میش دیر. حیوان کیمی لرین گۆوده سی اوجالیب عرشه دایاناندا، انسانلیق اۆرنکلرین ایسه یاخشیلیغی عرشه دایانمیش دیر.

«من عهد ائله دیم یاخشیلیغیم عرشه دایانسین

تا پیس لر اوتانسین.»

اونلار یاخشیلیغی باشارمیانلاری، اونو اونودانلاری اوتانیدیرماقدان اۆترو اونلارین پیس لیبی نین قارشى سیندا دا یاخشیلیق اتمیش لر. اونلار آدا سانا، وارا گوجه گوه نیب، اۆیونمکله زهتابی کیمی لری کیچیلتمک ایسته یین چاغدا، بئله بیر جواب انشیتیمیش لر:

«قیمت سیزی چۆر- چوپ کیمی توللار اوزه دایم

مروارینی قلیبینه ولی گیزلدر عمان!»

دنیز یونگول چۆر- چوبی اوزه چیخارتدیغی کیمی، انسانلیق باخیمیندان آغیرلیغی اولمایان. یونگول ده برلی انسانلاری دا دنیا- فلک اوزه چیخاردیب، آد- سانا، وارا- دولته چاتدیرار. آنجاق مرواری دنیز درین لیبینه، صدف ایچره گیزلی قالدیغی کیمی، انسانلیق اۆرنکلری ده ایتگین یاشاییب، تانینمیش قالارلار.

«بیر ده او سبیدن دی گونش منجه مقدس

دایم گنجهلر پنهان اولور. بیلمه سین هئچ کس

آی نور آلیر اوندان»

جهالت ایله خرافات گنجه سینده، قارانیق دنیانی بورودویو سوره ده، گونش گیزی قالار. او گیزلیجه، آستاجا انسانلاری ایشیقلا ندیر ماغا، دوشودورمه یه چالیشار. آنجاق یئنه ده اؤزو گؤرونمز. یالنیز ایشیغین اوندان آلمیش آی گؤرونر. آنجاق اولو انسانلار دیز اوزونه اوجالمق اوچون مرواریلیکدن چیخیب چؤر- چوپ اولماق، قارانیق گنجه ده اوجادا گؤرونمک اوچون گونش لیبی بوراخیب آی اولماق، اوزون عمر یاشامق اوچون قارتاللیغی، اوجا گؤیلری بوراخیب، قارغا اولوب، آلچاق دره لرده یاشامق ایسته مز. قارغا نه قدر قارتالا اؤیود وئرسه:

«یوکسکییه فکر ائتمه ییب، آلچاقلیغا میل ائت

تورپاق دا سورون، اوچما اوجا ساده آعاجدان

هر بیر یانا سیر ائتسه سورو، سن ده سورون گئت»

«بیر لحظه ده آلت- اوست اولا گر بوسبوتون عالم

شهلا قانادان توز بئله قونمازسا، غمین کم»

«ضامن دیر اوزون عمره یئمک

همه شه جندک»

«بیر میل ائله ییب گؤر کی نه دیر دنیادا لذت

بیر عصر عؤمور سورمه یه وئرمیش منه قوت»

قارتالی اؤزونه جهنم یولداشی ائتمه یی باشارا بیلمز. پولاد اراده لی، چنار قامتلی،

مرواری قیمتلی، گونش دوشونجه لی، قارتال اوچوشلو، زهتابی کیمی اولو انسانلار

ایسه بو چاغیریشلاری بئله جوابلا ندیر میشلار:

«نعمت ده سنین، عمر ده قال، سؤیله دی مغرور

یوز ایل یاشا، جندک یئ، قارانیق دا سورون سن»

۶- آنا دىلى

هر ائلين ائل ساييلماسى اوچون اونون اۆزل دىلى اولمالى دىر. بونا گۆره ده هر ائلين دىلى، بلکه ده اونون ان ده يرلى وارى دىر. باشقا سۆزله دىل، هر ائلين وارليغى دئمک دىر. دىل سىز ائل، ائل ساييلماز. دىلى اۆلن ائل وارليغين ايتىريب اۆلر. بو اوزدن ده هر ائل وار اولماق اوچون، وارليغين قوروماق اوچون آنا دىلين قورومالى دىر. آنا دىليني سئومک، آنا يوردو سئومک، آنا سئوگى سى کىمى دوغال بير دويغودور. هئچ کىمسە آنا دىليني سئومه يە پىس باخا يىلمز. هئچ کىمسە آنا دىلين سئوه نى، او دىل ده يازىب اوخويانى، اونون گليشمە سى اوغروندا چاليشانى پىسلەيىب، سوچلانديرىپ، جزالانديرما يىلمز. کىمسە نىن حقى يوخدور کىمسە نىن آنا دىلين ياساق اتسين.

حاکم ائل، محکوم ائلرين مىلى ايسته کلرين اۆده مه لى دىر. بوتون ائلره اۆز آنا دىلرينده يازىب اوخوماغا امکان ياراتمالى دىر. چئشيدلى دىلر چئشيدلى گوللر کىمى دىرلر. اونلارين هر بيرى نىن اۆزونه گۆره ايبى، بوياغى، گۆرکمى، بۆيۆکلويو، قىساجا اۆزللىيى واردىر. بيرى نىن ايبى گۆزل اولسا، باشقاسى نىن رنگى گۆزل دىر. دىلرين هره سى نىن بير باخيمدان اوستونلويو، گۆزللىيى اولاييلر. گوللرين رنگ به رنگ لىيى گولشنى شنلنديريب، گۆزللنديريى کىمى، ائلرين چئشيدلى دىللىرى ده دنيا مدنىتى نىن زنگين لىيىنه، گۆزل لىيىنه نه دن اولموش دور. گولشنىن يالنىز بير چئشيد گول ايله بويانماسى نىن بير گۆزل لىيى اولاندا، اونون رنگ به رنگ گوللرله بزه نمە سى نىن مين گۆزل لىيى اولار. بوتون انسانلارين، ائلرين بير دىل ده دانىشماسين ايسته مک، باشقا دىللىرى قيرغا قويوب، اۆلدورمک، گولشنى ده کى رنگ به رنگ گوللرين هامى سين يولوب، يالنىز بير گولو ساخلا ماغا بزه يىر. بو ايشه نه دن اولان انسانلارين اينانجلارى، يوللارى، ايشلرى بوتونلوکجه يانلىش دىر. اونلارين بو يانلىش اينانجلارى بوش دوشونجه تمللرى اوزرينده قورولموش دور. بو يانلىش اينانچ اونلارين آرزغى نلىغينا نه دن اولموش دور. بارماق سايى جا آرزغىن يىليجى، بير ائلى آزديريب، يانلىش يولا

چکیب، یانلیش ایشلره نه دن اولای بیلر. نه یازیق بئله ده اولموش دور. ائللرین آتیشماسیندان، ساواشماسیندان، دوشمن لیسندن قازانچ آپاران قودوز قوردلار، ایکی اوزلو تولکولر، قان ایچن زلی لر، زهرلی ایلانلار دا اولموش دور. اونلار دنیا قولدورلاری، امپریالیست اؤلکه لر اولموش دور. اونلار ائللری بیر- بیرینین اوستونه قوشقوردوب، بیر- بیرینین جانینا سالمیشلار. اونلار دووشانا قاچ، تازییا توت دئیش لر. آنجاق نه یازیق ائللر خلق لر گؤزو باغلی یقدان، دوشونجه دایازلیغیندان، اینانچ پوزغونلوغوندان، امپریالیستلرین اوی دورما سؤوزلرینه اویوب، قانلی ساواشلارا قاتیلیب، قان تۆکوب، اؤز قانلاری نین تۆکولمه سینه نه دن اولموشلار.

دکتر زهتابی اولدوقجا آییق بیر انسان اولموش دور. او امپریالیستلرین ایله قالانمیش ساواش تونقاللارین آلولان دیرماق ایسته مه میش دیر. ترسینه او ائللرین بیرلیین، یولداشلیغین دیله میش دیر. او بیر انسان کیمی دوغال ملی حق لرین ایسته سه ده، بیر ملتچی کیمی، ناسیونالیست کیمی اؤز ائللیندن، یوردوندان، دیلیندن دانشسا دا، یوردونون گؤزل لیین، دیلی نین گلیشمه سین، ائلی نین باش اوجالیغین ایسته سه ده، بیر بین المللچی کیمی، ایترناسیونالیست کیمی بوتون انسانلارین، بوتون ائللرین دینچ لیین شن لیین دیله میش دیر. دکتر زهتابی، اؤزون اوستون سایان شووونیست لری، باشقالارین ازیب یوخ ائتمه یه چالیشان فاشیست لری، سویون، کۆکون؛ قانین، دؤلون آیری سایان راسیست لری انسانلیقدان اوزاق بیلیم، اونلارا دوشمن گؤزو ایله باخمیش دیر.

زهتابی هئچ بیر ائله، هئچ بیر دیله اسگیک باخمادیگی کیمی، آرزو ائتمیش کیمسه ده اونون ائللینه دیلینه اسگیک باخماسین. او بوتون ائللرین سعادتین دیله دییی کیمی، اؤز ائللین ده سعادت ده گؤرمک ایسته میش دیر. بوتون دیلله سایغی ایله یاناشدیقدا، دوغما آنا دیلی نین ده گلیشمه سین دیله میش دیر. بو ایسه هئچ ده پیس دئیل. ترسینه چوخ دا یاخشی دیر. دوغما ائله، دوغما یوردا باغلی اولماغی عقل تاپیردیگی کیمی شرع ده گرکلی سایمیش دیر: «حب الوطن من الایمان.» (یورد سؤوگی سی اینانج دان دیر.) بوتون بونلارا اینانیب، دایاناراق زهتابی اؤز ائللینه گووه نیب، اؤز دیلی ایله اویونموش دور. او ائلی نین باش اوجالیغین، یوکسلیشین، آنا دیلی نین

وارلیغیندا، گلشیمه سینده گۆرموش دور:

«بلی! مدنیت دوغولوب همه شه ملت لر ایله

ملت سه اوچار، یوکسلر اؤز دوغما دیلیله»

دکتر زهتابی بیر آذربایجان تورکو اولارق، آنا دیلینه، دوغما ائلینه اولان
سایغی سیزلیغا گۆره سیخیلیب، بو عدالت سیزلیین یارانماسینا نه دن اولانلار قارشى
سسین اوجالتمیش دیر:

«آذرى ائلى مى دئييل؟

يا ديلي ديل مى دئييل؟»

او، فارس ائلين آذربایجان تورک ائلى نین یولداشی قارداشی، قوهومو قونشوسو
ییلیمیش دیر. آنجاق امپریالیستلرین سیاسی تله لرینه دوشنلر، اونلارین یالان سؤزلرینه
اویانلار، اونلارین باشلادیغی بو اویونون سونون- سونوجون آنلامادان اونا قاتیلان
دایاز دوشونجه لی چۆرک اسیرلری، مین ایللرجه سؤزسوز- سووسوز بیر یترده یاشایان
تورک ایله فارس ائللرین بیر- بیرى نین جانینا سالیب، اؤز کیرلی آماجلارینا چاتماق
ایسته میش لر. اونلار بیر تیکه یئمه چاتماق اوچون قورد تک دومانلیق آختاریب، بالیق
توتماق اوچون سویو بولانديرمیشلار. آنجاق بو آزعین- ساتغینلارین ایشلری نین
سؤزلری نین هئچ بیرى زهتابینی آشیریچیلیغا چکه بیلمه میش دیر. او نه قدر
سایغی سیزلیق گۆرسه ده، باشقا ائللره سایغی سیزلیق ائتمه میش دیر. او یالنیز اؤز یوردونا
دیلینه اولان سئوگی سین سؤیله ییب، اونون اوغروندا چالیشمیش دیر:

«بو یئرین هئچ چیچه یه اوخشاما یان گوللری وار»

بو دیلین اؤز ساری بولبوللری وار»

آذربایجانین اؤلمز ایگیدی بابک ده کئچمیش ده ائل دوشمنلرینه قارشى حق
سسین اوجالیدی، اونلارین هوجومو قارشى سیندا دایانیب، اونلارلا ساواشمیش دیر.
زهتابی اؤز ملی ایسته کلرین اونون دیلیجه بئله سؤیله میش دیر:

«بو یئرلر بیزیم دیر ازلدن، بیزیم

نه یه دوغما یوردومدا من قول گزیم؟؟!»

نهیه یاد الیله سوپولسون ائلیم؟؟

نهیه سوسدورلسون شکر دیلیم؟؟»

بابک چاغیندا اؤلکه میزه یوردوموزا سوخولان بنی عباسین قوشونونون اورک دیله بی یوردوموزو تالاماق، ائلیمیزی سویماق، سونرا دا دیلیمیزی عرب دیلینه چئویرمک اولموش دور. اونلار بوتون بو ایشلری اسلام آدی ایله گؤرسه لرده اونلارین اورک دیلکلری کیمسه یه اؤرتولو قالمامیش دیر. زهتابی بورادا ایسه منطق یولوندان چاشیب، آشیریچیلیغا دوشمه میش دیر. او عرب، عرب دیلینه سایغی سیزلیق ائتمه دن منطق اساسیندا سؤزون دئییب، دوغال حق لرین ساییب، بو حق لری آياقلايانلاری حق سیز گؤستریب، اونلارین یانلیش ایشی نین سونوجون اوزه چکمیش دیر:

«عرب قارداشین دا گؤزل یوردو وار

او یوردوندا اؤز عشقی وار، دردی وار

قوی آزاد گزه دوغما یوردوندا او

بو آزادلیغا ییز اورکدن شادیق

گواراسی اولسون او شیرین حیات

ولکن بو یئرده ییزیم دیر ییزیم

گرک من ده یوردومدا آزاد گزیم!!

عرب قارداش اولسا، اونا قارداشیق

آغیر گونلرینده اونا سیرداشیق

قیلینج ایله گلسه ولکن اولار

بو یورد اونلارا هر بیر آتدیم مزار!!»

زهتابی نین بو سؤزلریندن بللی اولور او آشیری بیر ملتچی، داها دوغروسو شووونیست یا دا فاشیست بیر انسان اولمامیش دیر. او بو شعرده نه عرب اسگیگ گؤزله باخمیش، نه ده اونون دیلینه. او عرب ائلی نین اؤلومون یوخلوغون ایسته مه میش بلکه دوغما ائلی نین اؤلومون یوخلوغون ایسته یین عربلرین قارشى سیندا دایانیب، ائلین، دیلین، کیم لیین وارلیغین قوروماق ایسته میش دیر. او کئچمیش ایله ایندینی

توتوشدوروب اونلاردان سونوج چيخارتماق ايسته ميش دير. او تاريخدن درس آليب، درس وئرميه، دوشوندورميه چالشميش دير. اونون باخيشيندا ملي ظلم، ملي عدالت سيزليک بابک چاغيندا اولدوغو کیمی بو چاغدا دا حاکم اولموش دور:

«دوغما ديلي خلقينه بيگانه دير

چون کي اولوب دور ياساق

يوخدو طبيب بير نفر

عرشه چکيلميش داوا

يوخدور عدالتدن اثر»

پهلوی رژیمي نين باتي امپرياليستلری نين ایله ایراندا ایش اوسته گلمه سی ایله، استبداد یئنی دوندا ایش اوسته گلدی. یئنی قورولموش حکومت بیرلیک یاراتماق شعارى ایله ائللرین ملی حق لرین آياقلاماغا، دیل لرین یاساق ائدیپ، اؤلدورمه یه، ائل ایسته کلریندن دانشانلاری ایسه بوغماغا، باشلادی. او، ایراندا بیرلیک یاراتماق اوچون، تورپاق بوتؤلولیون قوروماق اوچون، اؤلکه نین داغلیماسی نین قارشى سین آلماق اوچون، فارس دیلین رسمی دولت دیلی ائدیپ، ایراندا یاشایان غیر فارس لارین دیلینده یازیب اوخوماغی یاساق ائتدی. بو سیاست غیر فارس لارین آغیر سیخیتنی سینا نهدن اولدو. اوشاقلار آنا دیلینده یوخ، رسمی فارس دیلینده یازیب اوخوماغا مجبور اولدولار. شاعرلر یازیچیلار آنا دیلینده یازدیغی اثرلرین چاپ ائتدیره بیلمه دیلر. فارس لار اوستون، غیر فارس لار ایسه اسگیگ ساییلدی. فارسلاشدیرما سیاستی شدتله اجرا اولماغا باشلادی. بو سیاستین سونوجوندا غیر فارس ایرانلیلاردان بیر چوخو آنا دیلین قیراغا قویوب، رسمی فارس دیلینده دانشماغا باشلادی. بعضی غیر فارس لار بالا- بالا اؤز دیلیندن، ائلیندن اوزاقلاشیپ، اونلارلا اؤگئی لشمه یه، اونلاری اونوتماغا، دانماغا باشلادیلار. بو ایسه غیر فارس اؤنجوللرین، بیلیجی لرین سیخیپ، اینجیتدی. اونلار بو ظلمه قارشى دیرنسه لرده، عدالت ایسته سه لرده اؤز ایسته کلرینه چاتا بیلمه دیلر. پهلوی رژیمى آذربایجان تورکلری نین دیلین باشقا غیر فارس لارین دیلینه تاي اؤلدورمکله، اونلارین اؤزون اؤلدورمک، وارلیغین آرادان آپارماغا چالیشدی. او

رژیمین باشچیلاری بئله دوشونموش دور:

«لازم دی دهیشسین

زحمت له بوتون وارلیغی یوغرولموش اولان

سینه سی مس تک یانانین اؤزلویو آنجاق

گر اؤزلویون آلساق

گر من لیبینی، کیم لیبینی آلساق الیندن

توپراق دا بیزیم دیر

داغ، دوز، دره، اوتلاق دا بیزیم دیر

تکجه نه کی نعمت، نه کی معدن

نعمت یارادان قول، قولوموز دور...»

بیر ائلی یوخ ائتمک اوچون، یئر اوزوندن سیلیب ایتیرمک اوچون، یالنیز ایکی یول واردیر. بیر سی اولدوقجا چتین، بلکه ده اولماز بیر ایش دیر. او دا او ائلدن اولانلارین هامی سین قیریپ، اؤلدورمک دیر. اسکی چاغلاردا اولاییلر بیر نچه ائل بو یول ایله بیر یوللوق آرادان گتتمیش اولسون. بو ایشه سوی قیریم آدی وئرلمیش دیر. آنجاق چاغداش دوره ده بئله بیر سوی قیریم باش وئرمه میش دیر. آرخاینلیقلا دئمک اولار سون یوز ایلیک لرده هئچ بیر ائل سوی قیریملایر اوزوندن سیلینمه میش دیر. بیر ائلی یوخ ائتمک اوچون ایکینجی یول اونون ملی کیم لیبین، معنوی وارلیغین الیندن آلماق دیر. بو ایش اوچون ائللین ملی شعورون اؤلدورمک گرک دیر. انسانلارین ایچینده ائل قایغی سین، قوه مولوق دویغوسون یوخ ائتمک، دوغما ائللین، آنا یوردون، آنا دیلین سئوگی سین اونلارین اوره ییندن چیخارتماق بو ایشین ایلک آتدیمی دیر. انسانلاری اؤزوندن اؤزلویوندن چیخارادیب اؤزگه لشدیرمک، دوغما باجی - قارداشینا اؤگئی لشدیرمک، ائللین اوباسین، یوردون یوواسین گؤزدن سالیب، کیچیک گؤسترمک، باطنی باخیمدان بیر ائلی اؤلدورمک ایسته ینلرین ایشلریندن دیر. اونلار بیر ائللین کیم لیبین یوخ ائتمکله یاناشی، اؤز کیم لیبین قارباردیب، گؤزه سوخوب، اؤزوندن اؤزلویوندن چیخیمیش ائللین قافاسینا یئریتمک ایسته یرلر.

اونلار اؤز دیلرین، دینلرین، انلرین، یوردلارین داها یاخشى، داها اوستون گۆستریب، یوخ ائتمک ایسته دیی ائلین کی لری ایسه اولدوقجا پیس هابئله اسگیک ساماقلا اؤز ایسته کلرینه چاتماق ایسته یر لر. اؤز ائلین، یوردون، دیلین، دینین آتمیش، اؤزگه بیر ائلین مدنیتن منیمسه میش ائل، اؤلموش، باشقا بیر ائله دؤنموش دور. ملی شعورو سونرا دا ملی وارلیغی اؤلموش، اؤزگه ائله دؤنموش ائل، اؤزگه ائلیله اؤز اورتاسیندا اؤزگه لیک دویغوسو دویماز. باشقا سؤزله اؤزون اوندان بیلر. بونا گؤره ده اونون یولوندا جانان مالدان، واردان یوخدان کئچمه یه راضی اولار. ائله بیر چاغدا دئمک اولار او ائل اؤزگه ائلین قولونا کؤله سینه چئوریلر. حیوانلیق فلسفه سی اساسیندا یاشایان انسان گۆرکملی حیوانلار، سعادتی یثیب یاتماقدا آختاران یازیقلار، آدا سانا، وارا دولته، پول- پارایا دوشگون اولانلار، یاشامین آماجین لذت بیلنلر، لذتی ایسه یالنیز حیوانی غریزه لردن آختارانلار اوچون انسانلیغین، مدنیتن، ملی وارلیغین آنلامی اولا بیلمز. اونلارین اورکلرینده قایغیدان دویغودان ایز تاپماق اولماز. آتالار دئمیشکن اونلار هارادا آش اولسا، اورادا باش دیرلار. اونلار کرمه لیک ده بئله اولسا کره یئمیه حاضر دیرلار. او کیمی لره دیلین، دینین، یوردون، ائلین اؤنمی ده یری قالماز.

«دوشمن یاساق ائتدی، وئرهرک بیر اولو فرمان

زحمتله سعادت آرایان

سینه سی مس تک یانانی دوغما دیلیندن

انسانلیغی لذتله قارین، پول دا بیلنلر

قارین ایزی ایله سورولر تک سورونلر

اؤز وارلیغین افسانه سایانلار

انسان کیمی لر بال کیمی شیرین دیلین آتدی

نعمتلره

لذتلره

چاتدی

انسانلیغینی بیر قارینا، بیر پولا ساتدی

آیریلدی دیلیندن

آیریلدی ائللیندن»

آذربایجان تورکلرینده ایسه اؤزوندن اؤزلویوندن چیخمیش، اؤزگه لشمیش، اؤزو اولماقدان اوتانمیش، اؤزگه لیکله اویونموش، کؤکوندن قیریلیمیش انسانلار آز اولمامیش دیر. ایران دا بو سیاست، رضاخانین امپریالیزم الیه ایش اوسته گلمه سی ایله یثری دیلمه یه باشلانمیش دیر. رضاخان اولکه بیرلیسی آدینا، ائل بیرلیسی آدینا، تورپاق بو تؤولویو آدینا دیل بیرلیسی یاراتماغا چالیشمیش دیر. او غیر فارس ایرانلیلاری فارسلاشدیرماق، آنا دیل لرین ایسه یوخ ائتمک ایسته میش دیر. بو اورتادا آد- سان وورغونلاری، پول- پارا دوشگونلری، اؤزلرین پول قارینا ساتیب، اؤز ائللین آتیب، ائل قایغی کئش لری نین اوره یین داغلامیشلار. آذربایجان ائلی نین دوشمنی اولان پهلوی رژیم ی قیلینجی اوزدن باغلا ییب، آچیق- آشکار آذربایجان تورکجه سین یوخ ائتمه یه بویوروق وئرمیش دیر.

«دوشمن گلرک سؤیله دی:

آت دوغما دیلین بیر کره، حتی

آت اسکی شعورون

و دوشون تکجه منیم تک

سن

منسن

ازلدن

مجبور ائله ییب لر کی، اوزاقلاشمیسان اؤز دوغما دیلیندن

بیگانه دیلین بوشلا سن، ال چک...»

رضاخان دوغرو تاریخی اونوتدوروب، دانیب، ده ییشیب، یئنی تاریخ یازدیردی. بو قوندارما تاریخ ده ایرانین تاریخی آریایی آدلاندیردیغی ائللین ایرانا کؤچمه سی ایله، هخامنشی سلسله سی نین کوروش الیه قورولماسی ایله باشلانمیش دیر. رضاخان ایرانین دوغما یئرلی مدنیتین قیراغا قویوب، اسکی ایران فارس مدنیتی ایله یئنی فرنگ

مدنیتی نین قاریشیغیندان قونداریب، قوشدوغو یئنی مدنیتی اونون یئرینه یئرلشدیرمک ایسته میش دیر. او، کؤکو آذربایجانلی اولان آدلیم چاغداش تاریخچی، احمد کسروی نین الیه آذربایجان تورکلرینه یئنی آد، یئنی کیملیک، یئنی دیل یاراتماغا چالیشمیش دیر. احمد کسروی مشروطه تاریخین یازماقلا آذربایجانا اولدوقجا بؤیوک بیر ایش گؤروب، اؤزوندن سیلینمز بیر ایز قویوب، اؤزون اؤلمزلییه چاتدیریب، یاخشی آد قازانسا دا، آذربایجانلیلارین اوره یینده اؤزونه یئر آچسا دا، «آذری» دیلی یازی سین رضاخانین تاپشیریغی، گؤستریشی ایله یازماقلا اؤزون اوجوزا ساتیب، گۆزدن ده یردن سالمیش دیر. او بو کتابچاسیندا ایلک دؤنه اوچون آذربایجان تورکلرینه «آذری» آدی وئرمیش دیر. اوندان قاباق کیمسه بو سؤزو او آنلامدا ایستلمه میش دیر. کسروی آذربایجانین چاغداش دیلین تورکجه بیلسه ده، آذربایجانلیلارین کؤکون تورک بیلمه میش دیر. اونون باخیشیندا آذربایجان ائلی نین دیلی سلجوقلارین سونرا دا موغوللارین گلیشی ایله آذریدن تورکجه یه چئوریلیمیش دیر. اونون آذری آدلاندیردیغی دیل تالیش دیلیندن باشقا بیر دیل دئییل. تالیش دیلی ایسه فارس دیلی نین بیر آغیزی دیر. بونا گؤره ده او آذری دیلین فارس دیلی نین بیر آغیزی سایمیش دیر. پهلوی رژی می بو یانلیش دوشونجه یه دایاناراق آذربایجان تورکلرین گوجلّه تورکلیشمیش فارسلا ر گۆزونده گؤروب، آذربایجانین اسکی دیلین دیرویلتمک، آذربایجانلیلاری ایسه فارسلاشدیرماق ایسته میش دیر. ائله بونا گؤره ده تورک دیلین آذربایجانلیلارا اؤزگه، اؤگئی سایمیش دیر. بوتون بو ایشلر آذربایجانلیلاری اؤزوندن، اؤزلویوندن، کیم لیسندن، دوغما مدنیتیندن، آنا دیلیندن آیرماق اوچون گؤرلموش دور. بو ایشلری گؤروب، اونلارین آماجین آنالایان قایغی لی- دویغولو آذربایجان بیلجی لری سیخیلیب، اورکلری یانمیش دیر. زهتابی اوره بی یانان آذربایجان بیلجی لریندن بیر ی اولموش دور. او آچیق- آشکار اؤز اورک یانغی سین سؤیله مکدن چکینمه میش دیر.

«فکره دالاراق سوسدو بیر آن

سینه سی مس تک یانان

آسلان

کیمی انسان!!

ممکن دو مگر آیریلیم اؤز دوغما دیلیمدن؟

ممکن سه ده، آخر نه سبیدن؟

دیل دیر منی آنجاق ائله یین

من!! / اؤزگه کیمی، بیلیم، نئجه ممکن دو دوشونمک؟

ممکن مو قارائلیق اولا شیمشک؟!

ممکن دو مگر «آب» دئییم من سویو گؤرچک؟!

ائتمیش دئمه لی، اؤزلوبومو، وارلیغیمی ایندی نشانه

قویمام آتا، قویמושسا دا دوشمن بو اوخون ایندی کمانه

ساکت دیزی چالخادی توفان

هر محنته دؤزموش قوجامان

سینه سی مس تک یانان

آسلان

کیمی انسان!!»

زهتابی کیمی ائل قاغی سی چکن، ائل اوچون، اونون دیلی اوچون اورهی دویونن
بؤیوک انسان، ائلی نین دیلی نین اؤلومون گؤروب، سس سیز قالیب، دینچ یاشایا
بیلمزدی. او بو مسئله یه یاد کیمی، اؤگنی کیمی، اؤزگه کیمی یاناشا بیلمزدی. او الین
الی اوسته قویوب، ائلی نین دیلی نین اؤلومون گوده بیلمزدی. او آنا دیلین، آذربایجان
تورکجه سین آتیپ، فارسجا دانیشماق ایسته مه ییردی. او اؤز سویوندان- کؤکوندن،
ائیلندن دیلیندن قیریلیب، قوپماق ایسته مه ییردی. او اؤز من لیسیندن، کیم لیسیندن،
وارلیغیندان ال چکه بیلمه ییردی. او تورکلوکدن ال چکیب، فارس اولماق
ایسته مه ییردی. بونا گؤره ده سینه سی مس تک یانماغا، اورک دیزی چالخالانماغا،
ایچینده ایسه توفان قوپماغا باشلادی. او بو ظلمون قارشى سیندا دایانماغا، ظالم لرله
دیره شمه یه، مظلوملارین حق لرین آلماغا قرار وئردی.

«یوخ، یوخ دئیرک، چکدی قیلینجین
دیل ؟؟؟!!»

شوخلوق بو دئیل، بیل
شمشیرلره چئوریلدی اوراقلار
عمان کیمی چالخانندی یاخینلار و اوراقلار
سرنیزهیه دؤندو گؤزل اللرده داراقلار...
دوشمن کیرییب آغلادی مسکین
آیریلدی خیالدا
بیر امر محالدا
هم بیلدی کی اولماز بیر ائللین
اؤزلویون آماق الیندن
اولماز کی، آیرماق بیر ائلی دوغما دیلیندن»

پهلوی رژیمین ملی ظلمو ایرانین بوتون غیر فارس ائللرین بئزدریب
اوساندریدی. ائللر هر نه ییندن کئچسه ده دیلیندن کئچه یلمه دی. هامی بیرلیکده
آیاغا قالخیب، ظلمون، اؤز باشینالیغین ائوین ییخدی. بو آماج چاتماق اوچون ائل،
قارینا یئم بیچن اوراغی یئر قویوب، ظالمین ظلم الین بیچن قیلینجی اله آلدی. ائل،
این- قارین بولوندا چالیشماقلا یاناشی، اینانج- آماج اوغروندا چالیشماغا ساواشماغا
باشلادی. ائل بلیب، اؤیرندی:

«اللرده اوراقلار
بیر آغزی قیلینج اولسا ولکن
دوشمن ده سیزه دوست اولاجاق دیر
هر کس ائده جک دیر سیزه حرمت
ائللر سیزی انسان سایاجاق دیر
چون قایدادی شمشیره دایانمیش دیر عدالت
و شرافت
یوردوزلا برابر

آزادلیغیز، حقیز اولاجاق اؤز الینیزده

تحقیر اوزو گۆرمز ائلینیز ده

دیلینیز ده

دنیا تانیبار سبزلری ملت

ائلر ائله بیر ملته حرمت»

کاش هئچ بیر آن، هئچ یئرده ساواش اولماییدی. کاش بوتون انسانلار، ائلر باریش ایچره دینجلیکله یاشاییدی. کاش انسان باشقالارین قانین آخیدی جانین آلماق یئرینه، اؤز قانین خسته لرین جانینا آخیدی، اونلار یئنی جان باغیشلایدی. کاش هامی اؤز حقینه قانع اولوب، باشقالارین پایین، دهیرین قاهرماغی دوشونمکله قانلی ساواشلار نهدن اولماییدی. کاش هامی انسانلیق اساسیندا انسان کیمی یاشاییدی. آنجاق نه یازیق بئله اولمامیش دیر، هئچ بیر آن دا اولمایاجاق دیر. نه یازیق انسان چیی سوت امدییی اوچون هئچ بیر آن پیشکین - یئتگین اولایلمه یه جک دیر. نه یازیق انسانلیق، عدالت اساسیندا بیر قورغو قورولا ییلمه یه جک دیر. نه یازیق هئچ بیر آن ائلر انسانلار سعادت اوزو گۆروب خوشبخت اولایلمه یه جک دیر. بوتون بونلار گۆره ده انسان اؤز قاهر یلمیش دهیرین، اوغورلانمیش پایین یئنیندن اله گتیرمک اوچون قیلینجا ال آتماغا، ساواشلار نهدن اولماغا چاره سیز اولموش دور. او، انسان سایلماق اوچون، باش اوجا دایانماق اوچون، ائلینی دیلینی قوروماق اوچون پایینی دهیرینی اله گتیرمک اوچون قیلینجا دایانمالی اولموش دور.

«چکدیکده قیلینجین

جوشدوقدا دنیز تک

توفان کیمی اورمانلاری تیترتدی بی آنلار

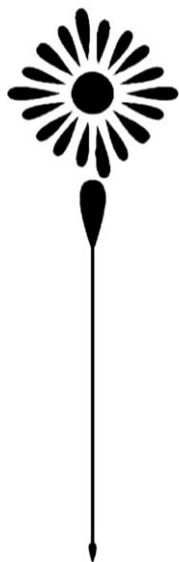
دوشمن کیرییب آغلادی مسکین

باش ایدی غلام تک اونا سلطانلار، اوزانلار

زحمت چکن انسانا اولوم حکمو یازانلار

ملتلری نین دیلیرینه قبر قازانلار....»

باريشمازا يکه دووارة

گيريش

مقاله لر:

۱- سلاخ، ساواش

۲- امپرياليزم

۳- دووار

۴- نفرت، باريشمازليق

۵- آزادليق اوغروندا ديرهنيش

۶- شعريله شاعرليک

گیریش

باریشماز تخلصلو حیدر عباسی آذربایجانین چاغداش شعرینین باشیندا دایانانلاردان بیریدیر. اونون یاشامینا گۆره چوخ یازیلیمیشدیر، اونون شعرى ادبی باخیمدان دؤنه لرجه دهیرلندیریلیمیشدیر، اونون چاپ اولان اثرلری ادبیات وورغونلاری واسطه سی ایله آراشدیریلیب تانیتدیریلیمیشدیر. اونون شعرلرینده گیزلنن آنلام- دوشونجه یه گۆره ده یازیلیمیشدیر. آنجاق منجه بو یازی لار یترلی دئییل. چون باریشماز آنلام- دوشونجه شاعری دیر. او قاش- گۆزو هابئله پارایلا مقام بییه لرین اؤین اولمامیشدیر. اونون آماجی انسان لاری انسان لیق یولویلا تانیش ائتمک، سؤگی، بیرلیک توخومون اورکلرده اکمک، باریش دولو یاشامین گۆزل لیبین آندیرماق، قیساجا خوشبخت لیبین یولون انسان لارا گؤسترتمک اولموش دور. بونولا یاناشی او هئچ زمان انسان لاری ائللری بیر- بیرینین جانینا سالماقلا، قانلی ساواش لارا یول آچان، قان ایچن قودوزلارلا باریشا بیلیمه میشدیر. بو اوزدن ده اؤزون باریشماز تانیتدیرماقدان چکینمه میشدیر. آشاغی دا کی یازی دا اونون شعرلرینده یاتان آنلام لاری داها درین آنلاماغا، دوشونجه سین دوشونمه یه چالیشمیشیق. یازی نین باشین تتر باغلاماق، اونو قیسالتماق اوچون یالنیز «دووارلار» اثرینه باخیلمیشدیر.

۱- سلاح - ساواش

ساواش ایکی یا نئچه انسانین آماج، ایستهک، قازانچ اوغروندا بیر- بیرین وورماسینا دئییلر. ساواشین سونوجو انسانلارین اؤلومو، یارالانماسی، اسیرلیسی، دیدرگین لیبی هابئله ائولرین بیخیلماسی، عائله لرین پوزولماسی، اؤلکه لرین ائللرین دالی قالماسی دیر. انسان ساواشین بو پیس سونوج لاری ایله تانیش اولسا دا هئچ زمان اوندان واز کئچمه میش دیر. بو ایش اوچون هر آن سلاح، ساواش یاراغی دوزلتمه یه چالیشمیش دیر. بو اوزدن ده سلاح آلیش- وئریشی دنیانین ان قازانجلی آلیش- وئریشینیه چئوریلیمیش دیر. بونا گؤره ده سلاح دوزلدیب ساتانلار هئچ زمان ایسته مه میشلر ساواشین کؤکو قوروسون. اونلار همیشه باریشا قارشی اولموش لار. داها چوخ سلاح ساتیب، داها چوخ قازانماق اوچون انسانلارین ائللرین بیر- بیرله ساواشماسی اونلار اوچون گرکلی اولموش دور. اونلار انسانلارین ائللرین ده بییشیک اؤزلیکلرین اوزه چکیب بؤیوتمکله اونلاری بیر- بیرین جانینا سالمیش لار. ساواشین اورتایا چیخماسیندا انسانین آرتیق طمع، آج گؤزلولویو ده چوخ بؤیوک رول اوینامیش دیر. هر انسان ایسته میش داها چوخ قازانیب، داها گوجلو، داها اوستون اولوب، داها بؤیوک، داها اولو سایلیسین. بونا گؤره ده باشقا انسانلارین پایینا وارینا گؤز تیکمکله ساواشلارا یول آچمیش دیر. باشقا سؤزله انسان منلیکدن دانیشان گوندن، بیز دئمک یئرینه من دئین گوندن، یئر اوزون جهنمه چئویرمیش دیر.

باریشماز بو نه دنی چوخ یاخشی آلامیش، بونا گؤره ده ان بؤیوک یانلیش اولاراق من- من دئمه یی گؤستریمیش دیر:

«داشلاری بیر بیره چاتیب، بورا منیم کی دیر دئدین. ائوجیک بزه دین.
منیم سؤزو دیلینه گلن گوندن، مقدس آدلاندی لار یئرسیز ساواش لار.

كۆلگه ليه خاطر يوخ، قانلى ياراق اولماغا خاطر، بوى آتيردى لار، ياشيل ساچلى آغاچ لار. سن ائوجيك تيكن گوندن، «بىز» «من» لشديك.»
انسان گوجلۇ، اوستون بۇيوك سايلىماق اوچون باشقالاريندان داها آرتيق پاى گۆتورميه چالشميش دير. او يئر اوزون، اونون مادي ده يرلرين باشقا آج گۆزلولرله پاى- بۇلوش ائتميه باشلاميش دير. بئله ليكله كندلر، شهرلر، اۆلكه لر، آيرى- آيرى ائللر يارانميش، سونرا دا بونلار آرتيق پاى اله گتيرمك اوچون بير- بيرلرله ساواشماغا باشلاميش لار:

«ايندى بير آدى مين اولان يئر، ديرليكدن پايسيز فلكلره، نئجه حسرتله باخماسين؟! نئجه دۇشلىرىندن سود يئرینه، اود پوسگوروب، اۆز سینه سىنين يوردونو ياخماسين. دئمەدیم: سنین هنرىندن، كۆرپه لرین آغيزىندان، سود قوخوسو يئرینه، قان قوخوسو گلەجك؟ دئمەدیم: سولار باش يوخارى آخاجاق؟ دئمەدیم آھلاریمىز باغیریمىزى دلەجك؟ دئمەدیم: باشلاریمىز فیرتیناسىز اولماياجاق؟ دئمەدیم انسان اوجوز اولاجاق؟ دئمەدیم: دووارلار محبتین مزارى اولاجاق؟ دئمەدیم: دامارلار قان ساخلاماياجاق؟ دئمەدیم؟! دئدیم؟! يا يوخ؟! گل سنى، ايندى، ياسلانميش تويلاردا، قاندا اوزن دووارلاردا، قبله اولموش بۇلوملرده، اثرته لنميش اۇلوملرده، گزدیریم قارداش!»

يئرین آدى بير اولسا دا انسان اونو يوزلر اۆلكه يه بۇلموش، هر اۆلكه يه بير آد وئرميش دير. هر اۆلكه اۆزون باشقا اۆلكه لردن آيىرماق اوچون اۆزو ايله اونلارین اورتاسیندا چنشىدلى دووارلار چكميش دير. هئچ انسان، ائل، اۆلكه اۆز پايىنا قانع اولماميش، باشقا انسانلارین، باشقا ائللرین تورپاق پايىنا گۆز تیکمیش، سونرا دا ال اوزالتمیش دير. بئله ليكله قانلى ساواشلار اورتايا چيخمیش، انسانلار كۆرپه لرله بئله قىيمادان بير- بيرلرین قيرماغا، اۆلدورميه باشلاميش لار. بو ساواشلارین سونوجوندا باریش- دینچلیک پوزولموش، انسان جانى ده یردن دوشموش، قان سو يئرینه

آخمىش دىر. آتا- آنالار مېن دىلكلە بىسلەدىيى بالالارېن، بالالار ايسە اؤزلرېنە آرخا ساندېغى آتا- آنالارېن ايتىرمىشلر. سئوگى يئرېن آجىق آلمىش، تويلار ايسە ياسا دؤنموش دور. آنجاق بونون ترسىنە:

«اگر دووار اولماسايدى، دؤنمزدېن آغريما سن. مەن دە، سىنېن آياغىنى، قىيمازىدىم داشا دەيسىن. دىرناغىنان ات اولاردىق. قونشوم منىم سىخىنىتىما اؤيۈنمزدى، مەن دە اونون آجى سىنا آجىناردىم. بىر اوووجلوق، اوزو قارا تورپاق اوچون، يۈزلر، مېنلر، بوز بالتاسى، اىگىتلرېن قانلارېنى، آخىتمازدىق.»

بلى انسان منلىك دالى سىجا دوشوب، يئرې پاى- بۇلوش اندىب، اۆلكەلر يارادىب، انسانلارى بىر- بىرىندەن آيىرماسايدى، انسانلار ائللر بىر- بىرىنېن جانىنا دوشوب، قانلى ساواشلار يارانمازدى. ترسىنە انسانلار بارىش- دىنجلىك ايچرە ياشايب، بىر- بىرىنېن سئۈنجىندەن سئۈنىب، بىر- بىرىنېن آجى سىنا آجىياردى. انسانا انسانلىغا ياراشان دا بودور. يوخسا سلاھا ال آتېب، انسان قانى تۆكن، آدم يوخ بلكە آدمجىل دىر:

«آھا...ى، سىز اى، داش اوركلې سلاھلارېن توزون سىلن، آدمزادلار، ياخشىلىغا يامان دئېن سلاھلارى، دىندىرىنچە مېنى دىندىر.»

او باشقا شەرىندە سلاھى قودوزلارېن ياراغى گۈسترمىش دىر:

«قودوزلارېن الېن اۋېن، دارگۈز سلاھ، سەن كى منىم آج بالامى، دىمىرجانىناق فلاكتېن جايناغىندان، آلامىردىن، آغىزىندا سو... دۈشۈندە سود... بۈيۈنۈزۈندا اوت داشىماق، باشامىردىن، سۈيلە! منىم«شنگول»ومون حىياتىنا، نە اوزۈنن قىيار اولدون؟»

تپە گۈز دەدە قورقۇد بويلارېندا آدى گلن، بىر گۈزلۈ، آدم يىن، بىر خورتدانېن آدى دىر. بو خورتدان نەفسە اويماق، ھۈسە تولانماق سۈنۈجۈندا دوغولموش دور.

باریشماز سلاھلا دنیانی اله کئچیرمک ایستهینی، انسانلاری قیرانی، هر اسگیکیلیه باش اینی، تپه گۆزه بنزه تمیش دیر:

«اؤلوم-دیریل هارایایان سلاھینین، آلتیندا یاز: کۆرپه لرین، بالدان شیرین یوخوسونا قبیان، بودور. آلتیندا یاز: آی اوشاقلار، بارماقلیقار آرخاسیندان سوزون منی کوسون مندن. دیندیرمهیین. دیندیرینده دیریلرم، دیریلیرسه م، گۆزوم قیزار، گۆزوم قیزسا، اؤلوم قوسار، آدی بللی «تپه گۆز»م. دوغار- دوغما قارداشلاریم یئمیشیم دیر. ان بیرتیجی حیوانلاردان بیرتیجیام. یئر اوزونه، یووینجی لیق ماتاحینی ساتان، منم. گونده مین یول اره گئدن، اویناش سئور سوزمانیام، آغیزلارین بوزلاتدیغیم، اویناشلارین دیزی اوسته، یئنی یئتمه اویناشلار، داماق وئررم. یاز، آجلیغا، بو سلاھین گوجو چاتماز. عوضینده، میلیون- میلیون اوشاقلاری شام سیز قویان، سلاھ منم. یاز دؤشونده: آنالارین دیرناقلا نیش یاناغینا، قبیان منم، یاز: من، منم.»

بئله انسانا باریشمازین دندیی کیمی انسان یوخ، بلکه حیواندان اسگیک دئمک داها یاخشی دیر. البته کئچمیش ده ده بو گون ده ان بؤیوک ساواشلار یول آچان، پیس انسانلار یوخ بلکه پیس انسانلارین بیرلشمه سیندن یارانان پیس دولتر اولموش لار. اونلارین بویورغو ایله:

«اؤلوم یوکلو طیاره لر، بومبا تۆکور. بومبالارین یئرلریندن، شووکه وئریر:

بییه سیزلیک، یوواسیزلیق، آدام سیزلیق. ان آخیردا، جیزلیق اییی.»

بو بومبالا ماقدار هر نه یین ایتیرن بیر قیزجیغاز هر یاندان خبرسیز آیلپ، قورخویا دوشور. او الین قولاغینا آپاراند گۆرور سیرغالاری یوخدور. او آندا سوروشور:

«هانی منیم قولاق سیرغام؟! کیپریکلردن آینجی کیمی دامجیلایان،

دامجیلاردان جواب گلیر: یازیق قیزیم! نه قویوبسان؟ نه گزیرسن؟

قولاق سیرغان؟! اؤلولردن کفن اومان، امپریالیست دولترلین بازاریندا

حراج اولدو. هارایینان، بولودلاری دیسگیندیرن کوپ قاریسی، نئچه ساعت بوندان اول، قولاغی نین سیرغاسینی، چالیب گئتدی.»

بو شعرده باریشماز سلاحی دوزلدن، ساتان، ایشلهدن، اونولا اؤز حیوانی آماجنا چاتماق ایستهینلرین چکیمه‌دن آدین چکیمیشدیر. بلی اونلار دنیانی قاپساماق ایستهین امپریالیست دولت‌لردیر. اونلار بوتون دنیانی اؤز اورتالاریندا بؤلوب بؤلوشدورمک ایستهینلر، یازیق اۆلکه‌لرین ائللرین یئر آلتی - یئر اوستو وارین تالاماق دوشونجه‌سینده اولانلار، بو آماج چاتماق اوچون بوتون انسانی - اخلاقی ده‌یرلری پوزوب آیاقلاماقدان چکیمه‌ین دولت‌لردیر. باریشماز بو دولت‌لردن بیرین آغ ائولیلر آدی ایله چاغیرماقلا اونو بئله قینامیشدیر:

«یئر اوزونو، گۆلر اوزه حسرت قویان آغ ائولیلر، سیزده اولان سلاخلارا مالک اولسام، نئیه‌رم من؟! من اونلارین قارینلارین باریتینان دولدورمارام، ماشاسینا توخوناندا، گۆزلریندن اۆلوم شاخسین.»

امپریالیست دولت‌لرین یایدیغی یاشام فلسفه‌سی، ان چوخ مادی قازانچ اله گتیرمک، اونولا اولدوقجا دینج بیر یاشام قوروب، باشاردیقجا یاشامین دادین چیخارتماق اولموش دور. بو فلسفه‌یه اینانان دولت‌لر، انسان‌لار اوچون بوتون اخلاقی - انسانی ده‌یرلر ده‌یردن دوشوب، اونودولموش دور. اونلار اؤز حیوانی آماجنا چاتماق اوچون باشقا بیر انسانین، ائلین، اۆلکه‌نین مادی - معنوی وارینا گۆز تیکیب، ال اوزالتماقدان، بو یولدا انسان حق‌لرین آیاقلاماقدان، ساواشا نه‌دن اولماقدان، قان تۆکوب ائو ییخماقدان، آنالاری بالاسیز، بالالاری ایسه آناسیز قویماقدان، عائله‌لری داغیدیب دیدرگین سالماقدان چکیمه‌میشلر. بو اوزدن ده یئر اوزو گۆلر اوزه نیسگیل قالمیشدیر.

«بیر دوداق گولوشده، بیلیم‌رم نه‌وار، دوداغا چاتمادا، سلاخلار تۆکور، ماتمین ایتینی، اوبالدیر بشر.»

بوتون بو پیسلیکلر من - من دئمکدن، من لیبی هر نه‌دن اؤنملی سایماقدان، اؤز به‌نیمکدن اورتایا چیخمیشدیر. بونا گۆره ده گولوش قینچاسین انسانلار دوداغینا

قوندورماق اوچون انسان منلیکدن، آج گۆزلوكدن اوزاقلاشمالی دیر.

«ایرمینجی عصرین هنریندن، سود امر عسگریمین، راکتترلره قوولوب، یورولدوغوندان یازیم؟! نازلی گولوشونو، سودلو دوداغیندان، گیزلیجه، اوغورلاماق هنریندن دئییم؟ نه دن دئییم؟»

چاغ اؤتدوکجه، انسان بیلگی لندیکجه، بیر یاندان دینجیلی آرتمیش، بیر یاندان دا دردی غمی! او داها دینج یاشاماق اوچون یاراقلار دوزلشده، دینجیلی پوزان، گولوشو دوداقلاردان اوغورلایان اودلو یاراقلار، قانلی سلاقلار دا دوزلتمیش دیر. بو سلاقلارین ایشی هابئله بو ایشین سونوجو ایله انسان چوخ یاخشی تانیش اولموش دور. هئج زمان دا بو تانیش لیق ایتیب اونودولمامیش دیر. امیریالیست دولترلرین یاراتدیغی:

«اؤلوم یوکلو طیاره لر، بومبا تۆکور. بومبالارین یئرلریندن، شووکه وئیر:

بییه سیزلیک، یوواسیزلیق، آدامسیزلیق. ان آخردا، جیزلیق ایی.»

داها آچیق بو کی بو سلاقلارین یاردیمی ایله بو دولتر انسانلار، ائلره یوخسوللوق، آجلیق، خسته لیک، بیلگی سیزلیک، ائوسیزلیک، پوزغونلوق، دیدرگینلیک، بوتون چتینلیکلر، سیختی لاری پای وئرمیشلر. اونلار انسانلارین ائلرین توی - بایرامین، یاسا چئویرمکدن بئله چکیمه میشلر:

«بو ایل بیزیم چرشنه میز، خرور - خرور تورپاقلارین جایناغیندان،

قووورولموش آدام اتین، بولدوزلر آلا بیلسه، املیک قوزو جیزلیغینا

یئرکله یین آغ ائولیلر، دوپون - قارین ات یئرلر.»

باریشماز سلاحن اؤزلیکلرین سایاراق انسانلیق اؤزلیکلری ایله بئله

توتوشدورموش دور:

«من سلاح تک دئییم کی، دیندیرنده اؤلوم قوسام، تیفاق بیخام، محبته

سونجوق آتام، یاخشیلیغا یامان دئییم، یئری گؤیو تیتره تمه یه

سالانلاردان، آتوملارین سینه سیننی یارانلاردان، بیر قوجاقلیق محبتی،

بیر دوداقلیق گولوشو، بیر ال بوی دا کؤلگه لییی، پای ایستیرم.»

انسان اوژ بیلگی سیندن دینجلیک یاراتماق هابئله سئوگی - سایغی، گولوش آرتیرماق یئرینه آجیق، دوشمنلیک، غم - کدر آرتیرماق اوچون بارینمیش دیر. او یاشیلیق قارشى سیندا یامانلیق، سئوگی قارشى سیندا ایسه آجیق گؤستریمیش دیر. انسان آج گؤزون دویورا بیلمه یینجه، طمعی بوراخیب قناعته چاتما یینجا، انسانلیغا چاتیب، انسان کیمی یاشاییب، یاشادا بیلمه یه جک دیر. باریشماز باشقا شعرینده یئنه ده سلاحی، اونو ایشله دن حیوان صفت انسانلاری بئله تانیتدیریمیش دیر:

«اؤلوم-دیریل هارایالایان سلاحی نین، آلنیدا یاز: کۆرپه لرین، بالدان شیرین یوخوسونا، قییان، بو دور. آلنیدا یاز: آی اوشاقلار، بارماقلىق لار آرخاسیندان سوزون منی، کوسون مندن، دیندیرمه یین. دیندیرنده دیرلرم. دیریلیرسم، گؤزوم قیزار. گؤزوم قیزسا اؤلوم قوسار. آدی بللی تپه گؤزم. دوغار - دوغما قارداشلاریم، یئمیشیم دیر.»

یازیقلا دین یئرین ییه لنن، وارین تالایان، جانینا مالینا توخونان، زلی کیمی قان سوران، امپریالیست دولتلى، افسانه وی آدام یئین دئو، تپه گؤزه بنزه تمک اولدوقجا یئرلی دیر. امپریالیست دئولرین ایله بیر پاییز آخشامیندا کۆرپه سین الدن وئرمیش بیر انسان یارپاقلا اوژ دردین بئله پایلاشیر:

«کۆرپه لریم ده سنین طالعینده اولایدیلار ای کاش، سنی پاییز سولدوراندا، اونلاری پاییزلانمیش یازلار سولدورور.»

باریشماز باریش - بیرلیک دیله یی ایله قان ایچن قودوز تپه گؤزه بئله او یود وئریب، اونو قینامیش دیر:

«یئر اوزونو گولر اوزه حسرت قویان آغ ائولیلر، هئچ بیلیرسیز؟! سیزده اولان سلاحلارا مالک اولسام، نئیه رم من؟! من اونلارین قارینلارین، باریتینان دولدورمارام، ماشاسینا توخوناندا، گؤز لریندن اؤلوم شاخسین. یئر اوزونون آجلارینی دویورماغا، قارینلارین چۆره بی نن دولدورارام، اود یئرینه چۆرک سپسین. سیزده اولان، اؤلوم یوکلو طیاره لر منیم اولسا،

اونلارینان، اۆلکهلره، وای خبرین داشیمارام. اونلارلا من، ایل ده بیر یول ات دادمایان اوشاقلارلا، ات گتیرم، دیل کسمهرم، دیل اولارام، دیل سیزلری دانیشدییرام، گولوشلری، دوداقلارلا باریشدییرام. سیزده اولان بولدوزلر منیم اولسا، داش اورکلری، سویوق قانلی دووارلاری، آشیرارام! داها بیر ده ایکی قارداش آراسینی کسنمه سین. داغ قورشونلا، کۆرپه لرین آغیزیندان، امزیکلرین سالدیرمارام. توفنگیمه امزیک ساچیپ، کۆرپه لرین بوش آغیزینا، دادلی- دادلی، سود قوخولو، آنا اییلی، امزیک وئرم. دوشونجه نین اوجاغینی، بوزلاتمارام سیزین کیمی. موشار اولوب، جهالتین ریشه سین، یئر اوزوندن کسرم من. الله بیلیر، سیزده اولان قوه لره مالک اولسام، ئیله رم من.»

آغ ائولیلر یئر اوزونو اودا چکیپ، انسانلاری گولر اوزه نیسگیل قویموش دور. اونلار اۆز سلاقلاری ایله انسانلارا اۆلوم پایلایاندا باریشماز ایسته میش دیر آجلارا چۆرکه له ات پایلا سین. او ایسته میش دیر یازیقلارین، ال سیز- آیاقسیزلارین، دیل سیز- آغیز سیزلارین اۆز دردین سۆیله مک اوچون دیلین آچ سین. او ایسته میش دیر انسانلاری ائللری بیر- بیریندن آیریپ اوزاقلاشدییران نه دنلری هابئله اونون آدلانیدیغی کیمی دووارلاری ییخیپ داغیلت سین. او ایسته میش دیر کۆرپه لر، آنالار، بوتون انسانلار باریش ایچینده شن، دینج، سئوگی ایله یاشاسینلار. هامیدان اؤنملی ایسته میش دیر بیلگی- دوشونجه اوجاغین آلولانیدیرماقلا بیلمزلیک سونوجوندا یارانمیش قارانیغی، ساختانی قووسون. بو دیلکلر نتجه بۆیوک، نتجه ال چاتماز گۆرونورسه، او قدر ده گۆزل، اومود وئریجی دیر. انسان اومودله دیری دیر. اومودسوز انسان اۆلموش دئمک دیر. بونا گۆره ده باریشماز بو بۆیوک دیله یه، ایده آلا چاتماق اوچون انسانلارا اومود وئرمکله آغ گونه چاتماق اوچون اونلارا ان بۆیوک یاردیمی اتتمیش دیر. البته او اۆزو ده بو آرزونون نه قدر بۆیوک اولدوغون بیلیمیش دیر. او آرزو دنیا سیندان ائشیک

ده کی گرچک دنیا یا چیخاندا یئنه ده اوزون، یولداشلارین توتوقلو، ترسینه سلاحلا
دنیانی اودا چکیب، زلی کیمی قان سورانلاری آزادلیقدا گۆرموش دور:

«دئیردیم من، قیشین آدین، سۆزلوکلردن سیلهجهیم، دئیردیم من دۆرد
فصله، یاز دونونو بیچهجهیم. دئیردیم من، قان- قان دئین ساحلاری،
بارماقلیقلا آرخاسیندان سوزهجهیم. دئدیکلریم ترسه بیتدی، یاز
گۆرمه دیم، دیزلر اوسته آرزو کۆکلر ساز گۆرمه دیم. هله لیک من
توتوقلویام، آچیق گزیر هورور سلاح.»

۲- امپریالیزم

امپریالیست سلاح گوجونه بوتون دنیانی اله کئچیریپ، انسانلارین ائللرین یئر آلتی- یئر اوستو وارین تالاییپ، بو یولدا اۆلدورمکدن، ییخماقدان، آغلاتماقدان چکینمهیپ، بوتون انسانی، اخلاقی دهیرلری پوزوب، آياقلايان دولته دئییلر. باریشماز اؤز شعرلرینده امپریالیستلرین اوووجون آچماغا، ایچ اوزون گۆسترمهیه و گرچک اوزلرین اوزه چیخارتماغا چالیشمیش دیر:

«من شعریمده سنی دئییرم، ای، جاناماز سویا چکن، یوز دونلو، مین بیر اویونلو، واری قبله، پیری شیطان، دورونو بولاندیران، اوزو رحمانا، اورهیی شیطانا ساری دوران، تولکولره تولکولوک درسى وئرن، تولو بهی!» باریشماز یوخاریدا کی شعرده امپریالیزمین اؤزلیکلریندن نئچه سین سایمیش دیر. اونلارین بیرى ایکی اوزلولوک دور. امپریالیزم اوزده دیندن دانیشسا دا، اوزون تانربیا ساری توتسا دا، پیری شیطان دیر، اورهیی ایسه اونونلادیر. او گونده بیر قیلیغا، بیر گۆرکمه دوشوب، مین یالان- فیریلداقلا یازیق انسانلاری ائللری اویدوروب آلداتمیش دیر. اونون تکجه تانرى سی وار- دولت اولدوغو اوچون بوتون بو آچاقلیقلارا، اونون اوغروندا باش اییمیش دیر. او بو گونون امپریالیستلرین کئچمیش قان تۆکوب قان ایچنلرین تۆره مه سی، اؤیرنجى سی گۆسترمیش دیر:

«منیم شعریمده کی قابیل سنسن، قارون سنسن، نمرود سنسن، دمنه سنسن، خلقلین آشقارسیز دینی قوروماق بهانه سی ایله، موسی نین اؤلوم حکمونو یازدیران فرعون دا سنسن.»

او بو گونون امپریالیستلرین قابیل کیمی گيجیک، پاخیللیق، منلیک اسیری ییلمیش، اوستون هابئله بیرینجی ساییلیپ، یوخاریدا اوتورا ییلمک اوچون هئج

کیمسهیه قییمایب، آجیمایان، قارداش قانی تۆکمکدن بئله چکیمهین، هابئله قارون کیمی دنیانین، دنیا وارینین دوشگونو، مادیات اوغروندا هر اسگیکیلیه بویون این، نمرود کیمی اؤزون تانری، انسانلاری ایسه قول گؤرن، فرعون کیمی دین مدافعهسی آدی آلتیندا انسانلاری جهل ایله خرافاتدا ساخلاماق اوچون چاغداش موسی لاری، آیدینلاری اؤلدورمهیه، یوخ ائتمهیه چالیشان گؤستمیش دیر. امپریالیزمین پیس اؤزلیکلری سایا گلن دئیل. باریشماز اونو بیر باشقا پیسیلکه بئله سوچلاندیرمیش دیر:

«ای اؤزونو آباق اوسته ساخلاماق اوچون، زیبیل تایاسینا سانجیلان، و دایاندیغینا خاطر، زیبیلره عنوان وئرن، وار قولو، شر داغارجیغی، پیری شیطان، یارارسیز یاراماز تولو بهی.»

امپریالیزمین تانریسی شیطان اؤزو ایسه وارین قولو اسیری اولدوغو اوچون یاخشیلیغی، دوزلویو، بیر اوزلولویو، الدن توتماغی اونوتמוש، پیسیلیک قایناغینا چئوریلیمیش دیر. سؤزسوز کی بئله اینانجلی آماجلی دولترین سؤزون دینلهین، آرخاسیجا سورونوب، اونو اؤین دوغرو- دوزگون بیر انسان اولما بیلمز. امپریالیزمین اؤزونه دایاق، آرخا ساندیغی انسانلار دا اؤزونه تایی انسانلیغی اونوتמוש، حیوانا چئوریلیمیش، هر اسگیکیلیه بویون ایمیش، باریشمازین دندییی کیمی آشقال تایاسینا دؤنموشلر اولموشلار. امپریالیزیم بو آلقاقلاری الده ساخلاماق، اؤز آرخاسیجا سورومک اوچون، اونلاری چئشیدلی یولارلا آلیقشلامیش دیر. باریشمازین دندییی کیمی اونلارا یالانچی، بوش آد- سان دا قازاندیرمیش دیر. بو شعرین آردینجا باریشماز امپریالیزمین باشقا بیر اؤزلییین تانیتدیرمیش دیر:

«ای اؤزونو قوندارما دووارلار آرخاسیندا بسلهدن وار قولو، پیری شیطان، یاراماز!»

امپریالیزم اؤز کیرلی، آلقاق آماجلارینا چاتماق اوچون نئجه اولورسا دا اوستون قالماق ایستهیمیش دیر. بو اوزدن ده او انسانلارین ائللرین بیر- بیریندن آیریلماسین، اوزاقلاشماسین، سونرا دا بیر- بیرینه دوشمن اولوب، بیر- بیرله ساواشماسین

ایسته‌میش دیر. بو یول ایله او، انسانلار ائللر اورتاسیندا دووار چکمه‌یی باشارمیش دیر. بئله‌لیکله ائللری گوج‌سوز، یوخسول، ال آلتی، یازیق ساخلاماغی باشارمیش، اوزون سورە اوچون گوجلۇ دولت اولراق ایش باشیندا قالمیش دیر. یئری گلیمشکن او اؤزو ده انسانلاری ائللری قیرماقدان چکیمه‌میش دیر. اونون بویورغو ایله:

«اؤلوم یوکلو طیاره‌لر، بومبا تۆکور، بومبالارین یئرلریندن شووکه وئریر:

بییه‌سیزلیک، یوواسیزلیق، آدام‌سیزلیق. ان آخردا، جیزلیق اییی.»

او وار ایچینده اویناسا دا، پارا ایچره بوغولسا دا، بیر بالاجا قیزین قولاق سیرغاسیندان بئله ال اوزه بیلمه‌میش، اونا طمع سالامیش دیر. اوغورلانمیش سیرغالارین آختاران بالاجا قیز بئله جواب ائشیدیر:

«یازیق قیزیم! نه قویوبسان؟ نه گزیرسن؟ قولاق سیرغان؟! اؤلورلدن

کفن اومان، امپریالیست دولتلرین بازاریندا، حراج اولدو. هارای ایله

بولودلاری دیسگیندیرن کوپ قاری‌سی، نئچه ساعت بوندان اول،

قولاغی‌نین سیرغاسینی، چالیب گئتدی.»

باشقا بیر شعرده باریشماز کۆرپه‌سی امپریالیزمین یئنی ساواش یاراقلاری ایله

اؤلوموش بیر آتاتین اورک یاغی‌سیندان دئمیش دیر:

«نازلیم! ای کۆرپم! من سنین قوخوق لئشین، هاراجان داشیییم؟ من

سنی چییینیمدن، نه ته‌هر آشیریم؟ دایناسورلار دورانیندامی؟! اتوم

عصرینده‌می؟! یاشیردین دئییم؟ ایرمینجی عصرین هنریندن، سود

امر عسگریمین راکترلره قووولوب، یورولدوغوندان یازیم؟! نازلی

گولوشونو، سودلو دوداغیندان، گیزلیجه اوغورلاماق هنریندن دئییم؟

نه‌دن دئییم؟»

ییلگی‌نین اینانیلماز اؤلچوده گئیشلنمه‌سی، انسانین هر ساحه‌ده قاباغا گئتمه‌سی،

همیشه ده یاخشی سونوجلار باغیشلامامیش دیر. انسان ایرمینجی یوز ایلیک‌ده

آتومی بۆلمه‌یی باشارسا دا بو اوغوردان داها چوخ دینج انسانلاری اؤلدورمک‌ده، یئر

اوزونده دینج یاشامی آنلام سیز ائتمکده یارارلانمیش دیر. او، دوزلندی راکت یاردیمی ایله بیر دؤنه آیا گئنده بیلسه ده بو راکتلرله داها چوخ دینج انسانلارین دینجلییین پوزماقدا، گولوشون اوغورلاماقدان، یاشامین الیندن آلماقدا بارینمیش دیر. او اؤز کیرلی آماجینا چاتماق اوغوروندا کۆرپه لرین جانینا قییماقدان بئله چکیمه میش دیر. او امپریالیزمین تۆکدویو بومبالارلا بودارلانان بیر کۆرپه نین آتاسی نین دیلیجه بیر پاییز آخشامی بوداقدان قوپوب، یثره دوشن سولغون بیر یارپاقلا بئله پیچیلداشمیش دیر:

«کۆرپه لریم ده سنین طالعینده اولاییدیلار ای کاش، سنی پاییز سولدوراندا، اونلاری پاییزلامیش یازلار سولدورور.»
باریشماز بیر یثرده ده امپریالیزمین باشینا بئله باغیرمیش دیر:
«آها... ی، سیز ای، داش اورکلی سلاخلارین توزون سیلن، آدامزادلار، یاخشیلیغا یامان دئین سلاخلاری دیندیرنجه منی دیندیر.»
او بو شعرین سونوندا اؤزون سلاخلا توتوشدوراراق، امپریالیزمدن نه ایسته دیینی دیله گتیرمیش دیر:

«من سلاح تک دئییلیم کی، دیندیرنده اؤلوم قوسام، تیفاق ییخام، محبته سونجاق آتام، یاخشیلیغا یامان دئیم. یثری گۆیو تیتره تمهیه سالانلاردان، آتوملارین سینه سیننی یارانلاردان، بیر قوجاقلیق محبتی، بیر دوداقلیق گولوشو، بیر ال بویدا کۆلگه لییی پای ایستیرم.»

سؤزسوز سلاح یالنیز جان سیز - اراده سیز بیر یاراق دیر. او اؤز باشینا کیمسه یه توخونا بیلمز. اونو ایشله تمکله انسانلار قانین تۆکن، ائولر ییخان، بیرلیک پوزان، سئوگیه آجیق هابئله یاخشیلیغا ییسلک گؤسترن، اؤز بیلگی سی ایله، گوجو ایله آتوملارین سینه سیننی یاریب، یثری گۆیو تیتره تمهیه سالان دنیا امپریالیستلری اولموشلار. باریشمازین اونلاردان چوخ دوغال، کیچیک، یثرلی، آنجاق یثرینه گئتمه ی، قبول اولمایان ایسته یی، سئوگی دولو، شن هابئله دینج یاشام اولموش دور.

سو بولانمایینجا بالیقچی بالیق توتا بیلمز. دومانلیق اولمایینجا بیرتیجی قوردلار اؤز اوولارین راحت اوولایا بیلمز. انسانلار دا ائللر ده شنلیک ده، دینجلیک ده، سئوگی، باریش ایچینده یاشاسا، داها دنیا امپریالیستلری اونلارین وار- یوخون تالاماغا یول تاپا بیلمز. انسانلار بیر- بیریندن آجیقلا نارق، آج گۆزلولوک اوزوندن بیر- بیرینین وارینا گۆز تیکرکن، ساواشا یول آچیلار. ساوشاماق اوچون ایسه دنیا امپریالیستلری نین دوزلندیی ساواش یاراقلارین آلماعا، سونرا دا ائللین یئر آلتی- یئر اوستو وارین اونلارا تاپیشیرماغا چاره سیز قالار. بو یول ایله دنیا امپریالیستلری بیر یول ساواش یاراقلاری ساتماقدان، بیر یول دا ائللر وارین تالاماقدان قازانار. بوندان علاوه ساواشان اؤلکهلر داغیلیب، گئری قالماقلا، دنیا امپریالیستلری استعمار، استثمار اوچون یئنی دن او اؤلکهلره سوخولماغا یول تاپار. هابئله اونلارین اویونونا اویوب، ساواشا گیرمیش یازیق ائللر چئشیدلی ساحه لرده گلیشمه دن، ایره لی له مکدن گئری قالار. بو دا او ائللرین تتر- تتر امپریالیستلره اویماسینا، اونلارا ال آلتی اولماغینا یول آچار. باریشماز باشقا بیر شعرینده امپریالیزمی بئله تانیتدیرمیش دیر:

«آدی بللی تپه گۆزم. دوغار- دوغما قارداشلاریم، یئمیشیم دیر. ان بیرتیجی حیوانلاردان بیرتیجی یام. یووینجی لیک ماتاحینی ساتان منم، گون ده مین یول اره گئدن، اویناش سئور سوزمانی یام، آغیزلارین بوزلانديغیم، اویناشلارین دیزی اوسته، یئنی یئتمه اویناشلارا، داماق وئرم. یاز، آجلیغا، بو سلاحین گوجو چاتماز. عوضینده میلیون- میلیون اوشاقلاری شام سیز قویان، سلاح منم. یاز دؤشونده: آنالارین دیرناقلا نمیش یاناغینا، قییان منم، یاز: من، منم.»

امپریالیزم اوچون اؤنملی- ده یرلی ساییلان یالنیز بیر زاد وار، او دا گوجلره قازانچ دیر. بو حیوانی ایسته یه چاتماق اوغروندا او ان بیرتیجی حیوانلاردان دا بیرتیجی اولاراق دوغمالارینا بئله قیماقدان، اونلارا سالدیرماقدان چکینمز. او بو یول دا ان آچاقلاردان آچاقلاشما یا، ان اسگی کلردن اسگیلمه یه بویون ایر. اوندان دویغو آدلی بیر

زاد یوخدور. آغلار بالالاری آنالاری هابئله آج انسانلاری گۆرمک اونو دوغولاندیریپ، یوموشالدا بیلمز. باریشمازین دئدی کی می یاساق هوس سونوجوندا دوغولموش آتا- آناسیز تپه گۆز، اونو یاخشیجا تانیتدیران بیر افسانهوی اؤرنک دیر. باریشماز اؤز شعرینده چاغداش تپه گۆزو تانیتدیرماقدان چکیمه میس دیر:

«بئر اوزونو، گولر اوزه حسرت قویان آغ ائولیلر،»

آغ ائو یا دا آغ سارای آمریکا دولتی نین حکومت سارایی دیر. بئله لیکله آغ ائولیلر، آغ سارای دا حکومت ائدن آمریکا دولتی دئمک دیر. باریشماز ایرانلا عراق ساواشین بو دولتین یان دیردیگی تونقال آدلاندیراراق اونو بئله قینامیش دیر:

«آها....ی! گلین آغ ائولیلر! یان دیردیغیز تونقاللارین آلوووندا، بوتون اؤلکه م جیزلیق اولور. بئله اولدو، بو ایل بیزیم چرشنه میز، خروار- خروار تورپاقلارین جاینایندان، قووورولموش آدام اتین، بولدوزلر آلا بیلسه، املیک قوزو جیزلیغینا یئرلیکلین، آغ ائولیلر، دویم قارین ات یئرلر!»

۳- دووار

دووار انسان ایله تیکیلن بیر یارق دیر. اونولا او، اؤز یئر- یوردون اؤزگه لرین یئر- یوردوندان آیریپ، بللی ائدر.

باریشماز اؤز شعرلرینده اؤزلیکله دووارلار آدلی شعر مجموعه سینده دؤنه لرجه دووار سؤزونه، آنلامینا توخونموش دور. او همیشه دوواری پیسله ییب، اونا قارشى اولان آجیغین چئشیدلی سؤزلرله، شعرلرله اوزه چیخارتمیش دیر. البته اونون پیس سایدیغی دووار انسانلاری، ائلری، اؤلکه لر ییر- بیریندن آیریپ، بیر- بیرین یانیندان، بیر- بیرین قارشى سینا قویان، هابئله سئوگی نی آجیغا، یولداشلیغی دوشمنلیه چئویرن دوواردیر. داش- کریجیله تیکیلن دووار انسانلاری جسمی باخیمدان بیر- بیریندن آیرسا، دینیه، دیلیله تیکیلن دووارلار انسانلارین اوره یی ایله بشی نین بیر- بیریندن آیرمیش دیر. اورک آیریلیغی، سویوقلوقا، آجیلیغا، دوشمنلیه، ساواشا، اؤلوملره نهدن اؤلوموش دور. بونا گؤره ده باریشماز بوتون سیخیتتی لارین نهدن قایناغین انسانلار ائلر اوره یین بیر- بیریندن آیران دووارلار ییلمیش دیر. او اؤز شعرلرینده آجیق- آشکار دووارلاردان اولان آجیق- اؤفکه سین اوزه چیخارتمیش دیر.

«بیرینجی یول دووار تیکن! شیل اولایدی الین سنین، قورویاردی

بارماقلارین، دووار دئییه، ایکی داشی بیر- بیرینه چاتان کیمسه!»

«من دوواردان آجیق لییام، ایندی ده وار، کوچه لرден اؤتن زمان، بوز کؤپکلر آنلاماسین، گؤز- گؤز ائدیپ، دووارلارین جنده یینه توپوررم. آجیق لییام، دووارچیلیق بایراغینی یئللندیرن، اؤز کؤلگه سین یارالایان کؤپکلردن، چیان کیمی، ایکی گؤزون آراسیندا قاباریلان دووارلاردان، آجیق لییام.»

باریشماز دوواری اؤلونون قوخوموش جندهینه، اونو قوروپوب آياقدا
ساخلايانی، اؤز کؤلگه‌سین یارالایان بوز کۆپکلره بنزتمیش دیر. چرکلی یئکه چیان
ایکی گؤزو بیر- بیریندن آیرماغا چالیشدیغی کیمی دووار دا انسانلاری بیر- بیریندن
آیرمیش دیر. بو اوزدن ده باریشماز اوندان آجیقلی دیر.

«من دوواردان آجیق لیلام، اود دا یاغسا گۆیدن اگر، آجیغیمدان،

دووارلارین کؤلگه‌سینه چکیلرم.»

هئچ چتینلیکده، هئچ بیر آغیر دورومدا باریشماز دووار آرخاسیندا دالالانماق،
اونا سیغینماق ایسته‌مه‌میش دیر. او انسانلاری، ائللری، اؤلکه‌لری بیر- بیریندن آیران
دووارلاردان او قدر آجیق‌لی دیر کی هئچ بیر آن بو دووارلارا باغلانماق، اونلارین
ایچینده قالماقلا باشقا انسانلاردان آیریلماق ایسته‌مه‌میش دیر. البته او چوخ یاخشی
بیلیمیش دیر انسانلاری آیران دووارلارین بئینی یوخدور. باشقا سؤزله هئچ دووارین نه
دوشونمه‌یه گوجو وار، نه ده ایش گۆرمه‌یه. بونا گۆره ده دوواری پیسله‌مکدن هئچ نه
چیخماز. بو ایش ده دووار یئرینه دووار تیکنی پیسله‌یب، اونا آجیق گۆسترک دها
دوزگون دور. چون قازانچ اوچون انسانلاری بیر- بیریندن آیریب، بیر- بیرین
جانینا سالیب، بو آیریلیقدان، ساواشدان یارارلانانلار بو ایش ده سوچلودورلار:

«دووار تیکن! سنه لعنت! اؤز ائوینده، غریب کیمی آه چکنین، آهی

گۆروم، یاخسین سنی.»

باریشماز اؤز شعرلرینده دووارین نه اولدوغون، نه ائتدیین سؤیله‌یب،
آلاتیمیش دیر. دووار تانیمایان بیر انسان دووارلار ایچینده یاشایان باشقا بیر انسانا راست
گلدی‌کده سوروشور:

«بویاقلادیغین بو دانقاز شئی نه‌دیر؟» دئدی: «دووار» سوروشدو: «دووار

نه‌دیر؟» دئدی: «دووار شهرین داماری‌دیر.» سوروشدو: «داماردا دولانان

قانین هنریندن آياق داشا ده‌بنده، اورک سیزلایار، گۆز یاشارار. دووار

آدلانان بو دامارین هنری نه اولاییلر؟!» دئدی: «اونون هنریندن دیر کی

بوتون شهر راحت نفس چکیر. قورخوسوز گزیر. دووار شهرین بزه‌یی دیر!« سوروشدو: «قورخو کیمدن؟ نه‌دن؟ نه‌یه؟» دئدی: «اوغرودان، ایریدن و....» سوروشدو: «دندیین بو اوغرو، ایری، هارالی دیر؟ کیمدیر؟ نه‌ته‌هر دیر؟» بیر آز دوروخوب دئدی: «بورالی دیر. ائله اؤزوموزدن دیر و...» مسافر دئدی: «بو قدر یئتر.» و گلدییی یولدان قاییتدی. دئدی: «قوناق قارداش بیر قوندوغون جان اول...!!» جواب وئردی: «او یئرده کی دووارلارین سایسی آدمالاردان چوخدور، تکجه دووار راحت نفس چکه بیلر!!!»

دووار ایچینده یاشامیش، اونا اؤیرنمیش انسان اونو اؤیمه‌یه باشلایب، اونو شهرین بزه‌یی، داماری بیلیب، ایری- اوغرولاردان قورونماق اوچون اونو گرکلی ساییر. آنجاق او دوشونمه‌میش دیر ایریلیک- اوغرولوغون کؤکو انسانلارین دوشونجه‌سینده دیر. بو دوشونجه‌سیلینیب، آریلق- دورولوق، دوزلوک- تمیزلیک اونون یئرینده اوتورماينجا انسانلار اورتاسینا دووار چکمه‌کله اونلار ایری- اوغرودان قورویا بیلمه‌یه چکیر. دووارلار انسانلاری قورو یوب، دینجلیه چاتدیرماق یئرینه ایری- اوغرولاری قازاندیریب، ایسته‌ینه چاتدیراجاق دیر.

باریشماز دووارلارین نه اولدوغون، نه ائتدیین یاخشی ییلمیش، اوندان قازانچ آپاریب، ضرر گؤرنلری ده یاخشی تانیمیش دیر. بونا گؤره ده اؤز خیالیندا دووارین یوخلوغون دوشونرک، انسانین بو یولدان نه‌لر قازاندیغین سایماغا باشلامیش دیر:

«اگر دووار اولماسایدی، اوره‌ییمیز بیر چیرپینان قونشوموزلا، قونوشاردیم. سالخیم- سالخیم محبتی، باخیشیندان درن زمان، او دا، منیم باخیشیمدان، اوره‌ییمه یول تاپاردی.»

باشقا سؤزله انسانلاری بیر- بیریندن اوزاقلاشدیران دین، دیل، آیری دووارلار اولماسایدی انسانلار سؤگی- سایغی ایله بیر- بیرله یاناشیب قونوشاردی.

«اگر دووار اولماسایدی، دؤزنمزدین آغریما سن. من ده سنین آیاغینی،
قییماییدیم داشا دهیسیسن. دیرناغینان ات اولاردیق، آیریلمازدیق. قونشوم
منیم سیخینتیما اؤیونمزدی، من ده اونون آجی سینا آجیناردیم.»
باشقا انسانلارین سیخینتی سیندان سیخیلماق، اونلارین آجی چکمهینه
آجینماق، آغری سینا آغری چکمک، انسان سئورلیک، اومانیزم،
ایتیناسیونالیزم دیر. بو گؤزل ایده آللار، دیلکلره چاتماغین قارشى سین آلان یالنیز
انسانلاری بیر- بیریندن آیران دووارلاردیر.

«اولماسایدی دووار اگر، دؤرد بیر یانا آچیلاردی پنجره میز. هر گون سحر
گونش ایلن دوغولاردیق، دوغودا بیز. آخشام اوستو، دینج آلاردیق، باتی
آدلی ائویمیزدن، زمان دیر کی خبریم یوخ. دوغوداکی دوغمالاردان،
آیریلانمیر کؤلوم منیم، باتی اوچون، لاپ اورهیم بیر تیکه دیر، گونیه ده
چاتمیر الیم. اما ئئیلیم... دیلکلریم، دووارچی لار قورساغیندا، سینیلمه یین
بیر تیکه دیر.»

انسانلاری دیل، دین آدی ایله ائللره اؤلکه لره بؤلن، اونلاریندا قوزئی - گونشین یا
دا دوغو - باتی سین یئیندن بیر- بیریندن آیریپ، انسانلاری ائللری، اؤلکه لری،
قوزئی - گونشیلری، دوغو - باتیلاری بیر- بیرین جانینا سالان، قودوز دووارچی
کۆپکلری اولموش لار. اگر دووار اولماسایدی:

«دووارلاری گودمک اوچون، بوز کۆپکلر ساخلامازدیق. بیر قارینلیق
لئشه خاطر، اؤزون ساتان قودوزلارلا، قوولمازدیق.»

نه یازیق دووارچیلارین تیکدیسی دووارلار ایچینده دوستاقدان یاشایان یازیق لار،
دووارچیلارین اوجالتدیغی دووارلارا اینانپ، اونلارا تاینپ، اونلاری قوروماق
اوچون دووارچی کۆپکلرین یئدی دیپ، دیورروب، بسله مکله اؤزلرین داها آرتیق
چتینلیه سالمیش لار. اگر دووار اولماسایدی:

«منیم، سنین، چۆرهییندن، بوز کۆپکلر ساخلاماغا، پای اولمازدی... کسيلمزدی، مینلر ایگیت، مینلر قوچاق، دیل سیز باخان داشا خاطر، قوزولار تک. کۆپکلر، دووارچیلیق فاکولتهسی، آچيلمزدی. بئش - اون نفر، آلچاق باخیش، قیسا فکر دووارچینی، وورهوولادیب ازديرمزدیک. فرعونلار آیاغینی داش ازمه سین، چییینلرده گزديرمزدیک.»

«کوپ قاریسی، دووارلارین کۆلگه سینده، بوز ایتلری، بوغوشماغا بسله مزدی، قورتلاق بیین ژنراللاری، هارایینا سسله مزدی.»

آنچاق نه یازیق، یازیق خلق یيلمزلیک، اومودسوزلوک، گوج سوزلوک اوزوندن، پسلیک قاینای اولان گرچک، چاغداش کوپ قاریسی نین اویونونا اویوب، یا اونون پوک بیین، دوغوسوز، قان تۆکن، قودوز کۆپکلرینه چئوريلمیش یا دا او کۆپکلرین قارنین دویورماق اوچون ایت کۆکونده ایشله ییب، اؤز چۆره ییندن کسپ، اولارا وئرمه یه مجبور قالمیش دیر. گونون فرعونلاری آج گۆزلولوک، طمع اوزوندن باشقالاری نین یورد - یوواسینا، گۆز تیکیب، اولاری اله کئچیرتمکله داها وارلی، داها گوجلو اولماق ایسته میشلر. بو کیرلی آماجا چاتماق اوغروندا یازیق ائللین یاوان چۆره یینه ده طمع ساللا ییب، داماریندا کی بئش - اون دامجی قانیدا زلی کیمی سورماق ایسته میشلر. بو ایش اوچون ساواش یاراقلاری دوزلدیب، ساواش ییلی یوردلاری آچیب، بیر قارینلیق لئشه گۆره قان تۆکوب، جان آلماغا حاضر اولان ساواشچی لار بئجردیب، انسانلارین جانینا سالمیش لار. بو ایشلرین سونوجوندا آیدین دوشونجه لی هابئله قایغی لی - دویغولو قوچاق - ایگیتلر قانینا بله شمیش، دنیانی قاپساماق ایسته یین فوعونلار، کوپ قاریلاری ایسه داها بؤیویوب، یتکه لمیشلر.

«اگر دووار اولماسایدی، بیر اوووجلوق، اوزو قارا تورپاق اوچون، یوزلر، مینلر، بوز بالتاسی ایگیتلرین قانلارینی، آخیتمازدیق. آنان سنه دئمزدی کی بوغالاری باسیب بوغان، آسلان اوغول! وای خبرین گتیرسه لر دؤزرم من، اۆلدورمه مییش دؤنر اولسان، دؤزنمه رم.»

انسانلاری بیر- بیریندن آیریب، اوزاقلادیریب، ائللره، اؤلکهلره بۇلن دووارلار بعضاً حتی آنالارین آنالیق دویغوسون اۆلدورمه‌یی ده باشارمیش‌لار. دویغو قایناغی اولان آنا، سئوگی ایله یاشام یولوندا جانین وئرمکدن چکینمه‌ین آنا، بعضاً اۆز بالاسین انسان جانی آلمایا آلفیشلامیش سونرا دا سئوینج‌له اونون جان‌سیر بدنین قارشیلایمیش‌دیر. بیر اوووج قارا تورپاق‌دا، نئچه پارچا دیل سیز باخان داش‌دا، نه وار کی اونون اوغروندا آنا اۆز اوغولون اۆلدوروب اۆلمه‌یه آلفیشلا سین. سونرا دا اوغولونون بو ایشلرینه گوه‌نیب، اؤیونوب، باشین دیک توتسون. بو آزیغلیقدان باشقا بیر زاد دئیل. اگر دووار اولماسایدی:

«دووارلار تعریفینده، سیجیرراما- سیجیرراما، سۆز یازمازدیق. دووارلارا ناققیش ووروب، یول آزمازدیق.»

آنحاق انسانلار ائللری بیر- بیریندن آیران، اوزاقلادیران سونرا دا بیر- بیرینین قارشى سینا قویان، سونوندا ایسه بیر- بیرله ساواشدیران دووار، داها دوغروسو دووار تیکن‌لر دیر. اونلار ایسه من- من دئمک، اۆز به‌ینمک، باشقا سۆزله منلییه، انسالیقدان آرتیق ده‌یر وئرمک، اۆزون دوشونوب، هر نه‌ی اۆزونه ایسته‌یب، باشقالارین اونونماق سونوجوندا دووار تیکمه‌یی دوشونوب، دنیانی بو قارانیلغا، پیس گونه چکمیشلر:

«اگر دووار اولماسایدی،... «من» اولمازدی آبیده‌میز، «بیز» اولاردی.»
نه یازیق انسان منچیلیک خسته‌لیسیندن قورتولان دئیل. او هر نه‌ی اۆزونه ایسته‌مکدن، اودو اۆز قاباغینا ائشم‌کدن، باشقالارین پائینا گۆز تیکمکدن، داها گوجللو، وارلی، اوستون اولماقدان واز کئچن دئیل. بونا گۆره ده اومانیزم- اینترناسیونالیزم یالنیز گۆزل، آنحاق ال چاتماز بیر دیله‌یه ایسته‌یه چئوریلیمیش‌دیر. بونا گۆره ده هله‌لیک دووارلارین ییخیلماسینا، دووارچیلارین داغیلماسینا، دووارچیلیق دوشونجه‌سی‌نین پوزولماسینا اومود یوخدور.

«داشلاری بیر- بیره چاتیب، بورا منیم‌کی دیر دئدین. ائوجیک بزه‌دین. منیم سۆزو دیلینه گلن گوندن مقدس آدلان‌دی‌لار، یئرسیز ساواشلار.

کۆلگه‌لییه خاطر یوخ، قانلی یارق اولماغا خاطر، بوی آتیردیلار، یاشیل
ساچلی آغالار. سن ائوجیک تیکن گوندن، «بیز» «من» لشدیک. بو
گون، تام چرکینلییه دایاقلانان انسانین نطفه‌سی، او ایلک هۆرونن
دووارین دالداسیندا باغلاندى آنجاق..»

انسانلار ایلک دووارلاری اؤز اورتالاریندا چکن گوندن، بو دووارلارین
وارلیغیندان قازانانلار اونلاری آياق‌دا ساخلاماق اوچون انسانلاری بوش، یالان،
اویدورما آماج‌لار اینانج‌لار اوغروندا قانلی ساواشلار چکمیش دنیا اوزوندن
گولوشو، شن‌لیی، دینجلیک- باریشی اوغورلايیب، اونوتدورموش‌لار. بوتون بو
قارانیقلار انسانلیغی آياق‌لايیب، من‌لیی دیک‌لتمکدن اورتایا چیخمیش‌دیر. هابئله
بوتون پیسلیکلر، انسانا انسانلیغا یاراشمایان ایرنج ایشلر، انسانلیغی اونوتماقدان،
انسانلار اورتاسینا دووار چکمکدن هابئله یارانان آیریلیقلار گونمکدن اورتایا
چیخمیش‌دیر.

«سن دووارا سؤیکنن گوندن، شرین اویانان ایتی ونگیلتیدن دوشمه‌دی.»
دووارلارین اوجالماسی ایله انسان عدالتی ایتیریب، اونودموش، ظلم ائتمک،
باسیب ازمک، قان تۆکوب قان ایچمه‌یی اؤیرنیب، اونون یئرینده اوتورتموش‌دور. بو
اوزدن ده:

«ایندی، بیر آدلی یئر، مین آدلی دیر، مین بیر اویناشلی، مین بیر باشینان
باشی بیر یاسدیغا قویان یئرین، بیر قاتیندا، بیر سی سایمازانا، اؤلکه‌لرین
حیاتینی، کهنه کتاب کیمی، ناشی- ناشی واراق‌لاییر. او بیر قاتیندا دا بیر
آیری‌سی، اؤز غمی‌نین تارلا‌سینی، قیشلامیش یاز دؤشونده اوراق‌لاییر.
تیک‌دییین او ایلک دووارین هنریندن: یئرین بیر دؤشو، یاری‌سینا شیرین
سوت امدیرنده، او بیر سیینه ده، ایرین- چرک امدیریر قارداش!»

دووارچیلار اؤلکه‌لرین باشیندا دایانان گوجلر- وارلی آنجاق شیطانا تاینان، حیوانا
دؤنموش دولتردیر. اونلار مادی قازانجا چاتماق، اؤز اؤلکه‌لرین آبادلايیب، اؤز

اثللرین دینجلیکده، بوللوقدا یاشاتماق اوچون کیچیک اؤلکه لری ویران قویوب، او اؤلکه لرده یاشایان یازیق اثللرین قانین تۆکوب، قانین ایچیب یا دا اونلارا قان اوتدورموش لار. قان ایچن حیوانلار باش قالدیرمازدی اگر:

«سن، بیر اوزلو یئریمیزی، مین اوزلولویه چاغیرماسایدین، اوغلانی نین آدی «اسکندر» اولوب، دنیا منیم کی دیر دئمزدی. «نادر قولو» اولوب، قوپوزونو هندوستانا توولامازدی. هیتلر اولوب، آتینی شورانلیق بئیینلرده چاپدیرمازدی. ناپلئون اولوب، گئجه یاری سی قیزاندا، مینلرجه لئشی آیاقلاییب، دنیانین او بیرری قاتیندا اوزونو سویوتمازدی. نه گۆزلردن کسیم اولاردی، نه ده آلقاقدان کبیر.»

آلچاغین اولو، ساواشین قوتسال، قازانجین آماج سایلماسی، یالنیز منلیک اوغروندا اوجالمیش دووارلارین سونوجودور.

«دئدیم: سنین هنریندن، کۆرپه لرین آغیزیندان، سود قوخوسو یئرینه، قان قوخوسو گله جک؟ دئمهدیم: سولار باش یوخاری آخاجاقلار؟ دئمهدیم: آهالاریمیز باغیریمیزی دله جک؟ دئمهدیم: باشلاریمیز فیرتینا سیز اولمایاجاق؟ دئمهدیم: انسان اوجوز اولاجاق؟ دئمهدیم: دووارلار محبتین مزاری اولاجاق؟ دئمهدیم: دامارلار قان ساخلامایاجاق؟ دئمهدیم؟ دئدیم؟! یا یوخ؟! گل سنی، ایندی، یاسلانمیش توپلاردا، قان دا اوزن دووارلاردا، قبله اولموش بؤلوملرده، اثرته لنمیش اؤلوملرده، گزدریم قارداش!»

سولارین اوز یوخاری آخماسی، فیرتینالارین قوپماسی، انسانلارین اوجوز اولماسی، دامارلارین قان ساخلاماماسی، کۆرپه لرین آغیزیندان سود قوخوسو یئرینه قان قوخوسونون گلمه سی، آهالارین باغیریلاری دلمه سی، هامی سی منلیک اوزوندن اوجالمیش، قوتساللاشمیش، تاپیناجاق یئرینه چئوریلیمیش دووارلارین هنریندن دیر. دووارلارین اوجالماسی اؤلوملری اثرته لندیرمیش، سونرا دا اونلارین اوزون قان ایچره اوزدورموش دور.

دووارلارین وارلیغی، سئوینجی کدره، توپو دا یاسا چئویرمیش دیر. هابئله:

«سنین هنریندن، باشلاریندان زای، قویروقلاریندان یوغونلایان
حاکملر، دووارلارین سوروسونو، باشلارینان اوتلادیلار. سنین هنریندن:
ایری، نارین، نارین ایری دیر.»

بو ایسه آلچاغین اوجا، ترسینه اوجانین آلچاق سایلماسی، بوش بیین انسانلارین
ایش باشینا کئچمه سی ایته اوت، آتا ایسه اتین وئریمه سی، اؤلونون دیری یوماسی
سولارین باش یوخاری گتمه سی دئمک دیر. باریشماز هر آن چئشیدلی دووارلار
اورتاسیندا سیخیلیب، کیچیلیمکدن قاچمیش دیر. آنجاق هئج بیر آن جهنمه گئندن
دووارچیلار اونو اؤزلرینه یولداش ائدیپ، دؤرد دووارا سیغیشدیرماقدان ال
گؤتورمه میشلر. اونلار باریشمازین یوخ جواپین ائشیتدیکده اونو بئله قینامیش لار:

«دؤرد دووارا گیرمه یینجه، سنی تانیمازلار. دندیم: من حاضرام، حیاتین
ذهنیندن سیلینم، اما دیری گؤزلو قوبیلانمایم.»

باریشمازین باخشیندا ایتیب، باتیب، اونودولماق، دووارلار اورتاسیندا دوستاق
اولوب، سیخیلیب، کیچیلیب، آلچاقجاسینا یاشاییب، پیس آدلا دنیادان گئتمکدن
داها یاخشی دیر. باشقا سؤزله آنلی آچیق، باشی اوجا، اوزو آغلیقلا اؤلوم، آلچاقلیقلا،
اسگیکیلیکله یاشاماقدان داها یاخشی دیر. باریشماز دؤرد دووارلارا سیغمایان، بوتون
قیسقینجیلارین باغین آیاغیندان آچمیش، اؤزگور، باش اوجا انسانلاری سروه
بنزه درک بئله اؤیموش دور:

«سروی سئوبریک ال چاتمازلیغینا خاطر، سروی سئوبریک، دؤرد دووار
آیناسیندا، اؤزونو تکرارلامادیغینا خاطر... سروین ییخیلماغین گؤرمک
اولار، اما... آلچاقلارا خاطر، کیچیلیب، کیچیلیب، گولدانلارا
گیرمه سین، یوخ. » باریشماز دؤرد دووار ایچینه گیرمه یی دیری- دیری
قوبیلانماق بیلسه، دؤرد دووارا گیرمه مه یی ده دووارچیلارین آجیغینا نه دن
اولماق هابئله بؤیوک چتینلییه یول آچماق بیلیمیش دیر:

«چین دوواری کیمی، سحرلی دوواریلارینان، بیزی، بیزدن آیردیلار.
قالین دوواریلارا شوراھ سالمایانلارین جزاسی، قیریلمایان زنجیر اولدو.»
سۆزسوز قودوز، ییرتیجی، قان ایچن دوواریلار، دوواریلارین ییخیلماسینا،
انسانلارین بیرلشمه سینه اجازه وئره بیلمزله. سۆزسوز اونلار بو یولدا چالیشان قوچاق
ایگیتلری قارانلیق دوستاقلاردا چوروتمه یه چالیشارلار. اؤزونو باریشمازا باغلایب،
یاپیشدیرماغا چالیشان بیر دوواریچی اوندان بو جوابی ائشیتیمیش دیر:

«بولوموز آیری دیر، سۆزوموز آیری، سنین توندوغونون عکسی منیم دیر.
سن دوواریلارا گؤوه نیرسن، من ایسه اودلو دیلیمه. بیلیرسنمی هئچ... شام
آدلی یانماسا، اؤزو دوواریر؟»

او شام کیمی یانیب دوواریچی نین قارانلیق دوستاغین ایشیقلا ندیرماغا
چالیشمیش دیر. او اؤز یانماغی ایله یئنی شاملارین آلیشماسین، دوستاقدان یاتانلارین
آیلماسین، دوستاقدان دوواریلارین ییخیلماسین، بوتون اسیر انسانلارین آزادلیغین
اوموش دور. او دوواریلارلار اوز توتاراق اؤز آرزوسون بئله دیله گتیرمیش دیر:

«سیزده اولان بولدوزلر منیم اولسا، داش اورکلی، سویوق قانلی
دوواریلاری، آشیرارام! داھا بیر ده ایکی قارداش آراسینی کسنمه سین.»
او یاخشی بیلیمیش دیر تک الدن سس چیخماز. او آنلامیش دیر پولاد اوزلو، قالین،
اوجا دوواریلاری ییخماق اوچون اؤزونه یولداش تاپمالی دیر. بو اوزدن ده هارای
چکمیش، اؤز سسین دنیا قولاغینا چاتدیرماق ایسته میش دیر:

«آهای... سیز ای آیری دیللی همسایالار، گون ده مین یول، زنجیرلری
دبدریکن، بین الملل بو دیل اینن، پولاد اوزلو دوواریلارین آرخاسیندان،
هارایما، هارای وئربن.»

او تورکجه یازسا دا، تورکجه دانیشسا دا سۆزو تکجه تورک اتلی نین سۆزو یوخ
بلکه بوتون دنیا اتلرلری نین اؤزلیکله یازیق خلق لرین سۆزو اولموش دور. اونون یولو
اینترناسیونالیزم، اومانیزم، انسانلیق یولو اولموش دور. او دوواریلاری ییخماق اوغروندا،

سۆزون انسانلارین قولاغینا چاتدیرماق دا سسین باشقا آزادلیق سسلری ایله بیرلشدیرمک ده اوغور قازانمیش دیر:

«دووارلار گۆروشه مانع اولسا دا، سسلرین یولونو، بوغانمادیلار. سسین بالتاسی ایله، دووار سۆکنلر، پولاد دووارلاری سۆکوب تۆکدولر. اودلو باخیشلارین حرارتیندن، اریدی دووارلار، گۆروشدوک یئنه.»

آنچاق دووارچیلار، بو انقالین قارشى سیندا سس سیز، ایش سیز اوتوروب قالمادیلار. «تانیش باخیشلارین ایستی قوبوندا، یولون یورقونلوغون، تۆکمک ایستهدیک. اما... یاتمامیشدی دووار تیکنلر، بیزلر یوخوداکن، دووار هۆردولر. بو ناکام یوخودان گۆز آچان زمان، گۆزوموز یئنه ده دوواردا قالدی.»

انقلابچیلار آزادلیغا چاتدیق دئییه دووارلارین، دووارچیلارین ایشین سونا چاتمیش سانیدیلا. اونلار گوندهلک یاشام ایشلرینه باش قاتیپ، انقالی قوروماغی اونوتدولار. بونا گۆره ده یارانمیش دهیشیکلیک اوزون یاشامادی. دووارچیلار انقلابچیلارین بو غفلتیندن یارالاناراق یئنی دن دووارلاری اوجالیدی، بوتون امکلری بوشا چیخاردیپ، یئله وئردیلر. انسانلیق اوغروندا چالیشان قوچاقلار یئنه ده سسلرین اوجالتیدیلا:

«سسدن کمند هۆردوک، نردووان آسدیق. تورپاقلار اسیرین، سسدن اوباتدیق.» آزادلیق جارچیلاری ایلک آتدیما اوغور قازانیپ، بیر جووغانی آیلدا بیلسه لر ده: «هایمیز یاشادی، هایمیز اؤلدو، دؤنرگه فیزلاندى، دؤنرگه چؤندو، هایمیز وای اولدو، بوشلوق دا ایتدی. دیریلر سوپوندان آلمادیق جواب، اؤزوموز هوپوخدوق هایلاریمیزدان، سانکی اوخ قوپماییب، یایلاریمیزدان.»

یئنه همان آش اولدو، همان کاسا. یازیق خلقالین باشی گوندهلک یاشام ایشلری ایله قاریشیپ، حیوانی حیاتین سورمک ده آزادلیق سۆزون اونودوب، دووار ییخانلاری بوراخیب، یالقیز قویدو. یئنه ده یازیق ائل دؤرد دووارلار ایچری سین ده قارانیق دا، داها

دوغروسو دووارچیلارین تیکدی بی دوستاقلاردا، بیر- بیریندن آیری، هر نه دن، هر یاندان خبرسیز بیر ته هر یاشاما، عمر کئچیرتمکله چاغ سورمه یه، اولوم گودمه یه باشلادی. بئله لیکله بیر داها اؤزونون یانین اریمه سی ایله ائلین یاشادیغی قارانلیق دوستاقلاری ایشیقلا ندیرماغا چالیشان شمعلر یالقیز، کیمسه سیز، آرخاسیز قالدیلار.

«غربتین قوبونوندا یاد اولمایانلار، عؤمورلوک بیزین یاد اولموش دورلار. دووارلار اسیری اولان تانیشلار، بیر داها بیزلری تانیما دیلار. اسیری آلمادا دووار الیندن، اسیرلیک هؤرولدو، ایچری سیندن.»

بیر سوره ائل فدا ایلیری نین سؤزلریله ایشیقلا نیب، او یانماغا باشلایان ائل، استعمارچیلار، اونلارین آغاج وورانلاری نین او یون- فیریلداقلاری سونوجوندا داها آغیر یوخویا گئتدی. دووارچیلار اوزو ده بیر نئچه دوواری ییخما قلا، بیرلیک- بیرگه لیک شعار ی وئرمکله، ائلی سارییب او یانادی. سونرا دا یئنی دووارلار تیکمه یه باشلادی. یئنی دووارلار داها اوجا، داها قالین ایدی. بو دووار داش- کریججه یوخ، بلکه بوش، یالان، اوی دورما اینانجلارلا، سؤزلره یازیق ائلین بئیینده تیکیلدی. باشقا سؤزله انسانلار گوجلجه یوخ بلکه اینانج- دوشونجه ایله بیر- بیریندن آیریلدی. بو او یونا اویموش یازیق داها اسیرلیکدن سیخیلما ییردی. ترسینه اسیرلیک دوشونجه سی اونا قوتساللا شدیغی اوچون اسیرلیک ده یاشاما غا گووه نیب، اونولا اؤیونمه یه باشلادی. باریشما ز کیمی آیدین دوشونجه لی، دوغرو اینانجلی، ائل قایغی سی چکن، اونلاری او یال دیب، ائل دوشمنلریله ساواشما غا، هئچ بیر آن بو ساواش دان ال چکیب، گئتدی یول دان گئری دؤنوب، استعمارلا باریشما ز قالما غا سؤز وئرسه ده، سونوندا نه دنسه گوج سوزلو کدن، یالقیزلیق دان، اومود سوزلو کدن یوخسا یورغونلوق دان سینما غا باشلامیش دیر:

«سن منیم طالیمه باخ، گؤزلری نین درین لییینده، غریب لییمین پتاواسینی، آچماق اوچون، اوجا نردووان گرک تیکم، نردووانیمی دایاما غا، یاما ن یارا کیمی، دووارا یالوارام گرک.»

او دوواری ییخماق اوچون یوخ بلکه اونو آشیب، سئوگیلی سینه، آماجینا چاتماق اوچون سیاسته اوز گتیریپ، دووارا یالوارماغا باشلامیش دیر. سونرا داها آرتیق ده ییشیلیمه چاره سیز قالیپ، دووار ییخانلار جرگه سیندن آیریلیپ، دووار تیکنلر جووغاسینا قوشولوب، اودا دووارلار اوغروندا دووارچیلارلا بیرلیکده ساواشماغا باشلادی:

«دووارلا ساواشماغا یارانمیشدیق، دووارلارا خاطر ایندی، ساواشیریق. هارادا اکیلدیک، هارادا بیتدیک.»

۴- نفرت، باریشمازلیق

هر حالدا باریش ساواشدان هابئله دانیشیق دیره‌نیشدن، یولداشلیق ایسه دوشمنلیکدن یاخشی‌دیر. انسان دنیا اوزرینده دوشمنلیک‌لری یولداشلیغا، ساواشلاری باریشا، دیره‌نیشلری ایسه دانیشیغا چئویرمکله دینج، شن، گۆزل یاشایش قورمالی‌دیر. آنجاق نه یازیق پیس لیک، آج گۆزلولوک، اؤز به‌ینمک انسانین آیریلماز اؤزللیکلریندن‌دیر. بونا گۆره ده انسان هئچ بیر آن ساواشدان قورتارا بیلمه‌میش‌دیر. بودا سبب اولموش انسان دینج، شن یاشایشا نیسگیل قالسین. جناب حیدرعباسی انسانلیق، بیرلیک- بیرگه‌لیک اوغروندا چالیشان انسانلاری دینج، شن یاشایشا چاتدیرماق آماجی ایله یازیب یارادان بیر شاعر اولموش‌دور. بونونلا بئله او «باریشماز»ی شعر آدی کیمی اؤزونه سئچمیش‌دیر. بونون نه‌دنین آنلاماق اوچون اونون «دووارلار» آدلی شعر مجموعه‌سین اوخوماق ییترلی‌دیر.

«سئویرم، دؤیورلر سئومه‌یه خاطر، سئویلن زمان دا دؤیورلر منی.
ائنديرين بابامین پاسلی قیلینجین، قوروملار سالانمیش، هیسلی
تاواندان، زاغالیین تیبیه‌سین، سیندیرین قینین، اورادا کی یاساق‌دیر
سئویب سئویلمک، یاشاماق ایستیرم، نفرت‌ه خاطر.»

سؤگی- سایغی اساسیندا یاشاییب، یاشادانا پیس باخیلیب، ائلنچی بیر انسانین چئشیدلی یوللارلا اینجیدیلمه‌سی باریشمازی، اونون کیمی باریش سئور انسانلاری اینانديرمیش‌دیر دوشمن‌لیسین، ساواشین توخومون اکنلرله ساواشیب، دیرشمه‌یینجه انسان باریشا چاتمایاجاق. بونا گۆره ده باریشماز آدین اؤزونه سئچمکله انسانلیق، باریش اوغروندا سون‌سوزجا چالیشیب ساواشماغا سؤز وئرمیش‌دیر. باشقا سؤزله انسانلیق، باریش دوشمنلری ایله ساواش اونون یاشام آماجینا چئوریلیمیش‌دیر. بو ساواشدا اونون یاراغی توپ- توفنگ یوخ، بلکه شعريله یازی اولموش‌دور:

«اولدوز قاشلی اوجا داغلار، قیر آتیمین نالین اؤپر، نفرتیمله قیدالانمیش
آلایلاریم، غزل، قوشما، بیچیمینده، دوزولرلر. گاه دا گوردون،
مصراعلارلا باش ایمهین کلمه لر، سربست اولار.»

بو یول ایله او دوشونجه لری ده ییشیب، اورکلری یوموشالیدی، انسانلاری باریش،
دینجلییه چاتدیرماق ایسته میش دیر. آنجاق بعضیلر باریشمازین بو یولون یارارسیز،
ااتگیسیز بیلیمکله اوندان ایسته میشلر داها سرت، داها گوبود دیره نیشله اؤز آماجی
اوغرונدا چالیشسین. آنجاق باریشماز اونلارین بیرینه بئله جواب وئرمیش دیر:

«گؤزلیم من، قندهار سفرینه چیخامایرام کی، دمیردن باشماق گئیم،
پولاددان عصا گؤتورم. منیم سفریمده، سو سودان، یارپاق دا، یارپاقدان
دبریلیمه یه جک. من بو اورکدن، او اوره یه کؤچمک ایسته ییرم.»

ساواشین کؤکون قورتارماق اوچون ساواش دوشونجه سین بئینلردن سیلمک
گرک دیر. یوخسا توپ- توفنگله کیمسه انسانا باریش، دینج یاشام گتیره بیلمز. اونون
ساواش یاراغی یالنیز شعريله یازی دیر. او بیر شعرده انسانلارین، انسانلیغین
دوشمنلرینه اوز توتاراق، اونلاردان اولان آجیلیغین بئله دیلینه گتیرمیش دیر:

«سنی دئییرم، و، سنی یازیرام، ای.... عاری یئییب، شرفی چییینیندن
آتان، موش فضلہ سی، بوز بلله سی. تاریخین هانکی قاتینداسان، بو
گونده سن، دونده سن، صباح داسان، هریان داسان، باشینی دیک توت،
گلدی داشیم. آل پایینی ای اؤزونه ده حرام تون به تون باریشمازین
معناسینی دوشوندون مو؟! قوی گنت! بو گنتین معناسینی، یاخشی
بیلیرسن سن! او سؤز!»

باریشماز ائل دوشمنلری نین هاردا، هاجان یاشادیغینا باخمایاراق، هئج بیر سی
ایله باریشان، هئج بیریندن اؤز آجیغین گیزلدن دئییل. او انسانلیق دوشمنلرین سیچان
فضلہ سی آدلاندرماقلا اونلاری کیر- کیفیرین، پس لیین قابناغی کؤکو اولماغین
بیلدیرمک ایسته میش دیر. او اونلاری قایغیسیز، آرسیز، شرفسز گوردویو اوچون

انسانلیقدان اوزاق ییلمیش دیر. باریشماز بیر اومانیسیت- ایترناسیونالیست شاعر اولدوغو اوچون هر آن ساواشا قارشى اولموش، باریش ایسته‌میش دیر. او دا ایسته‌میش یوموشاقلیقلا بوتون پیسلری یولا گتیریب، پیس‌لیی آرادان آپارسین. اؤزو دئمیشکن:

«من هر بیر شئیى اونوتماق ایسته‌ییردیم، یارالاریمی، سودا بوغولان سارالاریمی، ایسته‌ییردیم مسیح سایاغی، بو اوزومه سیلله ووراندا، او بیرى سینی چئویرم. اما سحر گؤزومو آچاندا، یارالاریمدان خنجر گؤیرمیشدی، اوخ باش وئرمیشدی. ایمه داغ قویوب، باشیما توبه سویو تۆکدوم. گؤردوم کی باریشیق مزاریمین تورپاغینا حرام دیر. تا واران، تونفگیمین دار گؤزوندن، یاراما خنجر اکنلره باخمالیام.»

باریشماز انسانلیق دوشمنلری نین اوتانماز- چکیمز اولماغین باشا دوشدو. او ییلدی اونلارین هنج بیرى یوموشاقلیقلا ظلمدن ال چکن دئیل دیر. بونا گؤره عمر بویو اونلارلا باریشماز قالماسینا سؤز وئردی. او سؤز وئردی هنج بیر آن ظلمه دؤزوب، ظالمه باش ایمه‌سین. اؤزو دئین کیمی اوزونه سیلله وورانا او بیرى اوزون چئویرمک یئرینه اوندان اوج آلیب، اونو یئرینده اوتورتماق، بورنون اوغماق ایسته‌دی. بونا گؤره دئدی:

«اوره‌یین غزلی‌نین، ایکی ردیفی وار، یا محبت! یا نفرت!»

سئوگی انسان سئورلره، آجیق انسان گؤرکملی بیرتیجی قودوزلارا.

«ایندی باریش سؤزونو، سؤزلوکلردن سیلینلردن دیر باریشمازلیغیم. ساری

دونون آلتیندا، اؤزگه قانی ایله کؤروکلەنن، اورکلردیر تیتردن کوره‌ییمی.»

اونون باخیشیندا ائل دوشمنلری قان سالیب، قان تۆکوب، قان ایچنلردیر. اونون کوره‌یین تیتره‌دیب، اوره‌یین آغریا گتیرنلر ده اونلاردیر. باریشماز بو آدی اؤزونه سئچمکله، باریش سؤزون دوشونجه سؤزلویوندن سیلمیش، ائل دوشمنلریله سون‌سوز بیر ساواشا گیریشمیش دیر. او داها غم چکمک، آغلاماق، گؤز یاشی تۆکمە‌یی بوراخمیش، ظالمترین کیم‌لیین، هاردا اولدوغون هابئله اونلارین نئجه، هاجان، کیمه

ظلم اتندیین بيلمه‌یی بوشلامیش دیر. او یازیق مظلوملارین یازیقلیغینا آغی دئییب، آغلائییب، گۆز یاشی یاغدیрмаق یئرینه، ظالمین نئجه‌ظالم اولدوغون، یازیغین نئجه یازیق اولدوغون بیلیب، ظلم دوشونجه‌سین بئینلردن سیلیب، اونون کۆکون قوروتماق ایسته‌میش دیر. او ظلم قایناق‌لارین، کۆکلرین تانیییب، اؤز اولدو دلی ایله اونلارین باشینا نفرت، آجیق یاغدیрмаق آردیجا اولموش دور.

«منه نییه‌لردن، نه‌دنلردن دانیش، نفرتیمی یاغدییران یئری تانیییم.»

آنجاق او بو ساواش‌دا، دیره‌نیش‌ده بوشونا، بیر ایش گۆرمه‌دن اؤزون گودازا وئرمک ایسته‌مه‌میش دیر. او چاغداش دیل، بیلگی، یاراق‌لاردان بارینماق‌لا اونلارین قارشى‌سینا چوخ گوجلۇ چیخمیش دیر. او انسانلیق دوشمنلرینه اوز توتاراق اونلاری بئله قورخوتماغا چالیشمیش دیر:

«گۆزلرینی سیل، منی یاخشى تانی، من تاریخین خالوار- خالوار، تورپاق‌لاری‌نین آلتیندان چیخان آنیایم، کی هر زمان، نفرت الی ایله، زمان بیله‌بی ایله زاغلانارام.»

او بیر آنا کیمی پیسلرین پیس‌لیین اوزونه چکرک، اونلاری ده‌ییشیب، دوشوندورمه‌یه یوخسا گۆزدن گوجدن سالماغا چالیشمیش دیر. او بو یولدان گئری دؤنوب، اؤز ایشیندن یورولما‌میش دیر. اونون آجیق- اؤفکه‌سی ایللر بویو سؤنوب، آرادان گئتمه‌میش دیر. او هر آن، هر چاغ یئنی بیر سؤزله، یئنی بیر یاراق‌لا دوشمنلرین قارشى‌سینا چیخمیش دیر. او هر آن چاغ‌لا آياق‌لاشیب، چاغداش‌لاشیب، داها گوجلۇ، داها سرت، ساواش آلانینا گیرمیش دیر. او اوزده چوخ یوموشاق، دینج، باریشچی گۆرونسه ده ایجری‌ده اولدوقجا سرت، چالیشقان، ساواش‌جیل بیرى‌سی اولموش، هر آن اؤز بئینینده انسانلیق دوشمنلری ایله دیره‌شیب ساواشماق‌دا اولموش دور. او گرچک دنیا‌دا اؤز آماجینا چاتماسا‌دا دوشونجه دنیا‌سیندا بوتون دوشمنلرین یوخ ائتمک‌ده اوغور قازانمیش دیر:

«میلیونلار دفعه‌لر، خیال دوزونده، سیزلری دوغراییب، ترور ائتمیشم.

نفرتین داریندان، آسمیشام سیزی.»

اونون نفرت اودو سؤنن دئیل، او اؤلونجه دوشمنلرله باریشان دئیل. او

باریشمازلیغینی، آجیغینی نین نه‌دنلرین بئله آچیقلامیش دیر:

«من باریشمازام، باریشماز یعنی: هر دون‌دا خلقین چؤره‌یینی داش

ائله‌ینلرین پته‌سینی، سویا سالان، باریشماز یعنی، مین بیر قیلیق‌دا

قولدورو تانییان، باریشماز یعنی: قیرآت بئلینده، کور اوغلو کیمی گدیکلر

باشینی آلان، نبی کیمی آت اوینادان. باریشماز یعنی: زمان سلاخی

ایله، زمان دونلو اوغرولازا قارشى دوران. باریشماز یعنی: اؤزو اؤلسه ده،

آغیر نفرتی هر گون و هر ساعت سنین کیمیلره خاطر، دیریلیب یاشایان.

باریشماز یعنی، باش داشی‌سیندا یازیلان آدی دا، سنین کیمیلرین

کورکونه بیره داراشدیران، ای اؤزونو قوندارما دووارلار آرخاسیندا بسله‌دن،

وار قولو، پیری شیطان، یاراماز! منیم شعر اوزویومون باریشماز آدلی

قاشی، اؤلوم حکمونوزون آلتینا، باسیلیب، باسیلاجاق دیر. آت آشیغینی،

گئت حساینی. امین اول کی زمان الی منی یورسا دا، نفرتیمی یورا

بیلمه‌یه‌جک دیر، قوجالدیقجا، نفرتیم جوانلاشاجاق دیر.»

باریشماز چاغداش شعر سلاخی ایله انسانلارین وار- یوخونا گؤز تیکن آج

گؤزلو قودوز، قولدور قوردلاری، پارا دوشگونلرین، شیطانا تاپینانلاری، یاخشیلیغی

اونوتموشلاری، ووروب ازیب هابئله باسیب کسمیش دیر. او اونلارین اوووجون

آچیب، الین هامیا اوخوتموش، پته‌سینی سویا سالمیش دیر. چون او انسانلیق دوشمن

لرین چوخ یاخشی تانییب، کوراوغلو کیمی گدیک باشینی آلیب، اونلارین گونون

قاراتمیش دیر. اونون شعرلریندن علاوه شعر آدی «باریشماز» دا دوشمنلرین دینج

لیین پوزموش، اورکلرین ایسه تیترمه‌یه سالمیش دیر. او آرخاین دیر زمان اونون

عمرونو یورسا دا، تانری اونون جانینی آلسا دا، انسانلیق دوشمنلرینه اولان آجیق-

باریشماز ایله دووارلار ۱۵۷

اؤفکەسی یورولوب، پوزولوب، اؤلمەیه جک دیر. بونا گۆره ده او اینانیر اونون بو ساواشی نین سونو اوغوردور. او اینانیر ائل ده اونونلا آياقلاشیب، اونون یولوندا آتدیم آتاجاق. بئله لیکله بوتون ائل باریشمازا چئوریلە جک:

«من تاریخین سفره سیندن، قئیمه - قئیمه اتلریمی آختاریرام، خلقیم منی. اینتگین گئدن گونلریمی تاپمایینجا، باریشمازام، خلقیم ایسه، باریشماز دیر.»

۵- آزادلیق اوغروندا دیره‌نیش

انسانلارین بؤیوک چوخلوغو بلکه ده هامی سینا یاخینی داها دینج یاشاماق اوچون دوشونجه‌نی بوراخمیش لار. چوخلاری بئله دوشونموش: «چوخ ییلن چوخ چکر.» بونا گۆره ده هر نه‌یی بیلمکدن، آلاماقدان واز کئچمیشلر. بئلنچی انسانلار بیر جانلی جنازه کیمی سورونوب، عمر سووماغا یاشاماق دئمیشلر. بونلارین یاشام یولو حیوانلارین یاشام یولوندان بیر او قدر ده فرقلی دئییل. بونلارین سون آماجی یالنیز اؤزلری اوچون بوللوق ایچینده دینج، شن یاشام قورماق اولموش دور. بونلارین باخیشیندا یاخشی یئییب، یاخشی گئییب، یاخشی یاشام یاراقلارینا بییه‌لنمک خوشبختلیک دیر. باشقا انسانلارین یوخسوللوغو، خسته‌لیی، حتی اؤلومو اونلاری ایلگی‌لندیریب، دوشوندورمز. اونلار یالنیز اؤز قویروقلارین قابی اورتاسیندان قورتارماغا، اؤز گۆنلرین سودان چیخارتماغا چالیشارلار. بو یول‌دا باشقا انسانلارین حقین آیاقلاییب ازمکدن، ظلم ائتمکدن، هابئله بوتون انسانی- اخلاقی ده‌یرلری پوزماقدان چکینمز. آنجاق ظلم ایله دولموش دنیادا، بیر بئله آزقین دوشونجه‌لی انسانلار ایچره، آزارق، بارماق ساییندا باشقا انسانلاری ائللری دوشونن، اونلاری دوشوندوروب، یاشاتماق اوغروندا چالیشیب اللشن اومانیست- اینترناسیونالیست، ائل فداایلری ده اولموش دور. اونلارین بیرى باریشماز تخلصو شاعر «حیدر عباسی» دیر. اونون باخیشیندا قایغیسیز- دویغوسوز انسان، ائل سئوینج ایله سئوینیپ، ائل کدری ایله کدرلنمه‌ین انسان، اؤلدور. او بیر شعرینده بئلنچی بیر انساندان سؤیله‌میش دیر:

«اونا آجلیقدان دئدیم، آلتینا دویون سالمادی. شنلیکدن دئدیم، دوداغیدا قاجمادی. حلواسی، دوغولمامیشدان چالینان، یازیق بیلمه‌ییردی کی آرا یئر- گۆی آواراسی دیر. او بیلمه‌ییردی کی، بیرجه قوندارما گولدور کی، یازینان قیشی، جدی توتماز»

باریشماز یئرلی اولاراق بئله انسانلاری یازیق، آوارا گور، قوندارما گول، هابئله دیری گورکمینده اولان اؤللو گورموش دور. آنجاق اونلارین ترسینه باریشماز ائل قایغی سی چکن، انسانلار دردیه یانیب آلیشان دوغرو- دوزگون بیر انسان اولموش دور. او دنیا اوزرینده کی ظلم ایله عدالت سیزلییه گؤز یوما بیلمه ییب، اؤز اورک یانغی سین بئله دیلینه گتیرمیش دیر:

«ایندی، بیر آدلی یئر، مین آدلی دیر، مین بیر اویناشلی، مین بیر باشینان باشی بیر یاسدیغا قویان یئرین، بیر قاتیندا، بیر سی سایمازانا، اؤلکه لرین حیاتی نی کهنه کتاب کیمی، ناشی- ناشی وارقالا بیر. او بیر قاتیندا دا بیر آیری سی، اؤز غمی نین تارلا سینی، قیشلامیش یاز دؤشونده اورقلا بیر. تیکدییین او ایلک دووارین هنریندن: یئرین بیر دؤشو، یاری سینا شیرین سود امیدرنده، او بیر سیینه ده ایرین- چیرک امیدیر قارداش!»

نه یازیق دنیانین قورولوشو ایلک باشدان عدالت تملی اوزرینده قورولمامیش دیر. بیر اؤلکه بوللوق- دینجلیک ایچینده یاشایاراق باشقا بیر اؤلکه یوخسوللوق- پوزغونلوقلا یاشامیش دیر. بیر ائل شنلیک ایچره اؤزون ایتیرنده، بیر ائل ایسه غم دنیزیه جوموب بوغولموش دور. بیر انسان بوتون دیلکلرینه چاتاندا او بیر سی بوتون آرزولاریندان واز کئچمه لی اولموش دور. یاشام بیرینه بال اوددوراندا باشقاسینا قان اودورموش دور. کاش بئله اولماییدی. آنجاق نه یازیق کی بئله اولموش دور. بو قورولوشو پوزماق و عدالت تملی ینی بیر قورولوش قورماق دوشونجه سین یاییب، بو دوشونجه اوغروندا چالیشانلار دا اولموش دور. آنجاق بو بولانلیق سودان بالیق توتماق، بو دومانلیقدان اوو اوولماق ایسته ینلر سویون، هوانین دورولماغی نین قارشى سین آلمیش لار. ظلمیه یازیق خلق لرین قانین سورماقلا دیری قالان زلیلر یازیق لارین دوشونمه سین، آیلما سینا هابئله آیاغا قالخیب، دیره نمه سینه دوزه بیلمه میشلر. بو اوزدن ده بئله بیر دوشونجه لری یایان آیدین دوشونجه لیلری چئشیدلی یوللارلا اینجیدیب، بوغوب، سسین کسمه یه چالیشمیش لار. یازیق ائل- اؤلکه لری بیلمزلیک،

یوخسوللوق قارانیغیندا ساخلاماغا چالیشانلارین باشیندا دایانان دنیانین گوجلو، وارلی، قاباقجیل اؤلکه‌لری اولموش دور. بعضی یازیق، دایاز دوشونجه‌لی انسانلار بونو آنلامادان او گوجلو اؤلکه‌لرین گوجونه، اوزده کی گۆزلیسینه اویوب، اونلاری اؤیمه‌یه باشلامیش‌لار. باریشماز بو کیمیلرین بیرینه اوز توتاراق، اونو بئله دانلامیش‌دیر:

«سن، داشینی دؤشونه ووردوغون دنیا‌لاردا، دوشونجه‌نین یول‌لارینا، خنجر اکیرلر، شوشه اووخارلا ییرلار. او یئرلرده باشلاری سقف اینن اؤلچورلر... و سن اونلارین اؤلچورلرینه یئرلشمه‌ینده، سقف‌لرینی اوجالتماق یئرینه، سنی سیندیریرلار.»

اونلار دوشونجه‌لی انسانلاری توتوب، باسیب کسیب، دوستاق ائدیپ، گرکیرسه ده اؤلدوروب، یوخ ائتمه‌یه، بو یول ایله اونلارین سسین بوغماغا چالیشمیش‌لار. باریشماز بیر دوشونجه دوشمنینه اوز توتاراق اونا بئله دئییمیش‌دیر:

«سنین دوزاغین ایچرین‌دیر، منیم دوزاغیم ائشییم. منیم یولومو بوغان قفس‌دیر، سنین یولونو بوغان آلدیغین نفس. من قیچلاریمداکی زنجیری سورومک‌ده، سن ده... زنجیره دؤنموش حیاتی‌نی سورو. سورو سورویک، گۆزتچیم.»

باریشمازین دندیی کیمی آیدین دوشونجه‌لی، قایغی‌لی - دویغولو ائل فدایی‌لری، منلیک خسته‌لیسیندن قورتولوب، نفس ایله هوس قفسین سیندیریب، پوزولماز بیر آزادلیغا چاتمیش‌لار. ترسینه اؤزون سینیرسز آزادلیق‌دا گۆرن ظالم‌لر، حیوانی غریزه‌لره اویמוש، اونلارین اسیرینه چئوریلmiş‌لر. بونا گۆره ده ظالم دوستاقچی، دوشونجه یایان ایسه توتوقلو گۆرونسه ده، دوغرودان بئله دئیل. دوشونجه‌لی انسانین آياغی، ظالمین ایسه اوره‌یی، بئیینی، بوتون یاشامی زنجیره چکیمیش‌دیر. باریشماز بو سۆزلرله ظالم‌لره میدان اوخویوب، بوی دئمیش‌دیر. او اؤز شعرلرینده ظلمون نه اولدوغون، ظالمین کیم اولدوغون یاخشیجا گۆسترملکه انسانلارین گۆز - قولاغین

آچماغا چالیشمیش دیر. باریشمازین باخیشیندا ظلمون ایلک هابئله سون قایناغی انسانین منچیلیک، باشقا سۆزله اۆزیه یئمەسی دیر. انسان اۆزون هامیدان اوستون ائتمک اوچون هر نهیی اۆزونه ایسته مییش، باشقا سۆزله هر نهیی اله کئچرمک، ییه لنمک اوغروندا چالیشمیش دیر. بئله لیکله اۆزو ایله اۆزگه لر اورتاسیندا دووار تیکمه یه باشلامیش دیر. گت به گت دووارلارین چوخالیب، اوجالماسی انسانلارین بیر- بیریندن آیریلیب، ساواشماسینا نەدن اولموش دور. بو ساواشلاردا اۆلوملره، ائولرین ییخیلماغینا، گۆز یاشلارین آخماغینا، دیدرگینلییه، باریشین، دینجلییین، شنلییین آرادان گتتمه سینه نەدن اولموش دور:

«سنین هنریندن، باشلاریندان زای، قوبروقلاریندان یوغونلایان حاکملر، دووارلارین سوروسونو، باشلارینان اوتلادی دیلار.»

منچیلیک، بؤلوجولوک، اوستونلوق آختاران انسان انسانلیقدان چیخیب، بیر حیوانا چئوریلر. بونا گۆره ده بیر حیوانا تای بئیینی بوشالیب، دوشونمک گوجون الدن وئرر. بونون ترسینه حیوانی ایسته کلرینه چاتماق اوچون اولدوقچا گوجله نر. او بو گوجون قورو یوب، داها دا آرتیرماق اوچون یازیق انسانلاری بیر یارقا کیمی ایشله تمکدن چکینمز. بئله لیکله یازیق انسانلارین قانی، حیوانا چئوریلیمیشلرین گلیر- قازانجین قورو یوب، آرتیرماق یولوندا تۆکولر. بو کیمیلر داها تتر، داها دینج اۆز کیرلی آماجلارینا چاتماق اوچون اۆز آماجلارین قوتسال، ده یرلی گۆسترمکله ساده انسانلاری، یازیق خلقلری اویدوروب، اؤلوم آیاغینا چکمک ده تاریخ بویو، بۆیوک اوغور قازانمیش لار. هر نەدن خبرسیز یازیق انسانلار بعضاً بو حیوانا دۆنموشلری اولو اؤندر گۆزوندە گۆرموش، چئشیدلی یوللارلا اونلارا قوللوق ائتمکدن داد آلمیش لار. باریشمازین دئدی کی می دووار ایله دووارچیلیق دوشونجه سی اولماسایدی:

«بئش- اون نفر، آلچاق باخیش، قیسا فکر دووارچینی، ورهولادیب

ازدیرمزدیک. فرعون لار آیاغینی داش ازمه سین، چیبیلرله گزدریمزدیک.»

منچیلیک دوشونجه سی انسانین یازدیغی یاسالاریدا ائتگی له مییش دیر. بوتون یاسالار

بیله ییله سایغی گؤسترمه یی گرکلی سایمیش دیر. بو یاسالار قان سوران زلی نی حقلی،
قانی سورولموش یازیغی ایسه حق سیز گؤستریمیش دیر. بو یاسالار زلی نین دامارینداکی
قانون قایناغین سوروشماییر. یالنیز قانی سورولموشدان ایسته ییر زلی نین بدینده کی قانی
اونون قانی ییلیب، اؤز قانین ایسته مک دوشونجه سین باشیندان آتسین:

«هوس ائتدیم، قان تریمله سوواردیغیم، بیر آغاجین میوه سی ایله، قاییق
قویموش دوداغیما، مرهم قویام. مورگوله نین، آغری بیلمز، پامبیق اللی،
گؤزن آچیب هایخیردی کی، ایره لی دور، مالکیت محترم دیر.»
نه یازیق ظالمین ظلمو یاسالی، مظلومون حق ایسته مه یی ایسه یاساق
گؤستریمیش دیر. بودا داها بؤیوک ظلملره یول آچمیش، ظالمترین داها آرتیق
گوجلنمه سینه، مظلوملارین ایسه داها آرتیق مظلوم اولماسینا نه دن اولموش دور. بو
کیمی ظالمردن بیر:

«چۆره یینی، نئچه گنجین اوره یی نین آل قانینا، دوغرایاکن، آناسینا اؤزگه
اولان هیز باخشین، اوزوموزه تیکیب، دئدی: بونلار سیزین آغیزینیزین،
یئمی دئییل. جواب وئردیک: دوغرو سؤزدور، حقیقت دیر، باش چاتلادان
لش قوخوسو، قارتالارا مشک- عنبردیر. دره لرین دامارینی
سورماغینان، قاباریلیب، داغ اولماغی آختارمیریق، چۆره ییمیز قورو اولسا
دا، قان یئرینه، آلنیمیزین شور تری ایله، ایسلاداریق.»

باریشماز کیمی انسانلیق اوغروندا چالیشان، ساواشان بیر انسان، هئج زمان باشقا
انسانلارین مالینا گؤز تیکه بیلمز. بئله اولو انسانلار یالنیز امک چکیب، ایشله ییب، تر
توکوب، قازاندیغی آنا سودو کیمی آری- دورو امک لیکدن باشقا بیر زاد یئملر.
شیطانلار اونلاری آزیرماغا چالیشسا دا اونلار هله- هله آمازلار. چون آزان آرقین
ساییلار اولو یوخ. بو شیطانلاردان بیر:

«ساغ قاشین قالدیریپ، سول گؤزون قییب، الی نین آلتیندا بیجیم اولان
تک، تپه دن دیرناغا سوزدو بیر منی سؤیله دی: چیخارین اولسایدی اگر،

بو آچیق سفرهیه ایری باخماز دین آج یاتیب، قارنینا داش باغلاماز دین. سورما کی قوناق کیم، قوناقچی کیم دیر. بیر یاندان سوخولوب اوتلا قویون تک، بویاقلان، بیلمه دن بویاقچی کیم دیر. سؤیله دیم: سفره دن اوزاقلاشارکن، قوزغونا، هر طرف آچیق سفره دیر. عنقالار خوره یی تاپیلما یان دیر.»

نتجه حیوان اوچون یاخشی - پیس آنلام سیز دیر. حیوانا دؤنوموش انسان اوچون ده بوتون اخلاقی - انسانی ده یرلر آنلام سیز دیر. بئلنچی آدم قویون کیمی باشین آشاغی سالیب، آخیردان یئمین یئر. یا دا بیر قوزغون کیمی قوخوموش اولو جنده یین یئمکدن چکینمز. اونون اوچون اؤنملی ساییلان اولدوقجا چوخ یئیپ، چوخ شیشیب، بؤیوک گؤرونمک دیر. ائله بیر آدم هئج یاسایا، ایلقارا، آندا سؤزه باغلی اولماز. بلکه اؤزل قازانچ اوغروندا بوتونلوکجه اؤزون باغیم سیز ییلر. بونا گؤره ده بئلنچی آدمالار هر چاغدا، هر یئرده ده ییشیک بیر قیلیقدا، گؤرکم ده گؤرونرلر. آنجاق باش اوجا، آنلی آچیق، اوزو آغا اولو انسانلار، سرو کیمی دیرلر:

«سروین ییخیلماغین گؤرمک اولار، اما... آلچاقلارلا خاطر، کیچیلیب، کیچیلیب، گولدانلارلا گیرمه سین یوخ.»

اونلاریندا آلچاقلار قارشى سیندا ایلمه سین گؤرمک اولماز. نتجه سروی ایمه ک اونون سینماسینا نه دن اولار، باش اوجا انسانلاری بویون ایمه یه مجبور اتمک ده اونلارین اولومونه یادا چوخ بؤیوک جسمی - روحی ضرر گؤرمه سینه نه دن اولار. هابئله سروین گولدانا یئرلشمه سی امکان سیز اولدوغو کیمی، باش اوجا انسانلاریندا یالتاقلیقلا، آلچاقلیقلا یاشاماسی اولاسی دئییل. ظلم، عدالت سیزلیک، پیسلیکله دولو اولان دنیادا، اولو انسانلاردان دینمزلیک، دؤزوم گؤزله مک بوش بیر ایش دیر. بو اوزدن ده:

«ایندی، بیر آدی، مین اولان یئر، دیرلیکدن پایسیز فلکلره، نتجه حسرتله باخماسین؟! نتجه دؤشلیریدن سود یئرینه، اود پوسگوروب، اؤز سینه سی نین یوردونو یاخماسین؟»

حیوانی غریزه‌لر اوستونده دنیانی جهنمه چئویرن وار قوللاری قارشى سیندا
انسانلیق دهیرلری اوغروندا چالیشانلار، بوتون چتینلیکلره، سیختیتی لارا باخمایاراق،
بیر وولقان کیمی اود پوسگوروب، ظلمون کؤکون یانديرماق ایسته‌میشلر. باریشماز دا
عدالت‌سیزلیک قارشى سیندا قان- قان دئین، آياغا قالخیب، ظالم‌لر ساواشینا گئدن
بیر شاعر اولموش دور:

«چنلی بئل دیر شعریم منیم، قان- قان دئین مصراع‌لاریم، دلیریم. چن
قورشاقلی چارداغیمدان، سحر- سحر کوراوغلو تک دلیرلی، مختلر
ساواشینا گؤندهرم.»

باریشمازین شعرینده کی مختلر کیملر دیر؟ اونلار ایش باشیندا اولان کیرلی
اورکلی، چیرکین دوشونجه‌لی آدام‌لار دیر. اونلار اؤز قازانچلارینا چتاماق اوچون
دورو سولاری بولانديریب، بالیق توتانلار هابئله باریش، یولداشلیق، دینجلیک، شن
لییی سورگون ائدیپ، یئر اوزون دوشمنلیک، ساواش، قورخو، غم- کدرله دولدوران
انسانلیق دوشمنلری دیر:

«چیرکینی، بیر نئچه گون، بولاغین گؤزونه، گؤزتچی سنچدیلر.
اولدوزلاری، دوم- دورو گيله‌سینده قوناقلایان بولاقد... اؤزونو گؤرونجه،
آچیلدی، قیوریلدی، اوغکاندی، اوغکاندی، سوپو بولانديردی.»

باریشماز اؤز شعرلرینده آزادلیقدان سؤز آچمیش دیر. او منلیک قفسیندن هابئله بو
قفسلری دوزلدیب، انسانلاری اونلارین ایچینده دوستاق ائدیپ، بیر- بیریندن
آیرانلارین یلندن آزاد اولماق ایسته‌میش دیر.

«آزادلیغین، ائنین بویون، بیتگیلرین کولو تانیر. آزادلیغی، گولدانینان بؤلن
باغوان، نه بیله جک، آزادلیقدان.»

چئشیدلی یوللارلا، آدلارلا انسانلاری بیر- بیریندن آیران باشچیلار آزادلیقدان
دانیشا بیلمز. اونلار دوغرو آزادلیغی سئومز، اوندان قورخوب، قاچار. اونلار آزادلیق
آدینا انسانین ال- آياغین داها قالین زنجیرلره باغلایب، دوستاغا گؤندرمیشلر.

دوستاق ایچره آزادلیق آنلامسيز اولدوغو کیمی، انسانلیق دوشمنلرینین آزادلیق وئرمه‌سی ده اینانیلماز، اولماز بیر ایش دیر. باریشماز کیمی انسانلیق اوغروندا دیره‌نلرین بوتون آغری- آجی‌سی‌نین نه‌دنی آزادلیق آدلی دوستاقلاردا یاشاماغین بوغوتتوسو دور:

«آغریا، قلیبمین قاپی‌سین آچان، دوم دورو هاوايا، قیفیل ووران دیر. چیچه‌یین یام یاشین بوداقلاریندان، آرازان بولبوله، قفس یونان دیر.»
او اینانیر بو قفسلر، بو قیفیل‌لار همیشه‌لیک سسلری بوغا بیلیمه‌جک. او اینانیر، بیر گون یئلین اسمه‌سی ایله کول آلتیندا گیزلنمیش کؤزلر اوزه چیخیب، ظلمون ائوین یاندیریپ یاخاجاق. او اینانیر بو سس‌سزلیکدن هارای دوغوب، ظالم‌لرین قولاغین کار ائده‌جک.

«من... سؤزونن اؤلچولن محبتی یوخ، سکوتون بطنینده بسله‌نن، هارایی سئویرم.»

او آزادلیق وورغونلاریندان ایسته‌میش دیر اؤز آماج‌لارینا چاتماق‌دا تله‌سیب، اؤزلرین گودازا وئرمه‌سینلر. آنجاق اونلار اومود وئریپ، ایسته‌میش ظلم ائوین ییخماغی دوشونسونلر:

«کۆرپه‌م، داش‌دیریلسان دا، داشما. هله‌لیک کینه‌لری اونوتماغی، دؤرد فصلدن اؤیرن. بوز نفسلی قیشین بوز نفس‌لرینه قاتلاش. اما، ایستی نفس آماغا فکرلش.»

انسان اومودله یاشیار. اومودو اوزولموش انسان اؤزو ده اوزولر. انسان ان اسکی چاغلاردان بو گونه‌جه گرچک یاشام‌دا چاتا بیلیمه‌دی آرزولار، خیال دنیا‌سیندا چاتماق ایسته‌میش دیر. بوتون انسان‌لار ائللر همیشه گله‌جک‌ده گلن قوتاریجیا هابئله اونون الیه قورولان عدالتله دولو یئنی قورغویا اینانمیش‌لار. بو اینانجین سونوجو ظلمه دؤژمک، ظالمه باش ایمک، اوتوروب گؤزله‌مک اولان چاغ، بو اینانج اولدوقجا یانلیش بیر اینانج دیر. آنجاق بو اینانج ظلمه باش ایمه‌ییب، آياغا قالخیب، ظالمه

قارشى دیره‌نیب، اونو هابئله قورودوغو ظلم دولو قورولوشو ییخیب پوزماغا نه‌دن اولاندا، اولدوقجا یاخشی، اولدوقجا ده‌یرلی بیر اینانج‌دیر. باریشماز یازیق انسانلارا اومود وئریب، اونلارین ال- قولون قیزدیرماقلا، اونلاری دیره‌نیشه، قالدیشا، دوشونجه تمللی بیر ترپنیشه چاغیرمیش‌دیر. البته او اؤزو هامیدان قاباق ساواش میدانینا گیرمیش‌دیر. اونون باشلادیغی ساواش، ظلم ائوی ییخیلمايینجا سونا چاتان دئیل. او سون‌سوزجا انسانلیق دوشمنلری ایله ساواشماق ایسته‌میش‌دیر.

«سئویرم، دؤیورلر سئومه‌یه خاطر، سئویله‌ن زمان دا دؤیورلر منی. ائندیرین بابامین پاسلی قیلینجین، قوروملار سالانمیش، هیسلی تاواندان، زاغالین تیبیه‌سین، سیندیرین قینین، اوردا کی یاساق‌دیر سئویب سئویلک، یاشاماق ایستیرم، نفرته خاطر.»

باریشماز باریش، سئوگی- سایغی، بیرلیک- بیرگه‌لیک تمللی یاشام دیله‌میش‌دیر. آنجاق باریشی ساواشا، سئوگی‌نی آجیغا، عدالتی ظلمه چئویرن حیوانا دؤنوموش وار قوللاری ایله ساواش‌دان سونرا باشقا بیر چاره یوخ‌دور. بونا گؤره ده باریشماز اولدو آجیق- اؤفکه ایله ظالم‌لرله سون‌سوز ساواشا باشلاماغا مجبور اولموش‌دور. او ییلمیش‌دیر تک الدن سس چیخماز. بونا گؤره ده بوتون انسانلاری هارایلایب، یاردیما چاغیرمیش‌دیر:

«آهای... سیز ای آیری دیللی همسایالار، گون‌ده مین یول، زنجیرلری دبر‌دیرکن، بین الممل بو دیل اینن، پولاد اوزلو دووالارین آرخاسیندان، هاراییم، هارای وئرین.»

باریشماز ائللین دؤزوموندن و اوتوروب، باخماغیندان لاپ دارییخ، بئزمیش‌دیر. او اؤز دوغما یوردونون باش اوجا سه‌ند داغینا اوز توتاراق، اؤز سیخی‌تی‌سین بئله دیله گتیرمیش‌دیر:

«سن اولدو قیلینجی، جنایت قوخولو قینلاردا یوخ، آللولو سینه‌نین، یاراسیندا ساخلامیسان سه‌ند! سن، تولوق کیمی هاو‌ادان شیشیریلیمیش

داغلاری یوخ، آچاق ایسه، دوغرودان دوغرویا اوجالاری، یاردیما چاغیر
انسان سهند! تانری نین صبرینی کئچدی صبرین، داشاچاقسان، داش
گینان سهند!»

چاغیریشلار سونوج سوز اولماسا دا، ائل آیاغا قالخاسا دا، باریشمازین دیلهیی
گرچک لشیب، انسانلیق تملی بیر قورولوش قورولا ییلمه میس دیر:

«سسین بالتاسی ایله، دووار سؤکنلر، پولاد دووارلاری، سؤکوب تۆکدولر.
اودلو باخیشلارین حرارتیندن، اریدی دووارلار، گۆروشدوک یئنه. تانیش
باخیشلارین ایستی قوینوندا، یولون یورقونلوغون، تۆکمک ایسته دیک.
اما... یاتمامیشدی دووار تیکنلر، بیزلر یوخودا کن، دووار هۆردولر. بو ناکام
یوخودان گۆز آچان زمان، گۆزوموز یئنه ده دوواردا قالدی.»

یئنه ده انسانلار چشیدلی دووارلارلا بیر- بیریندن آیریلیب، منلیکدن قاینالانان
ساواشلار باشلیب، آرزولار پوزولدو. یئنه ده عدالت ال چاتماز بیر دیلک کیمی
اورکلر بوجاغینا سیغینیب، ظلم سفره سی هر یاندا آچیلدی. بونا گۆره ده باریشمازلا
یولداشلاری نین آرزوسو گۆزلرینده قالدی:

«اینانمیشدیق... حرکت ده برکت وار. برکته چاتماق اوچون، حرکتله
یاراقلانیدیق. بیر ده گۆردوک، یئری ترسه فیرلادانلار، برکتی، حرکتدن
آلمیشدیلار. ایندی ایسه برکت سیز حرکتدن، بازارلاردا ساتیلیریق.»

بئله لیکله بوتون امکلر بوشا گئتدی. ائل بیر زاد قازانمادان بیر زاد دا ایتیردی.
بونون نه دنی بلکه ده عدالت، انسانلیق دوشونجه سی نین ایلغیم کیمی ال چاتماز
اولماسی، یا دا خلقلین عدالتین نه اولدوغوندان خبرسیزلییی اولموش دور.

«ایلغیم لی حیاتا گۆز آچدیق دا، ایلغیم لارا اینانما دیق اینانیدیق کی
ایلغیم لاری، کۆپۆکلهمیش چاپیلار ایله، بوغاجاغیق. بیر ده باخیدیق،
قانلاریمیز، ایلغیم لاری سوواریمیشدی. دوزلاقلاردا ایلغیم لارا اینانماق،
نه بیله ک کی ایلغیم ایمیش.»

دوزلاغی دنیزه چئویرمک یالنیز ال چاتماز بیر خیال دیر. انسانلیق فداییلری بونو آنلامادان حرکت کئچدیکلری اوچون ایشلری یئرینه گئتمه‌میش دیر. باریشماز بو ترپیشی سونوج سوز گۆرموش دور. اونون باخیشیندا هئچ نه ده ییشیلمه‌دن کئچمیش قورولوش دا اولدوغو کیمی یئرینده قالمیش دیر.

«بولاق اوتو ساتان هارایلا ییر: بولاق اوتو، بؤهره یاریز، یازین گل‌مه‌سینه اینانیم، یا قیشین سینه‌سینده، سویوقدان قورولدوغوما. باشینی چک، آی آتیشقاسینی یاز هوسی ایله، قیشین اوزونه آچان، بویاسیز اینجه خیال، بو ساتیجی نین اوزونه یاز ساتیجیلیغی دوشمه‌یر. یاز گل‌سه، اؤزو اؤزونه اینان دیرار. چوخ تلسمه، گۆرون کنده، بلد نه لازم.»

یازین گلیشی ایله هولار ایلیق لانیب، یاشیل اوتلار، بیتگیلر گۆرمه‌یه باشلایار. بوتلارین گۆرمه‌سین گۆرن انسان یازین گلیشینه آرخاین اولایلمز. آنجاق انسان شاختادان سویوقدان تیره‌یرک، کیمسه‌نین سوزو ایله یازین گلیشینه اینانا ییلمز. عدالت‌سیزلیک، ظلم انسانی سیخاراق، قورولوشون عدالتلی اولدغون کیمسه اونا اینان دیرا ییلمز. عدالت شعاری انسان قولاغین کار اتسه ده انسان عدالتین اولماغینا اینانا ییلمز. عدالت، انسانلیق سؤزده یوخ ایش ده اؤزون گۆستره‌لی دیر. بونا گۆره ده باریشماز یازیق خلق دن ایسته‌میش دیر، تتر اینانیب، آلدانیب، فیریلداقچیلارین اویونونا اویماسینلار.

«یاش تورپاغی، یاز هوسی ایله اییله‌یه-اییله‌یه، گز نلر ده وار. یاز دئییه، قوندارما گوللری، قیروولو آتیشقلارین آرخاسیندان، اییله‌ینلر ده آر دئییل. املیینی، ایی سیندن تانیان قویون کیمی، یازی تانیییریق. قیشین یاخاسینا گول تاخماغینان، یازلارا آداخالانماز.»

باریشمازین دئییی کیمی نه یازیق قیشین شاختاسینا یاز دئییلر، قوندارما گوللری ایسه، دوغال گول سانیب، اییله‌یب، قوخوسوندان عقلی باشیندان چیخانلار آز اولمامیش دیر. آنجاق باریشماز کیمی آیدین دوشونجه‌لی انسانلاری بوش سؤزلرله اوی دوروب، باشین

قاتماق اولماز. اونلار آزادلیغین دا، عدالتین ده آنلامین چوخ یاخشى باشا دوشموشلر. اونلار آزادلیقلا عدالتین اولماغین گوروب، دویماقلا اینانارلار، ائشیتمکله یوخ. ظلمدن بوغلاراق آزادلیقدان دانیشماغی باریشماز یوخویا بنزهتمیش دیر:

«چوو سالیندی، سس دوشدو کی، او گورونورده کی دووارین اوتاییندا، آزادلیق پایلانیر. قوراق ایللرین بیتگیلری، آرا بیر، او یتره داشیندیلار. اؤلچو بیر قیزیل گولدان ایدی، بؤلن باغوان، شاه گودوکچو!! گولدان دا کی آزادلیغینا گونن بیر چیچک، گوزلرینی اوغوشدورا- اوغوشدورا، بیر سحر یوخوسونو، اوزاقلاردا کی چینارا دئدی. چینار یوخوسونو بئله یوردو: باجا: گوزونون ایشیغی دیر. قیچ دا اوستونه آغانداغین چؤنبلتمه، طالعینده دووار گورونور. بیر ده، گولدان اینجیمه سین، قیچینی بیغ، آیاغین آزادلیقدان ائشییه چیخماسین. اؤزونه ده وئر اوزرلیک سالیسینلار.»

منچیلیکدن، انسانلاری بۆلمکدن دانیشاراق آزادلیقدان سؤز آچماق گولونج بیر ایش دیر. آزادلیغین ظالم ایله وئریلمه سی اینانılmaz بیر ایش دیر. بئله بیر ایشه یالینز یوخدا اینانماق اولار. باریشماز اومود وئرمه یه چالیشسا دا سونوندا اؤز اومودو سارسیلیب، دوشونجه یولداشلاری ایله باغلادیغی ایلقاری پوزاراق، آزادلیق آرزوسون قویلاماغا مجبور اولموش دور.

«قانیمل قیزاران، سنگرین داشین، آزادلیق یوردونا، تمل قوی دئدین. آرزوسونون زوالی، اؤزوندن گوجلو گلن قارداشیم، سنین آرزونو، آرزولاریمیزا سال ائتدیییمیزه خاطر، بیزی باغیشلا.»

سونرا دا ظلم ایله پیس گونه قالان انسانلارا دردین گیزلتمه یه مجبور اولان یازیقلار، آغی دئییب، قان آغلاماغا مجبور اولموش دور:

«من باغلی پنجره لره، توستوسوز باجالارا، کروان سیز یوللارا، سروان سیز کروانلارا، آدالارین یالقیزلیغینا، آغ صحیفه لرین نیسگیلینه، مرثیه لر دئیشیم. ایندی... دیونلنمیش بوغازلاردا، گیرمان اولموش هارایلاردا، قان آغلاماییم، نئیله ییم.»

۶- شعريله شاعریک

شعرین نه اولدوغونو، شاعرین کیم اولدوغونو بیلیمک اوچون، هابئله بوندان داها اؤنملی شعرین، شاعرین نئجه اولمالی اولدوغون آنلاماق اوچون باریشمازین دووارلار ادلی شعر مجموعه سین بیر داها اوخویوب دوشونمک گرک دیر. او اؤز شعرلرینده یاخشی شعرله پیس شعر، اوستون شعرله آلچاق شعر، دهیرلی شعرله دهیرسیز شعر هابئله یوخاری شاعرله آشاغی شاعری، یاخشی شاعرله پیس شاعری، آد قازانمیش شاعرله آدی باتمیش شاعری، یول گؤسترن شاعرله یول آزیمیش شاعری یاخشیجا تانیتدیرمیش دیر. باریشماز اؤزو یوخاری، یاخشی، آد قازانمیش، یول گؤسترن شاعرلردن دیر. اونون شعرلی ایسه اوستون، یاخشی، دهیرلی، دوشوندوروجودور. بوتون بونلار اینانیب، آرخاین اولماق اوچون اونون یازدیغی شعرله گؤز گردیرمک یتیرلی دیر.

باریشماز ائل شاعری اولدوغو اوچون، ائلینه یوردونا باغلی اولدوغو اوچون، ائلین یوردون معنوی - مدنی وارینا اؤیونوب گووه نیب، اوندان بارینیب، یارالانمیش دیر. او هئچ بیر آن اؤز ائلیندن، یوردوندان، دوغما مدینتیندن قیریلماق ایسته مه میس دیر. او هئچ بیر آن یاد، اؤگئی، اؤزگه مدینترلر اویوب، اؤز مدینتین اونودوب، دانماغی دوشونمه میس دیر. بونا گؤره ده او اؤز کؤکون دانانلاری دانلامیش دیر. او اونلارا کؤکوندن قیریلان آغاج، قیسا عمرلو کؤک سوز گؤبلیک گؤزونده باخمیش دیر. البته بو دوشونجه هئچ بیر آن اونو ینتیلیک یاراتماقدان، ایره لی لمکدن، اؤیرنیب اؤیرتمکدن قویمامیش دیر. اونون بو باخیشی اونون شعر دیلین ده اتئگی له میس دیر. اونون شعرینده هم ینتیلیک هم ده کنچمیشه باغلی لیق بیرلیک ده گؤرونور. او اسکی قالیلار، اسکی سؤزلر، اسکی دوشونجه لر اسیری اولان شاعری بئله قینامیش دیر:

«شاعر! اگر سۆزون واردیر، توکنمه‌ییب سۆز خزینهن، قول داغلینام، بیر
اول گلیم. دئمک اوچون سۆزون یوخدور، عیبی یوخدور، یول وئرکئچیم.
دایانماقلا، دایاندرما، یایدان قوپان تیر دایانار، بیر دایانماز، بیر دایانسا،
یئر دایانار.»

او آلقاق کۆنولولکلکه اؤزون ان بیلجی بیلمه‌ییب، هر آن اؤزون اؤیرنمه‌یه محتاج
گۆروب، اؤزون اؤیرتمنلرین قولو سایماقدان چکینمه‌میش‌دیر. بونولا بئله
بیلگیسزلیکدن، چىخارسىزلىقدان، چىتىلىک قورخوسوندان يىتىلىکدن، چاغداش
ایسته‌کلردن، گون سۆزلىرىندن قاچان شاعرى قىناياراق، اونلاردان ايسته‌میش، داها
گوجلۇ شاعرلرىن پارلاماسى اوچون يولو آچىق قويسونلار. باریشماز بو آنلامى باشقا
دئیمله بئله سؤیله‌میش‌دیر:

«يىتىلىيه آغىز بوزن، آياقلارى باتلاق كىمى، دونلرىن اته‌يىنده ايتىب
باتان، اسكى شاعر! اوت كۆك اوسته بيتىر... بلى، اما، يام‌باشىل
چيىيىنىنده، چورموشو گله‌جه‌يه پاى گۆندرمز، يىريمه‌سن قوخوباراسان،
دئىرم كى غزل يازما، دئىرم: غزل بايداسىندا خزل داشىما.»

باریشماز يىنى سۆزلىرى يىنى قاليلاردا چاغداش ايسته‌كلر، گون سۆزلىرىن آنلاتماق
اوچون يارارلانماقدان قاچان اسكىچى شاعرلىرى باتلاقدا جومان انسانا بنزه‌تمیش‌دیر.
اونون ترپنمه‌يه، بير ايش گۆرمه‌يه گوجو اولماديعى كىمى، كئچميش‌ده قالان
شاعرده قالارقى، اۆلمز بير ايز بوراخىب، ائلى خلقي اتتىگى لهيب، دوشوندوره
بيلمه‌ييب، جسمى اۆلومله آدى دا اونودولوب ايتىب، باتار. نئچه يوز ايل قاباق كى
كىمى غزل يازان شاعر بوش ايش گۆروب، اؤزون يورماقدان سونرا باشقا بير ايش
گۆرمه‌يىر. باریشماز نه قدر يىتىلىيه ده‌ير وئرىب، چاغداش ايسته‌كلر دالى سىجا گئدن
بير شاعر اولسا، بير او قدر ده اۆزلويون، كىملىين هابئله دوغما مدنيتين سئون، اونا
آرخا دوران بير شاعردير. او كۆكوندن قيريلميش، اؤزوندن چىخميش، اؤزگه‌لشميش
هابئله كئچميشنى دانان يىنىچى بير شاعرى بئله قىناميش‌دیر:

«ایزلیرنه تپیک آتان، اؤزلویوندن، کوسوب قوپان، سربستچی، یئنی شاعر! آختاردیغین او یئنیلیک، ایزلرینی سیلمک دئییل. ایزسیر سنی تانیمازلار. دئمیرم کی یئنی لشمه، یئنی دئییه، یئنیلیکدن گئری لشمه.»

باریشمازین بو شعرى سربست بیر شعر، اؤزو ایسه یئنیچی بیر شاعر اولسا دا هئج زمان کئچمیشینی آتیب، دانیب، اوندان کوسوب، قیریلیب، قوپمامیش دیر. او کئچمیشی دانماغا یئنیلیک یوخ بلکه گئریلیک آدی وئرمیش دیر. اونون باخیشیندا آتا- آناسینی، اؤزلویونو دانانی ائل ده، دنیا دا دانار. او اؤز شعر یولون بئله تانیتدیرمیش دیر:

«اولدوزو قاشلی اوجا داغلار، قیرآتیمین نالین اؤپر، نفرتیمله قیدالانمیش آیلاریم، غزل، قوشما بیچیمینده، دوزولرلر. گاه دا گؤردون مصراعلار

باش ایمه‌ین کلمه‌لر، سربست اولار.»

باریشماز شعرى سؤز دئمک اوچون هابئله آنلادیب دوشوندورمک اوچون بیر یارق گؤرموش دور. بونا گؤره ده او هئج زمان قالب قاغی سی چکمه‌میش دیر. او گاه کلاسیک قوشما- غزل، گاه دا سربست شعرلر سؤیله‌میش دیر. اونون شعرى دایانیش، دیره‌نیش، ساواش شعرى اولسا دا، او هئج بیر آن اؤزون بوشونا چتینلییه سالیب، یئرسیز گودازا وئرمه‌میش دیر. او حالینی یوخلایان بیر یولداشلا دانیشیق دا بو آنلامی یئتمه‌یه چالیشمیش دیر:

«نجه‌سن شاعر؟! یاخشییام گولوم، اؤلمه- دیریل سورونورم. آغیزیم قانا دولاندا توپورمورم، داش گؤتورمه‌ییم یاساق دیر، آتیلان داشلاردان، اؤزومو قورویورام بیر ته‌هر. آجییا دؤزورم هله، آجییا دؤزمک، آجینی سئومک کی دئییل. گؤزلیم!»

او قان اودسا قان توکمکدن، اؤلوم حالینا دوشورولسه ده اؤلدورمکدن دانیشمامیش دیر. قانلی ساواشدان دانیشماغا هابئله دوشمنلردن اؤج آلیب، آجیق آچماغا هله‌لیک امکان اولماسا دا او ایشلری گؤرمکدن واز کئچمه‌میش دیر. آنجاق

هله‌لیک آجیلارا دۆزۈپ، اۆزون دوشمنلردن قورویوب، باش ساخلاماغا مجبور اولموش دور. بونا گۆره ده گرگینلیکله، گوبودلوقلا ایشی قاباغا آپارماق ایسته‌ین بیر یولداشا بئله جواب وئرمیش دیر:

«گۆزلیم: من، قندهار سفرینه چیخمايیرام کی، دمیردن باشماق گئییم،

پولاددان عصا گۆتوره‌م. منیم سفریم‌ده سو سودان، یاریق دا، یارپاقدان

دبریلیمه‌یه‌جک. من، بو اورکدن، او اوره‌یه کۆچمک ایسته‌ییرم.»

باشقا سۆزله ساحلا ساواشیپ، پیسلی اۆلدورمک یئرینه او، شعريله سۆز

سلاحی ایله انسانلاری آییلدیپ، دوشوندوروب، پیسلیی آرادان آپاریپ، اونون

کۆکون قورتماق ایسته‌میش دیر. دئمک باریشماز دینج دیره‌نیش ایله دوشونجه‌لری،

سونرا دا قورولوشلاری ده‌یشمک آردیجا اولموش دور. بو یولدا وار- دولتیله آد-

سان اونو اویدوروب، آلدادیپ، آزدیرا ییلیمه‌میش دیر:

«تاریخ منی، قولدورلارین اللرینی سیخماغینان، یادلاياجاق، یادلاماسین.

قوی یانیلیم، یاددان چیخیم. ایزده سنین، توزدا سنین.»

او یاشامیندا هر چتشید سیخیتتیا حاضر اولسا دا یالتاقلیق هابئله ایکی اوزلولوکه

قولدورلارین، ائل دوشمنلرین، قان ایچیب، قان تۆکنلرین الین سیخماغا حاضر

اولمامیش دیر. او آد- سان اوغروندا پیسله پیسلییه، اسگیکه اسگیکییه بویون

ایمه‌میش دیر. اونون باخیشیندا ایتیپ، باتیب، اونودولماق پیسلییه بولاشیب، آد

چیخارتماقدان قات- قات یاخشی دیر. او یالتاق شاعرلری بئله تانتیدیرمیش دیر:

«بیر گون وار ایدی، کی: سوبوق اوجاقلاردا، شعرى دمله‌نردی.

اینجه‌لیک، بویات تندیرده یاپیلان، سۆز لاواشلاری ایدی. سوغان

کوزلرینه، جنت باغی دا دئمک اولاردی. او گونلرده، حرم آهوسو تک،

سایماز گۆن شاعرلر، مزارلیغی اوتلایاندان سونرا، آدینا آند ایچیلیمیش

قلمدن، دیش چوپونون یئرینه باریناردیلار. هر هاوادا نفس چکنلره، هنرلی

ده دئیردیلر. اسافل یئرینه آغیزلاریندان بارینانلارا، تاج دا باغیشلاناردی.»

شعر دویغو دئمک دیر. انسان دویغولانمادیقجا دویغونو آنلایب، آنلادا بیلمز. دویغو پارایلا یارانان بیر زاد دئیل. کیمسه پول ایله بازاردان دویغو آلا بیلمز. پولویلا مقام بیهلرینین دادیزدیردیغی پولویلا مقام قارشیلیغیندا دویغولو شعرلر دئمک اولاسی دئیل. نئجه کی چؤرک سویوق تندیرده پیشمز، چای سویوق اوجاقدا دمله نمز، سارایدا یازیلان شعر ده دویغو- دوشونجه دن آری اولار. آجی دادلی، پیس ایلیی سوغان تارلا سینا جنت باغی دئمک اولسا، سارای شاعرلرینین یازدیغینا دا شعر دئمک اولار. وار- دولت هابئله آد- سان دوشگونو اولان، شعرین پارایا، بیر تیکه چؤره ساتان، هر اسگییه اسگیلیب، بویون این شاعر، اوزوندن علاوه شعرى ده، شاعری ده، قلمی ده ده یردن سالار. بئلنچی بیرى سینه شاعر یوخ بلکه شاعر آبروسو آپاران دئمک داها یاخشی دیر. آنجاق نه یازیق کی بئلنچی آچاقلارین سایى آز اولمامیش دیر. بونلار تاریخ بویو شعرله هنر پولویلا وار- دولته هابئله آد- سانا چاتمیش، دولت باشچی لاری دیلیندن آلفیشلانیب، ازدیریلیمیشلر. ترسینه ائل سؤزون، ائل دردین یازان، یول گؤسترن هابئله دوشونجه یایان شاعرلر چشیدلی یوللارلا سیخیشدیریلیب، قورخودولموش دور. باریشماز ائل دیلیله ائل دردین یازیب، یول گؤستریب، دوشونجه یایان بیر شاعر اولموش دور. او هنج زمان پول ایله مقام بیهلرین اؤیوب، پارا قازانیب، آد چیخارتماق ایسته مه میش دیر. او هر زمان بیر گوزگو کیمی پیسلرین پیس لیین اؤزونه گؤستمیش دیر:

«منیم شعریمین غبار گؤتورمه یین آیناسی سنیلن دیر، ای اؤزونو آباق اوسته ساخلاماق اوچون، زیبیل تایاسینا سانجیلان، و دایاندیغینا خاطر، زبیبیلره عنوان وئرن، وار قولو، شر داغارجیغی، پیری شیطان، یارارسیز یاراماز تولو به ی، گؤزلرینی سیل، منی یاخشی تانی، من تاریخین خالوار- خالوار، تورپاقلارینین آلتیندان چیخان آینایم.»

اونون گؤزونده پیس، وار- دولته قول اولوب، اونا چاتماق اوچون هر آچاغا، هر آچاقلیغا بویون این، شیطانین آغاچ وورانینا چئوریلیب، ایکى اوزلولوک هابئله بالان-

فیریلداغی اوندان اۆرن، سونوندا ایسه اۆزو پیس لیین قایناغینا، باشقا سۆزله شیطانا چئوریلیمیش کیمسه دیر. باریشماز بیر آن اونلارلا چالیب، دیرشمکدن، اونلارین اوووجون آچیب، ایچ اوزلرین ائله گۆسترمکدن چکینمه میس دیر. او قاش - گۆزدن یازان، سئوگی گۆزلیییندن دئین، پیسله پیس لیی گۆرمه ییب، بلکه ده گۆره ییلمه یین بیر شاعر یولداشی ایله بئله دانیشمیش دیر:

«بیر چۆپ تاپیب، گۆلمش ده کی قوخوق لئهی، یوخوسوندان اوبالديرام.
آی دیسگینیر، ایی قاوانیر.

شاعر دئیر: اولارمی سن هر بیر شیئه چۆپ قونداریب، پورچومونو تاپمایاسان؟!
گوله - گوله جواب وئردیم:

«گئجه لرین گوموش تئلی ملکه سین، شیرین کیمی، شعرینده کی،
چیمدیردیین بولاق بودور. جواب وئیر: یوخسا مان دیر، گۆزلییی
گۆرمک گۆزه؟ جواب آلیر: اما!!! هر بیر گۆزلییین آرخاسیندا، چرکین
لییی گۆرمه مکلیک، آغیر مان دیر.»

ایچری سی، اورهی هابئله دوشونجه سی کیر - کیره بله شیب بولانان ترسینه ائل
قارشى سیندا دانیشدیغی سۆز، گۆردویو ایشی گۆزل اولان کیمسه نی، باریشماز،
ایچری سی قوخوموش، ایلنمیش قارا لئله دولو آنجاق اوزده اولدوقجا گۆزل
گۆرونن بیر گۆلمشه بنزه تمیش دیر. بو گۆلمشین ایچری سینا توخونان چۆپ اونون
تکینه یاتمیش قوخوق لئهن اوزه چیخاریب، اونون گیزلی پیس لیین گۆستردیی
کیمی، باریشماز کیمی دوغرونو دانا ییلمه یین ائل شاعرلری نین شعرى ده اوزده
یاخشى، آنجاق ایچری ده پیس اولان انسانلارین پیس لیین اوزه چیخاریب،
اونلارین گرچک اوزون هامیا گۆسترمیش دیر. باریشماز بیر دؤنه اؤز شعريله بیر
پیسین پیس لیین آینا کیمی اؤزونه گۆسترمک حکایه سین بئله سؤیله میس دیر:

«ئشیتیمشدى کی، شعریم آینا کیمی دیر. باخانین عیبینی اوزونه چیرپار.
ساعتلار، شعریمه قولاق آسدى. آینادا کی، اوزونه زیلله نن اؤزونه،

تانیشلیق وئرمه‌دی. گوله- گوله دئدی: یاشا والله! سؤز کبین لیین کیمی
 حلالین دیر. دئدیم: حقین گوجو بئله‌دیر. ساغلیق وئرن ساغ اولسون.
 گولر ماسکانین آرخاسیندا، آغلاماق دا آنانین سودو کیمی، حلالین دیر.»
 ایکی اوزلولوک، اوزلولوک هابئله اوتانمازلیق پیسلیک قایناغینا چئوریلیمش‌لرین ان
 اؤنملی اؤزلیسی دیر. اونلار اؤزل قازانجلارینا چاتماق اوچون، اؤز کیرلی آماج‌لارینا
 یئتیشمک اوچون ایکی اوزلولوکه، آچاق‌لیقلا هئچ کیمسه‌یه ایلیب کیچلمکدن
 چکینن دئییلر. باریشمازین شعرینده اؤز پیس‌لینن ائشیدن، قارشیلیغیندا آجیق
 گؤستریمک هابئله اونولا دوشمن کیمی داورانماق یئرینه اونو هابئله شعرین اؤیمه‌یه
 باشلامیش دیر. او بو یول ایله اؤز پیس‌لینن گیزلتمک ایسته‌میش دیر.

باریشماز همیشه دوروب دایانماغا پیس باخمیش دیر. اونون باخیشیندا دوروب
 دایانان قوخویوب، گونو قارالیب، گئری قالار. او کیمسه‌یه بو اجازه‌نی وئرمه‌میش دیر
 شعرده اونو یانسیلایب، اونون یندیین گؤووش ائتسین. باریشمازی یانسیلایان بیر
 سی اوندان بئله جواب ائشیتیمیش دیر:

«دئییرسن، ثانیه‌لرین آندیملارین سسی ایله، سن ده گزیرم. گونونو
 قارالتما، قوخویارسان من ده، گؤزلیم، ثانیه‌لردن ایره‌لی سور، اوندا، منی
 ده دورغونلوقدان، آلا بیلسن.»

او هر زمان دورغونلوقدان قاچماقلا آخیب، ایره‌لی گتتمک ایسته‌میش دیر.

«من، سنه آخیندان دئدیم، قالیر سو کیمی، اوزومه باخدین. قایا کیمی، اوزونه
 چیرپیلان سؤزلریم، سنی آلیندیرمادی یئریندن اوینادان، سن ده اوینایان،
 قوردالار اولدو. من ده نه‌وار؟! اؤز طالعیندن گیلئینلمه‌لی سن، دوستوم!»

باریشماز بو سؤزلری دایانیب دوران هابئله زمانلا آياقلاشیب، چاغداشلا شایلمه‌ین
 بیر یولداشینا دئتمیش دیر. اونون قایغی‌سی دورغونلوقلا گؤلمش کیمی دیز یوخوسو
 گؤرن قوخوموش دوشونجه‌لی انسانلارین دوشونجه‌سین آیدینلاشدیریپ،
 ایشیق‌لاندریب، دوشوندورمک هابئله اونون دئیسی کیمی دیزه چاتدیرماق اولموش دور.

«آیاقلی سو، یئریدکجه یولونو تاپار، سوروندوکجه، یانقیدان قورسانمیش، کوللارین اودونو آلا، قورولوغا دوشن بالیق کیمی، اؤزونو چایا دا سالار، اما، من، دریا یوخوسونو گۆرن، آیاق سیز گۆلمشلی، آیاقلاندیریپ، دیزه چاتدیرماق دیر ایشیم.»

باریشماز گنتیدی یولدان گئری دؤنن دئیل. یالانچی لارین، ایکی اوزولورین، یالتاقلارین شیرین آنجاق یالان سۆزلی هابئله دادلی آنجاق زهرلی دوز- چۆره یی اونو اویدوروب، تولاییب، آزدیرا ییلمه میش دیر.

«دؤرد دووار قوناقلیغیندا، منی قوناقلایان قوناقچیم، دووارینین ائشینه نماز قیلمالیام؟ یا ایچری سینه؟ بیر قارینلیق چۆره یه، بیر دادیملیق دوزا خاطر، هانکی دووارینی قبله ائتمه لییم؟ شکیمی، دووارینا آسماغینان، منی سایغی لاما، منی، اوره یینده قبله سیز بیر یئرده، قوناقلایان، قوناقچیم!»

باریشماز بو ایشلی سایغی گۆسترک یوخ، بلکه یالتاقلیق سایمیش دیر. اونون باخیشیندا ان بؤیوک سایغی، انسانین اینانجین اینانماق هابئله اونون آماجی اوغروندا آتدیم آتیب، چالیشماق دیر. یالتاقلیقا اؤزون باریشمازا یاپشیدیرماق ایسته یین بیرینه او بئله بیر جواب وئرمیش دیر:

«یولوموز آیری دیر، سۆزوموز آیری، سنین توندوغونون عکسی منیم دیر. سن دووارلارا گووه نیرسن، من ایسه، اودلو دیلیمه. بیلرسن می هئچ... شام آدلی یانماسا، اؤزو دوواردیر؟»

باریشمازین شعرینده دووار انسانلارلا ائللری بیر- بیریندن آیریپ، بیر- بیرینین یانیندا، بیر- بیرین قارشى سینا قویان نهدنلرین گۆستریجی سی دیر. باریشماز همیشه دووار ایله دووارچیلار قارشى اولموش هابئله اونلار اولان آجیغین گیزلتمه میش دیر. بونا گۆره ده دووارلارا اینانپ، گووه نن بیرى سی ایله باریشمازین پوشگو توتما ییب، سویو بیر آرخدا آخما میش دیر. چون او اومانست-

ایترناسیونالیست بیر انسان اولموش دور. او بو قوتسال اینانجلاری یایماق اوغروندا اودلو دیلی ایله شعرلر سؤیله میش، شمع کیمی اؤز چئوره سین ایشیقلا ندیرماق اوچون یانیب اریمیش دیر. باشقا سؤزله او انسانلاری دوشوندورمک اوچون چوخلو سیخینتی لار چکمیش هابئله چتیلیکلره دوشموش دور. بونولا بئله گنتدی یولدان گئری دؤنمه ییب، اؤز اینانجیندان ال گؤتورمه میش دیر:

«دیریلیکلری نین، ائتلری بویلا رینی باسان، دوروم سوز، قاداق سیز، قاداقلی لار، مینلر یول، یول آیریملا ریندا آسیلما غیم، دؤیوندورمک یئرینه، سیزلری سئویندیرمه سین. من کونده لی آیاقلا ریملا، خنجر دؤشه دییینیز یوللاردا، تاریخی یازیرام، دیریم هله.»

البته اونون یازدیغی تاریخله، باشقا تاریخلرین چوخ فرقی واردیر. او شاهلاردان، اونلارین ساواشلاری، وار- دولتی هابئله گوجوندن یازمامیش دیر. اونون اوچون بو سؤزلرین ایننه نین اوجوجا دهیری اولمامیش دیر. او شاهلارین ظلملریندن بئله دانیشماق ایسته مه میش دیر. او ظلمله آسیلیب، باسیلیب، کسینلره آغی دئییب، آغلا ییب، گؤز یاشی تۆکمه میش دیر. او تاریخیچیلردن ایسته میش:

«منه، نئجه دن، هاچاندان، هارادان دئمه، منه دئمه انسانلارین بورمانج مال تک، بورولدوغوندان، من اونلاری، دادا- دادا، گۆره- گۆره گلیمیشم. بورولموشام دا، سو بولموشام دا، منه مرثیه دئمه، منیم مرثیه لره یاغ دیرماغا، گؤز یاشیم قالما ییب دیر. منه نییه لر دن، نه دنلردن دانیش، نفر تیمی یاغ دیران یئری تانییم.»

باریشمازا اؤنملی اولان ظلمون نه دن قایناق لاندیغی، ظالمین نه دن گوجلندی یی هابئله مظلومون نه دن ظلم اودونا دوشدو یودور. او بو نه دنلری تانییب، تانیتدیرماق، سونرا دا اونلارلا ساواشماق ایسته میش دیر. اونون باخیشیندا ظلم قارشى سیندا مظلومون آغی دئییب، آغلاماسی اولدوقجا یانلیش هابئله یارارسیز بیر ایش دیر. او اؤز شعرلرینده دؤنه- دؤنه مظلوملاردان ایسته میش ظلم قارشى سیندا آياغا قالخیب،

ظالمیره قارشى دیره نیب، ظلم ائوین ییخیب، عدالت، انسانلیق اساسیندا یئنی بیر قورولوش قوروب، یئنی بیر دنیا یاراتماغا چالیشین لار. باریشماز انسانلاری بوش، یالان اویدورما سۆزلرله سرییب، گيجلتمک ایسته مه میش دیر. او آز دئییب، تنز دئییب، دوز دئیمیش دیر:

«اورک، دوققوز قات گۆیو، آیاغی نین آلتینا قویان شاعر دئیل کی،
بویالایب سنین آیاغیندان اؤپسون. اوره یین غزلی نین، ایکی ردیفی وار، یا
محبت، یا نفرت.»

سؤگی انسانا، انسانلیغا، بیرلیک- بیرگه لیه هابئله آجیق ظلمیله ظالمه، پیس ایله پیسلییه. اونون اینانجیندا ظالمه باریشماغا، انسانلیق آماجیندان واز کئچمه یه یئر یوخدور. اونون باخیشیندا بیر ته هر کئچینیب، یاشاماق آنلامسیز دیر. اونون شعرى ساواش شعرى دیر.

«چنلی بئل دیر شعریم منیم، قان- قان دئین مصراعلاریم، دلیریم. چن
قورشاقلی چارداغیمدان، سحر- سحر، کور اوغلو تک، دلیری، مختلر
ساواشینا گۆنדרه رم.»

او اودلو دیلی ایله حق لری آياقلانیب، تاپدالانمیش انسانلاری، حق لری ایله تانیش ائدیپ، حق لرین آماق اوچون، ظالمیر قارشى سیندا آياغا قالخیب، دیره نمه یه چاغیریپ، آلقیشلامیش دیر. او بو یول دا آياغا قالخمیش انسانلاری بیرلشدیریپ، بیر- بیرینه چاتدیرماق ایسته میش دیر:

«گون اوزونه حسرت قالان گۆزللریم، داریخمایین، سارایلارین، قانونونا
باش ایمه یین، دوز ایلقارلی گۆزللری، دلیرله آد ائله مک، وظیفه م دیر.»

باریشماز اؤز گۆره وین یئرینه گتیرسه ده، انسانین ایچی کؤکو ده ییشیلمز قالدی. یئنه ده مظلوملار کیرییب یا دا کیریخیب، ظلمه باش اییب، ظالمی آياق اوسته ساخلا دیلار.

«من اونلارا دئدیم کی، صباحسیزلارین فعللرینه اویمایین. اونلار،
تکجه گؤبکلریندن آشاغییا خاطر، دیری دیرلر. اما سؤزومه توفنگ
آشیران اولمادی.»

بئله لیکله باریشمازین انسانلیق سؤزونه ده یر وئرن هابئله انسانلیق بارماغینی قالدیران
اولمادی. بلکه ده بو، بیر بیلیجی نین دئدی کی اونون آکین یازی سی اولموش دور:
«لیک اونون باشی نین یازی سی بودور: تا واردیر، ائشیدر، ائشیدیلمز او.
گون گلر سسینی ائشیدر هامی، لیک آشار او گون ده، قیرغی شیروانی.
سسی نین عمرو باشلانان گون ده، عمرونون قیچیندان آچیلار کونده.»

استاد شهریار اوز شعرلرینده

گیریش

مقاله لر:

۱- یالان دنیا

۲- تورک دیلی

۳- تمدن

۴- استاد شهریارین تورکجه دیوانیندا املاء مسئله سی

گیریش

استاد شهریار آذربایجانین ان آدلیم شاعری دیر. او اؤز شعرلری ایله آذربایجان ائلینین، هابئله بوتون ایران خلقینین اورهیینده اؤزونه یئر آچمیش دیر. او اؤز شعرلرینین چوخون فارسجا یازسا دا، اؤز آنا دیلینده یازماغی اونوتمامیش دیر. شهریار ایرانین ان گوجلو غزل شاعری کیمی تانیلمیش دیر. شهریار کیمی اینجه دویغولو شاعر اولدوقجا آرتاپیلار. اوست- اوسته او، غزل، سئوگی، دویغو شاعری دیر. شهریارین تورکجه دیوانیندا دویغولو غزللردن علاوه چوخ گوجلو منظومه لرده یئرلشمیش دیر. حیدربابا هابئله سهندیه منظومه لری بلکه ده شهریارین شاه اثرلری دیرلر. شهریار حقیقده بول- بول مقاله لر، کتابلار یازیلیمیش، چاپ ائدیلمیش دیر. آنجاق بیز ده بورجوموزو او بؤیوک اوستادا اؤده مک اوچون، اونون اینجه دویغولارین، گؤزل دوشونجه لرین گؤز اؤنونه گتیرمک اوچون اونون تورکجه دیوانی اساسیندا نئچه مقاله یازدیق. بو مقاله لرده شهریارین شعرلرینه باخیلمامیش آچیدان باخدیق. اونون چئشیدلی موضوعلارا گؤره اولان باخیشی ایله تانیس اولوب، ائلیمیزی ده تانیس ائتمک ایسته دیک.

۱- یالان دنیا

انسان ماده‌دن یارانمیش بیر وارلیق اولدوغو اوچون، طبیعت‌ده، مادی دنیا‌دا یاشاماغا چاره‌سیز‌دیر. او دیری قالماق اوچون باشقا جانلیلارا تای نفس چکیب، یئیپ، ایچیب، یاتیپ، ایشله‌مه‌لی‌دیر. سؤز‌سوز بو ایشلری گۆرمه‌ین انسان ساغلیغین ایتیریب، قیسا سوره‌ده اؤلر. بونا گۆره هئچ بیر عقللی انسان بدن‌نین ایلکین احتیاجلارین اؤده‌مکدن جان قاچیرتماز. کیمسه‌دن ایسه بئله بیر ایش ایسته‌مز. آنجاق بو ایشلر آماج یوخ، بلکه آماج‌ا چاتماق اوچون یارق‌دیر. باشقا سؤزله یاشاماق یئمک اوچون دئییل، یئمک یاشاماق اوچون‌دور.

تاریخ بویو دوشونجه‌لی اولو انسانلار بو آنلامی آنلامیش‌دیر. آنجاق اولو انسانلارین سای‌ی هامی انسانلارا گۆره اولدوقجا آز، بلکه ده گۆزه گلمز‌دیر. بارماق سای‌ی قدر اولان بو اولو انسانلار دیری قالب یاشاماق اوچون یئیپ یاتدیق‌دا، سایا گلمز انسانلار، بؤیوک خلقلر عمر بویو داها آرتیق، یاغلی، دادلی یئیپ ایچمک اوچون قاچیب، چالیشیپ، ایشله‌یب، قیسا‌جا یاشامیشلار. بو جووغلارین ایکی‌سی‌ده یاشامیش‌دیر. آنجاق بیر‌ی انسان کیمی بیر‌ی حیوان کیمی، بیر‌ی انسانی فلسفه اساسیندا، بیر‌ی ایسه حیوانی فلسفه اساسیندا بیر‌ی گۆده‌سین دیری ساخلاماق اوچون بیر‌ی ایسه آدین. حیوانی فلسفه اساسیندا حیوان کیمی یاشایانلار اؤلومدن قورخوب، اونو اونودوب، اؤزلرین اؤلوم‌سوز ییلیب، دنیانی اؤزلری اوچون سونسوز‌جا یاشام یئر‌ی سانیب، اونو دؤرد اللی توتوب، داها آرتیق ایشله‌یب، قازانیپ، وار آرتیریب، یاشام یاراقلاری اله گتیریب، مادی لذتلردن اولدوقجا چوخ بارینماغا، دنیادان داد آلماغا چالیشمیشلار. ترسینه انسانی فلسفه اساسیندا انسان کیمی یاشایانلار، اؤلومدن قورخوب اونو اونوتمازلار. اؤزلرین اؤلوم سوز، دنیانی ایسه سونسوز یاشام یئر‌ی سانمازلار. دنیا ایله اونون واری دادی گۆزلریندن دوشر. اونا

اينانېب، بىل باغلايىب، اوندان بىرك ياپىشمازلار. اونلار يالنىز ياخشى - دەيرلى ايشلر گۆرمكلە انسانلارېن سۆگى سېن قازانماق اوچون، اوركلردە اۋۇزلىنە يىر آچماق اوچون، ياخشى آد قازانېب، اۋۇزلىيە چاتماق اوچون يىيىب ياتېب گۆۋدەنېن مادى احتياجلارېن اۋۇدەيرلر. بىلە اولو انسانلار دىنانى وفاسىز، يالان، يارارسىز بىلمىشلر. بو اولو انسانلاردان، انسانى ياشام فلسفەسى اساسىندا ياشايانلاردان، دىنانى بوشلايىب بوشايانلاردان بىرى آذربايجانېن اۋۇلمز، بۇيوك شاعرى شەھرىار اولموش دور. او بىر سورە دىنايا ايناسا دا، ھامى كىمى ياشاسا دا، دىنايا اويسا دا سونوندا اونون بوشلۇغون، دەيرسىزلىيىن آتلايىب، اوندان اوز چئويرىب، ال گۆتوردو. اونو پىسلەيىب، سۆيمەيە باشلادى. اونون ايچ اوزون، نە اولدوغون بوتون انسانلارا گۆسترمەيە چالېشىدى.

«دىنا قىزو- قدر، اۋۇلوم- ايتىم دىر»

دىنا بويو اوغولسوز دور، يتىم دىر»

شەھرىار آنلادى انسان دىنادا ايستەدىيى كىمى يوخ يازىلدىغى كىمى ياشاياچاق. اونون دوغومو اۋۇلومو اۋۇزلىندە دىيىل. ھەر آن اۋۇلوم اونو سئودىكلرىندن آيىرىب، سئودىكلرىن ايسە اونون اليندن آلا بىلر. ھەر آن گۆزلەمەدىيى بىر ايشە توش گلە بىلر. بىلەلىكلە او دىنانېن يارارسىز- دەيرسىز اولماغېن آنلادى. او ياشايدىغى دىنادا ياشام يولونون دوز اولماغېن، ائىش- يوخوشلا، دۆنگە- بوروقلا دولو اولماغېن بىلدى. او باشا دوشدو انسان ھەر آن ساغلىغېن، وارېن، سئودىكلرىن چئشىدىلى اولايلا اوزوندن، چئتىلىكلر اوزوندن، آيرىلىقلار اۋۇلوملر اوزوندن ايتىرە بىلر.

«بىلمز ايدىم دۆنگەلر وار، دۆنوم وار»

ايتىگىنلىك وار، آيرىلىق وار، اۋۇلوم وار»

بوتون بونلار گۆرە وارېنا سئوينىب، يوخونا سىخىلماغى بوش سانمىش دىر.

«بىلېرسىز كى دىنا قىزو- قدر دىر»

قىزو- قدر غمىن يىمك ھىدر دىر»

دىنا وفاسىز، ايلقار پوزان، بوش اولسا دا بىر باخىمدان چوخ انسانلاردان ياخشى دىر.

انسانین بیر اسکی ایسته‌یی، هئچ بیر آن چاتا بیلمه‌دی‌ی آرزوسو عدالت اولموش دور. او ایسته‌میش دیر بیر اوستون، بیر آلقاق سایلما‌سین. کیمسه‌یه آرتیق - کیمسه‌یه اسگیک پای وئر یلمه‌سین. دنیانین هر نه یسلیسی اولسا دا اولومون آجی شربتین ایچیرتمک‌ده هامینی بیر گۆزده گۆرموش دور. کیمسه‌یه اولوم جانینان قورتولما‌غا اذن وئرمه‌میش دیر. کیمسه سونسوزجا یاشایب، اولوم سوزلشمه‌میش دیر. کیمسه قوردلا قیامته قالما‌میش دیر. اولوم دوه‌سی شاهین دا دیلنچی‌نین ده، وارلی‌نین دا یوخسولون دا، بیلجی‌نین ده، بیلمزین ده، اوغرونون دا دوغرونون دا قاپی‌سیندا یاتمیش، هامی‌سی‌نین یاشامینا سون قویموش دور. دنیا نه کیمسه‌دن قورخوب چکینمیش، نه اوتانیب اوزه قالمیش، نه ده کیمسه‌یه اوره‌یی یانمیش دیر. یئری گلیمشکن، چاغی یئتدیکجه جانلار آلمیش، ائولر ییخمیش، اورکلر داغلامیش دیر. هئچ بیر ائوین چیراغی هئچ بیر انسانین یاشام شمع‌ی سونسوزجا یانما‌میش دیر:

«دنیا، بو شاه‌دیر، بو گدا، قانما‌ییب

ایندییه‌دک بیر کسه آلدانما‌ییب

هئچ بیر چیراق صبحه قدر یانما‌ییب

باش آلتی‌میز گاه آلقاق دیر، گاه اوجا

اولوم باخمیر جوان‌دیر بو، یا قوجا»

افسانه‌وی حکومت قوران، بوتون دیر یلرین دیلین بیلن، هامی‌سین اؤز بایراغی آلتینا توپلایان، هامیدان گوجلو، هامیدان بیلجی اولان سلیمان اؤلدو، قورغوسو پوزولدو. مین ایل عمر ائدیپ یاشایان نوح، دنیانین یارانیشین، یاشامین فلسفه‌سین دوشونوب دوشوندورمه‌یه چالیشان آدلیم اؤلمز فیلسوف، بؤیوک افلاطون دا اؤلدو. دئمک انسانین سلیمان‌جا گوجو، نوح‌جا عمرو افلاطون‌جا بیلگی‌سی اولسا بئله یئنه اولومدن قاچا بیلمه‌یه‌جک. هئچ نه اؤزو ایله آپارا بیلمه‌یه‌جک. دنیادان آلدیق‌لارین اولوم چاغی یئنه‌ده اونا قایتارما‌غا چاره‌سیز قالا‌جاق کیمسه دنیا‌دا اوزو گولمه‌ییب، کیمسه اوندان راضی دوشمه‌یه‌جک، قیسا‌جا دوغولان بوغولا‌جاق دیر!

«حيدر بابا! دنيا يالان دنيادير

سليماندان، نوحدان قالان دنيادير

اوغول دوغان، درده سالان دنيادير

هر كيمسهيه هر نه وئريب، آليبدير

افلاطوندان بير قورو آد قابيلدير.»

بوتون بونلار سبب اولموش دنيا شهربارين گوزوندن دوشوب، اونون گوزونده

ياشام گوزلليين ايتيرسين:

«حيدر بابا! گول قونچاسي خنداندير

اما، حيف، اورك غذاسي قاندير

زندگانليق بير قارانليق زنداندير

بو زندانين درجه سين آچان يوخ!

بو دارليقدان بير قورتولوب قاچان يوخ!»

دنيا شهرباريه اونون كيميله بير قارانليق دوستاغا چئوريلميش، اونلارا قان

اوتدورموش دور. دنياين دهيشمه سينه، گوزلشمه سينه، ايشيق لانماسينا هابئله اونون

داراشليق، قارانليق دوستاغيندان قورتولماغا هئچ اينانمايمشدير. اونلارين گوزونده

دنيا بئله گليب، بئله گنده جك. هئچ بير آن دا اونون ايسته ديي كيمي اولماياجاق.

«سنين بهرهن يئين كيمدير؟

كيمين كيسن؟ يئين كيمدير؟

سنة دوغرو دئين كيمدير؟

يالان دنيا، يالان دنيا

آتي ازل داغا سالديق

يورولدوقجا دالي قالديق

آتي ساتديق اولاق آلدیق

يهر اولدو پالان دنيا

بیری آینا، بیری پاس دیر
بیری آیدین، بیری کاس دیر
گنجه توی دور، سحر یاس دیر
گول آچدیقدا سولان دنیا
ایگیدلرین باشین یئین
قوجالار بوز باشین یئین
قبرلرین داشین یئین
اؤزو یئنه قالان دنیا
نه قان دین کیم گول اکن دیر؟
کیم قیلینج تک قان تۆکن دیر؟
تیمور هله کوره کن دیر
چنگیز جانین آلان دنیا
چاتیب سندن کۆچن کئچدی
اجل جامین ایچن کئچدی
اولان اولدو، کئچن کئچدی
نه ایستیردین اولان دنیا
قازانیب، هئی تالانیسان
قالانیب، هئی جالانیسان
ازلدن چالخالانیسان
یئنه ده چالخالان دنیا!
ننه قارنی ایلک بئشییین
قبرستانلیق سون دئشییین
نه ایچرین نه ائشییین
قارانلیق بیر دالان دنیا

اوجاق ايكن سۇنۇنموشسن

چاناق ايكن چۇنۇنموشسن

نە پىس قارى نە ايمىشسن

ناغىل! يالان! پالان دنيا»

شەرىيارىن دئىيىنە گۆرە كىمسە دنيادان قازانچ گۆتۈرمەيىپ، كىسمە اوندان داد
آلمايىپ، كىسمە اوندا دىنچ ياشامايىپ دىر. اونون شىلىيىنىن آردىنجا سىخىتى، تويونون
دالىسيجا ياس، گوندوزوندن سونرا گىجە، دوغوموندان سونرا اۋلوم اولموش دور. دنيا
ياخشى - پىسە، ايرى - دوزە، بۇيوك - كىچىيە باخمادان هامى نىن آرزوسون گۆزۈندە
قويموش، جانىن آلمىش، توپراقدان دوغولدوغو كىمى توپراغا چنۇيرمىش دىر.

دنيا هر آن دەيىشلىمەدە، يىنى لىشمەدە اولموش دور. درەلر دولماق دا، داغلار
داغىلماق دا مئشەلر قوروماق دا، يوخلار وار اولماق دا، وارلار ايسە يوخ اولماق دا
اولموش دور. انسان يا بونو آنلايامامىش، يا دا آنلاماق اىستەمەمىش دىر. او
تانريلاشماق، اۋلمزلىيە چاتماق، سونسوزاچا ياشاماق دىلەمىش دىر. او اۋىرنىدىكلرىنە،
دوشوندوكلرىنە، ايشلەيىپ قازاندىغىنا، وارينا، دولتىنە، آدينا سانينا داياناراق بو دنيادا
خيالى جىنتىنە قووشماق اىستەمىش دىر. آنچاق نە يازىق هىچ بىر انسان، هىچ بىر آن بو
آرزويا چاتمامىش دىر. بونونلا بىلە يىنە دە انسان تولانمىش يا دا اۋزون تولايىپ
باشىن قاتىپ گرچكلرى گۆرمك اىستەمەمىش دىر. گرچك ايسە شەرىيارىن دئىيى
كىمى دنيانىن جالانمىش بىر چاناق، سۇنموش بىر اوجاق، يالان - پالان بىر ناغىلدا
سونرا باشقا بىر زاد اولماماسى دىر.

«روزگارىن دەيىرمانى فيرلانير

مخلوق اونون دىشلىرىنە توللانير

باخ كى بشر يىنە نىجە آلدانير

هميشەلىك شادلىق اومور اۋزۈنە

قبرى گۆرۈر، توز قوندورمور اوزۈنە»

آتالارین دئدییی کیمی انسان چیی سوت اممیش دیر. بونا گۆره هئچ بیر آن
پیشکینلییه چاتا بیلمه ییر. قرآن دا یازیلدیغی کیمی او هر آن خسارت ده دیر. دئییه سن
انسان هئچ بیر آن اودوزماقدان، ایتیرمکدن، آزماقدان قورتولا بیلمه ییه جک دیر. اونون
آیاغی دۆنه لرجه عینی چوخورا دوشوب ییخیلییر. دۆنه لرجه سانجیلدیغی یئردن یئنه
سانجیلییر. انسان هئچ بیر آن دوغرولمایاجاق، بوتون لشمه ییه جک، هر نه یی
بیلمه ییه جک، دوز یولو تاپمایاجاق. او ایره لی گتسه بئله ییخیلا - ییخیلا، آزا - آزا
گنده جک دیر. بوتون بونلارا گۆره شهریار دنیانی یاشام یئری یوخ، یالنیز یاشام یئرینه
چاتان بیر یول گۆزونده گۆرموش دور.

«بو دنیا بیر یول کیمی دیر، بیز آخرت مسافری»

شهریارین باخیشیندا عقللی انسان یولا بئل باغلاماز. اونا یاشاماغی دوشونمز.

«سنی فرزانه لر آتدی

قاییب دیوانه لر توتدو

کیمی آلدی، کیمی ساتدی

ساتان دنیا، آلان دنیا

سنی بایقوشلار آلقیشلار

دلی، ویرانه نی خوشلار

دولان عقله سنی بوشلار

ایچی بوشلا دولان دنیا

سنه قارونلار آلداندی

قیزیلدان تللی قالاندی

باتیب ظلماته قویلاندی

اولوب تللی تالان دنیا»

شهریارین باخیشیندا بوتون دوشونجه لی، عقللی، گۆزو آچیق انسانلار دنیانی
بوشلا ییب، بوشیار. ترسینه دنیانی توتانلار، اونا اینانلار، اونا بئل باغلایانلار، اونون

اته ييندن ياپيشانلار دلى - ديوانه لر، عقلسىز - دوشونجه سيزلر، نفسه اويموشلار، بايقوش
كىمى ايشىقدان گۆزلى قاماشانلار اولموشلار.

شهریار آيدىن دوشونجه لى، گۆز آچىق بير انسان اولدوغو اوچون دنيادان اوز
چنويمىش، اوندان كوسموش، اونون يوخلۇغون، اۆزونون هابئله باشقا انسانلارين
قورتولوشون ديله ميش دير.

«يامان قورغو! يىغىلايدىن!

توفانلاردا بوغولايدىن!

نولئيدى بير داغىلايدىن

يىزى درده سالان دنيا

بوغولايدىن دوغان يئرده

دوغوب خلقى بوغان يئرده

اوغول نعشين اوغان يئرده

آنا زولفون يولان دنيا»

شهریار دوغرودان دا يئر - گۆيون بير - بيرينه ده ييب، مادی دنيانين آلت - اوست
اولوب، انسانلارين قيريلماغين ايسته مه ميش دير. اونون بو سۆزلىرى مجازى بير آنلام
داشيير. او دنيانين اۆزون يوخ، اوركلرده آچديغى يئر، قوشدوغو يوانين
داغيلماسين ايسته ميش دير. او ماديادان قورتولوب، معنويات ايله مشغول اولماق،
حيوانى ياشامى كۆلگه يه ايتله ييب، انسانى ياشامى اوزه چيخارتماق آرزوسوندا
اولموش دور. بونا گۆره ده او آچىق جاسينا دنيادان دويوب، يورولدوغون ديله گتيريب،
اونو كوللويه بنزه ديب، اونون اليندن بير يوللوق قورتولماق ايسته ميش دير:

«يورولموشام، بو دنيادان دويوموشام

بير آتايديم، بو كوللويون داشيني»

۲- تورک دیلی

انسان دیلدن یارارلانماق ایله اؤز ایستهک- دیلهیین، سؤزون سووون آیری انسانلارا چاتدیرا بیلر. باشقا سؤزله هر انسان باشقا انسانلارلا ایلیشگی قورماق اوچون دیلدن یاردیم آلماغا چاره سیزدیر. دیلی اولمایان انسان دیلسیز- آغیزسیز بیر جانلیا چئوریلر. بونا گؤره بعضیلر انسانا «حیوان ناطق» دئمیشلر. بونون آنلامی دانیشان دیری دیر. دئمک انسانین حیوانلا مقایسهده اوستونلوک نه دنلریندن بیرى اونون دیللی اولماسی، دانیشماق باشارماسی دیر. انسانلار ائللر بیر- بیریندن اوزاق کندلرده، اؤلکهلرده، بؤلگهلرده آیریجا یاشادیغی اوچون اونلارین دیللی ده بیر- بیریندن آیریلیمیش دیر. هر ائل باشقا ائللرین دیلیندن خبرسیز، اؤزو اوچون اؤزل دیل یاراتمیش دیر. یوللارین یوخلوغو یا دا پیسیلی، سرعتلی آپارما یاراقلارین یوخلوغو یا دا آزلغی، انسانلارین بیلگیسیزلییی، گنت- گل ایشین چتینلشدیرمیش دیر. بو اوزدن انسانلارین باشقا اؤلکهلره یئرلره گندیب گلمه سی اولدوقجا آز اولموش دور. بو ایسه دیللرین بیر- بیریندن داها آیری، داها ده ییشیک اولماسینا نه دن اولموش دور. بئله لیکله دیل، ائلی گؤسترن ان اؤنملی اؤزلییه چئوریلیمیش دیر. باشقا سؤزله دیل ائللین کیملیی، معنوی وارلیغی، اؤزلویو ساییلیمیش دیر. آرتیق طمعلی، گؤزو آج انسان، داها آرتیق پای گؤتورمک اوچون، داها چوخ دهیر قازانماق اوچون، داها اوستون، داها گوجلر اولماق اوچون باشقالارین هر نه یین اله کئچیرمک، اونلاری ال آلتی ائتمک ایسته میش دیر. بو ایش اوچون اریتمه سیاستین یئریمه یه، اونلارین دیلین آرادان آپارماغا، اؤز دیللرین اونون یئرینه قویماق ایسته میشلر. اؤزل قازانجلار اوزوندن دوغویا اؤزلیلیکه اورتا دوغویا سوخولان استعمارچی امپیریالیستلر، سویو بولاندیرماق، اورتالیغی قاریشdırماق ایسته میشلر. بو کیرلی آماجا چاتماق اوچون ال آلتی دولترلر یاراتمیش، اونلاری دیل آدی ایله، دین آدی ایله بیر- بیرى نین جانینا سالمیشلار. «تفرقه سال حکومت ائله!» استعمارین دیله دیشه دوشموش شعارى اولموش دور. بو

شعارلا اورتالیغا سوخولموش انگلیس دولتی، ایران اؤلکه‌سیندن اونون قوزئی قونشوسونون الین بیر یوللوق کسمک ایسته‌ییردی. بو آماج چاتماق اوچون روسیه قاجار استبدادینا دایاق اولدوقدا، او دا مشروطه‌چیلره آرخا اولدو. مشروطه انقلابی اوغور قازاندیقدا سونرا روسیه‌نین الی ایراندان قیسالدى. آنجاق انگلیس، روسیه‌نین الین ایراندان قیسالماق یوخ، بیر یوللوق کسمک ایسته‌ییردی. مشروطه انقلابی‌نین اوغور قازانماسی ایله انگلیس داها آچیق ال ایله ایرانین سیاسی دورومون اؤز قازانجینا ده‌ییشمه‌یه امکان تاپدی. او یارانمیش دورومدان یارارلاناراق بوتونلوکجه قاجار رژیمین گؤتوروب پهلوی رژیمین اونون یئرینه قویدو. انگلیس ایرانى داها دینج تالاییب، چاپماق اوچون گوجلو، دیکتاتور، مستبد بیر حکومت یاراتماق ایسته‌ییردی. بو اوزدن یئنی یارانمیش حکومتدن ایسته‌دی اؤلکه‌ده اولان بوتون ده‌ییشیک دوشونجه‌لی قورولوشلاری پوزوب، انسانلارین ایسه سسین بوغسون. او دیل بیرلیسی ایله ائل بیرلیسی، ائل بیرلیسی ایله اؤلکه بیرلیسی یارتماغا باشلادی. یوز ایللر بویو دینجلیکله، باریشلا بیر- بیرى‌نین یانیندا، قونشولوغوندا یاشایان ائللر بیر- بیرى‌نین یانیندا، بیر- بیرى‌نین قارشى‌سینا کئچدی. آناسى تورک اولان رضاخان انگلیس امپریالیزمى‌نین گؤستریشی ایله، فرماسونرى قورولوشونون یاردیمی ایله فارسجانی ایران اؤلکه‌سى‌نین دولت دیلی ائدیپ، باشقا دیللری قیراغا قویماغا، یوخ ائتمه‌یه باشلادی. بو سیاستین اساسیندا تورک دیلینده یازیب اوخوماق، درگی - کتاب چاپ ائتدیرمک بوتونلوکجه یاساق اولدو. بو ایسه تورک شاعرلری‌نین یازیچیلاری‌نین دیلی‌نین کسيلمه‌سینه، یازیلاری‌نین، شعرلری‌نین چاپ اولمامیش قالماسینا نهدن اولدو. بو سیاست رضاخانین اوغلو محمدرضانین دورونده ایسه یئریلدی. آذربایجان شاعرلریندن نتیجه‌سى او جمله‌دن آذربایجانین اولو شاعری شهریار اؤز اعتراضلارین شعر قالیبیندا دیله گتیردیلر.

«تورکو اولموش قاداغان، دیوانیمیزدان دا خبر یوخ

شهریارین دیلی ده وای دئییه، دیوانیله گئتدی»

پهلوی رژیمی قوجا استعمارچی انگلیسین ایله ایش اوسته گلیمیش دیر. رضاخانی دا اوغلو محمد رضانی دا او شاهلیغا چاتدیرمیش دیر. آنجاق ۱۳۳۲- نجی ایلین مرداد آیی نین ۲۸- ینده امپیریالیست آمریکا دولتی نین ایله مصدقه قارشى اولان کودتا ایله مصدق ایشدن سالینیب، محمدرضا یئنین شاهلیغا چاتدی. آمریکا ایله انگلیس هر ایکى سی ده استعمارچی، امپیریالیست اولموشلار. اونلارین هر ایکى سی ده ایرانى تالاییب، چاپماق ایسته میشلر. هابئله اونلارین هر ایکى سی ده یئنی قورولموش شوروی حکومتینه قارشى اولموش، اونونلا یاریشمیشلار. شوروی ایسه ایشسيز اوتورماییب، ایرانى الدن وئریب، اونلارا تاپیشیرماق ایسته مه ییردی. ایران ائللری ایسه اونلارین هئچ بیرین قبول ائتمه ییردی. آنجاق شوروی حکومتی استعمار، امپریالیزمه قارش وئردییی شعارلارا گؤره، ایرانى چاپماقدا اولان آمریکا ایله انگلیسین قاباغیندا دایاندیغى اوچون ائل، شوروینى اؤزونه دایاق سانیب اونون ایله ایکى باشقا امپیریالیستین لیندن قورتولماق ایسته ییردی. شوروی نین عدالت شعاری، ایران اؤلکه سینده اولان عدالتسزلیک ایسه بو یاخینلیغى داها دا آرتیریردی.

«بیر ذره مساوات اول، شاعر چپه دؤنمز

اربابلاریمیزدان دا قارینلار طبیل اولماز»

تورک دىلى نین یاساق اولدوغو سوره ده آذربایجان شاعرلری چاره سیزلیکدن فارسجا شعر یازماغا، ائل دردین بو دیل ایله سؤیله مه یه باشلا دیلار. بو شاعرلردن بیرى ده شهریار اولموش دور.

«دئدین: آذر ائلى نین، بیر یارالى نىسگیلیم من

نىسگیل اولسام دا گولوم! بیر ابدى سئوگیلیم من

یاد منى آتسا دا، اؤز گولشنیمین بولبولویم من

ائلیمین فارسى جادا دردینی سؤیله ر دیلیم من

حقه دوغرو نه قارائلیق ایسه، ائل مشعلیم من

ابدیت گولوبیم من!»

او ائلین ایشیق لاندیرماق، قارائلیقدان قورتارماق، استبداددان آزادلیق ایله عدالته چاتدیرماق اوچون بیر بولبول کیمی یورد گولشنینده اوخویوب یوردداشلارینین اوره یینده قالمیش دردلرین دیله گتیریدی. تورکجه یازماغا یایماغا امکان اولمادیقدا او فارسجا شعر یازیردی. بئله لیکله او سسسیز قالماییب، قلمی یثره قویماییب، نتیجه اولسا دا سؤزون سؤیله ییردی. ائله بونا گؤره ده پهلوی رژیمنی نین گؤزوندن دوشدو. رژیمن شاعرلر دیلیندن ائل دردین یوخ، مدح ائشیتیمک ایسته ییردی. شهریار ایسه داها بونا بویون ایمه ییردی. بو اوزدن ده باشا دوشوردو داها تهران اونون یثری دئییل. داها اورادا اونا دهیر وئرن یوخدور. بونا گؤره او تهراندان قاجیب تبریزه گلدی. شهریار تهرانی، داها دوغروسو پهلوی رژیمن شهریارا دهیر وئرمه دییی اوچون قینامیش، اونو غیرتسیز - قایغیسیز آدلاندیرمیش دیر.

«تهرانین غیرتی یوخ شهریار ی ساخلا ماغا

قاچمیشام تبریزه قوی یاخشی - یامان بللنسن»

کئچمیش ده شعویه، چاغداش دوره ده ایسه شووونیزم تکجه تورکجه یه یوخ بلکه بوتون تورکلره قارشی اولموش دور. فارسجا یازیب یاراتمیش، فارس ادبیاتی نین گولشنین داها گؤزل گوللرله گؤزللندیرمیش، فارسین باشین اوجالتمیش تورک سویلو، تورک دیلی شاعرلرین سای ی آزل اولمامیش دیر. مولوی، نظامی، خاقانی، صائب، پروین اونلاردان یالنیز نئچه اؤرنک دیر. آنجاق یانلیش دوشونجه لر اوزوندن، اونلار هئچ بیر آن فارس شاعرلری کیمی گؤیه قالدیر یلمامیش دیر.

«سعدی نین باغ گولستانی گرک حشره قدر

آلماسی سلله له نیب، خرماسی زنبیل لنسین

لعنت اول باد خزانه کی نظامی باغی نین

بیر یاوا گول به سرین قویمادی کاکل لنسین»

ایران تورکلری بو اؤلکه یه فارسجا یازان اولو شاعرلر یئتیرمکله یاناشی اونون تورکجه یازان شاعرلری فارس شاعرلرینه اؤرنک - اولگو اولموش دور. ایرانلی شاعر نسیم

شمالین چوخ شعرلری آذربایجان شاعری میرزا علی اکبر صابرین تورکجه شعرلرینین فارسجا چئویرمه‌سی اولموش دور.

«فارس شاعری چوخ سؤزلرینی بیزدن آپارمیش
صابر کیمی بیر سفره‌لی شاعر پخیل اولماز»

انسان گؤزو توخ، الی آحیق اولمالی دیر. باشاردیقجا، الیندن گلدیکجه باشقالارینا یاردیم ائتمه‌لی، الدن توتمالی، یول گؤستمه‌لی، دوشوندوروب، یاشاتمالی دیر. انسان هر نه‌ی اؤزو اوچون ایسته‌مه‌لی دیر. ترسینه الینده کیلردن باشقالارینا پای وئرمه‌لی دیر. بو ایش بیر یاندان یاخشیلیق سایلسا، بیر یاندان دا انسانلیق گره‌ی، اؤده‌مه‌لی بورج کیمی، وئره‌جک کیمی دیر. هر مالین بیر وئرگی‌سی اولدوغو کیمی، بیلگی‌نین وئرگی‌سی بیلدیریب اؤیرتمک، دوشونجه‌نین وئرگی‌سی ایسه دوشوندوروب، ایشیقلا ندیرماق دیر. بوتون بونلار بورج، گرک ساییلدیغی کیمی یاخشیلیق ائلدندن، اؤیرتمندن، یول گؤسترندن تشکر ائتمک، اونا سایغی گؤستمک ده بورج دور. دوز-چؤره‌ی، یاخشیلیغی ایتیرمه‌مک، یاخشی انسانلاری اونوتماق، هر آن اونلاری آنماق هر بیر انسانین بورج دور. بونولا بئله تاریخ بویو چوخلاری باشقالارین اینه‌ی ایله اؤزلرین اوجالیدی، اونلاری ایسه دانمیشلار. بو ایش چوخ پیس اولسا دا، چوخ-چوخ اولموش دور. شهریارین توخوندوغو موضوع دئیلن پیس اؤزلییه بیر اؤرنک دیر. آنجاق آذربایجان تورکجه‌سی‌نین زنگین خزینه‌سیندن باغیشلاماقلا قورتولماز، اونون اوجسوز-بوجاقسوز دیریندن سو گؤتورمکله سویو قوروماز. شهریار بو دیلین زنگینلیینه، دولغونلوغونا، تاییسیزلیغینا اشاره ائتمیش دیر.

«تورکون مثلی، فولکلورو دنیا دا تک دیر

خان یورغانی کند ایچره مثل دیر، میتیل اولماز»

فولکلور دئیلن آغیز ادبیاتی آذربایجان دا اولدوقجا زنگین، دولغون دور. چوخلو فولکلورچولار، ادبیاتچیلار آذربایجان فولکلورون توپلاماغا باشلامیشلار. اونلارین اینه‌ی ایله اولدوقجا ده‌یرلی اثرلر یارانمیش، کتابلار، مقاله‌لر چاپ اولموش دور.

بونونلا بئله هله ده بو ساحه ده ايشله ميه گرک وار. هله ده آذربايجان فولکلورونون گۆزه گلیم بؤلومو ائلين سینه سينده قالمیش دیر. آنجاق قوجالار اؤلوب گئتدیکجه اونلارین سینه سينده اولان آغیز ادبیاتی دا ایتیپ، باتیر. شهریار اۆزو دانشیقلا ری نین بیرینده یاد ائدیپ، اونون سینه سی نین فولکلور خزینه سی اولماغین بیلدیرمیش دیر. آنجاق نه یازیق اودا آناسی نین ساغلیغیندا اونو دانشدیریب، فولکلور اینجیلرین یازی اوسته گتیره بیللمه میش دیر. بونون نیسگیلی ایللر سونرا اونون اوره ییندن چیخمامیش دیر. آغیز ادبیاتی نین بیر بؤلومو ده لای لایلاردیر. قیسا، ساده، اولدوقجا دوغولو، اوره یه یاتیم اولان لای لایلار آنالارین اینجه دوغولارین گۆسترن اینجیلر دیر. آنا لایلاسی هر اوشاق اوچون دنیانین ان آغیر شعرلریندن، موسیقیلریندن قات-قات شیرین دیر. بو شیرینلییین دادی اوزون ایللر کئچسه ده، انسان بؤیوسه ده اونون داماغیندا قالار. هئچ بیر آن دا اونو اونوتماز. شهریاردا اونو اونوتما میش دیر:

«تورکوالله آنالار اوخشاغی، لای لای دیلی دیر

دردیمی من بو دوا ایله مداوا ائله دیم»

اوست- اوسته آذربايجان تورکجه سی نین زنگینلیی، گۆزلیلیی، شیرینلیی، شهریارا اولان دوغمالیغی سبب اولموش دور، بو دیل اونون سؤگیلی، ایسته کلی دیلینه چئوریل سین. دیلین زنگینلیسندن، گۆزلیسندن آرتیق اونون دوغمالیغی سبب اولموش شهریارین سؤگیلی- ایسته کلی سینه چئوریل سین. سؤزسوز هئچ کیمسه اۆز آیرانیا تورش دئمز.

«تورکون دیلی تک سؤگیلی، ایسته کلی دیل اولماز

اۆزگه دیله قاتسان بو اصیل دیل اصیل اولماز»

هر انسان سؤگیلی سی نین داها آرتیق گۆزللشمه سین ایسته یر. بو اوزدن اونو بزه ميه چالیشار. آذربايجان تورکجه سی ایسه شهریارین سؤگیلی سی اولدوغونا گۆره او، هر آن بو دیلین گۆزللشمه سین، چیچکلنمه سین، زنگین لشمه سین دیله میش دیر. بوتون دنیا دا دیللری گوجلندیریب، گۆزللشدیرمک اوچون، یئی آناملار اوچون یئی سؤزلر دوزلدلرلر. باشقا سؤزله دیلی اۆزگه سؤزلردن آریتلایب، دورولدالار. شهریار

ایسه بئله بیر آرزو ائتمیش دیر. او آذربایجانلی شاعرلردن، یازیچیلاردان ایسته‌میش یاد سؤزلرین اؤز شعرلرینده، یازیلاریندا ایشلتمه‌سینلر.

«اؤز شعرینی فارسا عربه قاتماسا شاعر

شعری اوخویانلار، ائشیدنلر کسبل اولماز»

شهریار آرنیمیش بیر دیل ایله یازماق ایسته‌سه‌ده ائل دلیندن اوزاقلاشماق ایسته‌مه‌میش دیر. اونون شعرلری نین اوخوجوسو بوتون خلق اولموش دور. یاد سؤزلرین شعرده چوخ ایشلنمه‌سی اونو آغیرلا تدیغی کیمی، یئنی تورکجه سؤزلرین چوخلوغودا اونو آغیرلادا بیلر. بونا گؤره او آرنیمیش، آنجاق ساده دیل ایله یازماغا چالیشمیش دیر. بونا گؤره ده ائل اونون سؤزون آنلامیش، دادین دویموش، سئومیش دیر.

«تورکو دئدیم، اوخوسونلار اؤزلری»

پهلوی رژیم دیره‌سینده امپریالیزمین، استعمارین گؤستریشی ایله ایران‌دا یئریدیلن شووونستی سیاست سونوجوندا تورک دیلی قاداغان اولموش دور. بو دیل ده کتابلارین، درگیلرین چاپنا اجازه وئرلمه‌ییردی. بونا گؤره ده جوشغون چای اولان تورک دیلی بیر زینه بولاعا چئوریلیمیش دیر. او دوره‌ده چاپ اولان بیرینجی تورکجه کتاب شهریارین حیدربابا منظومه‌سی ایدی. بو منظومه‌نین چاپی ایله قوروق پوزولدو، آذربایجان تورکجه‌سی نین قوروماق دا اولان بولاغی یئئیدن سولاندی.

«تورکو بیر چشمه‌ایسه، من اونو دریا ائله‌دیم

بیر سویوق معرکه‌نی محشر کبری ائله‌دیم

بیر ایشیلتی ایدی سه‌ها اولدوزو تک، گؤرسنمز

گؤز یاشیملا من اونو عقد ثریا ائله‌دیم

اومودوم وار کی بو دریا هله اقیانوس اولا

اونا ضامن بو زمینه کی مهیا ائله‌دیم

...

تورکونون جانینی آلمیش دی حیا سیز طاغوت

من حیات آلدیم اونا، حق اوچون احیا ائله‌دیم»

پهلوی رژیمی دنوریلدیکدن سونرا، جمهوری اسلامی نظامی نین قورولماسی ایله آذربایجان تورکجهسی چیچکلنمهیه، گلشمهیه، دیریلمهیه باشلادی. بو دیلده چوخلو شعريله نثر اثرلری چاپ اولماغا امکان تاپدی. بو ادبی انقلابین یارانماسی تکجه شهریارین ایشی اولماسا دا اونون رولو دانیلماز، اونودولمازدير. اونون شعرلری دیلدن دیله، آغیزدان آغیزا، الدن اله گزیب اؤلکه سینیرلارین دا آشدی. چوخ آذربایجان شاعرلری، یازیچیلاری شهریارین آچدیغی یولدا یثیمهیه باشلایب، بؤیوک اثرلر یاراتدیلار.

«نه تک ایراندا منیم ولوله سالمیش قلمیم

باخ کی تورکیهده، قافقازدا نه غوغا ائلهدیم

باخ کی تهراندا نه فرزانه لر اولموش واله

باخ کی تبریزده نه شاعرلری شیدا ائلهدیم

هم سهندیه سهندین داغین ائتدی باش اوجا

هم من اؤز قارداشیمین حقینی ایفا ائلهدیم»

شهریار بو بیتلرده بؤیوک یازیچی دؤکتور محمد علی فرزانه، استاد یحیی شیدا هابثله بولوت قاراچورلو سهندین آدین چکمیش دیر. بئلهلیکله شهریار اؤزو دئدی کی:

«آجی دیللرده شیرین تورکو اولوردو حنظل

من شیرین دیللره قاندیم، اونو حلوا ائلهدیم

هر نه قالمیش دی کئچنلردن اونا بال پتهیی

اریدیپ موملو بالین شهد مصفا ائلهدیم»

۳- تمدن

تمدن عربجه بیر سؤز دور. اونون آنلامی مدنی لشمه دیر. بو سؤز اوزده کؤچریلیکدن، کندلیلیکدن قورتولوب شهرلرده یاشاماق آنلامیندا اولسا دا ایچده بیلگیلنمه، دوشونمک، یارادیجیلیق بییه سی اولماق، اونلارین یاردیمی ایله یئنی یاشام یاراقلاری دوزلتمک، ایلکین یاشام یولوندان اوزاقلاشماق آنلامیندادیر. بوتون انسانلار ائللر هر آن مدنی لشمه یه ساری آتدیم آتیب، ایره لی لمه به چالیشمیشلار. تاریخ بویو گاه دوغو، گاه دا باتی بو ایش ده داها بؤیوک آتدیمیلار آتماقلا، داها یئیین گنتمکله باشقاسیندان قاباغا کئچمیش دیر. اوزون سوره دوغو مدنیتلری پارلاسالاردا، سون یوز ایلیکلرده باتی مدنیتلری چئشیدلی نه دنلر اوزوندن دوغو مدنیتلرین قاباقلایب، داها آرتیق پارلامیش دیر. هله ده دوغو ائللری اؤلکه لری دالی قالمیش دوروم دادیرلار. باتی اؤلکه لری اؤنجولویون، قاباقجیلیغین ساخلاماق اوچون، سونسوزجا قازاندیغی دورومو قوروماق اوچون، دوغو انسانلارین ائللرین بیلگیدن دوشونجه دن اوزاق ساخلاماغا، خرافات باتاغیندان چیخماق یوللارین اونلارین اوزونه باغلاماغا چالیشمیشلار. دئمک اونلار سونسوزجا اوستون قالماغین یولون دوغو ائللرینین یاتماسیندا، دالی قالماسیندا بیلیمیشلر. بونا گۆره دوغو اؤلکه لرینده ال آلتی، سۆزه باخان، اوزو یولا، ساتغین، ایری اوغرو قورولوشلار قورموشلار. اونلارین ایله دوغرولاری گیزلتمه یه، اوغرولارین الین آچماغا، دوشونجه لی انسانلاری بوغماغا، بوش بئیینلری اوچاتماغا، انسانلاری یوخلاتماغا چالیشمیشلار. بو یول ایله بو اؤلکه لرده اؤز آیاق یئرلرین برکیدیپ، اؤزلرینه یئر آچیب، اؤلکه وارین تالاماغا هابئله اؤز ماللارین ساتماغا امکان یاراتمیشلار. سؤزسوز ایشی اولان، قازانار، وارلارنا، دینجلیکله، بوللوقلا اؤزو اوچون یاشاییب، سونرا دا اوخوماغا، دوشونمه یه، اویناماغا امکان تاپار. باتی اؤلکه لری بونو آنلا یاراق چئشیدلی یوللارلا اؤزلیکله دیل ایله دین

آدى ايله دوغو ائللرى اۆلكەلرى اورتاسىندا آيرىلىق سالماقلا اونلارى بىر- بىرىنىن جانىنا سالىب، قانلى ساواشلارلا نەدن اولموشلار. بو يول ايله اونلار يازىق دوغو ائللرىنىن اقتصادىن پوزغون دوروما سالىب، انسانلارى بىر تىكە چۆرەيە محتاج ائدىب، بىلگىلىب، دوشونمەيە گرک اولان بارىشى، بوللوغو، دىنچىلىى يوخ ائتمىشلر. اونلار بوتون ايشىق يوللارنىن توتموش، بوتون چىراقلىرى سۇندورموش، اوجاقلارى كور ائتمەيە چالىشمىشلار. اونلار بو يول دا بۆيوك اوغور قازانسالاردا بوتونلوكجە ۋىز اىستەكلرىنە چاتا بىلمەمىشلر. بىر نەچە آيدىن دوشونجەلى، گۆزو آچىق، قايقىلى- دويغولو، بىلگىلى- دوشونجەلى اولو انسان اونلارنىن اويونون آنلامىش، ياتىش ائللرى اوياتماغا، دوغرو يولو اونلارا گۆسترمەيە، اونلارى دوشوندورمەيە چالىشمىش دىر. بو اولو انسانلاردان بىرى آذربايجانىن اۆلمز شاعرى بۆيوك شەرىيار اولموش دور. او دوغما يوردونون، بدبختلىك نەدىن باتىلى استعمارچىلارنى، امپىريالىستلرن چاغىرىلمادان اورايا سوخولماق دا بىلمىش دىر. بونا گۆرەدە اونلارنىن ايچ اوزون، نە اولدوغون آچىب گۆسترمەيە، اوووجون آچماغا، يئرلرن دارالتماغا، آياقلارنى كسمەيە چالىشمىش دىر.

«شكر اولامىن اىستەمىشم ظلمدن

بىر پارا ظالملىرى پىشمانلادىم

باخ كى خوروز تىك، آچىلاندا سحر

من دە آچىق سسلە قوچاق بانلادىم»

او ظالم امپىريالىستلرنىن ال آلتى دولتى اولان پهلوى رزىمىندن قورخوب چكىنمەدن، اونلارنىن ائندىيى ظلملردن سۆز آچىب، تمدن آدىنا ياراتدىغى چىتلىكلردن، آغىر دورومدان سۆيەلمىش دىر. او قارانلىغىن گىتمەسىن، ايشىقلىغىن گىلب چاتماسىن، اوزون گىجەدن سونرا دان يىرىنىن سۆكۆلمەسىن، سحرىن يىتىشمەسىن ۋىز دوغما ائلىنە بىلدىرىمك اىستەمىش دىر. باتى امپىريالىستلرنىن اۆلكەمىزە، بۆلكەمىزە پاى كىتىدىيى يىنى مدنيت دە ماشىنىن اۋىل يىرى اولموش دور.

چوخ چاغلار ماشین انسانی طبیعتدن آییریپ، گاه دا اونا قارشى ائتمیش دیر. بو اوزدن ده شهریار یئنی مدنیته قارشى اولموش، اونون پوزولماسین، داغیلماسین ایسته میش دیر:

«ماشین بیزی طبیعتدن آییریپ

میرده شیره وئریم بئله ماشینى»

او باتى مدنیتین اولدوقجا دهیرسز سانمیش دیر. او اؤز ائلین، اؤزگه هابئله دهیرسز بیر مدنیتى منیمسه ییب، دوغما مدنیتین بورخماقدا اولدوغو اوچون قینامیش دیر. اونون باخیشیندا اونون ائلى بو آل- وئرده هئچ نه قازانمادان یالنیز ایتیریپ، اودوزموش دور. شهریارین باخیشیندا ائل دوغما مدنیتین آتماق یئرینه اونون ایرلى لمه سی، چیچکلنمه سی اوغروندا چالیشمالى ایدی.

«بو اولدو بیزه تمدن! مثل دى: «دوز یئرده

بیزیم اولاق گئده بیلیمیر شوخومدا شیللاق آتیر»

سؤزسوز آتالار سؤزونده دئییلدیى کیمی دوز یولدا گئده بیلمه یین شوخومدا شیللاق آتا بیلمز. بونا گؤره اؤزوندن چیخیپ، اؤزلویون ایتیریپ، اؤزگه لشن ائل، اؤزوندن اؤزلویوندن اولار، اؤزگه یه ده چاتا بیلمز. آتالارین دندیى کیمی قارغا قاز یئریشین یانسیلاماقلا قاز کیمی یئریه بیلمز هئچ، اؤز یئریشین ده ایتیرر. باتى مدنیتینه، صنعتینه اویدورولموش ائل، بئله بیلدى اؤزونون هر نه یی دالى دیر، پیس دیر، باتى نین ایسه هر نه یی یاخشى دیر، قاباق دیر. بونا گؤره سالیب چیخمادان، آغیر- یونگول ائتمه دن اؤز مدنیتین، صنعتین قیراغا قویماغا باشلادی.

«سیلو دایر اولالى، هر نه دهیرمان بیغیشیلدى

اما خالص- تمیز اونلاردا دهیرمانیله گئتدى»

«سو، کرجدن کُر ایله گلى بو پاسلى دمیرده

گؤره سن «شاه سویو» تک چشمه نه عنوانیله گئتدى؟»

باتى صنعتی نین، ماشینى نین پارىلتى سی دوغولولارین ائله گؤز لرین قاماشدیردى، داها گؤزونون قاباغیندا کى دیینده کى دوغما صنعتین گؤره بیلمه دی. اؤز صنعتی نین

ياخشىلىقلارین گۆره يىلمەدىيى كىمى باتى صنعتى نىن، اونلارین دوزلتنديى ماللارین
پىسلىين ده گۆرمك ايستەمەدى.

«هوا انسانى بوغور، باش - باشا گاز كرېنىك اولموش

يئل ده اسمير، ائله بيل، يئل ده سليمانيله گئتدى»

هئچ بير عقللى انسان لوله ايله سو چكەمەين ياخشىليغين دانا يىلمەدىيى كىمى،
گۆز ياشى كىمى دوم دورو سويو اولان بولاقلارین دەيرين دانيب، اونلارى ويران
قويماز. صنعتى دەيرمانلارین گوجون دانماق اولمادىغى كىمى، كيچىك كند
دەيرمانلارى نىن قاتغيسيز، دادلى - عطرلى چۆره يى چىخان اونون دا دانماق اولماز.
ماشينلار يادىمى ايله يوللارین قيسالماغين، انسانلارین دينجىليه چىخماغين دانماق
اولمادىغى كىمى، انسانلارین آز يثريمك سونوجوندا گوجدن دوشمەسەين ھابئله
اونلاردان چىخان توستونو ايچرى اوتورمكلە چئشيدلى خستەلىكلرين اورتايا
چىخماغين دا دانماق اولماز.

«ايندى گرک آمريكادان دن گله

چۆرك گئده، فرانسادان پىن گله

دن - دۆشوموز سوئد، نروژدن گله

گلمەسە بير گون آجيميزدان اۆلك

قايش - قايش بير چۆره يى مين بۆلك

منت قويور، اۆلكە اولوب صنعتى

سكتەدى، سلدى، سرطان سوقتى

اتلر اولموش، آت اتى يا ايت اتى

دونموش اتين اييسى باشى چاتالدير

قارنيميزى قووق كىمى پارتالدير»

دولت نفت گليرينه دايناناراق اۆلكە قايلارین باتى ماللارى نىن اوزونه آچدى بو

ايشله اۆلكە صنعتى نىن، اكينچىلىيى نىن، بئلى سيندى. باتى اقتصادى ايله يارشا

بیلیمین اؤلکه اقتصادى اولدوقجا آغیر دوروما دوشدو. چوخلو ایشچیلر ایشین الدن وئردی. ایشیسز لرین سایی آرتدی، اؤلکه نین یئر آلتی واری، احتیاج اولمایان باتی ماللارین آلماق دا هئچه گئندی. کندلر بوشالدى. شهرلر ایشیسز انسانلارلا دولدو. چئشیدلی اخلاقسیز ایشلره یول آچیلدی. اؤلکه باتی استعمارچیلاری نین ال آلتی سی اولدو. بو یول ایله بیر نفرین بورنو قانامادان، اؤلکه باتی لیلارین مستعمره سینه چئوریلدی.

«هی بورس آچیر، هی سمینار- سندیکا

مونتاژین دا آدین قویوب فابریکا

دمیر- دومور مارک انگلیس- آمریکا

گۆز باخدیقجا هی ماشین دیر، هی قاراژ

اما دیدیه جیبیم دولو، قارنیم آج»

اؤلکه اقتصادى نین باتی اقتصادینا باغلی اولماسی نین، باتی ماللاری نین اؤلکه بازارین دولدورماسی نین تکجه آماجی سونوجو اؤلکه نین یئر آلتی- یئر اوستو واری نین تالانماسی اولموش دور.

«قانلی دیرناقلاریلان انگلیس ال قاتدی بیزه

باخیسان روس دا آرازدان کئچیر ایران آپارا»

بئله لیکله اؤلکه، استعمارچی قودوز ایتلری نین دیشلری ایله گاه او یانا گاه بو یانا چکیلدی. دیدیلدی، پارچالاندی، سونرا دا بوتونلویو یییلیب، ارییب، گئندی. ملانصرالدینین یورغانی قاپیلدیغی کیمی، ایران دا اوغرو امپیریالیستلرین ایله اوغرو لانیب گئندی:

«ایسته دیک قانلا یویاق اؤلکه میزین لکه سین، اما

اؤلکه میز خالص اؤزو لکه اولوب قانیله گئندی

یورغانی اوغرو قاپاندا دئدی ملانصرالدین:

نئيله سین چیلپاق ایدی، اوغرو دا یورغانیله گئندی»

باتی امپیریالیستلری دوعو اؤلکه لری نین وارین تالاماق اوچون، هر نه یین چالیب

چاپماق اوچون، او اؤلکه‌لرده یاشایان انسانلارین اینانج- اؤیرنجلرین الیندن آلیب، اؤز اینانج- اؤیرنجلرین اونلارین یئرینه قویماق ایسته‌میشلر. دوشونجه‌سی، اینانجی، اؤیرنجی دوشمن ایله بیر اولان انسان قارشى سینداکین دوشمن یوخ، اؤزگه یوخ، اؤگنى یوخ، یولداش، قوهوم، دوغما سانیب، اونون قارشى سین آلماق، قاباغیندا دایانماق یئرینه اونا یول وئریب، اونونلا اولماقدان اؤیونوب، سئویر. باتی استعمارچیلاری اؤز کیرلی آماج‌لارینا چاتماق اوچون بونو باشا دوشه‌رک دوغو انسانلارینین ائللرینین مدنیتین، دوشونجه‌سین ده‌یشمه‌یه چالیشمیشلار. اونلار بو یول دا بؤیوک اوغور قازانمیشلار. دئمک اونلار یازیق خلق‌لرین مدنیتین اللریندن آلماقلا، اؤلکه‌لرین اله کنچیرمیشلر.

«دینی دبی آلیب بیزدن تونله‌دی

دده‌لری خوروز کیمی دنله‌دی

اوشاق دا کی بیلمز وطن- دین نه‌دی

اوشاقلاری حمال ائدیپ ایشله‌دیر

چینی قابی سیندیر بیان، پیشله‌دیر»

«بیزه بیر دین قالا بیلیمیش دی میراث، بیر ده بو ایران

دین گئندنه دئدی: «تک گئتمه‌رم!» ایرانيله گئندی»

استعمار هئچ بیر آن دوغرو دوشونجه یایماق، انسانلاری اویالتماق، خرافاتدان قورتارماق ایسته‌مه‌میش‌دیر. اونلار دوغو انسانلارین قایغیسیز- دوغوسوز، دوشونجه‌سیز- آماج‌سیز، بوش بئین- پوک بئین، پوچلوق هابئله حیوانلیق فلسفه‌سی اساسیندا یاشایان هئچ نه‌یه باغلی اولمایان، هئچ نه‌یه اینانمایان حیوانلارا چئویرمک ایسته‌میشلر. اونلار بو یول دا گاه مسیحیتی، گاه خرافاتی، گاه اخلاق‌سیرلیغی، گاه آتیزمی، گاه دا نهیلیزمی یاییمیشلار. اونلارین تکجه آماجی انسانلاری قایغیسیزلاشدیرماق، سونرا ائتگیسیزلشدیرمک، سونوندا ایسه اؤلکه‌لرین اله کنچیرتمک اولموش‌دور. ائله بونا گؤره شهریار دوغرو اینانجلی مسلمانلاری باتی

مدنیتی نین یالان- پالان سۆزلرینه اویوب اینانمیشلاردان اوستون سایمیش دیر.

«حیدربابا قرهچیمین جاداسی

چو ووشلارین گلر سسی صداسی

کربلایا گئندلرین قاداسی

دوشسون بو آج یولسوزلارین گۆزونه

تمدنون اویدوق یالان سۆزونه!»

یازیق خلقلری داها یازیق ائدیپ، گوجدن سالماق اوچون امپریالیزم چئشیدلی
اویونلار اوینامیش دیر. او گاه انسانلارین اینانجین الیندن آلماقلا، گاه دا اونلاری
بیر- بیریندن آیرماقلا، بیر- بیرینین جانینا سالماقلا، قانلی قونشو- قارداش
ساواشلارینا نهدن اولماقلا اؤز ایسته کلرینه چاتمیش دیر. بو ایش اوچون ائللری گاه
دین آدینا، گاه دیل آدینا، گاه ایسه داها بوش نهدنلرله بؤلوب، بیر- بیریندن آیریب،
کیچیک- کیچیک اؤلکه لر یاراتمیش دیر.

«تمدنون قانونلاری قوخویوب

داها هامی اونون الین اوخویوب

سرحدلری تور آتان تک توخویوب

سالیب خلقی کور قوش کیمی قفسه

سینه لرده یئر قالمایب نفسه»

شهریار استعمارین بو اسکی آنجاق کسرلی قیلینجین چوخ یاخشی تانیمیش دیر.
بونا گۆره ده اونون وارلیغین دوغما ائلینه بیلدیرمک، اونو آییق سالماق، قوروماق
ایسته میش دیر.

«حیدربابا! گۆیلر بوتون دومان دیر

گونلریمیز بیر- بیریندن یامان دیر

بیر- بیرزدن آیریلمایین، آمان دیر!

یاخشیلیغی الیمیزدن آلیبار!

یاخشی بیزی یامان گونه سالیبار!»

استعمار شىطانى ياخشىلىغى، سۈگى - مەھبەتى، بىرلىك - بىرگەلىكى يامانلىغا،
آجىغا، آيرىلىغا چىۋىرەمكەلە بارىش گۈنىنى قارشى سىن ساۋاش دومانى ايله
آلمىش، ائللرى قارائلىقدا، شاختادا قويموشلار. استعمار اويونونا اويان يازىق خەلق
دوز يولدان آزىپ، سۈگى - بارىشى اونودوب، ساۋاش اودون آلىشىدۇرماقلا اۋزلىرىن
قارا گۈنە سالىپ، شەھرىار دىن كىمى چوروك اينانچلار اوزوندن، بوش بەھانەلەر
اوزوندن خەنجەرلە اۋز يولداشىنىن، قارداشىنىن، قوشۇسۇنۇن باغرىن سۈكۈب، قانۇن
آخىدىپ، ياشادىغى بەشتى جەھنمە چىۋىرەمىش دىر.

«ھىدربابا شىطان بىزى آزدىرىپ

مەھبەتى اوركلردن قازدىرىپ

قارا گۈنۈن سىرنوشتىن يازدىرىپ

سالىپ خەلقى بىر - بىرىنىن جانىنا!

بارىشىغى بىلشدىرىپ قانىنا!

گۈز ياشىنا باخان اولسا قان آخماز!

انسان اولان خەنجەر بىلەن تەخماز!

اما ھىف كور تۈتدۈغۈن بوراخماز!

بەھىشتىمىز جەھنم اولماق دادىر!

دەھشەتمىز مەھرىم اولماق دادىر!»

شەھرىار دىن دىدى بۇ جەھنم دە:

«مەللەرىن ھاراي، مەددى، الامان سىسى

انسان خزانى دىر، تۈكۈلۈر جان، خەل كىمى»

سۈيۈ بولاندىرىپ بالىق تۈتان اوۋچو كىمى، دومانلىق آختاران قورد كىمى،

استعمار دا اۋز قازانچىن ائللرىن آيرىلىغىندا، قىرىشماستىندا، آتېشماستىندا، سونۇندا ايسە

ساۋاشماستىندا گۈرمۈش دور. اورتالىغى قارىشىدۇرماق اوچون استعمار گاه بو ائلىن،

گاه او ائلىن آرخاستىندا داينىپ، بىرىن قودوردوب، باشقاسىنىن اوستونە

قوشقۇرتموش دور.

«گاه عربی، گاه عجمی کیشله‌سین

هی بو اونو، هی او بونو دیشله‌سین

اربابلارین کرخاناسی ایشله‌سین

ایندی داها ملتله ده آییلیب

آغیزلارین دیشلری ده ساییلیب»

آنجا نه یازیق استعمار هنج بیر آن قویمامیش ائللر آییلسین. هنج بیر آن الین
اوخوتمامیش، ایچ اوزونو تانیتدیرمأمیش دیر. هر آن ینی بیر اویونلا ائللر قویون
اتمیش، ایسته‌دیی یئنه سورموشدور. ائله بونا گۆره ده شهریار امپریالیزمی،
استعماری قارغیش اتمیش دیر:

«تمدنون گۆزو گۆروم کور اولسون

آغیزیندا کی شیرین شربت، شور اولسون

بال دا یئسه، زهر اولسون، چور اولسون

آغیزیمیزین دادین قاپیب آپاردی

اورکلری چکیب کۆکدن قوپاردی»

سؤزسوز شهریار شعرلرینده تمدنو امپریالیزم، استعمار آنلامیندا ایشله‌تمیش دیر. او
بعضی شعرلرینده ایسه بونلاری شیطان آدلاندیرمیش دیر.

«بیر سوروشون بو قارغینمیش فلکدن

نه ایسته‌بیر بو قوردوغو کلکدن

دئنه کنچرت اولدوزلاری الکدن

قوی تۆکولسون بو یئر اوزو داغیلین

بو شیطانلیق قورغوسو بیر بیغیلین!»

شهریارین بعضی شعرلرینده استعماريله استبداد نامرد هابئله قورد
آدلاندیریلیمیش دیر. او بو، پیسلیک کانای اولان ایلقار پوزان، یرتیجی، دویغوسوز،
گوجلؤ اؤکلرلرین یوخلۇغون دیله‌میش، یازیق خلق‌لرین، اسیر ائللرین، داردا قالمیش

انسانلارین آزادلیغین، قورتولوشون آرزو اتمیش دیر.

«حیدربابا مرد اوغوللار دوغ گیلان

نامردلرین بورونلارین اوغ گیلان

گدیكلرده قوردلاری توت بوغ گیلان

قوی قوزولار آیین- شایین اوتلا سین

قویونلارین قویروقلارین قاتلا سین»

آنجا ق نامردلرین بورنون اوغماق گۆزلرین اویماق، دنیانی گۆزلرینده قارالتماق،
شیطانلیق هابتله ظلم اساسیندا قوردوقلاری قورغونو پوزماق، عدالت ایله آزادلیق
تمللی یئنی بیر قورولوش قورماق بیر او قدر ده ساده دئییل. چون استعمار اۋزو
گوجلر اولماقدان علاوه دنیانین دؤرد بوجاغیندا اۋزو اوچون چوخلو ال آلتی دولتر
قورموش، اولارین ایله اۋز ایسته کلرین قاباغا آپارمیش، دیلله ننین دیلین چیخاردیب،
ییلنلرین باشین ازمیش دیر.

«کیم قالدی کی بیزه بوغون بورمادی

آلتدان- آلتدان بیزه کلک قورمادی

بیر مرد اوغول بیزه هاوار دورمادی

شیطانلاری قوجاقلاییب گزدیز سیز

انسانلاری آياقلاییب ازدیز سیز»

بونولا بئله شهربار اومودون اوزمه میش، چارا یولو آختارمیش دیر. او باشا
دوشموش دور بوتون دنیا شیطانا درس وئرن استعمارین دالیسیجا دوشموش، اونا آرخا
دورموش دور. بونا گۆره ان بؤیوک گوج سایلان بوتون گوجلوردن گوجلر اولان
تانریدان یاردیم ایسته میش دیر.

«یا کرم قیل کینلی شیطانین الیندن آل بیزی

یا کی شیطانین اۋزون وئر بیرجه بو کیندن نجات»

آنجاق شهریار، تانریدان یاردیم ایسته مکله یاناشی، آیریلیمیش - بؤلونموش ائللرین
اؤلکه لرین بیرلشمه سین، امپریالیزم قارشى سیندا دایانماق اوچون گرکلی سایمیش دیر.

«انسانلاریق، انسانلیغی خوشلایین

بیر ملتیک، بیرلشمه یه باشلایین

بو خان - خانلیق حکومتین بوشلایین

بو گون گرک بشر اولسون بیر ملت

بیر ملته اولارمی یوز حکومت؟!»

استعمار الیندن، امپریالیزم الیندن قورتولوش چتین گؤرونسه ده اونون یولو اوزاق

اولسا دا او، اینانمیش دیر سونوندا ظلم ائوی ییخیلیب، ظالمیر قیریلیب، مظلوملار ایسه
ظلم الیندن قورتولاجاقلار.

«مظلوملارین آهی بیر گون اوخ اولار

ظلمون دهیر اوره یی نین باشینا»

۳- استاد شهریارین تورکجه دیوانیندا املاء مسئلهسی

استاد محمد حسین شهریار سؤزسوز آذربایجان هابئله ایرانین ان بؤیوک شاعری دیر. او آذربایجان تورکو اولسا دا فارس دیلینده اولدوقجا دویغولو، گؤزل، اینجه شعرلر یازماغی باشلامیش دیر. بو یول ایله فارس ادبیاتین داها زنگین لشدیرمیش، اونون گؤزلییین داها دا آرتیرمیش دیر. بئله لیکله او فارس ادبیاتی نین پارلاق اولدوزلاریندان بیرینه چئوریلیمیش دیر. بونولا بئله او اؤز آنا دیلین، آذربایجان تورکجه سینده آتیپ، اونوتمامیش دیر. گاهدان بو دیل ده یازیب یاراتماقلا اونا اولان سئوگی سین گؤستمیش دیر. بو یول ایله او اؤز دوغما ائلی نین اوره یین اله گتیریب، اونون اوره یینده اؤزونو یئر آچمیش دیر. اونون تورکجه شعرلری فارسجا شعرلریندن قات-قات آزا اولسا دا اونون اوچون قات-قات آرتیق آد-سان قازاندرمیش دیر. شهریارین تورکجه شعرلری آغیزدان آغیزا، دیلدن دیله، الدن اله گزیپ اؤلکه سینیلارین دا آشمیش دیر. اؤزللیکله اونون حیدربابا منظومه سی بوتون ادبیاتچیلارین باخیشیندا اونون شاه اثری اولموش دور. بو منظومه دنیانین بیر چوخ دیل لرینه چئوریلیب، چاپ اولموش دور. هر شاعرین اوستون اولماسی اوچون اونون شعرى اوچ باخیمدان اوستون اولمالی دیر. دویغو باخیمیندان، دوشونجه باخیمیندان، دیل باخیمیندان. شعر عربجه بیر سؤزدور. اونون تورکجه آنلامی دویغودور. بونا گؤره هر شعرین ان اؤنملی اؤزلییی اونون دویغوسودور. دئمک دویغولو شعرلر یازا بیلن کیمسه شاعر سایلا بیلر. بو باخیمدان شهریار سؤزسوز دویغولو بیر شاعر دیر. شاعرین اوستون سایلماسی اوچون اونون درین دوشونجه سی اولماسی، شعرلری او دوشونجه دن سو ایچیب، قایناقلا نماسی، درین دوشونجه داشیییب، آندیرمالی دیر. شهریار دوغرو دوشونجه لی بیر شاعر اولسا دا اؤز شعرلرینده آغیر دوشونجه لرден سؤز آچماقلا اؤز شعرلرین آغیر لاتمامیش دیر. بونون نه دنی اونون دوشونجه سیزلییی یوخ، بلکه اونون دینله یجی سی نین بوتون خلق

اولماسی دیر. او دوشونجه‌لی - ییلگی‌لی انسانلارا یوخ، ساده ائل اوچون، بوتون خلق اوچون شعر دئیمیش دیر. شاعرین اوستون سایلماسی اوچون اونون دوغوولو، دوشونجه‌لی اولماسیندان علاوه اونون دیلی ده گوجلوی اولمالی دیر. شهریار فارسجا شعرلرین ادبی دیل‌ده یازدیغی اوچون دیل باخیمیندان گوجلوی هابئله عیسیز اولموش دور. آنجاق او تورکجه شعرلرین ادبی دیل ایلده یوخ، دانیشیق دیل ایلده یازمیش دیر. استادین بو ایشی بیر یاندان شعرلرین بوتون خلق طرفیندن قارشیلایب، سئویمه‌سینه نه‌دن اولسا دا او بیر یاندان سبب اولموش دیل قاعده‌لری چوخ یئرلرده پوزولسون. بونا گؤره ده اونون تورکجه شعرلرینده یازیلیش باخیمیندان چوخلو یانلیشلیقلار گؤزه ده‌بیر. بو چاتیشمازلیقلارین بعضی‌سی دوزلن چاغ، شعرین وزنی پوزولور. بونا گؤره اونلارا ال وورماق اولماییر. بو مقاله‌ده شهریارین حیدربابا منظومه‌سیندن بیر نچجه بندین اینجه‌له‌مکله بو مسئله آیدینلاشیب، گؤستريله‌جک‌دیر.

«حیدربابا ایلدریملار شاخاندا

سلر سولار شاقلیدایوب آخاندا

قیزلار اونا صف باغلیوب باخاندا

سلام اولسون شوکتوزه، ائلوزه

منیم ده بیر آدیم گل‌سین دیلوزه»

بو بندین ایلک مصرعینده «ایلدریملار» سؤزونده «د» ایلده «ر» اورتاسیندا اولان «ی I» سسی یازیلما‌میش دیر. بو سؤزون بیرینجی سسی ده «ی I» دیر. آنجاق بو سس اورادا گؤستريلمیش دیر. بو بندده گلن «قیزلار» هابئله «آدیم» سؤزلرینده ایشلنن «ی I» سسی گؤستريلمیش دیر. بونا گؤره بئله گؤرونور بو یانلیش شاعرین یوخ بلکه چاپچیدان‌دیر.

بو بندین ایکینجی مصرعینده گلن «سلر» سؤزونده «ئ E» سسی یازیلما‌میش دیر. بو سسی گؤستمک‌ده گاه شاعر، گاه دا چاپچی بیر ایپ اوسته دایانیب، بیر یول گنده بیلمه‌میشلر. اؤرنک اوچون اوچونجو بندده ایشله‌نمیش «بئل»

سۆزۈندە، ۴- اونجو بىندە ايشلەنمىش «وثر» سۆزۈندە، ۹- اونجو بىندە ايشلەنمىش «گندوب» سۆزۈندە، ۱۰- اونجو بىندە ايشلەنمىش «ائدىرم» سۆزۈندە «ئى E» سسى گۆستىرلىمىش، آنجاق ۳- اونجو بىندە ايشلەنمىش «ايلين» سۆزۈندە، ۶- نجى بىندە ايشلەنمىش «كچدى»، «گج»، «نج» سۆزلىرىندە گۆستىرلىمەمىش دىر. بئەلىكلە ديواندا «ئى E» سسىن گۆستىرەمك دە قارىشىقلىق واردىر.

بو بىندىن يئە دە ۲- نجى مىصرەيندا گلن «شاقلىدايوب» سۆزۈندە اوچ يانلىش واردىر. بىرىنجى سى «ق» سسىن بىر دۋنە يازىلماسى دىر. آذربايجان توركچەسىندە ايكي دۋنە دال با دال سىلن سىزىلر، ايكي دۋنە دە يازىلار. عرب دىلىندە بو ايشىن يىرىنە سسى بىر دۋنە يازىب اوستونە تشىدىد گۆستىرگەسى قويولار.

«شاققىلداق» توركچە بىر سۆزدور. بونا گۆرە اونو عرب دىلىن قاعدەسىلە يازماق، يعنى «ق» سسىلرىن بىرىن يازىب اوستونە تشىدىد قويماق دا يانلىش دىر، تشىدىسىز تىكچە بىر «ق» يازماق دا. بوندان علاوه «ق» ايله «ل» سسىزلىرىن اورتاسىندا «ى I» سسىلى سى واردىر. آنجاق بو سس اورايا يوخ بلكە «ل» ايله «د» سسىزلىرىن اورتاسىنا قويولموش دور. بئەلىكلە گۆرونور بو يانلىش چاپ يانلىشى دىر. سۆزون يازىلىشىدا اولان ۳- اونجو يانلىش ۴ چىشىدلى «ىب IB» اكىن دوزگون ايشلەنمەمەسى دىر. «شاققىلدا» سۆزونون سون سسىلى سى قالىن هابئەلە دوداقلانان «آ A» سسىلى سى دىر. بونا گۆرە اونا قوشولان اكين دە سسىلى سى قالىن هابئەلە دوداقلانان اولمالى دىر. بئەلىكلە يوخارىداكى اكين ۴ چىشىدىندىن بو سۆزە اويغون اولانى «ىب IB» دىر. آنجاق اونون يىرىنە دوداقلانان «وب UB» اكى ايشلەنمىش دىر. بونا گۆرە دە هاوا ياساسى اوندا پوزولموش دور. بئەلىكلە بو سۆزون دوزگون يازىلىشى «شاققىلدايىب» دىر. شەرىارين توركچە ديوانىدا ۴ چىشىدلى اكلرىن، چوخ چاغلار يالنىز دوداقلانان سسىلى سى اولان چىشىدلىرى ايشلەنمىش دىر. بئەلىكلە بو يانلىش يازىلىش چوخ سۆزلردە گۆرونور. اۋرنىك اوچون بىرىنجى بىندە ايشلن «باغلىوب»، «شوكتوزە»، «ائلوزە»، «دىلوزە»، سۆزلىرىن گۆستىرەمك اولار. بونلار دوزگون

یازیلیشی «باغلایب»، «شوکتیزه»، «اثلیزه»، «دیلیزه» دیر. هابتله ۲- نجی بندده ایشلنن «قالخوب»، «چیچکلنوب»، «کهلیکلرون»، «باخچالارون» سؤزلرینین دوزگون یازیلیشی «قالخیب»، «چیچکلنوب»، «کهلیکلرین»، «باغچالارین» دیر. دیوانین باشا باشیندا بو یانلیش اوچون بوللو اؤرنکلر گؤستریمک اولار.

منظومه نین ۲- نجی بندینده ایشلنن «دیینن» سؤزونون سونوندا گلن «دن» چیخیشلیق حال اکی دانیشیق شکلینده اولاراق «نن» یازیلیمیش دیر. بیر ادبی اثرین یازی دیلینه اویغون یازیلماسی گرکلی دیر. دانیشیق دیلینه اویغون یازیلیش بیر یازی، ادبی یازی ساییلا بیلیمز.

یننه ده حیدربابانین ۲- نجی بندینده ایشلنن «دوشان» سؤزوندن «و O» گؤستریمه میشدیر. آذربایجان تورکجه سین عرب القباسی ایله یازاندا بوتون تورکجه سؤزلردن ایشلنن «و O» سسی گؤستریمه لی دیر. بونا گؤره ده بو سؤزون بئله یازیلماسی یانلیش دیر. اونون دوزگون یازیلیشی «دووشان» دیر.

بو بندده ایشلنن «آچیلمايان» سؤزوندن انکار علامتی اولان «ما» اکی نین «آ A» سسی دانیشیق دیلینه اویغون اولاراق یازیلما میشدیر. بو ایسه یانلیش دیر. بو سؤزون دوزگون یازیلیشی «آچیلمايان» دیر.

بو بندین ۴- اونجو هابتله ۵- ینجی مصراعلاریندا ردیف کیمی ایشلنمیش «اله» سؤزونون «Eئ» سسی یازیلما میشدیر. سؤزون دوزگون یازیلیشی «ائه» دیر.

منظومه نین ۳- اونجو بندینده ایشلنمیش «چارداخلاری» سؤزونون کؤکو «چارداخ» دیر. آذربایجان تورکجه سی نین دیل قاعده سینده گؤره ایکی یا نتجه هجالی سؤزلرین سونوندا «خ» سسی گله بیلیمز. بو سؤزلر یالئیز «ق» سسی ایله قورتارار بیلر. بونا گؤره ایکی هجاسی اولان بو سؤزون سون سسی نین «خ» اولماسی یانلیش دیر. بئله لیکله بو سؤزون دوزگون یازیلیشی «چارداقلاری» دیر. بو یانلیش منظومه نین ۴- اونجو بندینده ایشلنن «بولاخلارون»، «اوشاخلارون» سؤزلرینده هابتله ۱۰- اونجو بندده ایشلنن «سازاخ» سؤزوندن گؤزه ده ییر. بو سؤزلرین دوزگون یازیلیشی

«بولاقلارین»، «اوشاقلارین»، «سازاق» دیر.

یئنه ده ۳- اونجو بندین ۲- نجی مصراعیندا ایشلنن «گلی» سۆزو یانلیش یازیلیمیش دیر. چون بو سۆز تورکجه بیر سۆزدور. بونا گۆره «و U» سسی اونون کۆکوند یازیلمالی دیر. اونا آرتیریلان اکین سسلی سی ده اینجه هابتله دوداقلانان اولمالی دیر. بونا گۆره اک «و U» اولمالی دیر. بئله لیکله بو سۆزون دوزگون یازیلیشی «گولو» دور.

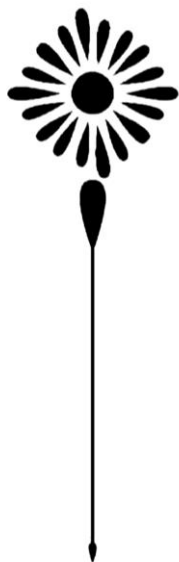
یئنه ده ۳- اونجو بندین ۲- نجی مصراعیندا ایشلنن «کونیکلرین» سۆزوند «و U» سسی «و U» شکلینده گۆستریلیمیش دیر. بو ایسه اوخوجونو چتینلیه سالا بیلر. بونا گۆره ده بو سسی بئله یازماق یانلیش دیر. بو یانلیش دیواندا دؤنه لرجه تکرار اولونموش دور. اۆرنک اوچون منظومه نین ۵- ینجی بندینده ایشلنن «دورت» سۆزوند، ۶- نجی بندینده ایشلنن «دنگه»، «دونوم»، «ئولوم» سۆزلرینده، ۷- نجی بندده ایشلنن «گورممسک» سۆزوند بو یانلیش گۆزه ده ییر. بو سۆزلرین دوزگون یازیلیشی «دۆرد»، «دۆنگه»، «دۆنوم»، «اۆلوم»، «گۆرنمه سک» دیر.

بو منظومه نین ۳- اونجو بندین ۴- اونجو مصراعیندا ایشلنن «ایلین» سۆزونون یازیلیشیندا نئچه یانلیش واردیر. بیرینجی سی «ئ E» سسی نین ایکینجی سی ایسه «ه E» سسی نین گۆستریلیمه سی دیر. سۆزون کۆکو «ائيله» دیر. «ه E» سسی کۆکون بیر سسی دیر. آذربایجان تورکجه سینده هئچ بیر اکین آرتیرماسی کۆکون سسلرینده ده ییشیکلیه نه دن اولایلمز. بونا گۆره بو سۆزون یازیلیشی یانلیش دیر. اونون دوزگون یازیلیشی «ائيله ین» دیر. استاد شهریارین تورکجه دیوانیندا اولان یازی یانلیشلیقلارین گۆستریمک اوچون، بو قدر یترلی دیر. بونلار دیواندا بۆیوک قاریشقیلیغا نه دن اولسا دا هئچ بیر آن اوستادی، اونون تورکجه شعرلرین، اۆزلیکله اونون شاه اثری اولان حیدربابانی گۆزدن ده یردن سالا بیلمز. کیمسه بو شعرده اولان درین دویغونو، گۆزلیلی دانا بیلمز. آنجاق بو یانلیشلیقلاری آریدی، دوزلتمه دن دیوانی چاپ ائتمک هئچ ده یاخشی دئییل. هله ده بیر بئله ایلدن سونرا یئنه ده دیوانین آرینمیش،

ساهمانلانمايش چاپ اولماسى ايكي زاددان ييرين گؤسترندير: يا شهر يارين توركجه ديوانين چاپ ائدنلرين ديل ييلگى سى نين آزدير، يا دا اونلارين گؤزونده ديل قاعدهسى اؤنمسيزدير. بونلارين هر ايكي سى ده پيسدير. اوستادين ديوانين چاپ ائدنلرين بورجو اونو يئنيدين آريديب، ساهمانلاماق، سونرا چاپ ائتمكدير.

(بو مقاله ۱۳۷۴- اونجو ايل ده زرين ايله نگاه يابين ائوي نين امه يي ايله چاپ اولان نسخه اساسيندا يازيلميشدير.)

كرىمى ايله رنكارنگ

گيريش

مقاله لر:

۱- كرىمى نين ياخشى اؤز لليكلىرى

۲- كرىمى نين ياخشى اولمايان اؤز لليكلىرى

۳- يالانچى دينچيلر

۴- باتى مدنيتى

۵- قادين

گېرىش

آذربايجانين چاغداش طنز شاعرلريندن بيرى، بلكه ده ان تانينميشى، آدلىمى اوستاد كريمىدير. اونون اؤزونون، شعرلرينىن حقينده يازمالى سؤز چوخذور. آنجاق اونلارين هامى سىن بير مقالهيه يئرلشديرمك اولدوقجا چتيندير. اوستاد كريمى نين يازديغى شعرلرين چوخلوغون دوشونرك بو چتينلىك انسانين گؤزونون اؤنونه گلير. اونون يازديغى شعرلرين هامى سىن اوخوماق اوچون بؤيوك حوصله، اوزون سوره گركدير. اوستادين رنگارنگ آدلى ديوانى نين بوتون جلدلرى يازيچى دا اولماديغى اوچون هابئله اونلارى اوخوماق اوچون لازم اولان سوره، حوصله اولماديغى اوچون اونون ديوانى نين بيرينچى جلددين اوخوماغا قناعت ائيلهديك. بو مقاله ده اوستادين ياشامين يازماقدان واز كئچيب، اونو باشقا ادبيات سؤرلره تاپشيرييق. بو يازى دا اوستادى يالنيز رنگارنگ آدلى ديوانى نين بيرينچى جلدينده كى شعرلره تانتماغا چاليشاجاييق.

۱- کریمی نین یاخشی اؤزلیکلیکری

کریمی آذربایجانین، ایرانین، بلکه ده تورک دنیاسی نین ادبیات اولدوزلاریندان بیریدیر. اونون شعرلری نین چوخلوغو، اونون آخار، قاینار طبعین گؤسترندیر. بوندان علاوه اونون شعرلری نین اؤزلیکلیکری اونو اوستون، تاییسیز بیر شاعره چئویرمیشدیر. بورادا اونون دیلی نین، سؤزونون، اؤزونون یاخشی اؤزلیکلیکری ن یازماقلا اونو نقد ائتمه یه باشلاییریق.

۱- تورکجه یازماق:

اوستاد کریمی نین یازدیغی شعرلرین بؤیوک بؤلومو آذربایجان تورکجه سیله یازیلیمیشدیر. او شعرلری نین گؤزه گلیم بؤلومون پهلوی رثیمی دورونده یازیب یارادیب چاپ ائتمیشدیر. او دورده آذربایجانین تورکجه یازان یازیچیلاری اینانیلماز سیخینتی ایله باسقی ایله یاشاییردیلار. کئچمیش رثیم تورک دیلینده یازانلاری ائل - اؤلکه دوشمنی تانیتدیریب، اونلاری اینجیتمکله قلملرین سیندیریب، دیلرین کسمه یه چالیشمیشدیر. او بو یول ایله بو دیلی آرادان آپاریب، آذربایجان تورکلرین فارسلاشدیرماغا چالیشمیشدیر. رثیم بو یول ایله اؤلکه ده بیرلیک یارادیب، اونو سونسوز بؤلونمزلییه، بوتونلویه چاتدیرماق ایسته ییردی. ایسته ک یاخشی اولسا دا یول پیس ایدی. ائل - اؤلکه بیرلیی دیل بیرلیی ایله یوخ بلکه اینانج - دوشونجه بیرلیی، باشقا سؤزله اورک بیرلیی ایله یارانار. دیل بیرلیی پوزولسا دا اورک بیرلیی هئچ وقت پوزولماز. بوتون بونلاری دوشونرک او قورخولو، بوغوتولو گونلرده دولتین ایسته یینه قارشى چیخیب، اونون قوروغون پوزوب، تورک دیلینده یازماق، اوستاد کریمی کیمی ایگید، قورخماز بیر شاعرین ایشی ایدی.

۲- ائل دیلینده یازماق:

بوگونهجه آذربایجان تورکجه یازان شاعرلرین هامی سی بیر دیلله یازمامیشلار. هر شاعرین اؤزونه اؤزل دیلی اولموش دور. اونلارین بعضی سی دیلین کئچمیش ده عثمانلی تورکجه سینه، ایندی ایسه تورکیه تورکجه سینه بنزه تمهیه چالیشمیش دیر. بعضی سی ده کلاسیک ادبیات اولدوزلاریمیزین دیلینه تای اؤز دیلینده بوللوجا عرب، فارس سؤزلرین ایشله تمکدن چکینمه میش دیر. بو پارلاق اولدوزلاریمیزین بلکه ده ان باش دا دورانی ملامحمد فضولی دیر. بعضیلری ده جمهوری آذربایجانین روس، عرب، فارس سؤزلری ایله دولو اولان دیلینده یازماغی داها دوزگون سانمیشلار. آنجاق ایران تورکلرینه یازان اونلارین دیلله یازمالی دیر. سؤزو داها گوزل آندیرماق، ائللین قولاغینا چاتدیرماق اوچون دیلی اولدوقجا یاد سؤزلردن آرتیلاماقلا یاناشی ائللین ائشیتمه دییی یئنی سؤزلری ایشله تمکدن باشاردیقجا چکینمک گرک دیر. بو یول ایله دیلی آرتیلایب، گلیشیدیرمکله یاناشی، اونون اؤزگه- اؤگنی بیر دیله چئوریلمه سینه اجازه وئریلمه ملی دیر. کریمی نین دینله ییجی سی آذربایجانین اؤز دیلینده سوادسیز ائلی اولموش دور. اونون آماجی سؤزلرین ائل قولاغینا چاتدیرماق، ائل سئوگی سین قازانماق، ائل شاعرینه چئوریلیمک ایدی. بونا گؤره ده او اؤز شعرلرین اؤز ائلی نین دانیشدیغی دیل ده یازیب یاراتدی. ائل اونون شعرلرین چتینلیک چکمه دن اوخویوب باشا دوشدو. اونون بعضی شعرلری دیلدن دیله دوشدو. بئله لیکله او آدلیم بیر ائل شاعرینه چئوریلدی.

۳- اجتماعی موضوعلاردا یازماق:

شاعرلرین چوخو یا سئوگیلی نین قاش- گؤزون اؤیموشلر یا دا دنیا مالیندان اؤترو دولت باشچیلارین. بو موضوعلاردا یازیلان شعرلر ادبی باخیمدان گوجلر اولسا دا، ادبیاتچیلارین سئوگی سین قازانسا دا، آنلام هابئله بوراخدیغی ائتگی باخیمیندان اولدوقجا گوجسوز اولموش دور. یالنیز ائللین اؤلکه نین دردلریندن یازان، او دردله چاره آختاران شاعرلر ائل ایچره اؤز لرینه یئر آچمیش، سونرا دا اونلاری ائتگی لمیشلر.

کریمی بعضاً قاش - گۆزدن، گۆزل ایله گوزللیکدن یازسا دا نتجه قات آرتیق اجتماعی موضوعلاردا، ائل دردلریندن، اۆلکه دوروموندان یازمیش دیر. او دویغولو بیر شاعر اولسا دا داها آرتیق ائل - اۆلکه قایغی سی چکن بیر انسان اولموش دور. ائل دردلری اونون دا اورهیین درده گتیرمیش دیر. او هر زمان ائل دردلرین تاپماغا، سونرا دا اونلاری درمان ائتمهیه چالیشمیش دیر. یوخسوللوق، یانلیش اینانجلار، اؤیرنجلر، اۆزگه لشمه اونون توخوندوغو ائل دردلریندن نتجه سی دیر.

۴- طنز دیلیله یازماق:

چوخ انسانلار اۆزلرین یاخشی، عیسیز سانیب، عیبدن پسلیکدن اوزاق گۆررلر. بونا گۆره ده هر زمان اۆبولمک، یاخشیلیقلارین ائشیتمک ایسته یرلر. آنجاق عیسیز انسان یوخدور. هر کسین بیر یانلیش دوشونجه سی، سۆزو یا دا ایشی اولاییلر. عیین آرادان گتیمه سی اوچون اونو بیلدیریب گۆستریمک گرک دیر. باشقا سۆزله عییلی انسانین عیین، اونون اوزونه دئمکدن باشقا چاره یوخدور. سۆزسوز بو ایش یوموشاقلیقلا، باجاریقلا یئرینه یئتیریلملی دیر. ائل دئمیشکن پامبیقلا باش کسمک داها یاخشی دیر. سۆزسوز نقد اندیجی نین آماجی ایرینی دوزلتمک اولمالی دیر. ایرینی پوزوب سیندیریب اۆزون یوخاری، یاخشی گۆستریمک ایسته یین انسان، سۆزون یئریدیب، کیمسه نی ائتگی لهیب، هئچ ایریلیسی دوزلده بیلیمه جهک. نقد ائتمه یین ان اۆنملی، تانینمیش، یئرینده اوتورموش، ائتگی گوجو اولان یولو طنز دیلیندن یارارلانماق دیر. بو یول ایله نقد ائدن نقد اولونانین پیس اۆزللیسین گولونج ائتمکله اونو اوتاندیریب، پسلیکدن ال چکمه یه چالیشار. نقد ائدن سۆزون گولملی، شوخلوق لحنی ایله دئدیینه گۆره چوخ زمان نقد اولونانی ائتگی لهیب، اوتاندیرماقلا یاناشی اونون آجیغیندان دا آماندا قالار. کریمی اۆز شعرلرین طنز دیلیله سۆیلیمیش دیر. اونون شعرلری اوزده شیرین اولسا دا ایجری ده آجی دیر. آنجاق سۆز شوخلوق لحنی ایله دئییلدیینه گۆره کیمسه نین اینجیمه یینه نه دن اولمامیش دیر. چوخلاری اۆز عییلرین کریمی نین دیلیندن ائشیتسه لر ده، اونون دیلیله نقد اولونسالار دا، اونون شعرلرین اوخویاراق آجیقلا نا بیلیمه میشلر.

۵- ائل اوزون گولدورمک

دنیا یارانان گوندن انسان آغری- آجیدان، غم- غصه دن، سیخیتی- بوغوتتودان قاچا بیلمه میشدیر. هر شنلیین آردیندان غصه، هر دوغومون سونوندا اؤلوم، هر ساغلیقدان سونرا ایسه خسته لیک اوزون چاتدیرمیشدیر. انسان هئچ زمان یاشامین دادین چیخاردیب، دیله دییی کیمی یاشایا بیلمه میشدیر. بلکه ده بونون نه دنی غم- کدرین شنلیکدن چوخ اولماسی دیر. بو آجی سی شیرین یندن چوخ اولان دنیادا، بو غصه سی سئوینجیندن آرتیق اولان یاشامدا، انسانلارین اوزون گولدورمه یه چالیشماق ان یاخشیشی ایشلردن بیریدیر. بو ایش قیسا سوره اوچون اولموش اولسا دا غم- غصه نی یاددان چیخاردیب، گولوشو اونوتموش انسانلارین اوزون گولدورموش دور. کریمی انسانلارین اؤزلیکله آذربایجان تورک لری نین اوزون گولدورن، اونلارین اوره یین آچان بیر انسان اولموش دور. او بو ایش ده چوخ باجاریق گؤستمیش دیر. اونون شعرین اوخویان انسان اؤز گولمه یین ساخلا ییب گیزله ده بیلمز. کریمی اوزون ایللر ائلیمیزین اوزون گولدوردویونه گؤره بؤیوک بیر ایش گؤرموش دور. اونون بو ایشی دوغرودان دا تقدیره لایق دیر.

۲- کریمی نین یاخشی اولمایان اؤزلیکلری

کریمی نین ایشی نین یاخشیلیقلاری هابئله اوستونلوکلرین تانیاندان سونرا اونون اینانجی نین، سؤزونون، ایشی نین ایری- اسکییندن دانیشماق چوخ گرکلی دیر. چون دوغرو- دوزگون نقد ائتمه یین یولو بودور بیرین نقد اندرکن اونون هم یاخشیلیغین هم ده پیسیلین بیرلیکده دئمک گرک دیر. بوتون آذربایجان ائلی کریمی ایله اویونسه ده، اونو اؤز آدلیم، سئویملی شاعری بیلسه ده، او دا باشقا انسانلارای بیر انسان دیر. اونون دا اینانجیندا، سؤزونده، ایشینده یانلیشلیق، ایری- اسکیکیک اولاییلر. کریمی نین شعرلرین نقد اندرکن اونلارین چاتیشمازلیغین گیزلیدی، یالنیز یاخشیلیقلارین اوزه چکمک سؤزسوز یانلیش بیر ایش دیر. بوتون بونلار گؤره اونون اوستونلوکلریندن یازاندان سونرا اونون اینانجیندا، سؤزونده کی چاتیشمازلیقلاری یازماغا قرار وئردیک.

۱) یازی یانلیشلیغی

تورک دیلین اؤزلیکله آذربایجان تورکجه سین عرب الفباسی ایله یازماق چتین بیر ایش دیر. بونون نه دنی آذربایجان تورکجه سینده فارس ایله عرب دیلری ایله مقایسه ده اوچ آرتیق سسلی نین اولماسی دیر. بو سسلر «ؤ» (Ö)، «و» (Ü)، «ی» (I) دان عبارت دیر. بو دیل ده کی ۹ سسلی نی اؤزل حرفلره گؤستریمک، کلمه لرین یازی باخیمیندان اوزانماسینا، بعضاً ده گؤرکمدن دوشمه سیننه نهدن اولور. بو سسلری اؤزل حرفلره گؤستریمک ایسه سؤزلرین اوخونوشون چتین لشدیریر. فارس، عرب دیلرینه تایی سسلیری گاه یازیپ گاه یازماماق ایسه دیلین یازی ایشینده بؤیوک بیر قاریشیقلیغا نهدن اولور. ایران داکی آذربایجان ادبیاتچیلاری بو قونودا چوخلو دارتیشیب دئییشندن سونرا بئله قرارا گلیمیشلر «ه» «ث» حرفیندن سونرا بوتون سسلیر تورک کؤکلو سؤزلرین هامی سیندا اؤزل حرفلره گؤستریملی دیر. «ه» «ث» حرفی ایسه

یئنه ده یالنیز تورک کۆکلۈ سۆزلرده یازیلمالی دیر. آنجاق هر یئرده یوخ، بلکه یالنیز اونون یوخلۇغو یالنیشلیغا یول آچان یئرلرده یازیلمالی دیر. عرب، فارس سۆزلرینه گلدیکده آذربایجان ادبیات اوستادلارینین چئشیدلی باخیشلاری اولموش دور. اونلارین بعضی سی اونلارین بوتون سسلیلرین یازماغی دوزگون سايسالار دا، باشقالاری بو ایشی دوزگون ییلمه ییرلر. اونلارین باخیشیندا بو ایش اوخوجونون چتینلیه دوشمه یینه نه دن اولاییلر. چون ایراندا یاشایان آذربایجانلیلار ایللر بویو فارس، عرب سۆزلرین اونلارین قاعده لری اساسیندا یازیب اوخوماغا اؤیرنمیشلر. بونا گۆره ده بیر فارس یا عرب سۆزون یازماقدا اونون بوتون سسلیلرین گۆستریمک ایران تورکلرین چتینلیه دوشمه یینه نه دن اولار. بو اوزدن ده عرب، فارس سۆزلری تورک دیلینده ایشلنن چاغ او دیللرده یازیلدیگی کیمی یازیلماسی داها یاخشی دیر. کریمی اؤز شعرلرین یئرینده اوتورموش قاعده لر اساسیندا یوخ بلکه اؤزو ایسته دیی کیمی یازمیش دیر. او چوخ یئرده یازی یاسالارین پوزوب، اؤز یازیلارین یانلیشلیقلارلا دولدورموش دور. بورادا اؤرنک اولاراق اونون رنگارنگینین بیرینجی جلدیندن بیر بیت گۆستریریک:

«آغزی فندق دوداقی پسته یوزی قرمزی گل

چکه بولمز بله بیر نقشه نی چین نقشه گری»

گۆرۈندویو کیمی بو بیتده «آغیز» سۆزو یانلیش اولاراق «آغز» شکیلینده یازیلیمیش دیر. «دوداقی» سۆزو «دوداق» سۆزو هابئله «ی» شکل چی سی نین بیرلشمه سیندن یارانمیش دیر. آذربایجان تورکجه سی نین دیل یاساسینا گۆره «ق» حرفی ایکی سسلی آراسیندا یئرلشنده «غ» حرفینه چئوریلر. بونا گۆره ده بو سۆز یانلیش یازیلیمیش دیر. بو سۆزون دوزگون یازی سی «دوداغی» دیر.

«گول» سۆزو تورکجه بیر سۆزدور. بونا گۆره ده اونو فارس دیلینده یازیلدیگی کیمی «گل» شکیلینده یازماق یانلیش دیر. «قیرمیز» سۆزو ده یئنه بیر تورک کۆکلۈ سۆزدور. بونا گۆره ده اونو فارس دیلینده یازیلدیگی کیمی «قرمز» یازماق دوز دئییل.

«یوزی» سۆزو «یوز» سۆزو ھابئله «ی» شکل چی سی نین بیرلشمه سیندن یارانمیش دیر. بو سۆزدە ایکی یانلیشلیق واردیر. بیرینجی سی «صورت» آنلامیندا اولان «اوز» سۆزونون «یوز» یازیلما سی، ایکینجی سی اونا قوشولان شکل چی ده ھاوا یاسا سی نین پوزولما سی دیر. بو سۆزون تکجه سسلی سی «و» سسی دیر. بو سس اینجه ھابئله دوداقلانان دیر. بونا گۆره ده اونا قوشولان شکل چی ده اینجه ھابئله دوداقلانان اولمالی دیر. بئله لیکله بو سۆزون دوزگون یازیلشی «اوزو» دور. «بولمز» سۆزو «ییلمز» سۆزونون آغیز دئییمی دیر. بو سۆزو بئله یازماق ادبی شکل ده اولمادیغی اوچون دوزگون دئییل. ادبی یازی دا بوتون سۆزلر ادبی شکل ده یازیلمالی دیر.

«بله» سۆزونون ایکینجی سسی «ئ» (E) سسی دیر. آنجاق گۆروندویو کیمی بو سس یازی دا گۆستریمه میش دیر. بو سس فارس ایله عرب دیل لرینده یازیلماز. یالنیز گرکلی یئرلرده «کسره» حرکه سی ایله گۆستریلر. کریمی ده باشقا ایران تورک لرینه تای فارس دیلینده یازیب اوخوماغا اؤیرندی یی اوچون اؤز تورکجه شعرلرین او دیلین قاعده سی اساسیندا یازمیش دیر. آذربایجان تورکجه سین عرب الفبا سی ایله یازاندا بو سس «ئ» حرفی ایله گۆستریلر. بونا گۆره ده «بله» سۆزونون دوزگون یازیلیشی «بئله» دیر.

۲) یونگول سۆزلر ایشله تمک

طنزین ان اؤنملی اؤزللی یی گولمیلیک دیر. طنز دیلینده یازان شاعر ائل - اؤلکه نین بیر پیسین گولونج ائدی ب، ھامینی اونا گولدورمکله اونو اوتان دیرماغا، دوشوندورمه یه، اؤزون ده ییشمه یه مجبور اتمه یه چالیشار. بو یول چوخ بؤیوک ائتگی بوراخار. بونا گۆره ده ائللین پیس اؤزللیکلرین آرادان آپارماق اوچون چوخ یاخشی بیر یول دور. آنجاق یاخشی دئییل ائلی پیسه گولدورمک اوچون هر یونگول سۆز دیله گل سین. یونگول سۆزلر دیله گتیرمک اؤزو بیر پیس اؤیرنج دیر بونا گۆره ده بیر پیسلی یی آرادان آپارماق اوچون شاعر دیلینه یونگول سۆزلر گتیری ب، ائللین دیلین پوزغون دوروما سالا

بیلمز. بئله بیر ایش گۆرن شاعر هم اۆز دهیرین هم ده یازدیغی شعرین دهیرین آشاغی ائندیریب، سۆزون ائتگیدن سالار. کریمی چوخ شعرلرینده یونگول سۆزلر ایشله تمکدن چکینمه میس دیر. بو دا سۆزونون، اۆزونون بیر بالاجا دهیردن دوشمه سینه نهدن اولموش دور.

۳) اوزون یازماق:

کریمی نین شعرلری نین چوخو جوشما شعر دیر. اونون قوشما شعری آزدیر. اونون قاینار طبعی واردیر. بونا گۆره ده او، چوخ چالیشیب اینجیمه دن ایسته دیی موضوع دا اوزون شعرلر یاراتمیش دیر. بو بیر باخیمدان اونون اوستونلوک نه دنلریندن، یاخشی اۆزللیکلریندن بیریدیر. چون سو بولاقدان قاینایب آخدیغی کیمی، شعرلرده اونون اوره ییندن جوشوب، دیلینه گلیمیش دیر. بونولا بئله بعضاً بئله گۆرونور او، سۆزو اۆلچوسوندن آرتیق اوزالمیش دیر. باشقا سۆزله بعضاً کریمی سۆزدن سۆز آیریمیش، بوداقدان بوداغا قاچمیش، سۆزه قول- قانات وئرمیش، بیر آنلامی دؤنه لرجه چئشیدلی سۆزلرله سؤیلمیش، اؤنمسیز بیر موضوع اوچون نئچه بیت شعر دئمیش دیر. بو ایسه شعرین گۆزلییین آزالتماقدان علاوه اونو یوروجو بیر اثره چئویرمیش دیر. هر حال دا آز دئییب، تّز دئییب، دوز دئمک داها یاخشی دیر. آنجاق بو گونلر هم یاخشی هم ده گرک دیر. چون ائللین باشی او قدر دنیا ایشینه، چئشیدلی ایلنجه لره قاریشمیش، هر کس اوزون ائله دوموک ائتمیش داها اوزون- اوزون شعر اوخوماغا وقت آیرا بیلمه ییر. بئله بیر دوروم دا یازیچی هابئله شاعر اولدوقجا قیسا آنجاق دهیرلی یازیب، ان آز سۆزله آنلامی یئتمیرملی دیر. بئله لیکله سۆز اوزالماق کریمی نین بیر ضعف نقطه سی دیر.

۴) اینانج گیزلتمک:

ائل - اۆلکه یه توخونماق هابئله اونلارین اؤیرنج، اینانجلارینا قارشى یازماقلا اونلارین ده ییشیلمه سینه چالیشماق بیر جووغانین خوشونا گلسه ده چوخلارین

آجیقلانماسینا نەدن اولاییلر. چوخلاری ییلمزلیکدن سۆزون، ایشین، دوشونجه سین لاپ دوز، لاپ یاخشی سانیب، ایینه نین اوجوجا اؤزونده پیسلیک گۆرمز. بئلنچی انسانلار کیسمه یه اجازه وئرمز اونلار قارشى بیرکلمه دانیشسین. ترسینه اؤزلری هامینی قورددالایب، عیین آختاریب، تنقید ائدر. تأسفله بئله اؤزون بینن انسانلارین سایى آز دئییل. بونا گۆره ده ائل - اؤلکه تنقیدچیلرین سۆزلری چوخ زمان ائلی آجیقلانديریب، تنقیدچی نین چتینلیه دوشمه سینه نەدن اولموش دور. ائل آجیغیندان قورتولماق اوچون بعضی تنقیدچیلر چاره نی اینانج گیزلتمک ده اؤرتولو دانیشماق دا گۆرموشلر. بعضیلر ده گاه میخا، گاه دا نالا چالماقلا بیر زادی گاه اؤیوب، گاه سؤیموشلر. بو ایش اونلاری چتینلیکدن، ائل آجیغیندان قورتارسا دا ترسینه ائلین کیرخیب یانلماشینا نەدن اولموش دور. ائلین بؤیوک بؤلومونون ییلمگی، آلاغی آشاغی اؤلچوده اولدوغو اوچون اؤرتولو سۆزو باشا دوشمز. بئله سۆزلر بعضاً دینلەییجی نین، اوخوجونون داها آرتیق کیرخیب آزماشینا بئله نەدن اولاییلر. کریمی ائلین پیس اؤیرنج - اینانجیلارین تنقید ائتمیش دیر. آنجاق تنقید ائتدیى انسانلارین آجیغیندان قورتولماق، چتینلیه دوشمه مک اوچون چشیدلی یوللارلا اؤز اینانجین گیزلتمه یه چالیشمیش دیر. بو یوللاردان بیرى سۆزو اونون - بونون دیلیجه دئمک اولموش دور. او بیر اینانجی یا دا اؤیرنجی بیرى نین دیلیجه اؤیموش، دوز سایمیش، سونرا دا اونو باشقا بیرى نین دیلیجه سؤیموش، پیس گؤستمیش دیر. البته کی ییلیجی، آییق انسان کریمی نین اورک سۆزون اونون ضدیتلی سۆزلری نین ایچیندن سئچمک ده چتینلیک چکمز. آنجاق ائلیمیزین بؤیوک بؤلومونون سئچیم گوجو اولمادیغینا گۆره اونون سۆزلرین پیس باشا دوشوب، داها آرتیق آزا ییلر. اؤرنک اوچون اولاییلر چوخلاری کریمی نین شعرلرین اوخویاندان سونرا باشا دوشمه سین او یئنیلیک سئون دیر، یوخسا گئریجی بیر انسان. باشقا اؤرنک اولاراق اونون قادین قونوسوندا یازدیغی شعرلرین اوخویاندان سونرا انسان راحتلیقلا باشا دوشمه ییر او قادین حقلارین قوروماغا چالیشیر، یوخسا اونلاری آیاقلاماغا. بونا گۆره ده کریمی نین

شعرلری بعضاً اوخوجونون کیریخیب آزماسینا نهدن اولایلر. اونون شعردیلی نین بو اؤزللیی بیر باخیمندان اونا باجاریق ساییلسا دا باشقا باخیمدان اونون ایشی نین آخساقلیغینا نهدن اولموش دور.

۵) ادبی صنعتلرین آز ایشله تمه سی:

چئشیدلی یوللارلا شعرى گؤزللشدیرمک اولار. شعرین گؤزل ساییلماسی اوچون بیرینجی اولاراق اونون عیسسیز اولماسی گرکلی دیر. عیسسیز شعر وزنینه، ردیف- قافیه سینده، یازیلیشیندا هنج ایری- اسگیک اولمایان شعر دیر. کریمی نین شعرلری وزن هابئله ردیف- قافیه باخیمیندان یاخشی اولسا دا یازیلیش باخیمیندان ائله دئییل. او اؤز یازی سیندا تورک دیلی نین قاعده لرین گؤزله مه میش دیر. بونا گؤره ده اونون دیوانیندا چوخلو یازی یانلیشی گؤرونور. شعرین گؤزل ساییلماسی اوچون شاعر چئشیدلی ادبی صنعتلردن یارارلانمالی دیر. شاعر گؤزل بنزه تمه لر، اینجه سؤزلرله اوخوجونون بشینینده گؤروتو یارادیب، اونو اویدوروب، بعضاً ده دوغولاندیرمالی دیر. شاعر اوخوجونون خیال قوشون، دوغو- دوشونجه گؤیونده اوچدورمالی دیر. کریمی نین شعرینده ادبی صنعتلر اولدوقجا آز گؤزه دهیر. او اینجه سؤزلردن یارارلانماقلا اؤز اوخوجوسون دوشونجه دینیزنه جومدوروب، دوغولاندیریپ کؤوردیب، سحرلی سؤزلرله اووسونلایب، اویدورا بیلمه میش دیر. او یالنیز سؤزون دئییب، آنلام یتیرمه یه چالیشمیش دیر. بونون نهدنی اونون بیلگیسیزلیی، باشاراقسیزلیغی اولمامیش دیر. اونون ایزله ییجی سی اؤز آنا دیلینده سوادسیز اولان آذربایجان تورکلری هابئله کتاب، مدینتدن اوزاق دوشموش مادیات ایله مادی یاشام باتلاغینا جومموش انسانلار اولموش دور. بونا گؤره ده او اولدوقجا ساده، بزک- دورکسیز یازماغا چاره سز اولموش دور. او بو یول ایله اؤز ایشینده بؤیوک اوغور قازانیب، بؤیوک اوخوجو خلقی ییغماغی باشارمیش دیر. هابئله اولدوقجا ساده سؤزلرله ساده خلقلین سئوگی سین قازانیب، اونو ائتگی لمیش دیر. بئله لیکله کریمی نین

ساده یازماغی ادبی باخیمدان اونا ضعف نقطه‌سی سایلیسا دا ائلین سئوگی سین قازانیب، اونو ائتگی‌له‌مک‌ده بویوک رول اوینادیغی اوچون اونون قوت نقطه‌سینه چئوریلیمیش دیر.

کریمی اؤز شعرلرینده چوخلو اجتماعی موضوعلارا توخونموش دور. یئری وار اونون شعرلری مصراع به مصراع اوخونوب، اینجه‌له‌نیب، اونون هر موضوعا گؤره اولان باخیشی اوزه چیخیب بللی اولونسون. یازار کریمی‌نین شعرلرین اوچ قونودا آراشدیریب اینجه‌لمیش دیر. بو آراشدیرمانین سونوجو اولان اوچ ادبی مقاله آشاغی‌دا ساین اوخوجولارا سونولور.

۳- یالانچی دینچیلر

خرافات، بوش، اینانجلارلا هابتله بو اینانجلارلا دایاناراق گۆرونن ایشلره دئییلر. انسان آنلائیب، قانیب، دوشونن گوندن بو گونه هه هئچ وقت بوتونلوكجه خرافاتدان آرینب، دورولا بيلمه‌میش‌دیر. سؤزسوز هئچ انسان ایسته‌مز دوشونجه‌سی بوش، گۆردویو ایشلر ایسه ده‌یرسیز اولسون. آنجاق بيلمزلیک اوزوندن گاه‌دان دوز یول‌دان آزیب، گاه‌دان دا آزدیریلیمیش‌دیر. ساده انسانلاری آلدادیب، توولاماقلا اونلاری بوش اینانجلار باتلاغینا باتیرماق، یالانچی- فیریلداقچی پارا دوشگونلری‌نین، مادی قازانچ گودنلری‌نین ایشی اولموش‌دور. اونلار اؤز پیس آماج‌لارینا چاتماق اوچون یازیق ائلی اویدوروب، ائششک ائدیپ، سونرا دا کوره‌یب مینیپ، یا دا زلی کیمی جانینا دوشوب، قانین سورموش‌دور. تاریخ بویو بیلیپ، دوشونن، یالانچیلارلا اویمایان، خرافاتا اینانمایان، داها اؤنملی دویغولو هابتله ائل قایغی‌سی چکنلر اولموش‌لار. بونلار ائلین سئوینجندن سئوینیپ، سیخینتی سیندان ایسه سیخیلمیش‌لار. بئله انسانلار چئشیدلی یول‌لارلا ائلی اویالادیب آیلتماغا چالیشمیش‌لار. بئله دویغولو- قایغیلی هابتله دوشونوب قانان انسانلاردان آذربایجاندا ایسه آز اولمامیش‌دیر. اونلاردان بیرری ده آذربایجانین تانینمیش طنز شاعری کریمی اولموش‌دور. کریمی ایلک اؤنجه ائلدن ایسته‌میش‌دیر قورخونو بوراخیب، قورخمازلیقلا حق‌سیزلیغا قارشی اعتراض ائتسین.

«هئچ بیر دانیشان یوخ‌دو جماعت هامی لال‌دی

ملت دالی قالدی

خلق اولدو جسارت‌ده قویون حیل‌ده روباه

گۆرستمه‌سین الله

فکر ائتمه کریمی ره انصاف‌دان آزدی

هر نه دئسه آزدی»

بو مصراعلاردان بللی اولور کیم ی ائلین بؤیوک بؤلومون قویون کیمی قورخاق،
تولکو کیمی یالانچی ییلمیش دیر. او ائلین دالی قالماغی نین ایلک نه دنین
حقسیزلیقلارا، ظلملره باش اییب، دینمه مک ییلدیرمیش دیر. او بو قورخونون نه دنین
یاخشیجا آنلامیش دیر. بونا گؤره بئله سؤیلمیش دیر:

«دیلیوی لال ائله یات، بانلاماغین آت داشینی

ایندی حق سؤز دئنین فوراً اوزرلر باشینی

هر کیمین چیخسا سسی تنز پیشرلر آشین ی

سنین هر بیر ایشین از روی جهالت دی خوروز

بو نصیحتلری گوش ائيله غنیمت دی خوروز

سن ده آت باشیوی یات خلق یاتیبلار سنه نه

دینی دنیا را توتاق جمله ساتیبلار سنه نه

حقله باطلی گیرم کی قاتیبلار سنه نه

سنه نه خلقین ایشی جرم جنایت دی خوروز

سن کی قاضی ده بیسن بو نه قضاوت دی خوروز»

او حق دانیشان انسانلاری خوروزا بنزه دیب، فیریلداقچیلار دیلیجه اونلارا اؤیود
وئرمیش اونلار دا باشقالارینا تای پیسلره، پیسلیکلره قارش ی دانیشماییب، اؤزلرین
چتینلییه سالیب، اینجیتمه سینلر. کیم ی ائل دوشمنلری نین دیلیجه ائلی اویاتماغا
چالیشانلاری قانماز سانیب، اونلاردان ایسته میش بوتون پیسلر، پیسلیکلره گؤز
یوموب، اونلاری گؤرمه دیم توتسونلار. او بو آنلام ی باشقا دئیمله بئله سؤیلمیش دیر:

«نه یه بی وقر اندیسن خلقین ایچینده اؤزووو

بوشلا بس دیر ائشیدن یوخدو گؤرورسن سؤزووو

قولاغین کار ائله لال انت دیلیوی یوم گؤزووو

سؤیله مز باشا خطر یوخدو، سلامت دی خوروز

خوش او شخصه کی دیلیندن هامی راحت دی خوروز»

کرىمى ائل آيىلماغىندان قورخانلارین دىليجه ائلى آيتماغا چالیشانلاری قيتايىب،
«قورخولو باش سلامت اولار» آتالار سؤزونه اشاره ائدرک اونلاری قورخودوب،
دیلين باغلاماغا چالیشمیش دیر. کرىمى، جهالت یوخوسونون آغیرليغينا گۆره
اونلاری ائشیتدیریب، دوشوندورمه یين اولدوقجا چتین اولماسین ییلدیرمیش دیر. او
ائلين یاتماغىندان قازانانلاری بئله تانيتدیرمیش دیر:

«دام تزويرىمى هر سمتده دائم قورورام
یوخدو باکیم قیلیم تو تسا کمردن وورورام
ملتین قانینی زالو کیمی دائم سورورام
سیخیرام ملتی چون منگنه دویمور بو قارین
یئیرم عالمی اما یئنه دویمور بو قارین»

کرىمى نین باخیشیندا ائل دوشمنلری ایکی اوزلو، رحمسیز، قان ایچن اولوب،
یالنیز اؤز قازانجلارین گودن انسانلاردیر. اونلار ایکی اوزلولوک، عین حالدا
رحمسزلیکله ائلين وار- یوخون تالاماقدان، اونو سیخماقدان بیر آن اوسانیب، واز
کئچمه میشلر. ائل دوشمنلری نین بیر جووغاسی دا دینی چؤرک آغاجینا چئویرن
هابئله پسلیکلرینی اؤرتمه یه اؤرتوک ائدن یالانچی دینچیلر اولموش دور. او
اونلارین تحقیقنده بئله سويلمیش دیر:

«ملالار گۆرنه دوشوب بیر- بیرى نین غیبتینه
جهد ائدیر هر بیرى اؤز یولداشی نین تهمتینه
تشنه دیر بیر- بیرى نین قانینا آج دیر اتینه
دیشی باتسا ووراجاق اود هامی حیثیتینه
علمدن شرم ائدیرم من دئیم عالم دی اولار
باشین آغریتماییم عالم دهی ظالم دی بولار
عالم عالمده گرک علمه اؤزو عامل اولار
دؤزه هر ظلمه شریعت یوکونه حامل اولار

خلقی ارشاد ائله‌یه غرق اولانا ساحل اولما
دائم اؤز نوعونون امدادینا چوخ مایل اولما
عالم عالمده داداش فتنه‌لر ایجاد ائله‌مز
نطفه‌سی پاک اولان اؤز نوعونا ایراد ائله‌مز»

سؤزسوز ملالار دا انسان دیرلر. اونلار دا باشقا انسانلاردا تای معصوم دئیل. اونلار دا یانیلیب، کیریخیب، آزیب، چاشا بیلرلر. باشقا سؤزله ملالارین دا باشقا انسانلاردا تای پیس - یاخشی‌سی، ایری - دوزو اولما ییلر. سؤزسوز کریمی ملالاردا سایغیسیزلیق ائتمک ایسته‌مه‌میش، اونلارین هامی سین پیس بیلمه‌میش دیر. او یالنیز پیس، ایری، قایغیسیز - دویغوسوز ملالاری تنفید ائتمیش دیر. بئلنچی ملالار ملالیغا بیر ایش، گلیر یولو کیمی باخیب، یالنیز اؤز مادی قازانجلارین گودوب، دینی چؤرک آغاجی ائتدیکلری اوچون بیر - بیرلرله یارشیب، آتیشا بیلرلر. بئلنچی ملالار سؤزو اینانج اوزوندن یوخ بلکه قازانج اوزوندن دئییب، اؤز دندیکلرینه عمل ائتمه‌دییی اوچون ائلی دینه چکمک یئرینه بیر آزا دا دیندن قاجیرتمیشلار. بوتون بونلاری سالیب چیخاندان سونرا کریمی نین تنقیدی نین نه قدر یئرلی اولماغی بللی اولور. کریمی اؤز شعرلرینده دؤنه - دؤنه یالانچی دینچیلری پیس‌له‌یب، قینامیش دیر. او «الله بویورار» آدلی شعرینده بئله سؤیلمیش دیر:

«مین کلمه دعادن کیشی بیر ذره سخاوت
آنجا ق ایکی رکعت نمازا ائتمیسن عادت
هر بیر عملین لغودی از روی جهالت
وارد دهیسن حیف رسوماته حاج اوغلو
باعث عملین دیر بو مکافاتنه حاج اوغلو
ساتدین گوزووون نورونو بیر کهنه بیاضه
تکلیفیوی آنلا سورا دور راز و نیازه
دهیمز بو عبادت عمی بیر دسته پیازه

ترتیب اثر یوخ بو دعا جاته حاج اوغلو

باعث عملین دیر بو مکافاتہ حاج اوغلو»

اسلام دینینده انسانلارا یاخشیلیق ائتمه یه دؤنه لرجه تاپشیر یلمیش دیر. بو ایش ان بؤیوک عبادت گؤستر یلمیش دیر. دعا ائتمک ثواب بیر ایش اولسا دا مستحب دیر. آنجاق الدن گلن قدر انسانلارا یاخشیلیق ائتمک واجب دیر. واجبی بوراخیب مستحبدن یاپیشماق بوش ایش گؤرمکدن باشقا بیر زاد دئییل. بوندان علاوه نماز قیلماق واجب بیر عبادت دیر، آنجاق امکسیز - پاراسیز یئرینه گئدن دیر. آنجاق انسانلارا یاردیم ائدیپ، الدن توتماق اوچون امک چکیپ، پارا خرجه مک گرک دیر. بو مسئله سبب اولموش دینله دیناری بیر یترده ایسته ینلر نماز، دعا هابئله بوکیمی راحت عبادتلره گیریشمکله اؤزلرین توولاییب انسانلارا یاردیم ائدیپ، اونلارین الیندن توتماقدان بویون قاجیرتسینلار. کریمی بو باخیمدان بئلنچی دینچیلری قیناییب، اونلارین عبادتلرین جهالت ایله عادت اوزوندن ییلمیش دیر. بونا گؤره ده اونلارین عبادتلرین دهیرسیز، دعا لارین ایسه سونوجسوز سایمیش دیر. کریمی «رمضان گلدی» آدلی شعرینده یالانچی دینچیلره، نماز - اوروجلا ائلی آلدادانلارا بئله سؤیلمیش دیر:

«یئدیین نفع ربالار گله جک بورنوندان

لیره لر هر بیریری بیر آتش سوزان اولاجاق

ییغدیغین ثروتی تقسیم ائده جک دیر ورثه

خانیمین اؤزگه یه هم خوابه ی جانان اولاجاق

هئچ گناه اولماسا بس دیر بیزه بو صوم و صلوه

بو عبادت دولانیب بیزلره عصیان اولاجاق»

چوخلاری دین تاپشیریقلاریندان یالنیز اؤزلرینه قازانان یا دا هئچ اولماسا ضرر ائتمه یین بؤلوملرین یئرینه یئتیرلر. اسلام دینی نین بؤیوک یاساقلاریندان بیر ی نرولچولوق دور. چوخلاری اوزده مسلمان اولسالار دا بو حرام ایشدن چکینه ییب، بو

یولدان اله گلن قازانچدان واز کئچه بیلمه میشلر. اسلام دینینه گؤره بیلرک بیر حرامی ایشی گؤرمک باغیشلانماز بیر گناه دیر. نزول ایله حرام پارا قازانیب، نماز- اوروجلا قازانیلان پارانی دورولدوب، اونون گناهیندان آرینماق اولماز. بو ایشی گؤرن نمازی دا، اوروجو دا، دینی ده اله سالمیش دیر. بو دا داها بؤیوک گناه دیر. کریمی بو منطق اساسیندا سؤیلمیش دیر ائلنجی آدمالارین قیلدیغی نماز، توتدوغو اوروج اونلاری قورتارمایاجاق هنج بلکه باشینا قاخینج اولاجاق. کریمی «شاعرم سؤز یازارام» آدلی شعرینده دین اوینو چیخاردان ایکی اوزلو یالانچیلارا بئله توخونموش دور:

«صبحلر مرثیه لرده اوچالان آخ وایی نین
رئستوراندا گئجه لر عرشه چیخان های- های نین
آدام اول شخصه دئیرلر هامی رنگه بویانا
اسه آغ یئل کیمی گاهی بو یانا، گاه او یانا
بیر الی موج رقالد، او بیر ال ده بیاض
قولاغی موسیقی مشغولو، دلی راز و نیاز
آختاریب بوردا گول عطری یئییر اوردایا
واقعا گورمه میشم سن کیمی بیر شعبده باز
مؤمن عالمده گرک زیرک اول سن ده اوسان
بنده لر سهل دی اللهده دوققوز قویوسان»

بعضیلر قویون کیمی سورو ایله سورونوب، یئل قووان کیمی یئلله او یان- بو یانا گئدیپ، سویون آخارینا آخارلار. بونلارین ایشی اینانچ اوزوندن یوخ قازانچ اوزوندن، دین اوچون یوخ دینار اوچون، اؤزگه اوچون یوخ یالنیز اؤزلری اوچون دور. بئلنجی انسانلار گاه میخا چالیب، گاه دانا چالارلار. گاه مسجده گئدیپ، گاه میخانایا گئدرلر. گاه ماهنی اوخویوب، گاه مرثیه اوخویارلار. گاه مؤمنله اوتوروب گاه کافرله اوتورارلار. اونلار هامینی، هر نهی الده ساخلایب، هر یول ایله اؤز قازانچلارینا، آماجلارینا چاتماق ایسته یرلر. داها دوغروسو اونلار هم اؤزلرین، هم

اٹلی هم ده تانیرینی آلدادیب سریمک ایستهیرلر. آنجاق اؤزلریندن سونرا کیمسه‌نی توولایا بیلملرلر. سونوندا یالنیز اؤزلری اودوزارلار. کریمی یوخاری‌داکی بیتلرده بو کیمی ایکی اوزلو بلکه ده مین اوزلو تولکولری تانیتدیریب، اووجون آچماق ایسته‌میش‌دیر. او بو آنلامی «ساققالیم آغاردی» آدلی شعرینده باشقا دئییمله بئله سؤیلمیش‌دیر.

«انسان اولان عالم‌ده گرک هر ایشه باخسین

بو ملک جهان‌دا

یعنی سو کیمی هر طرفه هر یانا آخسین

بو دور زمان‌دا

وقتی کی یورولدو الی هر یاندان اوزولدو

وار مسجد جامع

جان باسدی اوتانماز صف اول‌ده دوزولدو

هم ساجد و راکع

انسان اودور انسیتيله هر تیپه دوشسون

هر رنگه بویانسین

هر یئرده باسیب کسدی یئییب بیغلارین ائشسین

آزاده دولانسین»

گوروندویو کیمی بو بیتلرده کریمی ایکی اوزلو، یالانچی دینچیلر دیلیجه دانیشمیش، اونلارین اورک سؤزلرین نظمه چکمیش‌دیر. بورادا ایسه یئنه ده سؤز اؤز ایری- اوغرولوقلاری‌نین اوستون اؤرتمک اوچون مسجده سیغینیپ، اؤز ایسته‌کلرینه چاتماق اوچون نمازدان بیر یاراق کیمی یارارلانان آداملاردان‌دیر. او «آی مشدی» آدلی شعرینده چوخ آجی، چوخ کسگین دیلیله یالانچی دینچیلره بئله هجوم ائتمیش‌دیر.

«جان تک آغوشووا باسن مفتهدی چون صوم وصلوه

گلمه‌بیر یادیوا اما وئره‌سن خمس و زکات
 سسیوی قووزا کی بر آل پیمبر صلوات
 وور باشا تۆک اوزه گۆز یاشی بصردن مشدی
 بی خبرسن خبرین یوخدو خبردن مشدی
 حیلە‌ی شرعی ده اوستاد حقیقت لوطوسان
 حمل بر صحت ائدیپ مال یتیمی اوتوسان
 بیر الینده دئی گۆروم بس نئچه قارپیز توتوسان
 واقعا بیر آدین اسگیک‌دی حجردن مشدی
 بی خبرسن خبرین یوخدو خبردن مشدی

...

ائله هی تکیه ستونا الیوی قوی اوزووہ
 اوخوسون ملا بیاناتیله سن چال دیزیوہ
 سن ده اخلاص عمل یوخدو کول اولسون گۆزووہ
 قبر ائوینده عمل ایسته‌رله بشردن مشدی
 بی خبرسن خبرین یوخدو خبردن مشدی
 سن ده کی وار بو لیاقت، بو دیانت، بو کمال
 حوریلر گۆزلورو جنت‌ده وصالین مه و سال
 اورا انسان یئری‌دیر ائیلهمه بییه‌وده خیال
 نه طویلە کی دولاً گاویلە خردن مشدی
 بی خبرسن خبرین یوخدو خبردن مشدی»

اؤز باشینا بۆرک قویوب، اؤزون آلدادیب سرین فیریلداقچیلار، دیندن چۆرک
 آغاجی، قالخان، اؤرتوک کیمی یارارلانا‌نلار، اورکدن دینه اینانمادیقلاری اوچون هئچ
 بیر آن اونون یولوندا جانندان مالدان کئچه بیلمز. یالنیز اؤزون گۆستریب، گۆزه
 سوخولماق اوچون گۆز قاباغیندا نماز قیلیب، اوروج توتوب، سیره - مرثیه‌یه قاتیلیب،

ذکر دئییب، دین باشچیلارینین یاس تۆره‌نینده باشینا ووروب، آغلاماق اداسی چیخارتمیشلار. قوزو دریسینه گیرمیش بو قورودلارین هئج بیر آن وئر الی اولمامیش دیر. کیمسه اونلاردان خیر گۆروب، قازانچ گۆتورمه‌میش دیر. بئلنچی آدمالارین اوره‌یینده محبت آدلی، رحم آدلی بیر دویغو اولمادیغی اوچون کیمسه‌یه اورکلری یانیب، کیمسه‌نین الیندن توتمامیشلار. ترسینه یئری گلیمشکن یتیم مالینا دا گۆز تیکیب، اونون گۆزون ایکینجی دؤنه اوچون آغلاتمیشلار. کریمی چوخ یئرلی اولاراق بئلنچی آدمالاری حیوانا بنزه‌دیب، اونلارین یئرین جنت یوخ بلکه تۆله ییلمیش دیر. او «خان عمی دئیر» آدلی شعرینده یئنه ده ریا اهلین بئله دانلامیش دیر:

«یئنیسن اوردا نجات وئریسن بوردا اذان
اوردا مشروب ایچیسن بوردا اوخورسان قرآن
وای سنین حالیوا حکم ائیله‌سه خلاق جهان
نوریله ظلمتی هر کیم قاتا مرتددی خوروز
حقى ناحق ائده‌نین بهره‌سی لعنت‌دی خوروز
گاهی قورد تک اولوسان، گاهی قویون تک ملیسن
گیریسن هر دونا هئج بیر اریبیرسن اؤلوسن
سالیسان صورت شرعه هر ایشی روفه‌لیسن
بو نه تزویر و ریادیر بو نه حیل‌ت‌دی خوروز
گده اسلام آدی یوخسا سنه شهرت‌دی خوروز»

ریا اهلی اوچون رمضان آیی و اوروجلوق دین سرگی‌لمه چاغی اولموش دور. اونلار اوروجون، اوروجلوغون دوغرو- دوزگون فلسفه‌سیندن خبرسیز اولاراق یالنیز اؤزلرین مؤمن گوسترمک اوچون میدانی آچیق گۆروب، اورتایا سوخولموشلار. اونلارین بو ایشی کریمین گۆزوندن گیزلی قالمامیش دیر. او قوشدوغو شعرلرین نتیجه‌سینده بو موضوعا توخونموش دور. او «رمضان گل‌دی» شعرینده ریا اهلینه گۆره بئله سؤیلمیش دیر.

«او آدمالار کی وئریرلر تومنی بیر قرآنا

سیره‌لرده گنج‌ه‌لر قاری قرآن اولاجاق
 دوزه‌جک نعمت الوانی داداش سفره‌لره
 فقرانین بو جه‌تدن جگری قان اولاجاق
 چکه‌جک رشوه پولوبلان پلووو دورولره
 آتاسین یاده سالیب مایل احسان اولاجاق

...

اٲله کی چیخدی اوروجلوق گنده‌جک اؤز ایشینه
 یئنه اول کی کیمی مرشد شیطان اولاجاق
 یئیه‌جک مال یتیمی آچاجاق ظلم الینی
 قیزادیب صورتینی مثل بادمجان اولاجاق»

کریمی اوزده شیرین، ایچری‌ده آجی طنز دیلله یازیقلار قانین شوشه‌یه توتان،
 تومنی بیر قیرانا نزولا وئریب، اسلامین آجیق- آشکار بویوروغون آياقلایب، حرامی
 حلال سانیب، سونرا دا سیره‌یه سوخولوب، قرآن اوخویانلارا، هابئله دوزلوکدن،
 شرعدن، قانوندان، اخلاقدان دانیشیب، رشوه ایله حقى باطل، باطلی ایسه حق
 گؤستریب، سونرا دا او حرام پارا ایله اؤزون، وارین، دینین گؤستمک اوچون رنگلی
 احسان سفره‌لری آچانلاری تنقید ائدیپ، پیس‌لیمیش‌دیر. اوروجون فلسفه‌لریندن بیری
 آج قالب آجالاری دوشونمک، بیری پیس‌لیکدن آرینماق، بیری ده اراده‌نی
 گوجلندیرمکله نفسین قاباغیندا دایانماق‌دیر. آنجاق یالانچی دینچیلر اوروجلوقدا
 یوخسولو آنماق یئرینه رنگلی سفره‌لر آچماقلا اؤز وارین اونون اوزونه چکیپ، اونا
 آجیق وئریب، اوره‌یین قان ائتمیشلر. اوروجلوق اونلاری پیس‌لیکدن آریدا بیلمز. چون
 اونلار پیس‌لیکله قاینایش قووشموشلار. بونا گؤره ده اوروجلوق چیخار- چیخماز
 اؤز پیس ایشلرینین آرین توتارلار. اونلارین اراده‌سین اوروج گوجلندیره بیلمز. چون
 اونلار اراده‌سز انسانلاردیرلار. اونلار اؤز نفسلرینه باش اییب، قاراقول کیمی اؤزلرین
 اونا تسلیم ائدیپ، اونون اسیری اولموشلار. کریمی «قوتولدو» آدلی شعرینده

اوروجلونون قورتولماغیندان دانیشیپ، نه دنین آنلامادان اوروج توتانلاری بئله قینامیش دیر:

«از روی اصول اولمادی هر چند عملر
هر ساعتیمیز تهمت و غیبت ده قوتولدو
هر بیر نفسی کی چکیریک قیمته گلمز
افسوس او گۆزل عمر جهالت ده قوتولدو»

دنین کۆکون، آنلامین، اونون عبادت لری نین نه دنین بیلمه یلرین عبادتی ده یردن دوشوب، عمرو هدره گئدیپ، جهل قارانیلیغیندا دنیادان گئدرلر. کریمی ائل قایغی سین چکدییینه گۆره بو دورومدان اورهی یانیپ، ائلین حالینا حیف سیلنمیش دیر. کریمی «آی مشدی» آدلی شعرینده ریا اوچون اوروج توتانلاری بئله تانتیدیرمیش دیر:

«سالمپسان مفتهدن آنجاق اله بیر کهنه بیاض
رمضان دیر اندیسن خالقيله راز و نیاز
لامکانسان قاپیوی بیر نفر اما تانیماز
چۆرهیین جن کیمی غائب دی نظردن مشدی
بی خبرسن خبرین یوخدو خبردن مشدی»

بو بیتلرده یئنه ده یالانچی مسلمانلاری، دین اداسی چیخاردانلاری، امکسیز-پاراسیز اؤزون ان دوغرو-دوزگون اینانجلی مسلمان گؤستریمک ایسته یین فیرلداقچیلاری، دوغرو دیندن خبرسیزلری قینامیش دیر. کریمی بوتونلوکجه بئله اینانمیش دیر، انسانی آغ گونه، آیدین گله جهیه، سونسوز یاشاما چاتدیران یاخشى سؤزیله یاخشى ایش دیر. یوخسا دیلی ایله ایشی ایله انسانلاری ائللری اینجیدن، دینی عبادت لری یئرینه گتیرمکدن هنج نه قازانماز. او بو آنلامی «فالچییام» آدلی شعرینده بئله نظمه چکمیش دیر:

«خوش دیلین اولسا تمام عیب لرین گۆزدن ایتر

دیل دی محبوب ائله‌نین خلقین ایچینده بشری

باغلا قرآنین اؤزون ساغ قولا یوخ فایده‌سی

بقره سوره‌سی انسان ائله‌نینمز بقری»

کریمی حقیقتی آنلامایان، یا دا اونو قبول ائتمه‌ییب، اونا باش ایمه‌ییب، جهل ايله خرافات قارانیلغیندا گوزو باغلی قالب، گاه دا اودورمدا ییخیلیب یاتیب، هر نه‌دن خبرسيز عمرو پوچلوقلا باشا وئره‌نره بئله اؤیودوئر میش دیر:

«بیلمم نه زمان بس دوراجاق دیر بو یاتانلار

باش - ساققال آغاردی داهای فرصت ده قوتولدو

بیر گون دوراجاق بو کیشی غفلت یوخوسوندان

بیردن گؤره‌جک شوربا، پلو ات ده قوتولدو

نه دین و نه دنیا طلب ائتدی بو یازیقلار

سرمایه‌ی ایجادى خسارت‌ده قوتولدو»

یوخاری‌داکی بیتلر «قوتولدو» آدلی شعرده گل‌میش دیر. کریمی بو قونونو داهای

آچیق، داهای گئنیش اولاراق «یوخودا» آدلی شعرینده نظمه چکمیش دیر:

«آج تویوق یاتسا عزیزیم یوخودا داری گؤرر

من ده دائم گؤرورم حوری و غلمان یوخودا

یوخولاماقدان نه‌دی منظورو بو بیچاره‌لرین

بو قدر صرف ائله‌مز عمرونو انسان یوخودا

آج گوزون بس‌دی داداش دوردو باتانلار هامی‌سی

ییزی خلق ائیلهمه‌ییب خالق سبحان یوخودا

آت بو یورغانی باشیندان یئتیشیب وقت ناهار

بیلمیرم آخ نه گؤروب ملت ایران یوخودا

دولتین قصدی بودور ملتی بیدار ائله‌سین

ملت اما قوتاریر عمرونو یکسان یوخودا

ای گۆزوم عصر ترقی دی تمدن ده یاشا
وقتییوین قیمتی وار ائیلهمه ارزان یوخودا
بیلیمیریک هئچ گونوموز هاردا چیخیر هاردا باتیر
سحر- آخشام یوخودا یای و زمستان یوخودا»

کریمی بو بیتلرده ایران خلقین خبرسزلیک، بیلگیسزلیک یوخوسونا گئتدییی
اوچون دانلامیش دیر. او ایران اهلین آج تویوغا بنزه تمیش دیر. چون او دا آج تویوغا
تای چالیشماقلا یوخ، یاتیب یوخو گۆرمکله اؤز آرزولارینا چاتماق ایسته میس دیر. بونا
گۆره ده او یئرلی اولاراق یاتمیش ائله یازیق دئمیش دیر. او ائلین جهالتیندن دوغرودان
دا سیخیلیب داریخمیش دیر. بونا گوره ده چالیشمیش اؤز ائلین دوشوندورمکله اونو
مدنی باخیمدان قاباقجیل بیر ائله، اؤلکه سین ایسه گلیشمیش بیر اؤلکه یه چئویرسین.

۴- باتی مدینیتی

هئچ کیمسه نین بیلگی- دوشونجه سی بوتون اولای بیلمز. چون انسان هر گون اؤیرنوب بیلرک ده و دوشونمک ده دیر. انسان باشقا انسانلاردان یاردیم آلمادان بیلگی- دوشونجه ساحه سینده قاباغا گنده بیلمز. بونا گؤره ده انسان ایره لی لمک اوچون باشقالاری ایله ایلگی لیب، اونلاردان یثنی بیلگیلر، ایشلر اؤیرنملی دیر. ائل بیر جووغا انسانا دئییلر. ائل ایچره یاشایان انسانلارین اورتاق دوشونجه، اینانچ، اؤیرنجلرینه ایسه مدینیت دئییلر. هر ائللین مدینیتی انسانلار دوشونجه سیندن قاینایان بیل، یارارلانیدیغی اوچون بوتون هابئله عیسیز اولای بیلمز. باشقا سؤزله هر انسانین بیر یا نئچه عیبی اولدوغو کیمی هر مدینیتین ده نئچه ایری- اسگیی اولار. باتی ایله دوغو ائللری یئر باخیمیندان بیر- بیریندن اوزاقدا یاشادیقلاری اوچون اونلارین مدینیتی ده بیر- بیریندن ده ییشیک اولموش دور. البته سؤزسوز تاریخ بیلجیلرینین دندیسینه گؤره دنیانین ایلک مدینیت اوجاقلاری دوغو ائللری ایچره یارانمیش دیر. بو اوزدن ده دوغو ائللرین مدینیتی داها اسکی، درین هابئله دولودور. بونولا بئله سون بیر- ایکی یوز ایل ده باتی ائللرین بیلگی، وار، گوج باخیمیندان گلمیشه سی اونلاری دنیانین اوستون ائللرینه، مدینتیرین ایسه ائتگی له ییجی مدینتیره چئویرمیش دیر. اونلار اؤزلرین اوستون گوردوکده، اؤز اینانچ، دوشونجه، اؤیرنجلرین ده دوز سانیب، دنیانی بوتونلوکجه قاپساماق اوچون، یازیق ائللرین مدینیتین پوزوب، آرادان آپاریب، اؤز مدینتیرین اونون یئرینه قویماق ایسته میشلر. اونلار اؤز آماج لارینا چاتماق اوچون اؤنجه دوغو ائللری ایچره ائللیناسیون سیاستین یئرتمیشلر. بو سیاست اساسیندا دوغودا یاشایان انسانلاری اؤزوندن چیخاردیب، اؤزگه لشدیرمه یه، باشقا سؤزله اؤزو اولماقدان اوتاندریب، اؤزگه سی کیمی اولماغا چالیشمیشلار. اونلار بالا- بالا ائللرین قایغی سین الیندن آلیب، انسانلارین منلیک، کیمیلین اونلارا

اونوتدورموشلار. سونرا آسىمىلاسيون سياستين يثريتميه باشلامىشلار. بو سياست اساسيندا بالا- بالا دوغو ائللرين اؤز ايچلرينده اريتميه باشلامىشلار. اونلار بو يولدا اؤز آماجلارينا چاتماق اوچون بؤيوك امكلر چكىب، آغير پارالار خرج ائتمىشلر. اونلار اين امكلرى، پارالارى بوشا گئتمه مېش دير. دئمك اولور اونلار اؤز آماجلارينا چاتماق داديرلار. دوغو مدنيتلىرى اوزون سوره باتى امپىريالىستلىرى نين يىخىجى مدنى باسقى سى نين آلتيندا دىرى قالسا دا چوخ ساحه لرده اؤز رنگين، اؤزلىكليرين ايتيرمك ده دير. دوغو اؤلكه لرينده ياشايان انسانلار، چوخ چاغلار اؤز دوغما مدنيتلرين گئرى قالمىش، باتى مدنيتلرين ايسه قاباقچىل سانىب، اؤز مدنى اؤزلىكليرين بوراخىب، اؤزگه مدنيتلرله اؤزلىرىن اويغون ائتمه يه چالشمىشلار. بعضى بىليجى، آيدىن دوشونجه لى انسانلار دا باتى مدنيتلرينه اويوب، باتى سياستچىلريندن داها قىزغىن دوغما دوغو مدنيتى ايله ساواشماغا باشلامىشلار. اونلار اين بىرى دئمىش: «يىز تبه دن دىرناغا فرنگى اولمالىيىق!» آنجاق بو آغير دوروم دا ائل قايعى كئشلىرى، مدنيت قوروقچولارى دا آز اولمامىش دير. اونلاردان بىرى آذربايجانين تانينمىش طنز شاعرى كرىمى اولموش دور. هئچ زمان شاعرى باتى اؤلكه لرى نين وارى، گوجو، بىلگى سى قورخودوب اويدورا بىلمه مېش دير. او بىر ياندا ن اؤلكه ميزه، يوردوموزا سوخولوب، مدنيتىمىزى يوخ ائتمه يه چالشان باتيدان گل مېش چاغىر يلمامىش قوناقلار دا دوشمن گوزونده باخىب، داغ كىمى اونلار اين قاباغيندا دايانىب، ائلى اويالتماغا چاليشسا دا، هر چاغ دا ائلىمىزى اوخوماغا، بىلگىلنمه يه چاغىر مېش دير. باشقا سؤزله ملت چىلىك اونو گئرى چىلىه چكه بىلمه مېش دير. باتى امپىريالىستلىرى دوغو ائللرين ائلىنه- آسىمىله اندىب، اؤزونه قول ائتمك اوچون ائل ايچره چوخلوق دا اولان داياز دوشونجه لى انسانلار ايناندىرمىشلار، باتى اؤلكه لرينه چاتماق، اونلار لا آياقلاشماق اوچون اونلار كىمى دوشونوب، دانىشب، ايشله يىب، ياشاماق اىلك آتدىم دير. بونا گؤره ده بئله يازىقلار اؤز اينانجين، اؤيرنجين، دوشونجه سين بوراخىب بىر باتىلى كىمى دوشونوب، دانىشب، ياشاماغا

چالیشمیشلار. بو ده ییشیکلیک هرزادان قاباق پالتاردا، اوز- گۆزده، یئمک ده ائو یاراغیندا، قیساجا یاشام یولوندا قاباریق شکل ده گۆرونمه یه باشلامیش دیر. اؤزوندن چیخمیش، اؤزگه یه اویמוש یازیق دوغولو انسانلار اوچون اوستونلوک، قاباقجیلیق مود اوزوندن یاشاماقدا خلاصه اولמוש دور. کریمی شعرلری نین چوخوندا آجی طنزله مود اساسیندا اؤز یاشامین ایرلی سورن انسانلارا ایلیشدیرمیش دیر. او «قیزین دده سی گلدی» آدلی شعرینده بئله سؤیلمیش دیر:

«عاقله قیزلار گرک آلدانمایا

بو قسئری باشا مودا توولانمایا

فکر انده اول سورادان یانمایا

گۆر من اولوم وار سؤزومون ایرادی

قیز ننه دن اؤیرنی هر بیر زادی»

بو مصراعلاردا کریمی قیزلارا اؤیود وئریب، اونلاردان ایسته میش دیر هر بیر ایشی مود اوزوندن یوخ بلکه دوشونجه اساسیندا گۆروسونلر. چون دوشونمه دن ایش گۆرن اودوزار. چوخلاری اؤزو اوچون یوخ، اؤزگه سی اوچون یاشایار. بئلنچی آداملار هنج ایشی اؤز ایسته یی ایله یئرینه یئتیرمز بلکه همیشه گۆزو اونون- بونون آغیزیندا اولار. باشقا سؤزله آزاراق انسانلارین اؤزونه اؤزل دوشونجه سی اولמוש دور. بونا گۆره ده چوخلاری آغیزا باخیم اولמוש دور. انسانلارین چوخوندا اولان بو اؤزللیک اونلاری انسانلیق سویه سیندن آشاغی ائندیریب، حیوانلیغا یاخینلاشدیرمیش دیر. سوروده اولان قویونلارین بیرى هارایا گئندنه، باشقا قویونلار دا سالیب چیخمادان اونون دالی سیجا گئندیی کیمی، چوخ انسانلار دا دوشونمه دن باشقالاری نین دالیجا دوشوب، میمون کیمی اونلاری یانسیلایارلار. انسانلار ایسته مه دن، بیلمه دن بو ایشی گۆرמושلر. بونون چوخلو نه دنلری اولמוש دور. کریمی بو نه دنلرین بیرین بئله آچیقلامیش دیر:

«اهل تجدد نه یه گولسون بیزه

فاطمه کیم دیر منه آغزین بوزه

سن ده بشرسن اۋزووو بیر بزه
بوشلا بو بۇرکو نه پاپاق دیر نه شال
گنت منه بیر جوت مانکور باشماق آل»

چوخ انسانلارین اۋزوندن اولوب، اۋزگه لشمه یه باشلایب، اۋز اینانچ - دوشونجه سیندن ال چکیب، بالا - بالا یاد ائلرین مدیتین منیمسه ییب، اۋز کیملیک - منلیین الدن وئرمک ده ایلک نه دن ائلدن دالی قالماق، ائل گۈزوندن دوشمه مک گولونج اولونماق اولموش دور. بیر انسانین یا بیر ائلین مدنی وارلیغین، کیملیین الیندن آماق اوچون اونون دوغما مدیتین گتری قالمیش، آشاغی، گولملی گۈستریب، سونرا دا اونا گولمک بلکه ده ان کسگین یارق، ان ائتگی له ییجی یول دور. باتی اۋلکه لر ی دوغو اۋلکه لرینده یاشایان ائلرین مدیتین آرادان آپارماق اوچون بو ایشی گۈروب، نه یازیق چوخ دا اوغور قازانمیشلار. کریمی یوخاری داکی مصراعرلاردا باتی مدیتینه اویموش بیر خانیمین دیلیجه سۋزون دئمیش دیر. بللی اولدوغو کیمی بو خانیم یالیز تای - توشلاریندان دالی قالماق اوچون، گولونج اولماق اوچون ایسته میش اۋز پالتارلارین باتی مودونا اویغون ائدیپ، اۋز ملی گنیملرین قیراغا قویسون. بو خانیم مودا اویموش میلیونلار خانیمدان بیر ی اولموش دور. او مودا اویغون گنیمه یین نه دنین، قازانجین آنلامادان بو ایشی گۈرموش دور. او، سونرا دا اۋز ارین دوشوندورمک اوچون بئله دئمیش دیر:

«ایندی زمان بئيله ائدير اقتضا

عصر تمدن دو مضا ما مضا

عورتیوی اتسن اۋزوندن رضا

سندن اولار راضی حق ذوالجلال

گنت منه بیر جوت مانکور باشماق آل»

بو کیمی خانیملار مدیتدن یالیز مودا اویغون گنیمه یی آنلامیشلار. سونرا دا یانلیش بیر استدلال ایله بئله ییلمیشلر ملی - مدنی ده یرلر ده چاغداشلاشیپ، مودا

اویغون اولمالی دیر. بو یازیقلا بئله سانمیشلار ایره‌لی‌لمه‌یین ایلک آتدیمی باتیلی
کیمی یئمک، اونون کیمی یاشاماق دیر. کریمی بو یازیق خانیمین دیلیجه بئله
سؤیلمیش دیر:

«اللی تومنله ائله‌دیم من حساب
اوللوق ایکی‌میز ده فرنگی مآب
شور بایا آبگوشت، میتیله رختخواب
چال، اوخو، اوینا، کئفه باخ ماه و سال
گنت منه بیر جوت مانکور باشماق آل»
کریمی «اوغلانلار سؤزو» آدلی شعرینده مودا اویموش بیر دایاز دوشونجه‌لی
اوغلانین دیلیجه آتاسینا بئله اؤیود وئرمیش دیر:

«کهنه عادتلریوی ترک ائله ای باب کبار
خلق ایچینده اؤزووو ائیلهمه بی قدر و وقار
بو چیکه بؤرکو گۆتور قوی باشیوا بیر لبه‌دار
بیر لهین فکرینه دوش مترتی نئیلیرسن آتا
بیر قیز آماق‌دا بو جور دقتی نئیلیرسن آتا»

بو اوغلان‌دا او خانیمای دؤغما ائل اؤیرنجلرین، یونگول هابئله پیس سانیب،
اونلارین اساسیندا یاشاماغی باشی آشاغیلیق، ده‌یردن دوشمک نه‌دنی
گۆستریمیش دیر. اونون دئدیینه گۆره ائلیمیز یاشام یاراقلا رین دا ده‌یشیب، باتی
ائللری نین ایشله‌تدیسی یاراقلا ری ایشله‌تملی دیر. اؤرنک اوچون او آتاسیندان ایسته‌میش
مترت یئرینه لهین ایشله‌تسین، ائلینه - آسیمیه اولموش دؤغولو انسانلار اؤز دؤغما
دیللرینده دانیشماغی دا اوتانچ دؤغوران بیر ایش سانمیشلار. اونلار اؤزلرین
دوشونجه‌لی، ییلیجی، قباقدیل گۆستریمک اوچون باشاردیقجا باتی دیللری نین
سؤزلریندن اؤز دیللرینه قاتماغا چالیشمیشلار. بو سؤزلردن بیر «مئرسی» سؤزودور.
دیلمیزده اونا قارشیلیق اولسا دا چوخلاری دئیلن نه‌دنلره گۆره یئنه ده اونو

ايشله تمكەن واز كىچمه ميشلر. كرىمى «قىزىن دده سى گەلدى» آدلى شعرىندە
«مىرسى» سۆزۈن ايشلەدن اوغلانلارنى بىلە دانلامىش دىر:

«بىنوا قىزلار باخىر احوالىوا

مىرسى - تشكر يالان اقوالىوا

آلدانىر آخر دە دوشور دالىوا

بىلە بىلىركى يوخودا حلوادى

قىز نەدن اۇيرنى هر بىر زادى»

كرىمى «يىنە وار» آدلى شعرىندە يوخارى داكى سۆزۈ باشقا سۆزلەرلە بىلە
سۆيلىمىش دىر:

«سالما مىشتى يوخدور كىمە وئرسن قاش آتار

لىك مىرسى - مىتشكر خبر آلسان يىنە وار»

كرىمى «قىدىم ايام» آدلى شعرىندە كىچمىش ايله ايندى نىن اجتماعى دورومون
توتوشدور اراق بىلە دىمىش دىر:

«چوخ مىشقىلە ياشاردى او زمان اوغلانلار

نەيە قىزلاردا بو جور صدق و صداقت يوخ ايدى

دىندىرن وقت قىزى فورى باساردى يامانا

اوندا مىرسى - مىتشكر بو عبارت يوخ ايدى»

هر ائلىن گۆستىرىجى سى، اونو باشقا ائللەر تانىتىدىران اونون آنا دىلى دىر. آنا دىلىندە
دانىشماقدان اوتانان، ياد دىللەردە دانىشماغى بۇيوكلوك سانان انسان، اۋزون اۋزولويون
هەبىلە آتا- آناسىن دانمىش بىر قارا بخت دىر. ائلە بىر بدبختە نە اۋز ائلىندە بىر اولار، نە
دە يالاقلاندىغى ائل ايچرە. دىلىن دانمىش انسان كۆكسوز بىر گۆبەلەيە چئورىلىپ،
قىسا سورە ياشىيىپ. قورويوب، چورويوب، آرادان گندىر. بونا گۆرە دە كرىمى ياد
سۆزلرى ايشلەدىب، اۋزون بىلىجى، قاباقچىل، آيدىن دوشونجەلى گۆستىر يازىقلارنى
قىنايىپ، گولونچ ائتمىش دىر. اۋزوندن چىخمىش، اۋزگە لىنىش يازىقلار اوچون مودلا

اویغون یاشاماق دوغروندان دا اردملی، سایغیلی، بۆیوک اولماق اوچون اولموش دور.
کریمی «فعله نین لبه دار قویماسی» شعرینده بیر یوخسول ایشچی نین دیلیجه بئله
سؤیلمیش دیر:

«هئج بئله بۆرک قویمادی مرحوم آتان
ایندی قویور حلواچی جیز - بیز ساتان
آخ نولا ایندی ساغ اول قاین آتان
بیر گۆره بهی تک ئنچه شاخانمیشام
بئش تومنه بیر لبه دار آلمیشام»

بو مصراعلاردا یوخسول ایشچی اؤزون گؤستریب گۆزه سوخماق اوچون اسکی
بیر بۆرک آلیب ائوینه گلmiş، اونون خبرین چوخ سئوینجله اؤز خانیمینا چاتدیرماق
ایسته میش دیر. او بئله ییلمیش دیر وارلانماق، ییلگی لنمک، سایغی قازانماق اوچون بیر
بۆرک قویماق یئرلی دیر. کریمی شعرین آردینجا یئنه ده اسکی بۆرکله اویونن
یوخسول ایشچی نین دیلیجه بئله سؤیلمیش دیر:

«بیر خوتا بیر شالوارا وار حاجتیم
شهرده تکمیل اول شخصیتیم
خلقی گۆرندنه تۆکولوردو اتمیم
ایندی قیزیل گول کیمی ساللانمیشام
بئش تومنه بیر لبه دار آلمیشام

....

شان و شرف غیرت و ناموس و عار
حرمت و وجدان ادب و افتخار
هر نه گلیر ذهنیه بو بۆرکده وار
بو سببه اللی قیران سایمیشام
بئش تومنه بیر لبه دار آلمیشام

هئىچ منى سايمازدى بيزىم آغ سلام

ايندى اوزاقدان منه وئردى سلام»

نه يازىق دىر پالتارلا اۋيونوب سئوينن انسان. نه يازىق دىر پالتارلا كىملىك، منلىك،
بۇيوكلوك قازانماق ايستهين انسان. نه يازىق دىر وار اوچون، پالتار اوچون و گوركىم
اوچون انسانلىغى، دوزلويو، قاينى - دويغونو و بوتون دىرلرلى آياقلايا انسان. نه يازىق
دىر اوركله بئىن بزهك يئرینه اينله باش بزهين انسان، سون اولاراق نه يازىق دىر
انسانلىغى تانيانندان سونرا يئىندين حيوان اولماق ايستهين انسان. آنجاك نه يازىق بئله
يازىقلارين سايى آز دئىل. كرىمى «فعلهين عيالى دئير» آدلى شعرينده اسكى
بورك آلميش بوخسول ايشچىين خانىمىين دىليجه ايشچيه بئله اۋيود وئرميش دىر:

«قويسالا تك بورك اكر احترام

بوركچو دكانى اولو بيت الحرام

سن آدام اول قوئى هامى وئرسين سلام

ايشله قازان يئى كيفه باخ درويشى

عقليه گئت بير دعا يازدىر كيشى»

كرىمى بو مصراعلاردا چوخ گوزل بير منطقله ايشچىنى باشا سالماق ايستهيمش
بورك بۇيوكلوك گتىرمز. بۇيوكلوك يالنىز انسان اولماق، انسانى دىرلرلى قوروماقلا
قازانيلا. اوزون سوره دىر باتى اۋلكه لرينده بعضى انسانى - اخلاقى دىرلر دىردن
دوشموش دور. هامى اۋزو اوچون، اورهى ايسته دىي كىمى هابئله اۋلچوسوز،
سينىرسىز، باغىمسىز آزادلىق ايچره ياشاماق ايستهير. بو اوزدن ده انسانلار بير چئشيد
وحشيليه، حيوانليغا قايىتماق دادىر. داهى بير باتىلى انسان اخلاق، عائله هابئله بو كىمى
قىس قىنجىلارلا بويون ايمىيب، هئىچ نه يه باغلى اولماق ايسته مەير. بئله بير دورومون
يارانماسيندا خانىملار دا چوخ بۇيوك رول اوينايمىشلار. باتىدا ياشايان خانىملارين
بير چوخو مود اساسيندا گئىنىپ بزهينب، آرالارا دوشوب، نفسينه اويמוש، شيطانا
تايىنان آدامجىللارين اويونجاك - قولچاغينا چئوريلمىشلر. داهى دوغروسو جامعەين

پیسلییه بولاشماسیندا، انسانلارین کیرلنمه‌سینده کیشیلرله قادینلار هر ایکسی ده ال-اله وئرمیشلر. یاشامی مادی لذتلردن یارارلانماق‌دا، حیوانی غریزه‌لری یئرینه یئتیرمکه دنیانین دادین چیخارتماق‌دا گۆرن انسانلار بلکه دوغرودان دا انسان قینیندا حیوانلاردیرلار. کریمی «خواهش زن از شوهر خود» آدلی شعرینده اؤزون ایتیرمیش، اؤزوندن چیخمیش بیر خانیمین دیلیجه بئله سؤیلمیش دیر:

«قوی بزهنیم من ده آچیم گول کیمی
زولفومو تۆکسم اوزه سونبول کیمی
خلقی گنیررم دیله بولبول کیمی
کۆنلوزه بیر ذره اوتورماز ملال
گئت منه بیر جوت مانکور باشماق آل

کیم دئیجهک اللی یاشیندا دانا
نادم اولوب تازه دوشوب میدان
بیز ده داها قیدی قویاق بیر یانا
کئچدی کئچن دورهنی ائتمه خیال
گئت منه بیر جوت مانکور باشماق آل»

چوخلار، اؤزللیکهلکه چوخ خانیملار بئله ییلمیشلر، آزادلیق هئچ نه‌یه باغلی اولماماق دیر. بونا گۆره ده بوتون اخلاقی، انسانی، مدنی ده‌یرلری پوزوب، آیاق آلتینا قویاراق، مئشه‌ده، چۆل‌ده، داغ-دره‌ده سینیرسیز یاشایان حیوانلار کیمی یالنیز اورک ایسته‌ک‌لری‌نین دالیسیجا گئدیپ، کۆنول ایسته‌یی اساسیندا داورانمیشلار. اونلارین گۆزونده عائله، ار، اوشاق، اورتاق یاشام اؤز گره‌یی، اؤنمین ده‌یرین ایتیرمیش دیر. اونلار چوخ تتر، ان قیسا سورده‌ده بیر اوغلان یا دا کیشی ایله اورتاق یاشام قوروب، چوخ کیچیک بهانه‌لر، منطق‌سیز نه‌دنلرله بو یاشامی پوزوب، یئنی بیر یاشام یولداشی آختاریب، اری، اوشاخی اورتالیق‌دا قویوب گئدیرلر. البته سؤز‌سوز چوخ کیشیلر ده

خانیملار تاي دوشونجه يانليشليغي اوزوندن اونلار تاي عائله يه ده ير وئرمه ييرلر .
بئلنچي خانيملار کريمی نين دئديی کیمی اؤزون ساتليق بير مال کیمی بزه ييب، گؤز
قاباغينا چيخيب، چوخ کيشيلري آزيديرب، چاشديريب يا دا اؤزلرين ان آز ده يرله
کؤنول اسيري اولان کيشيلره تاپشيريب، بير اويونجاغا، قولچاغا چئوريلمه يه راضي
اولورلار. کريمی بو آنلامی «آي مه جمال» آدلی شعرينده بئله نظمه چکميش دير:

«عاليه نين حقی دی نایلون کمر
چون اونا گنجایشی وار مختصر
چک گؤزه قوی مشتری سالسین نظر
اثلچی صباح بير - بيره وئرمز مجال
آفرین اولسون سنه ای مه جمال

قوی آغاران تتلریوه سن حنا
نازیله فئر قوی داراییب وئر یانا
عصر تمدن دو دوشک میدانا
امریوه من ده ائدیرم امتثال
آفرین اولسون سنه ای مه جمال»

نه یازیق سایی چوخالماق دا اولان، اویوب آزمیش خانیملار، بزه نیب دوزه نیب،
کوچه - بازاردا گزیب، اوغلان - کیشیلری توولاییب، پیس یولا چکمه یی تمدن،
چاغداشلاشما، دنیا ایله آياقلاشما سانمیشلار. بئله قیز - خانیملارین عمرونون بؤیوک
بؤلومو گوزگو قاباغیندا بزه نمک ده یا دا کوچه - بازاردا وئللنمک ده کئچر. اونلار عائله
گلیری نین بؤیوک بؤلومون پارپالتارا، بزک - دوزه يه خرجه ييب، داغیدیب سووورارلار.
کريمی بو آنلامی «قیز دده سی گلدی» آدلی شعرينده بئله نظمه چکميش دير:

«ایندی اولوب یاخشی مؤدب قیزین
مصنوعی آی تک دولانیر اولدوزون

آینا قاباغیندا دوزلدیر پوزون
صبر ائله قوی دیلله دوشسون آدی
قیز ننه دن اؤیرنی هر بیر زادی»

کریمی نین دئدیسی کیمی بئلنچی قیزلار بیر سوره بو یانلیش یولدا گتدیکدن
سونرا داها قایتماق گوجون الدن وئریب، او یانلیش یولدا دوام ائتمه یه چاره سز
قالیب، بوتون یاشییشی اودوزوب، عمرو آزغینلیقا باشا وئرلر. کریمی «خوروز
دئیر» آدلی شعرینده عائله دهیرین بیلن، اونون قایغی سین چکن بیر دوغولو کیشی نین
دیلیجه باتی مدنیتینه اویموش، مود وورغونو اولان خانیم بئله سؤیلمیش دیر:

«من سنین تک خانیمی بوشلامارام اؤز باشینا
ساتلیق آت تک باخا هر گون یوز آدام دیش - باشینا
سحر - آخشام خیاباندا قوشولا تای - توشونا
وئره دائم اؤزونه مین جوهره زینت خان عمی
آد منیم اؤزگه لر یله ائده صحبت خان عمی»

باتی نین اخلاقدان اوزاق مدنیتینه اویموش خانیملار اوچون عائله اؤز دهیرین
ایتیرمیش دیر. بئله خانیملار اوچون اؤنملی - دهیرلی مود اساسیندا یثیب ایچمک،
گئیینیب بزه نمک، اینانیب دوشونمک، داورانیب یاشاماق دیر. باتی مدنیتی نهیلیم،
پوچلوق فلسفه سی اساسیندا قورولموش دور. بو مدنیت ده اخلاقی - انسانی دهیرلر
اونودولموش دور. بو مدنیت یاشامی مادیات قازانماقدا، او مادیاتدان یارارلانماق
دیانین دادین چیخارتماقدا بیلیمیش دیر. بو چئشید یاشام حیوانلارین یاشامی ایله
ایینه نین اوجوجا فرقلی دئیل. باشقا سؤزله هر نه بی مادیاتدا، مادی یاشامدا گؤرن
انسان، انسانلقدان اوزاقلانمیش، حیوانلیغا یاخینلاشار. بو اوزدن ده کریمی گئیینیب
بزه نیب، آرالارا دوشوب، اؤزون اوینجاغا چئویرن خانیملاری چوخ یئرلی اولاراق
ساتلیق آتا بنزه تمیش دیر. کریمی مودا اویموش خانیملارین حیا سیزلیغیندان اؤز
سیخینتی سین بئله دیله گتیرمیش دیر:

«بو خانیملار بئله اود ووردو حیا خرمنینه

هئچ ازلدن دئییه سن عفت و عصمت یوخ ایدی

لوت- تومانچاق باش آچیق کوچه و بازاری گزه

بیر خانیمدا بو قبیح امره جسارت یوخ ایدی»

باتی مدینتی خانیملاری یونگوللویه، آچیقلیغا، سیرتقلیغا، اوتانمازلیغا
چکمک ایسته میش دیر. بونا گۆره ده بو اخلاقسیرلیق مدینتینه اویموش خانیملار
اۆز ایین- باشلارین آچیب گۆسترملکه، دنیانین دادین چیخاردیب، مادی
یاشامدان لذت آلماق آدی ایله هم اؤزلرین، هم ده بوتون جامعه نی اخلاقی
پوزغونلوقلارا ساری یؤنلیدیب، بو یولدان بؤیوک مادی قازانچ گۆتورن قان ایچن
امپیریالیستلری اۆز آماجلارینا چاتماقدا یاردیم ائتمیشلر. کریمی «آتالار دیلیجه»
آدلی شعرینده مودا اویموش، خانیمین گئیینیب بزه نیب اورتالیغا دوشمه سین
تمدن سایان بیر اوغلانا، بئله اؤیود وئرمیش دیر:

«گرچه شیرین دیر عسل اولماسا سرپوشی اگر

پشه و مور و مگس فوراً اونو فاسد ائدر

چوبان ائتمک قویونا قوردو تمدن دو مگر

بئله مسلک بئله امنیتی نیلیرسن اوغول

هله سن خیرداجاسان عورتی نیلیرسن اوغول»

کریمی بو مصراعلاردا ائشیک ده دولانان لات- لوتو، دارغا شاگردلری یئرلی
اولاراق قوردا، اؤزون ایتیریب، اؤزوندن چیخمیش قادینلاری ایسه قویونا
بنزه تمیش دیر. او بیلدیرمیش خانیمین آچیق پالتارلی، بزک- دوزکلی، یونگول
داورانیشلی ائشیک ده گزیب- دولانماسی اونون کیرلنمه سین، پیسلییه بولاشماسینا
نهدن اولایلیر. او یئنه ده وورغولامیش دیر بئله یانلیش دوشونجه اساسیندا یاشاماغا
تمدن دئتمک اولماز. کریمی بو شعرین آیری بؤلومونده بئله سؤیلمیش دیر:

«بو خانیملار کی گؤزل صورتی چاتما قاشی وار
بزه نیب تازه گلین تک ولی آتمیش یاشی وار
اره باش اهیمز اولار بیر باشی مین اویناشی وار
یوزون آل، تک اوزون آل، شرکتی نیلییرسن اوغول
هله سن خیرداجاسان عورتی نیلییرسن اوغول»

او یئنه ده آتا دیلیجه اوغلانا اؤیود وئرمیش: پوزلو، بزکلی - دوزکلی ائشیک ده
گزیب دولانان قیزلار گوند ده بیر اوغلانلا دانیشب گولوشدویو اوچون، بو چئشید
ایلیشگیلره اؤیرندی اوچون یالئیز بیر اوغلانا دؤزوب، اونا کؤنول وئریب، بئل
باغلایب، اونونلا ساغلام، آرخیین یاشام قورا بیلمز. کریمی «آی مه جمال» آدلی
شعرینده مود- پوزلا یولداش، داها دوغروسو اویناش آختاران قیزلاری بئله گولونج
ائتمیش دیر:

«قیرمیزی وور لبلرین اولسون عقیق
سال اله بئش - اون دانا خوشگل رفیق
کیم دئییه جک قدین اولوب منجیق
قورخما جماعت هامی سی مال دی، مال
آفرین اولسون سنه ای مه جمال»
او بو شعرین آیری بؤلومونده بئله سؤیلمیش دیر:

«روبه ترقی دی دئدین روزگار
بس هانی مخلوق ده ناموس، عار
قرن آتم دور هامی اوینور قمار
اهل تمدن ده نه دیر بس بو حال
آفرین اولسون سنه ای مه جمال»

کریمی اخلاقسیزلیغی مدنیت، قاباقجیلیق، چاغداشلیق گرهیی گؤسترن
دوشونجه سزلره دوشوندورمک ایسته میش دیر بو، مدنیت یوخ وحشیلیک دیر. خانیم

حقلارىندان، خانىم آزادلىغىندان دانىشانلارنىڭ ان اۋنملى ايستەكلرىندىن بىرى خانىمىن ايشلەمەك حقى اولموش دور. اونلارنىڭ بۇ ايستەيىنە گۆرە خانىم نەجە اولسا دا ايشلەيىپ، قازانمالى، بۇ قازانچى اورەيى ايستەيى كىمى خىرجەلمى دىر. سۆز سۆز عائەلەن مەدى احتىياجلارىن اۋدەمەك اوچون كىشىيە ياردىمچى اولماق خانىمىن بورجو دور. آنجاق عائەلەن مەدى احتىياجى اولمايان چاغدا خانىم اوشاق بىسلەمەيە، ائو ايشى گۆرمەيە، حىيات يولداشى ايله اوغراشماقلا عائەلە ايچرە سۆگى ايله دىنچلىك ياراتماغا چالېشمالى دىر. بونۇلا ياناشى خانىم دا سىياسى، اجتماعى، مدنى ايشلەر قاتىلىپ، كىتاب اوخويۇپ، اينجە صنعتە گىرىشمەككە اۋزون دوشونجەلى، بىلگىلى، مدنى بىر انسانا چئويرملى دىر. آنجاق ھەر نەجە، ھارادا، كىمەلە، نە اوچون اولسا دا ايشلەمەسى دوزگون دئىل. اۋرنەك اولاراق قاباقچىل ھابئەلە مدنى بىر خانىم سايلىپ، عائەلە ايچرە سۆز يىرىدىپ، مود- پوزدان اۋترو، پارا قازانماق اوچون ھەر يونگوللويە بويون ايىپ، ھەر اسگىيە باش ايمەك چوخ پىس بىر ايش دىر. كرىمى «اوغلانلار سۆزو» ادلى شەرىندە چاغداشلاشما، باتى مدنىتى ايله اويغونلاشما ادى ايله ايشچى، گليرلى بىر قىز آختاران اوغلاننىڭ دىلىجە بئەلە سۆيلىمىش دىر:

«سۆمىشىم بىندە اۋزوم بىر قىز ادى حاكەمدى

اۋزو مايلدى قاچىردام گىتىرم كىم- كىمەدى

اىدا دۆرد يوز تومن اېلىق گىتىرىر دىپلومەدى

بىزە پول لازمەدىر غەفتى نئىلىرسن آتا

بىر قىز آلماقدا بۇ جور دقتى نئىلىرسن آتا

بىر مەلم قىز اېلىپ قونشوموزون اوغلو حمىد

اۋزو شىرىن سۆزو شىرىندى وجاهتدە وحىد

سەن گۆرن دورە كئىچىپ ايندى گلىپ عصر جىدىد

داھا بوندان بۇ يانا غىرتى نئىلىرسن آتا

بىر قىز آلماقدا بۇ جور دقتى نئىلىرسن آتا

بودو گول چهره معلمدی گئدیر مدرسه‌یه
اری بیر شاهیدن اؤترو ال اوزاتماز کیسه‌یه
هر مخارج خانیمین بوینونادیر نق - نسیه
بوندان عالمده گؤزل نعمتی ئئیلیرسن آتا
بیر قیز آلماقدا بو جور دقتی ئئیلیرسن آتا»

نه یازیق دوغرودان دا وار - دولته، پول - پارایا، دوزلوک - تمیزلیک هابئله آری -
دورولوقدان آرتیق دهیر وئرلرین سایى آز دئیل. پارا اوچون خانیمی نین هر یونگوله
یونگوللویه باش ایمه‌ینه راضی اولموش چوخلو قایغیسز کیشیلر ده واردیر. کریمی
«آتالار دیلیجه» آدلی شعرینده گلیرلی قیز آختاران قایغیسز اوغلانی بئله گولونج
اؤتمیش دیر:

«گؤرورم الدن آلیب عقلیوی بو وضع زمان
سنه بیر نازلی معلم قیز آلیم دوزلو مامان
او قازانسین گتیسین سن ده یئ قوی بؤرکووویان
سن کی انسان ده بیسن غیرتی ئئیلیرسن اوغول
هله سن خیرداجاسان عورتی ئئیلیرسن اوغول»

کریمی نین دئدی کیمی باتی اؤلکه‌لری نین اخلاقسیزلیق دوشونجه‌سین دوغو
اؤلکه‌لرینده پارا گوجو ایله، گوج یاردیمی ایله یایماسی دوغرودان دا چوخلارین پارا
وورغونونا، قایغیسز - دوغوسوز بیر حیوانا چئویرمیش دیر. کریمی بو شعرین آیری
بؤلومونده اؤز اورک سؤزون بئله آچیقلامیش دیر:

«قیزی محبوبه‌ی آفاق ائله‌ین عصمتی دیر
عورت عالمده عزیزیم کیشی نین غیرتی دیر
آروادین ثروت و سرمایه‌سی اؤز عفتی دیر
سؤیله عورت گتیرن دولتی ئئیلیرسن اوغول
هله سن خیرداجاسان عورتی ئئیلیرسن اوغول»

دوغرودان دا هر كىشى، هر خانىم اوچون ان بۇيوك وار- دولت دوزلوك- تمىزلىك، انسانى دەرلر باغلىلىق دیر. بو قونودا قىزلا اوغلانين، كىشىله خانىمین هئىچ فرقى يوخدور. گۆزل گۆرونمك، سئويلمك بوتون خانىملارين دوغال اؤزلىسى دیر. بو اوزدن ده خانىمین گئىنىپ بزه نمه سى آچىقلىق، يونگوللوك آنلامى وئرمه يىنجه هابتله اخلاقسىز ايشلره يول آچمايىنجا، باشقا سۆزله آشیری چيلیغا چاتمايىنجا عيسىز، بعضاً ده دوغال بير ايش دیر. بونا گۆره ده هئىچ خانىمى بو اۆزه للىك اوچون قىنايىپ دانلاماق اولماز. بونون ترسىنه گئىنىپ بزنمك كىشلره ياراشان دئىل. دوغو ائللرى نين كىشىلىرى دوغال اولاراق هئىچ چاغ بزه نمه ميشلر. بونون يئرینه اونلار اؤزلىرىن گوجلۇ، قايعىلى، باشاراجاقلى، چىخارلى گۆسترمه يه چالیشمىشلار. بونون ترسىنه باتى اؤلكه لرى نين اؤيۇب، يايديغى مدنيت ايسه كىشىلىرىن بو دوغال اؤزلىسىن ده يىشمه يه چالیشمىش دیر. بو مدنيت كىشىلردن ايستمىش دیر خانىملار تاي بزه نىپ دوزه نسينلر. سۆزسوز بو ايشدن آماج انسانلارى اخلاقسىز ايشلره چكمك اولموش دور. بونون نه دنى باتى مدنيتى نين يانلىش ياشام فلسفه سى اوستونده قورولماسى دیر. بو فلسفه يه گۆره انسان ياشامى نين آماجى داها چوخ وار قازانماق، داها چوخ داد آلماق اولموش دور. نه يازىق بعضيلر دوغودا يىلمزلىكدن، دوشونجه سزلىكدن بو اويدورما، بوش سۆزلره اينايىپ، اؤز دوغال اؤزلىسىن اونودوب، اخلاقى ده يرلى آياقلايىپ، ميمون كىمى باتى اؤلكه لرى نده ياشايان آزغين- پوزغون انسانلارى يانسىلاماغا باشلامىشلار. اؤزون خانىم كىمى بزه يىپ، مود- پوزا ساليب، اورتاليغا دوشموش اوغلان- كىشىلر، او ميمون صفت انسانلارين اؤرنه يى دیر. كريمى «قىزىن دده سى گلدى» ادلى شعرينده بزه ن اوغلانلارى بئله تانيتديرمىش دیر:

«دانلاما چوخ وئرمه بونا دردسر
ايندى كى اوغلانلارا باخسان اگر
اللى ياشين وار يئنه كۆنلن اسر
سهل دى آرواد كىشىنى آلدادى
قىز ننه دن اؤيرنى هر بيرزادى»

کریمی بئلنچی اوغلانلاری «قوتولدو» آدلی شعرینده بئله دانلامیش دیر:

«بیرگون دوراجاق بو کیشی غفلت یوخوسوندان

بیردن گوره جک شوربا، پلو، ات ده قوتولدو

نه دین و نه دنیا طلب ائتدی بو یازیقار

سرمایه ایجادی خسارت ده قوتولدو

آنجا ق هره بیر آینا- داراق ائيله دی تحصیل

عورت کیمی هر ساعتی زینت ده قوتولدو

فکری بودو هر گون اوزونو بیر مودا سالسین

بیر گون گوره جک مود بو ولایت ده قوتولدو»

مود- پوزلا بزک- دوزکله ده یرلی ساعتلرین هدره وئرن اوغلان دوغرودان دا

بیلمزلیک- آنلامازلیق یوخوسوندا دیر. بئله بیر اوغلان دیندن ده قالار دیناردان دا. بئله

بیر کیشی مادیاتدان دا قالار، معنیاتدان دا. بو ایش یالنیز دایاز دوشونجه لی، بوش

بئین انسانلارین ایشی دیر. کریمی «آی مشدی» آدلی شعرینده بو یازیقار بئله

دانلامیش دیر:

«گه فرنکی اولوسان، گاه جهود گاه مجوس

ارمنیله عمو جان ارمنی سن روسیله روس

گه پودور وور اوزووو مثل عروس

گه اوزات ساققالیوی ائيله کمردن مشدی

بی خبر سن خبرین یوخدو خبردن مشدی»

کریمی نین دئدی کیمی بئله اوغلانلاردا عقل اولمادیغی اوچون اونلارین

اینانچی، سؤزو، ایشی عقل ایله منطق اوزوندن اولماز. اونلار باتی اؤلکه لرین

امپیریالیست دولترلرین پارا، گوج، یالان یاردیمی ایله یایدیغی پوزغون مدنیته

اینانیب، وورولانلار اولموش دور. اونلار هر دوشونجه نی، هر دینی، هر دیلی، هر

مدنیته دوز سیاسالار دا یالنیز اؤز دوغما مدنیترلرین بوراخیب، اونوتموشلار. اونلارین

گۆزۈندە باتى اۆلكەلىرى جنت ھابئەلە مەدینە فاضلەدیر. اورانین دىلى دە، دىنى دە، اینانچ- اۆیرنجى دە، قىساجا ھەر نەبى دە گۆزلدیر. بو یالانچى سۆگى، بو اۆترى ھوس اونلارین گۆزون کور، قولاغین کار ائتمیشدیر. داھا دوغروسو بو سئودا اونلارین بئىنین ایشدن سالمیشدیر. بونا گۆرە دە داھا ياخشى ايله پىسى، ایرى ايله دوغرونو سئچمک اوچون گوجلرى قالمامیشدیر. بونلار ھامى سى سبب اولموش اونلار شورون مجاز، گردکان مذهب انسانلارا چئوريلسينلر. اونلار گوندە بیر دینه اینانیب، گوندە بیر دیل دە دانیشیب، گوندە بیر رنگ دە گئینیپ، گوندە بیر گۆرکمە دوشرلر. اونلار کریمى نین دئدیى کیمى خانیم کیمى بزه نمکدن دە چکینیپ، اوتانمازلار. باتى امپیریالیستلری دوغو خلقلرین برک کیریخدیریپ اویدوردوغو اوچون بو خلقلرین یازیق- یوخسوللاری، گلیری آز، قارینی آجلاری دا گئینیپ بزه نمکدن، مود- پوزا دوشمکدن ال چکه بیلیمیشلر. اونلار یاشامین ایلکین احتیاجلارین اؤدهیه بیلیمه سەلر دە ائلدن دالی قالماماق، کهنه بئین، بایات سایلیماماق ھابئەلە چاغداش، مودئرن بیر انسان سایلیماق اوچون گون مودو ايله آیاقلاشماغا چالیشمیشلار. کریمى «قیزین دده سى گلدی» آدلى شعرینده مود- پوز اختاران یوخسول عائله نین خانیمین، اونون ارى نین دیلیجه بئله دانلامیشدیر:

«بوخدو سالاق آلتیمیزا بیر پالاز

سن گئیسن ھەر گونو بیر جور لباس

قوی باشیوا فئر، قولا باغلا داماس

کیمدی بو، کن- کن قولونون آروادی

قیز ننه دن اۆیرنی ھەر بیر زادی»

کریمى بو شعرین آیری بؤلومونده او خانیمی بئله قینامیشدیر:

اللها پیغمبره باخ بیر اوتان

مزد آکیرام گوندە اوتوز بئش قیران

گاه دئیسن آل بونا بیر جامه دان

پوزلو دولانماغی بو دا آنلادی

قیز ننه دن اویرنی هر بیر زادی

بعضی یوخسول عائله لرین خانیمی چئشیدلی هابئله مودا او یغون گئینب بزه نمکله
اؤز اوشاقلارین اؤزللیکله اؤز قیزلارین دا مود دوشگونو ائدی، باتی مدینتی نین
اسیری اتمیشلر. بئله خانیمار بیر دیل بیملر، آنلاماز کیچک اوشاق کیمی کیشی نین
گلیرین، عائله نین مادی دورومون دوشونمه دن هر ایسته دین گوجلّه اؤز حیات
یولداشینا آلدیریپ، عائله نی داها بؤیوک سیخیتیا، داها آغیر دوروما سالمیشلار.
کریمی یوخاری داکی مصراعلاردا بئلنچی خانیمارلدان دانیشمیش دیر. همیشه ده
خانیمار مودا اویمامیشلار. بعضاً ده کیشیلرین دوشونجه سی پوزولوب، مود
خسته لیینه دوشموشلر. کریمی «فعله نین عیالی دئیر» آدلی شعرینده یوخسول
ایشچی نین خانیمی نین دیلیجه اونون ارین مود دالیسیجا دوشدویو اوچون بئله
دانلامیش دیر:

«آخشاما یوخدور چاییمیز بیر سالیم

من باشیما کودری چادیرا سالیم

سن اؤزووو سال مودا من لوت قالیم

شالواریمآلما بیر آرشین کیشی

عقلیه گئت بیر دعا یازدیر کیشی

ایندی اوچ آی دیر دئییرم پول قازان

بلکه آلاق خرداکاری بیر قازان

اؤده نه بیر مجمعه، نه گول خیزان

سن لبه دار قوی جیبه توک کشمش

عقلیه گئت بیر دعا یازدیر کیشی»

مود چىخاردان، اوندان قازانچ آپاران باتى دولتلىرى اولسا دا، دوغو ائللرى نىن گوجو باتى دولتلىرى نه چاتماسا دا، آنجاق هر انسانىن اؤزونه گوجو چاتار. باتى مدىتى نىن داها تىز يايىلماسى نىن بير اؤنملى نه دنى ده چوخلارى نىن بو ساواش دا قىراغا چكىلمهسى، بو ايشدن بويون قاچىرتماسى اولموش دور. كرىمى بئله بير انسانىن دىليجه «بىزىم ائوده» آدلى شعرىنده بئله سؤيلىمىش دىر:

«اول ده منم علت نقصان بىزىم ائوده

ائتدىم هامىنى لوتى ميدان بىزم ائوده

من بىلمه دىم هر گون اؤزومو بير مودا سالدىم

كسدىم هامىنى هر نه كى آرواد دئدى آلدىم

اولادى بىدآموز ائله دىم بو گونه قالدىم

اولدوم بو جور آخرده پشيمان بىزىم ائوده

ائتدىم اؤزومو خانهسى وىران بىزىم ائوده

هر ائو كى عزىزىم گؤروسن غير منظم

بىل كى او ائوين ناظمى خائن دى مسلم»

دوزگون، درين ترىت دىل ايله يوخ بلكه ايش ايله اولار. يانلىش يول گنديب، اؤزگهسىن دوز يولا چاغىرماق بوتونلو كچه بوش ايش دىر. موديله آياقلاشان، عائلهسىن اؤز باشىنا بوراخان كيشى سؤزسوز عائلهسىن ده مودسئور ائدىب، اونلارى دا اؤزون ده قارا گونه سالار.

۵- قادین

قادین - کیشی، خانیم - آغا هر ایکسی سی ده انسان دیر. اونلار جسمی باخیمدان بیر - بیریندن بیر بالاجا ده ییشیک اولسا دا ایکسی سی ده بیر وارلیق دیر. اونلاری بیر - بیریندن آیری هابئله اوستون یا دا اسگیک سایماق چوخ بؤیوک بیر یانلیش دیر. بیرین حقلی بیرین ایسه حقسیز سایماق باغیشلانماز بیر سوچ دور. کئچمیش ده بیر سوره آنالار بیر سوره ده آنالار باشچی، اوستون، حقلی سایلمیشلار. آنجاق او گونلر سوووشوب، کئچیب گتمیش دیر. خانیملا آغانین اورتاق یاشایشی نه یاریش میدانی دیر نه ده ساواش میدانی. بلکه یاشایش، باریش، یولداشلیق، بیرلیک تمللری اوزرینده قورولمالی دیر. خانیملا آغا یاشایش چرخین بیرلیک ده دولانديرمالی، اونون یوکون بیرلیک ده داشیمالی دیرلار. اونلارین هر بیرى اوز جسمی اوزللیکلرینه اویغون اولان ایشی گورملی دیر. اؤرنک اولاراق اوشاق دوغماق، امیشدیرمک هابئله اینجه، یونگول ایشلر خانیم قارشیلیغیندا آغیر - گو بود ایشلر، پارا قازانماق آغایا تاپشیریلمالی دیر. سؤزسوز احتیاج اولان چاغ دا خانیم دا کیشی ایله بیرلیک ده آغیر ایشلره گیریشیب، کیشی ایسه اوشاق ساخلایب، ائو ایشی گوروب، اینجه ایشلر گورملی دیر. قیساجا دئمک اولای بو ایش ده هنج بیر گرک یوخ دور. هنج بیر ایش خانیمین، هنج بیر ایش ده کیشی نین آلتینا یازیلما می ش دیر. بونا گؤره ده خانیمی ائوده سیخیشدیرماق، پارا قازانماق کیشی نین بوینونا سالماق همیشه ده دوزگون دئیل. خانیمین دا حقى وار کیشیه تاي ائلی نین اقتصادى، اجتماعى، سياسى ایشلرینه قاریشسین. اونون دا حقى وار یازیب، اوخویوب، بیلگی لیب، آدلیم، ده برلی - اؤنملی بیر انسانا چئوریل سین. چون اونون دا بئیینی اولدوغونا گؤره دوشونوب، دیلی اولدوغونا گؤره دانیشیب، گؤز - قولاغی اولدوغونا گؤره گوروب، ائشیدیب، اورهی اولدوغونا گؤره دو یغولانیب، ائل قایغی سین چکه ییلر. بوتون بونلار گؤره خانیمی ائوه سیخیشدیرماق، اونو اجتماعى ایشلردن اوزاقلاشدیرماق

چوخ يانلىش بير ايش دير. بو ايش گنرىچى ليكدن سونرا باشقا بير زاد دئييل. كرىمى بعضى شعرلرينده خانىملار ياخشى باخمامىش، اونلارى يئرسيز نه دنلرله قينامىش، دانلامىش دير. او دؤنه لرجه خانىملارى پيس گؤسترمه يه چالشمىش دير. سؤزون داها آرتيق آيدىنلاشماسى اوچون اونون بو قونودا يازديغى شعرلردن بير نئچه بيتين اؤرنك اولارق گئيريريك. او «قايين آنالار سؤزو» آدلى شعرينده بئله يازمىش دير.

«ددهسى اوغلو اولان آروادين اويماز فعلىنه

ايكى يوز آروادى باغلار آنانين بير تئلىنه

اختيارين تاپشيرماز داها عورت الينه

كىشى كى آروادا آغير اولدو اونون يوخ ثمرى

آروادين آروادى دير يوخ كيشىليكدن خبرى

كىشى كى ائتدى اؤزون عورته فرمان بردار

گه مينيب، گه چكه چك هر طرفه بى افسار

آروادين هر يوكونون آلتينا گئتمه زينهار

آتاوين يا آتاوين حقىنى انكار ائلمه

ايكى دنبادا عزيزيم اؤزوو خوار ائلمه

اى كرىمى، يئنه بولبول كىمى فرياد ائديسن

توتولان قىلبرى غصه دن آزاد ائديسن

سنى شاد ائيله سين الله بيزى سن شاد ائديسن

اهل عالم ييغيشا بو سؤزه ايراد ائلمه

كىشى عالمده اؤزون آروادا آرواد ائلمه

بو شعرده كرىمى كيشيلردن ايسته مىش، هئچ وقت خانيم سؤزونه باخيپ، اؤز اختيارين اونلارا تاپشيرماسينلار. چون خانىملارين سؤزون يالان، ايشين اويون-فيريلداق سانمىش دير. او بئله بيلمىش، كىشى عائلده باشچى اولمالى، اونون ايشين يالنيز اؤز ايسته يى ايله قاباغا آپارمالى دير. بئله ائتمه ين كىشى ايسه ياشايشين، عمرون اودوزوب، ايكى دنياسين دا قارالدار. كرىمى بئله دوشونموش آتا- آنايا سايغى

گؤستریمک خانیمی اسگیگ سایمادان اولان دئیل. باشقا سؤزله او هر حالدا خانیمی حقسیز، آتا- آنانی ایسه حقلی گؤرموش دور. کریمی «آمان آرواد الیندن» آدلی باشقا شعرینده بئله سؤیلمیش دیر:

«دئدی وفاسینا لعنت گله ایدی آروادین
بولاردان اؤترو داداش چکمه رنج بی جانی
نه خمس وئر، نه زکاتین، نه بیر زیارته گئت
گئدیپ قازان گتیریپ ائوده بسله اعدانی
او سارقيله عسس نقلینی ائشیتمه میسن
کی قبردن نئجه عورت چیخارتدی جلفانی
خدا نخواستنه بئش گون ایشین فشاره دوشه
گؤرسن هر سؤزه بیر آتدی باشا تومانی
یازیب دی تولکو کتابیندا شیخ خلخال
گئدیپ مطالعه قیل قصه ی نریمانی
عزیزیم عورته بئل باغلاما نه دیر فکرین
گتیر خیالیوا فرمایشات مولانی»

بو شعرده کریمی خانیملارین وفاسیز اولماغین ییلدیریمک ایسته میش دیر. بونا گؤره ده اونلارین یولوندا چالیشماغی بوش، دهرسیز گؤستریمیش دیر. او خانیملارا دوشمن گؤزونده باخمیش دیر. بو اوزدن ده کیشلردن ایسته میش اونلارا اینانیب، بئل باغلاماسینلار. او بیر ایکی حکایه، حدیثله سؤزون ثبوت چاتدیرماق ایسته میش دیر. کریمی «زحمتدن قورتولموشام» آدلی باشقا شعرینده بو قونودا بئله دئمیش دیر:

«کیشی نین غیرتی اولسا اؤزونو خوار ائله مز
اؤزونه عورتینی فاعل مختار ائله مز
پول وئرپ آروادینا عازم بازار ائله مز
تاپشیرماز قوزونو گرگ تبه کار الینه
وئرمز همیان زری دزد طمعکار الینه»

بو شعرده کریمی خانیم سۆزونه باخماغی اسگیکیلیک، قایغیسزلیق گۆستریب،
یئنه ده ایسته‌میش کیشی اونون سۆزون دینله‌مه‌ییب، اونون ایسته‌کلرین یئرینه
گتیرمه‌سین. او قلبی قارالیقدان ایسته‌مه‌میش خانیمی ائودن ائیشیه چیخب، بازارا
گئتسین. چون بئله ییلمیش خانیم ایلقار پوزان، ساتغین اولدوغونا گۆره ائودن ائیشیه
چیخسا کیشی نین وارین داغیدی، ناموسون کیرلندیرجک. او خانیمی ساده‌لیک
باخیمیندان قوزویا، ایریلیک باخیمیندان ایسه اوغرویا بنزه‌تمیش دیر. خانیم یسلیسینده
کریمیدن نقل ائتدیییمیز سون شعرده او بئله دئیمیش دیر:

«کیشی دنیادا گرک حفظ ائده اؤز غیرتینی

پولدان عالمده مقدم توتا حیثیتینی

ساخالایا پرده‌ده اؤز عورتی تک عورتینی

غیرتین اولماسا شخصیتی ئئیلیرسن اوغول

هله سن خیرداجاسان عورتی ئئیلیرسن اوغول»

بو بیتلر «آتالار دیلیجه» آدلی شعرین بیر بؤلومو ایدی. کریمی بو شعرده کیشی
اوچون ان اؤنملی ایش اولاراق غیرتلی اولماق، ناموس قوروماغی گۆستریمیش دیر. او
بو ایشین یولون خانیملاری پرده آرخاسیندا، ائو صندوق خاناسیندا، آلاچرشاب آلتیندا
ساخلاماق ییلمیش دیر. کریمی خانیمی جنسی آلتیه بنزه‌تمکله اونون گۆرونمه‌سین
پیس بیلیم، کیشیلردن ایسته‌میش دیر اونو گیزلیدیب، اؤرتوب باسدیرسینلار. بونلارین
ترسینه کریمی بعضی شعرلرینده خانیمین اویانماسین، دوشونمه‌سین، ده‌ییشلمه‌سین
ایسته‌میش دیر. او دنیا خانیملاری نین دورومون گۆرجک کؤنلو ایسته‌میش اؤز
یوردونون خانیملاردی دا اولارای تای دوزگون دوشونوب، دانیشیب، ایش گۆرسونلر.
او «فالچیام» آدلی شعرینده خانیملاری بئله دوشوندورمه‌یه چالیشمیش دیر:

«بعضی مردان خطادیده و عیار و شرور

دولانیر فالچی لباسیندا گزیر کوچه‌لری

آلدادیر بینوا عورتلری مین حیلله ایله

چکیری هم کئفینی هم جمع ائدیر سیم و زر

اویان ایرانلی خانیم یوخلاماق ایامی دئییل
 خلقین آفاقی توتوب شهرت فضل و هنری
 گون چیخیب دیر هله سن تازه دوشوبسن یوخویا
 سنی بیدار ائله مزبانگ خروس سحری»

گوروندویو کیمی بو بیتلرده کریمی کیشیلری فیریلداقچی - آلدادیجی
 گؤستریب، ترسینه خانیملاری آری- دورو، صاف- ساده تانیتدیرمیش دیر. او
 خانیملاردان ایسته میش خرافاتدان ال چکیب، دنیانین قاباقجیل اؤلکه لرینده یاشایان
 خانیملارا تای علمیه هنر دالیسیجا گئتسینلر. آنجاق خانیملارین آغیر
 دوشونمه سیندن اؤز سیخیتی سین ییلدیرمیش دیر. «خواهش زن از شوهر خود» آدلی
 شعرین بیر بؤلومونده کریمی خانیمین دیلیجه اورک سؤزون بئله دیله گتیرمیش دیر:

«قرن آتم دور داها بس دیر اویان

ظلمت غمدن قورتولوب بانوان

توولاما باشین، اوزووو توتما یان»

یئنه ده او «قیزلار سؤزو» آدلی شعرینده قیزلارین دیلیجه بئله دئمیش دیر:

«آخ نه دئییر بو ملالار، خلقی سالیب ضالته

گاهی چکیر جهنمه، گاهی چکرلر جنته

حبس ائله ائوده عورتی قویما چیخا سیاحته

اؤزگه کیشیله عورتین خلوتی اولمور اولماسین

الفتی اولمور اولماسین»

کریمی بو مصراعلاردا قیزلارین سوادسیز، بیلگیسیز قالماغی نین اؤنملی بیر
 نه دنیندن سؤز آچمیش دیر. او ییلدیرمیش سبب گتیریچی، قولاغی توکلو، کهنه بئین
 مذهب باشچیلاری اولموشلار. اونون گؤزونده ایران خانیملاری اوچون ائو بیر
 دوستاغا چئوریلیمیش دیر. او ایسته میش بو اؤلکه نین خانیملاری دا ائودن انشییه
 چیخاماغا حق اولسون. کریمی «زحمتدن قورتولموشام» آدلی شعرینده یوخاری

داکی آنلامی باشقا سۆزلرله بئله نظمه چکمیش دیر:

«بعضی بدبخت و عوام آروادی قویماز ائشییه
 قلبی تاریکدی قورخار اتی وئرسین پیشییه
 مگر آرواد یارانیب دیر گئجه- گۆندوز کئشییه
 نئجه کی بیر دولو بئرنو دوشه پاسدار الینه
 او دا مسئؤل دی وئرسه اونو دیار الینه
 مگر آرواد یارانیب ائوده عرقچین توخوسون
 چرشاب آلتیندا قارالسین بایات ات تک قوخوسون
 بوشلا اؤز باشینا بیچاره دی چالسین، اوخوسون
 آی کیشی سئرچه دئییل کی دوشه تئز سار الینه
 دئییه سن کنده دوشوب کندلی دی پیکار الینه»

کریمی خانیملاری ائوده دوستاق ائتمه یه چالیشان کیشلری بدبخت، عوام، قلبی
 قارا سانمیش دیر. او بیلدیرمیش خانیم جانسیز بیر مال یا دا السیز- آیاقسیز،
 باشاراجاقسیز هابئله تئز توولانیب، اوزون ائشیکده کی کیشیلره تاپشیران دئییل. او
 بیلدیرمیش خانیم ائوده قالب ائو ایشی گؤرومه یه، دنیادان خبرسیز قالماغا، محکوم
 دئییل. باشقا سۆزله کریمی ایسته میس خانیم دا کیشیه تای ائشیکده ایشله مه یه،
 اونون کیمی ایلنمه یه، یاشاماغا حق اولسون. شاعر «اوغلانلار سۆزو» آدلی شعرینده
 اوغلانین دیلیجه آتاسینا بئله سؤیلمیش دیر:

«آتا جان فلسفه سین آنلامادیم من بو ایشین
 نه گناه ائيله دی قیز اولدو بو جور خانه نشین
 قالسا انباردا آخ کیم دادین آنلار یئمیشین
 چادیرا آلتیندا قارالمیش اتی ئئیلیرسن آتا
 بیر قیز آماق دا بو جور دقتی ئئیلیرسن آتا»

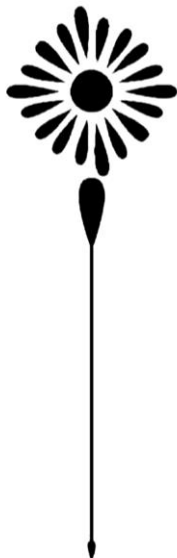
کریمی نین سۆزوندن بللی اولور او ائلی نین خانیملارا اولان باخشین، اونلارلا

داورانشین یینمه‌ییب، دوز بیلمه‌میش‌دیر. او خانیم‌لارلا داورانشی بیر سوچلو ایله اولان داورانشا بنزه‌دیب، اونون ائو آدلی دوستاقدان قورتولماغین دیلمیش‌دیر. او هر حالدا آرزو ائتمیش خانیم‌لار دا کیشیلره تای ائودن انشییه چیخماغا، ایشله‌مه‌یه، یاشاماغا حقی اولسون. بو شعرین آیری بؤلومونده کریمی اوغلانین دیلیجه یئنه ده آتاسینا بئله سؤیلمیش‌دیر:

«یانیرام حالینا هر دم باخیرام من آناما
ائتمیسن شام و سحر بو ائوی مسکن آناما
گئیینیب گزمه‌یی سن عیب بیلیرسن آناما
چرشاب آلتیندا سولان طلعتی ئئیلیرسن آتا
بیر قیز آماق‌دا بو جور دقتی ئئیلیرسن آتا»

کریمی قادینلارین ائوده دوستاق اولماسیندان، انشیک‌ده ایسه چرشاب آلتیندا سیخیلماغیندان، گئیم سئچمک‌ده حقی اولماماقدان اؤز اورک یانغی سین، آجیغین ییلدیرمیش‌دیر. کریمی نین شعرلریندن بئله بللی اولور او خانیم‌لارین پیسلییی حقیقنده یازدیغی شعرلری اؤز دیلیجه، اونلارین چتین یاشامی هابئله آزادلیغیحقیقنده یازدیغی شعرلری آیریلاری نین دیلیجه سؤیلمیش‌دیر. بو ایش یئتیریر کریمی خانیم‌لارین انسان سایلماسین ایسته‌ینلردن اولموش‌دور. آنجاق بعضی قیس‌قینجلارلا گؤره اؤز اینانجین گیزلتمه‌یه چالیشمیش‌دیر. هر حال‌دا او سؤزون اوره‌یینده ساخلامامیش، آیریلارین دیلیجه اولموش اولسا دا دیله گتیرمیش‌دیر. بئله‌لیکله اونون خانیم‌لارا اولان باخیشی اوزده پیس گؤرونسه ده ایچری‌ده بئله اولمامیش‌دیر. او خانیمی دا کیشیه تای بیر انسان ساییب، اونو دا یاشامین هر ایشینده حقلی گؤروموش‌دور.

جذاملى سارا ايله دكتور مبین

گيريش

مقاله لر:

۱- يورد سئور ليک (ناسيوناليزم)

۲- اينتر ناسيوناليزم - اومانيزم

۳- ايش ايله ايشچى

۴- جذاملى

۵- دكتور مبین اؤز ديليندن

گیریش

آذربایجان یوردو بؤیوک انسانلارین بئشییی اولموش دور. بو یئرین یئتیشدیردییی اولو انسانلار چوخ زمان اؤز ائلیندن یوردوندان علاوه باشقا ائللری ده دوشونموش، اونلارا قوللوق ائتمیش دیر. بو اوزدن ده آذربایجانین اولو انسانلارینا آذربایجان ائلیندن علاوه باشقا ائللر ده گووهنمیش دیر. بو بؤیوک انسانلاردان بیرى دکتر محمد حسین مبین اولموش دور. اونون یاشامی، دوشونجه- اینامی، گۆردویو ایشلر، یازدیغی یازیلار حقیقته چوخ گئنیش یازماق اولار. آنجاق اونلارین هامی سی بیر مقاله یه یئرلشن دئیل. بونا گۆره ده بو مقاله ده دکتر مبینی یالنیز «جذاملى سارا» آدلى شعر مجموعه سی ایله تانیماغا چالیشا غایق. بو اثر ۱۳۸۷- نجى ایل ده ایکینجى دؤنه اولاراق چاپ اولوندو. بو کتاب دا دکتر مبین قوشدوغو شعرلرین بیر بؤلومو یئرلشمیش دیر. دکتر مبین «جذاملى سارا» دا اؤز اورک سؤزلریندن دانیشمیش، دوشونجه- اینامین آچیقلامیش، یاشام یولون گۆستمیش، یوردونون دورومون بوتون انسانلارین قولاغینا چاتدیرماق ایسته میش دیر.

۱- یورد سئورلیک (ناسیونالیزم)

هر انسان اؤز اتوین، ائللین و یوردون سئور. بو ان دوغال دویغو و سئوکیلردن بیریدیر. هر انسان گؤز آجیب گۆردویو یئری سئویب، اونون گؤزلیسین، آبادانلیغین و باش اوجالیغین ایستهیر. هر انسان ایللر بویو تانییب اؤیرندیی انسانلارین اوغور قازانماغین، آنلی آجیق اولماغین دیلهیر. انسان هئچ زمان سئودیکلریندن اؤزلیکله اؤز ائللیندن یوردوندان آیریلماق ایستهمز. آیریلیق اونو سئودیکلریندن آیران چاغدا ایسه سیخیلیب، اینجیر. هئچ دین، هئچ ائل بو دویغویا پیس باخمامیش دیر. ترسینه هامی یوردسئورلییی ساغلام دوشونجهلی، دور دویغولو انسانلارین اؤزلییی ییلمیش دیر. بو اؤزلیک دکتر مبینده ده اولموش دور. او هئچ زمان ائللینه یوردونا اولان سئوگی سین گیزلتمه میش دیر. او «عینکیم» آدلی شعرینده بئله سؤیله میش دیر:

«عاریه گؤز ایله دنیا یا باخماق

یانلیشی حقیقت اینانماق دیر بو

اؤزگه نین گوجونه گووه نیب قالخماق

اوچوروم دیوارا دایانماق دیر بو

نه قدر یاخشی دیر آزا دا اولسا دا

انسانین قدرتی اؤزوندن اولسون

دنیزین سولاری آشیب داشسا دا

انسانین چاناغی بولاق دا دولسون»

دکتر مبین بو شعرده ائللیندن ایسته میش اؤزو اولوب، اؤزونه گلیب، هئچ زمان دا اؤزوندن چیخماسین. هابئله یاد ائلرین ایسته ک- دوشونجه سی اساسیندا دوشونوب، یاشاماسین. ائل هر باخیمدان گوجسوز، دالی قالمیش، قیسا جا یازیق اولسا دا ایره لی لمک اوچون، پارلاماق اوچون یالیز اؤزونه گووه نیب دایانمالی دیر. باشقا سؤزله هره

اۋز دردینه اۋزو چاره تاپمالى دیر. چون قونشویا اومود اولان گنجه آج یاتار!
دکتر مبین باخیشیندا هر انسان اۋز یوردونا اولان بورجون اۋدهمه‌لى دیر. بو بورج
قورو سۋزله، یاوان دیل ايله اۋده‌نیلمز. دوغرو یورد وورغونو اۋز گۋره‌وین جاندان
مالدان کئچمکله یئرینه گتیرمه‌لى دیر. شاعر دئمیشکن:

«وطنیم دئمک آز دیر، وطنین اولماق گرک

وطنی سئومک آز دیر، اونو قوروماق گرک»

اوستاد مبین بو آنلامی بئله نظمه چکمیش دیر:

«چاغیریر امدادا انسان، انسانی

سن ده گیر میدانا اوخو میدانی

وطنین یولوندا ووروشان زمان

دوستونو، دوشمندن آراییب تانی

گل دوراق وطنین بیز کئشیپینده

دورمایاق میدانین دوز ائشیپینده

گۋز تیکیب جبهه‌یه ظفر یولونا

سوت امر اوشاق دا، اۋز بئشیپینده

سووارماق ایسته‌ییر بو تورپاق قاندان

جانانین ایسته‌ین کئچمز می جاندان؟

عصرلر بویو، آزادلیق سسی

اوجالمیش همیشه آذربایجان‌دان»

هر انسان اوچون یوردونون باش اوجالیغی اۋز باش اوجالیغی دیر. اونون گۋزونده
یوردون باش اوجالیغین ایسته‌ین یولداش، اونون باش آشاغی لیغین، پوزقونلوغون
ایسته‌ین ایسه دوشمن دیر. هر یورد وورغونو آییق اولوب، یورد دوشمنلرین تانییب،
یوردو قوروماق اوچون اونلارین قارشى سیندا پولاد کیمی دایانیب، سینه گرمه‌لى دیر.

بو یولدا یئری گلیمشکن جاندان مالدان دا کنچملی دیر. دکتر مبین بو شعرده آچیقجاسینا اؤز دوغما یوردونون آذربایجان اولماغین گؤستمیش دیر. او بو یئری ایگیدلر اويااغی، آزادلیق بئشی تانیتدیراراق اونونلا اؤیونموش دور. اوستاد چوخ گؤزل بیر شعرده اؤز دوغما یوردو آذربایجان بئله اؤیونموش دور:

«باغیم باغچام، منیم گوللو باهاریمسان

آنا یوردوم وقاریمسان، اومودوم نازلی یاریمسان

آنا یوردوم آذربایجان، آذربایجان

سنی گؤردوم، سنی سئودیم، گؤزللر ایچره بیر دانه

ازلدن عشقین ائتمیش دیر، منی دیوانه، دیوانه

شمع اولسان شام تاریمده، منم پروانه، پروانه

آنا یوردوم آذربایجان، آذربایجان

سنین دنیا بویو جاهین، جلالین، افتخارین وار

هنرده شعر و صنعتده، هزاران بسته کارین وار

فضولون، واقفین، صابر، سهندیم، شهریارین وار

آنا یوردوم آذربایجان، آذربایجان

سن اودلار یوردو آدلان دین، جهان دا ای اورک داغلی

چمن لی، باغلی، بوستانلی، آرازچایلی، سهند داغلی

منه شیمشک دئییر خلقیم، سنه باغلی، سنه باغلی

آنا یوردوم آذربایجان، آذربایجان»

بو بیتلردن بللی اولدوغو کیمی دکتر مبین آنا یوردو آذربایجان اؤز سئوگیلی سیجه سئومیش دیر. انسان بو شعر اویوناندا بئله دوشونور سئون اؤز سئوگی سین، سئوگیلی سین سئوگرمک ایسته میش دیر. دوغرونداندا بئله دیر. چون آذربایجان دکتر مبین اوچون سئوگیلی جه ده یرلی اولموش دور. او آذربایجانین هر نهیین سئومیش دیر،

اؤرللیکله اونون شعر - موسیقی اوستادلارین . بونا گۆره ده اؤز شعرینده اونلارین نئچه سی نین آدین چکمکدن چکیمه میش دیر .

البته او یالنیز شعر - صنعت بؤیوکلرین ده یرلندیرمه میش دیر . بلکه یئری گلمیشکن او آذربایجان قورخماز ایگیدلری نین، ایلمز قوچاقلاری نین آدین اؤز شعرینده گتیرمیش، اونلاری آغیرلا میش دیر . او «جداملی لار قالاسی» آدلی شعر ی نین بیر یئرینده بئله سؤیله میش دیر :

«بیر گئجه خان گلیب بوردا قالماغا

قان ایچن دوشمنین جانین آلماغا

ستارخان آدینا بایراق ووروبلار

اییتلر صف چکیب، کئشیک دوروبلار

بابکین قالاسی، ارکین قالاسی

قالانین سیرداشی، آتا- آناسی

بابکین هایینا هوی وئریب ستار

سردارلار بیرله شیب باقرخان سالار»

دکتر مبین جنابلاری نین گؤزونده تبریز شهری آذربایجانین ان اؤنملی شهری

اولموش دور . بو مسئله سبب اولموش دور او بو شهری شعر دیلیله اؤیمه یی

اونوتماسین . او «تبریزیم» آدلی شعرینده اؤز دوغما شهرین بئله اؤیموش دور :

«ستارخان یوردونون چیرپان اوره بی

آذر ائللری نین اورک دیله یی

گلینلر باشی نین تاجی، پیله یی

شرفله یاشایان جانیم تبریزیم

آزادلیق تورباغی، صلحون اوجاغی

اییتلر بسله میش اونون قوجاغی

قیزیلدان گوموشدن تئلی ساچاگی
شهامت معدنی، کانیم تبریزیم
داش لارین لعل دیر، قوملارین مرجان
یاشاماق اولارمی سنسیز ده بیر آن؟
فخر اندیر سن ایله هم آذربایجان
ایلیسیم، سومویوم، قانیم تبریزیم
وطنیم، اینامیم، ایمانیم تبریزیم
جهان دا آد- سانیم، نشانیم تبریز
بهشتیم، جنتیم، رضوانیم تبریز
عزتیم، شوکتیم، شانیم تبریزیم»

دکتر مبین تبریزی اؤز سئوگیلی سی کیمی هابئله تایسیز دهیرلی بیر اینجی کیمی
اؤیمکدن علاوه بو شهرین نئچه گرچک اؤزللیکینه ده اشاره اتمیش دیر. او بو شهری
آزادلیغین هابئله اونون اوغروندا ساواشان ایگیدلرین بشییی، اونونلا یاناشی صلح ایله
باریش شهری آدلاندیرمیش دیر.

۲- اينترناسيوناليزم- اومانيزم

دکتر ميبين ياخشى آنلامدا ائل سئور، يوردسئور، باشقا سؤزله ناسيونالست بير آذربايجانلى اولسا دا هئچ زامان شووونيزم- فاشيزمله اؤز دوشونجهسين قارالديب، کيرلنديرمه ميش دير. بوتون انسانلار ائللر ديليندن، دينيندن، درى بوياغيندان آسيلى اولمايلاق اونون گؤزونده بيردير. هئچ بير انسان يا ائل باشقاسيندان اوستون دئييل. او دوغرودان دوغروسو، اورکدن عدالته اينانميش بير انسان دير. او «محبت قايداسى» آدلى شعرى نين سون بيتينده بئله سؤيله ميش دير: «محبت قايداسين دنيزدن اؤيرن/ محبت تانيماز آغ، قارا، سارى» اونون باخيشيندا انسان يالنيز اؤز ائلينه يوخ، بلکه بوتون ائللره سئوگى گؤسترمله لي دير. اونون گؤزونده آغ دا، قارا دا، سارى دا، انسان دير. درى بوياغى اونون اوستونلوك يا دا اسگيکليسيه نه دن اولاييلمز. او «اينک اوتاران» آدلى شعرى نين سون دؤردلويونده بو آنلامى باشقا سؤزله بئله نظمه چکميش دير:

«رسامين قلمى گلهجک يولون

چکيري افق ده داغ ذيرهه سيينه

سعادت يولونو گؤستربير نقاش

انسانين سارى سى، آغ- قاراسينا»

بو بيتلردن آنلاشيلديغى کيمى او اومودله گلهجهيه باخير. او اينانير بير گون دوغرو عدالتين يارانماسى ايله انسان سعاده چاتيپ، يئر اوزون جنته چئويرجک دير. او هر زمان بيرليک- بيرگه ليک شعارى وئريب، بو ايشدن يورولماميش دير. او هئچ ائلى بوتونلوكجه اوستون، باشقاسين ايسه اسگيک گؤره ييلمه ميش دير. بلکه ترسيه او اينانميش هر ائلين اؤزونه اؤزل اؤزليکلى واريدير:

«بابالار دئميشکن آغين آدى وار

قارانين ائل ايچره دادى وار، دوزو

آغ- قارا قاریشیب بیر رنگ اولمالی

فطرتین حکمدور سۆزلرین دوزو»

نه گۆزل اولار انسان تک اوزون یوخ بلکه بوتون انسانلاری دوشونه! نه گۆزل اولار ائلر بوتون ائلرین شن لیک، دینجلییین ایسته یه! نه اولار یئر اوزوندن «منیم کی سنین کی»، «بیزیم کی سیزین کی» کیمی انسانلاری ائلری بیر- بیرینین یانیندان آیریپ، بیر بیرینین قارشى سینا چکن، هابئله ساوشلارا، اؤلوملره نه دن اولان اییرنج سۆزلر بیر یوللوق انسانین بئینیندن سیلینیب، اونودولسون. دکتر مبین «آرخاسیز» آدلی شعرینده بو گۆزل دوشونجه نی بئله سؤیله میش دیر:

«سو سپیر اللریم قونشو اودونا

یاندیریر اللریم قونشو چیراغین

محبت گۆرمه یین یانغین اوره ییم

اؤپورو دوستلارین الین آیاغین»

مبین اینانمادیغی سۆزو دیلینه گتیرمه میش دیر. او بو سۆزلری ایناناراق سؤیله میش دیر. او عمر بویو بوتون انسانلارا ائلره قوللوق ائدیپ، یاردیم گۆستریمیش دیر. او بو ایشیندن داد آلیپ، اوزون خوشبخت لییه، سونسوز یاشاما، اؤلمزلییه چاتدیریمیش دیر.

دکتر مبین اورکدن اینترناسیونالیزمه ایناندیغی اوچون دؤنه- دؤنه انسانلاری بیرلییه، بیرگه لییه، باریشا، سؤگیه هابئله دینج، شن یاشاما چاغیرماقدان اوسانمامیش دیر. ترسینه او دؤنه- دؤنه انسانلارا یالوارمیش ساواشدان، قان تۆکمکدن، اؤلدورمکدن ال چکین. بو یالواریش، چاغیریش «وحدت ماهنی سی» آدلی شعرینده آیدینجاسینا ائشیدیلیر:

«دا سوسدورون طیبیللری

چکین بیخین تمیللری

هاواقتاجا کدر- نفاق

جماعت ایستیر اتفاق

حيات گولور چيچك لنير
ديلك ده ديل ده ديلله نير
بوتون جهان هاراي چكير
زمان صفا، وفا اكير
محبتين توخوملارى
دلير، دئشير شوخوملارى
چيچك لنير گوله دولور
كدر گندير، الم سولور
گونش چيخير پاريلدايير
دنيزده بوز سينيپ باتير
قيش قاراسين چيريب آتير
گولور بئرين گؤيون اوزو
بودور بالام سؤزون دوزو
حيف، حيف دير انسانا
باتا الى قيزيل قانا
نهيه گرک اؤلوم اولما؟
گول آچماميش نهيه سولا؟
انسان نئجه انسان بوغا
انسان گليب ديرى لييه
حيات وئريب دى بيرلييه
وحدت اونون شعارى دير
بيرليك اونون وقاردى دير.»

دکتر ميبين اومانيزم سيمبولو، انسان سئورليک اؤرنه يى دير. او چوخ شعرلرينده الدن
توتماغا، يارديم گؤسترمه يه، ياخشى ليق ائتمه يه، آيريلارين دوشونمه يه چاغيرميش دير.

البتہ او بو ایشلری باشقالاریندان ایستهمه‌دن اؤنجه اؤزو اونلارین هامی سین چوخ
گۆزل‌جه‌سینه یئرینه یئتیرمیش دیر.

او «انسان گرک انسان اولا» شعرینده انسانلاری بئله انسانلیغا چاغیریمیش دیر:

«انسان گرک چینار اولا، کۆلگه سالاداغ داشا

انسان گرک دنیز اولا، نعمت وئرہ یار- یولداشا

انسان گرک بولوت اولا، یاغاداغ، یاغاباغ

عاقل اولان بو دنیادا، وئرمز عمرون هئچه باشا

...

انسان گرک انسان اولا، چینار کیمی دنیز کیمی

کۆلگه سالان نعمت وئرہ، زمانه‌ده یار- یولداشا»

دکتر مبین گۆزوندہ اومانیسٹ- ایترناسونالیست انسانلار هر دینه اینانسالار دا، هر
دیل‌ده دانیشسالار دا، هر یترده یاشاسالار دامقدس، بؤیوک، اولو انسانلاردیرلار.

نئچه آوروپالی خانیم هئج بیر مادی قازانج گودمه‌دن، اؤز ائویندن، ائلیندن
یوردوندان ال چکیب، تبریزین باباباغینا گلیب، اورادا اولان جذامی‌لارا قوللوق
ائتمکده‌دیرلر. اونلارین بو بؤیوک ایشی اونودولاسی دئییل. دکتر مبین «قایولا» آدلی
او خانیملارین بیرى حقینده «شفقت باجی‌سی» شعرین سؤیله‌میش دیر:

«محبت دریاسی، الفت چشمه‌سی

لیاقت معدنی، انسان اسوه‌سی

فخر اولسون آدینا، دنیالار بویو

زینبین یولدور، پرستار یولو»

دکتر مبین اینامیش بیر گون دوستاقلار ییخیلیب، اسارت زنجیرلری قیریلیب،
ظلملر سونا چاتیب، انسان آزادلیق، سعادت، دینج یاشاما چاتار. او «اسیر» آدلی
شعرینده بو آنلامی شعر دیلیله بئله سؤیله‌میش دیر:

«دېرىكن قازدىلار منە بېر قېير
الوداع سۆيلىدېم من آزادلىغا
اۋزومە دئېيردېم صېير ائت، صېير
چاتارسان عمر اولسا سن آزادلىغا
اسارت زنجىرى قېرىلار بېر گون
پاسلادىب چورودر زمان دمىرى
كىم اولوب بېر عۆمور وطندن سورگون
چوخلو سو اپارار ظلمون خمىرى
بو قارا دهشتلى زندان بېخىلار
طلسمين آچارى خلق الينده دېر
نم - نمک ياغيشلار سئل اولوب آخار
افتخار وطنين شن ائلينده دېر»

دنيا ايله انسان يارانان گوندن پيس ياخشيدان، ايرى دوزدن، يالان دوغرودان،
قارانلىق ايشىقدان آيرىلمامىش دېر. بلكه ده يارادان بىلەرک بئله ياراتمىش دېر. چون
پيس اولمادان ياخشى نين، ايرى اولمادان دوزون، يالان اولمادان دوغرونون، قارانلىق
اولمادان ايشيغين آنلامى يوخدور. بونا گۆره ده انسان نه قدر چاليشسا اۋزون هابئله
باشقا انسانلارى پيس ليكدن آريدا بيلمه يه جك. بو اوزدن ده بوتونلوكجه ظلم
اٲوى نين بېخىلماسى، اسيرلىك زنجىرى نين قيرىلماسى، دوستاقلارين داغىلماسى
يالنيز گۆزل، دادلى بېر يوخدور. آنجاق انسان اومودلا ياشامىش دېر. اونون اومودو
اوزولن كيمى اۋز ساغليغين ايتىرمىش، ايش اوچون، چاليشماق اوچون اوندا نەدن
قالمامىش دېر. بونا گۆره ده اونون ال - قولون اۋلدورمك بلكه ده ان بۋيوك
سوچدور. هر حالدا انسان اۋزونه، اۋزگەلره اومود وئريب ياشام اوچون اومود
ياراتمالى دېر. دكتر مېين گۆزل دىلكلردن شيرين آرزولاردان سۆز آچماقلا ياخشى لىق
ائتمك ده انسانلارين ال - قولون قىزدىرماق ايسته مىش دېر.

الته هر ايش ده ياخشى سونوج اله گئيرمک اوچون هابئله هر ديلهين گرچک
لشمه سى اوچون چالیشماق گرک دیر. اوتوروب باخماقلا انسان هئچ يانا چاتا ييلمز.
چون آتالار دئمیشکن: «آختاران تاپار، گئندن چاتار، دوران باخار!» دکتر مبین بو
آنلامی دوشونه رک بئله سؤیله میش دیر:

«انسان گرک سال داش اولا، باشی اوجا، باشی قارلی

فخر ائيله يه زمانه ده شرافته، اوجا باشا

انسان گرک توفان اولا، ظلمون کؤکون یئردن قازا

باش ایمه يه ظالمله، قول اولمايا هر کلاشا»

خوشبختلیه چاتماق اوچون، باش اوجا یاشماق اوچون مبین انسانلاردان
ایسته میش ظلم ایله ظالم قارشى سیندا دایانیب، توفان تک اسیب اونون کؤکون
قورودا. بورادا بللی اولور دکتر مبین انسانلاری بوش اومودلا آلداتماق ایسته مه میش.
بلکه اونون ایسته یی انسانلارین آياغا قالخیب، اؤز دوغال حقلى اوغروندا
ساواشماسی اولموش دور.

۳- ايش ايله ايشچيلر

چوخلارى امك چكيب ايش گۆرمه دن اولدوقجا پارا قازانماق ايسته ميشلر. اونلار ين باخشيندا وار ين قايناغى اؤنملى دئيل. اؤنملى وار ين وار ليغى، چوخلوقودور. ائلنچى آداملار اوزده ماواراء الطييعه يه، تانري يا، بهشت- جهنمه اولان اينانجلاريندان دانيسسالار دا ايچرى ده، اورك ده اونلارى اينانا ييلمه ميشلر. چون دوغرو دان، اوركدن اونلارا اينانان انسان اخلاقى- انسانى ده يرلرى گۆزله ييب، انسان كيمي ياشاماغا چاليشار. اخلاقى- انسانى ده يرلرى گۆزله مك اوچون ائل بورجون اؤده مك، ائل وار ينا گۆز تيكمه مك گر كدير. بو ايش اوچون انسان يالني ز اؤز گوجو، بيلگى سى، چيخارى ايله ايشله ييب، ياشامالى دير. بو اوزدن ده امك له قازانماق، باشقا سؤزله ايشله ييب ديشله مك بلكه ده ان بؤيوك ياخشى ليق دير. اسلام دينيه گۆره ده «حلال قازاناجاق، ان بؤيوك عبادت دير.»

دكتر مېين بو اساس دا ايش ايله ايشچيه بؤيوك ده ير وئرميش دير. اونون يازديغى بو بيتلر آچيق جا بو آنلامى يئتير مك ده دير:

«تؤكرم ان اوجا داغ ين باشيندا

شرفله ياشايان انسان هيكلين

سيخارام اؤيرم بوتون دنيا دا

اينجه لر يارادان هنرمند الين»

او اؤزوده اينجه ليك يارادان بير صنعتچى اولموش دور. او اؤزو ده ان بؤيوك امكلر چكميش، ايشلر گۆرموش، بو اوزدن ده عمر بو يو آنلى آچيق، باشى اوجا ياشاميش دير. ائله بونا گۆره ده امه يين، ايشين ده ير ين داها ياخشى باشا دوشوب، ايش ايله ايشچيه ده ير وئرميش دير. او «حركت آدلى» شعرينده فلسفى ديل ايله ايش ايله ايشچى نى بئله ده ير لند ير ميش دير:

«گۆزل دیر طبیعت، گۆزل دیر حیات

گۆزلیک یارادیر بوتون کاینات

دولانیر طبیعت، دولانیر زمان

حرکت دوغورو خیر - برکات

حرکت یارادیر بو گۆزلییی

حرکت یارادیر شن دیری لیبی

اولماسا انسان دا حرکت - تلاش

چورویر سومویو، اتی، ایلییی

حرکت دوغورو گولو چیچهیی

داغ - دره اؤتورو گوللو لچهیی

دنیا دا هر زمان، هر یئرده، ائل ده

انسانا حق وئریر اونون امهیی»

فلسفی گؤروشله گؤره دنیا ترپنیشدن یارانمیش دیر. فیزیک علمی ده بونو ثبوت اچاتدیرمیش دیر. انیشتین نظریه سینه گؤره ماده انرژییه، انرژی ایسه ماده یه چئوریله بیلر. نیوتونون نظریه سینه گؤره ده انرژی دن حرکت، حرکت دن انرژی یارانا بیلر. بو ایکی اؤنملی نظریه نی بیرلشدیرمکله بئله بیر نظریه اورتایا چیخارتماق اولور: «مادی دنیانین بوتونلویو حرکت دن یارانمیش دیر». دکتر مبین سؤزسوز بو نظریه لرین هامی سین اوخوموش - بیلیمش بیر انسان ایدی. او بو بیتلرده اونلاری آندیرماقلا ترپنیشین، چالیشماغین، ایشین ایشچی نین دهیرین بیلدیرمک ایسته میش دیر. او آچیقجا دئمیش هر انسانین دهیری اونون چکدییی امک، گؤردویو ایشه گؤره دیر. بونون ترسینه امک چکمه دن، ایش گؤرمه دن انسان یاخشی آد قازانیب، اولو بیر انسانا چئوریله بیلمز. او اؤز شعرینین آیری بیتلرینده سؤزون دالی سین بئله توتמוש دور:

«ایش تاپیر هر یئرده شرف - اعتبار

ایشچییه حق وئریر بوتون روزگار

دنيادا ايش اوچون ايشلهمك اوچون
بشرى خلق ائديب اولو كردگار
ياراماز انسانا ازلدن سكوت
آغلاماز گۆيلرده دايانان بولوت
چيرپينيپ چالیشان انسانا سلام
گۆزليک يارادان ائللره درود»

دکتر مېين چوخ گۆزل شکل ده ايش ايله ايشچى نى ده يرلنديرميش دير. آنجاق نه يازيق اونون کيميلر چوخ اولماميش لار. ترسينه دنيانى ماده، ياشامين آماجين ايسه ان چوخ مادييات اله گتيريب، حيوانى غريزه لرى يئرینه گتيرمکله دنيانين سون دادين چيخارتماق بيلنلرين سايى، اينانيلماز اولچوده چوخ اولموش دور. اوزده انساندان، انسانى ده يرلردن، اخلاقياتدان، ديندن، ماوراءالطبيعه دن دانشانلارين سايى چوخ اولسا دا اونلارين تاپشيريقلارين يئرینه يئتين اولدوقجا آزدير. ائله بونا گۆره ده چوخلارى ايشى ده ير سيز، ايشچى نى ايسه يازيق سانميش لار. بو دوروم دکتر مېين نين اوره يين سيخميش دير.

او بو سيختينى نى «زحمت چکن انسانلار» آدلى شعرينده بئله ديلينه گتيرميش دير:

«گونش جومور عمانلارا

ياس توتورو بولوت اونا

زحمت گونو امک گونو

بئله ليکله يئتير سونا

من قاليرام تر داملاسى

مشقتين جان ياراسى

کۆپوشگه يير ديل - دوداق دا

آغيز سويو قان لاختاسى

جان بئزیکیر گلیر جانا

اورک قالیر یانا- یانا

حیف، حیف بو دنیادا

زحمت چکن انسانلارا»

نه یازیق ایشلهین، امک چکن، تر تۆکن، جان قویانا یازیق، پخمه، ساده،
ائششک، ترسینه زلی کیمی قان سوران، آیریلارین قازانجین یییهلهنن، بۆرک قویان
فیریلداقچی لارا ایسه خوشبخت، چیخارلی، باشاراقلی، ییلیجی، اللی- آياقلى آدی
وئريلمیش دیر. بلکه ده بو آتالار سۆزلری او کیمیلرین دیلیندن سوزولموش دور:
«ائششک ایشلهیر آت یئیر!»، «پخمه اولماسا، مرد ایگید آجیندان اؤلر!» نه یازیق
دنیانین قورغوسو بئله دیر! نه یازیق انسان قرآنین دئدی کیمی همیشه خسارت ده دیر!
نه یازیق همیشه پیس، یاخشیدان چوخ، گوجلوهابئله اوستون اولموش دور! نه یازیق
بو قورغو- یارانیش پوزولوب ده ییشیلن دئییل!

۴- جذاملی

جذام آغیر بیر دری خسته‌لیی دیر. بو خسته‌لیک انساندان انسانا یاییلیب داراشا بیلر. بوندان علاوه خسته‌لیک انسان بدننی نین عضولرین اپردیدب، چورودوب، آرادان آپارا بیلر. بیر یاندان خسته‌لییین یاییلما قورخوسو، بیر یاندان دا خسته‌لرین ده‌یشیک گؤرکمی جذامی خلق گؤزونده قورخونج- ایرنج بیر خسته‌لییه چئویرمیش دیر. بو اوزدن ده چوخلاری بو خسته‌لییین آدین ائشیدرکن جانی گیزیلده‌یب، توکلری ییز- ییز دوروب، قورخو- هؤووشنه‌یه دوشموشلر. بوتون بونلار سبب اولموش چوخلاری جذاملی لاردان، اونلارین یاشادیغی یئرلردن قاچسین. خلقلین بو یانلیش دوشونجه- داورانیشی یاشامی جذاملی لار اوچون اولدوقجا چتین لشدیرمیش، یاخین چاغلاراجا بیر جهنمه چئویرمیش دیر. دکتر مبین اوزون ایللر باباباغیندا جذاملی خسته‌لرین یانیندا اولوب، اونلارین ساغلیغی ایله اوغراشدیغی اوچون اونلارین یاشامی ایله اولدوقجا یاخیندان تانیش اولموش دور. او تاییسیز بیر طیب اولاراق اولدوقجا دویغولو بیر شاعر ده اولموش دور. بونا گؤره ده او چوخ گؤزل شعرلره جذاملی لارین آجیناجاقلی یاشامین، نیسگیلرین قیس قینجلارین، چتین لیکلرین اوزه چکمک ده اوغور قازانمیش دیر. انسان بو شعرلری اوخیاراق اوره‌یی سیخیلیب، آغریا گلیب، گؤزلری سولانیر. دکتر مبین «گوزومون ایشیغی» آدلی شعرینده بیر جذاملی دیلیجه بئله سؤیله‌میش دیر:

«گنجه‌م ده قارادیر، گونوم ده قارا

کؤز اوددور سالیب دیر اوره‌یه یارا

اٹلیمدن یوردومدان اولدوم آوارا

دردیمه یاراما ائیله‌یین چارا

بارماقلار تۆکولدو، ال ده، آیاق دا

گۆزومون ایشیغین قایتارین منه

حسرتیم بیر عومور باغا چمنه

گۆزومون ایشیغین قایتارین منه

گۆزومون ایشیغین قایتارین منه»

مبین جنابلاری بو شعرى «ستار عمى» آدلى بیر جذاملى خسته نین دیلیجه سؤیله میش، اونا سونموش دور. گۆروندویو کیمی بو بیتلر دویغو ایله دولدور. «ستار عمى» جذام خسته لیى سونوجوندا گۆزلرین الدن وئرمیش، دنیا گۆزونده قارالمیش دیر. بوندان علاوه اونون بدننى نین نچه آیری عضوی او جمله دن الی، آیاغی، بارماقلاری ابرییب، چۆرویوب، تۆکولوب، آرادان گنتمیش دیر. بدنن بئله پوزغون دوروما دوشمه سی نین دردی، اونون آغری- آجی سی بیر یانا، ائل ایچیندن، دوغما یورددان گوجلّه اوزاقلادیریلیب، دیدرگین دوشمک، عائله اوزونه، ائو- ائشییه نیسگیل قالماق، جذاملى خسته اوچون داها بؤیوک بیر درده چئوریلیمیش دیر. دکتر مبین بو بؤیوک دردى «ایتگینلر» آدلى شعرینده بیر جذاملى دیلیجه بئله سؤیله میش دیر:

«قوودولار ائویمدن یوردومدان منی

سالدیلا ر گۆزومدن باغی چمنی

قیردیلا ر الیمى ائلدن اوبادان

قارا بخت دوغولدوم سانکی آنادان

آنامین آدینی قویدولار منه

اونون دا گناهین چانیدیلا ر منه

ائویمدن ائلیمدن اولدوم آوارا

اولمادی دردیمه هئچ یئرده چارا

جذامین دامغاسین ووردولار منه

بیر بؤیوک فیرتانا قوردولار منه

داغلارلا داشلارلا آپاردیم پناه
خسته‌لیک یازیلدی آنلیما گناه
آد سیزلار لیستینه یازیلدی آدیم
ایتگینلر سیراسی اولدو هر زادیم!

نه یازیق خلق، بیلگی سیزلیکدن بعضاً ده دو یغوسوزلوقدان جزاملی لاری بیر
سوجلو کیمی اؤز ایچیندن قوموش دور، اونلاری خسته گؤزونده گؤرمک یئرینه
پس‌لیک قایناغی سانمیش دیر. بونا گؤره ده جزاملی خسته‌لر چاره‌سیز ائل - اوبادان
اوزاقلاشیب، آدسیز - ایتگین اولاراق داغ - دره‌ده چوخ چتین دوروم‌دا، ان آز یاشام
یاراغی ایله عمر سورموشلر. سؤزسوز بئله بیر انسان اؤزون قارا بخت، یازیق سانار
جزاملی لار اؤزلرین قوولوب آتلمیش، کیمسه‌سیز، قارا بخت، آوارا، چاره‌سیز،
آدسیز - ایتگین، داها پس سوجلو سایشالار دا دیری قالماق اوچون بوش ال، یوخ
امود، یاردیم‌سیز، جداملا اؤلومله ساواشماغا چاره‌سیز قالمیش لار. چون جان شیرین
اولار. کیمسه اؤز آياغی ایله اؤلومه ساری گئدیب، اونو قارشیلamaz. بو آنلام باشقا
سؤزلرله، ده‌یشیک دئیمله «جزاملی لار قالاسی» منظومه‌سینده بئله گلیمیش دیر:

«قالامیز اولوب دور جداملی خانا

جداملی گلیمیری حسابا، سانا

نه قدر یامان دیر جدام یاراسی

چتین دیر خسته‌نین دردی چاراسی

تؤکولور بارماقلار، ال ده، آياق دا

آغلاییر، سیتقاییر او قیرخ اوتاق دا

خسته‌نین قاپی سین دؤیوب آچان یوخ

جداملی خسته‌دن قورخوب قاچان چوخ»

دکتر مبین «پهلوان کیشی» آدلی شعرینده کنچمیش گولشچی «حسین
سلطانی» نین جدام خسته‌لییی سونوجوندا گولش دؤشه‌ییندن، یاتاق دؤشه‌یینه

کۆچمه سین اولدوقجا گۆزل بیر شعرده نظمه چکمیش دیر. او بو شعرى بئله قورتارمیش دیر:

«افتخار یارادان الله، آیاقلار

چورویوب، تۆکولوب هامی سی بیردن

ترتمیز کؤلگه لی فرح لی چینار

سارالیب، قورویوب کؤکوندن، دییدن»

دوغرودان دا جذاملی خسته لرین نیسگیلی نه آغیر دیر، دکتر مبین ایسه نه گۆزل بو نیسگیلی ائلین قولاغینا چاتدیرماقلا اونلارا توختالیق وئرمیش دیر.

جذاملی خسته لرین ان بؤیوک، ان آغیر نیسگیلی کیمسه سیزلیک، آرخاسیزلیق، تکلیک اولموش دور. اونلارین ان بؤیوک دردی اورک سؤزلرین دئییه ییلمه مک اولموش دور. دکتر مبین بو دیلسیز- آغیزسز خسته لرین اورک سؤزون اوزون ایللر دینلهمیش، سونرا دا شعر دیلیله او سؤزلی ائلین یوردون هابئله اؤلکه- خلقی نین کار قولاغینا چاتدیرمیش، داش اورکلی یوموشالتمیش، گۆزلرین قوروموش بولاقلارین بیر داها سولاندریب، سویوق قانلاری قیزدیرمیش، انسانلیغی اونوتماق دا اولان انسانلاری دوغولاندیریب، قایغیلاندیرمیش دیر. او بویول ایله جذاملی خسته لری کیمسه سیزلیکدن، آرخاسیزلیقدان، تکلیکدن قورتارمیش دیر.

او «جذاملی سارا» آدلی اولدوقجا دوغولو شعرینده جذاملی خسته لرین نیسگیلریندن بئله دئمیش دیر:

«ائلین قیزی گۆزل سارا، باتیب ناحق قیزیل قانا

جذام توتوب یازیق سارا، آدی گلیمیر دیله سانا

بوندان سونرا دئنه گوروم کیم چکه جک نازین سنین

بولوت کیمی گۆزون دولو، دریا کیمی غمین درین

کیمسه اؤلوب گئدن زمان ائل الینی اوزوب گندر

سن هله لیک دوران زمان طایفا- تفاق سوزوب گندر

دان سۆكولوب سحر چاغى، باتير سنین دان اولدوزون
گوندوزلرين قارا- کدر، گئجه لرين اوزون- اوزون
کاروان کؤچوب قويوب گندير، يول دا قالیب دی گۆزلرين
دوداقلارين آچیلماير، بوزدا قالیب دی سۆزلرين
بیر باخیشیندا دنيا لار، نیاز ياتیب، ديلک ياتیب
آچ اوره يين گۆروم بالا، نئجه تیکان قانا باتیب.»

بو سۆزلر بلکه ده داشی موم کیمی یوموشالدا ییلر. سۆز سوز ده یوموشالتمیش دیر.
هامی دا بو دهیشیکلیی گۆرموش دور. دکتر مېينین یورولمادان چالیشماسی،
یازماسی، دئییب اثشیمه سی سونوجوندا جذام خسته لیینه اولان یانلیش باخیشلار
ده ییشیلدی، جذاملی لارین اینیلتیلر، اورک سۆزلری ائلین، دولت آداملاری نین، بوتون
دنیانین قولاغینا چاتدی. او «جذاملی لار قالاسی» آدلی منظومه سینده جذاملی لار
سۆزون بئله ائل قولاغینا چاتدیر ماغا، اونلاری یاردیما چاغیر ماغا چالیشمیش دیر:

«قالادا تک قالیب باغیریرام من

ائللری یاردیما چاغیریرام من

...

قالادا عۆمورلر گئدیبدیر بادا

گلمه ییب قالادا کیمسه امدادا»

بو چاغیریشلار، یالواریشلار سونوجسوز- یارارسیز اولمامیش دیر. دکتر مېين
«جذاملی سارا» آدلی شعرینده بو سونوجلاردان سۆز آچمیش دیر:

«قورخما بالا تک دئییلیم، بیر ائل منیم دالیم دادیر

ئل گوجو، سئل گوجو دئییه هله منیم یادیم دادیر

دنیا وئریب دی ال- اله سیزلره امداد ائیله ییر

خیر آداملارین گوجو گۆر نئجه بیداد ائیله ییر

اللهی ایسته یین، سنی کعبه اندیر عبادته

کعبه‌نی آرزو ائیله‌ین گلیر بورا عبادته
معبد عشق دیر بورا، دشت منا و طور دور
بانگ و نوای شوق دور، صوت و صلا‌ی صور دور
قلب شکسته بوردادیر، رحمت حق‌ه واصل اول
قلب شکسته‌دن چکیب جنت‌ه ذوالجلال یول.»

بلی! دکتر مبین آغیر امکله جذاملی‌نی قوولموش - آتلمیش بیر سوچلودان،
درمان ائتمه‌لی بیر خسته‌یه هابئله بابا‌باغین آتلمیش لار یوردوندان، اونودولموش بیر
یئردن انسانلیق کعبه‌سینه، سئوگی معبدینه، تانری رحمتینه، جنتینه گئدن یولون ایلک
دوراغینا چئویردی. بو بؤیوک اوغورلا او اؤزون ائلین سئویملی‌سی، جذاملی‌لارین دا
آتاسی ائدیب خضرین ایچدی‌ی دیریلیک سویوندان ایچمه‌یی باشاریب، اؤزون
اؤلمزلییه، سونسوز یاشاما چاتدیردی. اونون جسمی قبیره چؤرویوب گئتسه ده
دوشونجه‌سی، سؤزلی، ایشلری، ایزلری ابدی اولاراق قالاجاق دیر. باشقا سؤزله قیام-
قیامته‌جه اونون آدی یاخشی لیقلا آنیلیب، اورکلرده قالاجاق دیر.

۵- دگتر مېين اۋز ديليندن

هر انساني چشيدلى يولارلا تانيماق اولار. بو ايش اوچون ايلک يول او انسانين سۆزلرين دينله مک دير. آنجاق دگتر مېين دنيا دان گتتديى اوچون، بيزيم آراميزدا اولماديغى اوچون بو ايش اولاسى دئيل. ايکينجى يول تانيماق ايسته ديسيميز انسانين قوهوم- قونشو هابئله تانيش- يولداشيندان سوروشماق دير. بو ايش بيزيم اوچون اولماز اولماسا دا اولدوقجا چتين دير. بو يوليله اله گلن بيلگيلر ده يوزه يوز دوغرو- دوزگون اولاييلمز. چون هنج کيمسه انساني اولدوغو کيمي تانياييلمز. تانيسا دا قورخو- قازانجلارا گوره تانيتديرماق ايسته مز. بير انساني اولدوغو کيمي تانيماق هابئله اونون اورک ديلکلرين، دويغو- دوشونجه لرین آنلاماق اوچون اونون گۆردويو ايشلره، بوراخديغى ايزلره، يازيب ياراتديغى اثرلره باخماق ان ياخشى، ان دوزگون يولدور. بونو دوشونه رک، دگتر مېينى داها ياخشى، داها درين تانيماق اوچون اونون اۋز حقينده يازديغى شعرلى بير داها اوخوماق ايسته ديك. او «جزاملى سارا» آدلى شعر مجموعه سى اۋز حقينده يازديغى نئچه شعره يئر وئرميش دير. بورادا او شعرلى بير- بير گتيريب، آچيقلايب، يوزوب، اونلارلا دگتر مېينى تانماغا چاليشاجاغيق.

او «اوجاق» آدلى شعرينده بئله اۋزون تانيتديرميش دير:

«داغلارين دۋشونده يالقيز آغاجام
دنيژدن اوزاغام، اورماندان اوزاق
آياغيم داش دادير، باشيم بولوتدا
دردلره درمانام، آديم دير اوجاق
کۈلگه مده دينجلىر يورغون داغچيلار
توتولموش اورکلر بوردا آچيلار
يوکسليپ گۈيلره قولوم، بوداغيم
آياغيم دريادير، ذيره پاپاغيم

نذرلر، نیازلار بورویوب منی
شهرتیم آلبدیر بوتون وطنی
ائل - اوبا قویوب دور آدیمی اوجاق
دوشموشم دیزدن، اورماندان اوزاق»

دکتر مبین اوزون دیزدن اوزاق دوشموش بیر داملایا، اورماندان آیریلیمیش بیر آغاجا بنزهتمیشدیر. داملا دیزدن، آغاج ایسه اورماندان آیریلان کیمی، او دا ائل - اوبادان قیریلیب داغلار دؤشونده یالقیز بیر آغاج کیمی یاشامیشدیر. سؤزسوز اونون اشاره ائتدییی داغلار دؤشو بابا باغی دیر. یورغون داغچیلار یالقیز آغاجین کؤلگه سینده سرینله ییب دینجلدییی کیمی، جذام لی خسته لرده بابا باغیندا اونون امکلی سونوجوندا توختاییب، ساغلیقلارین اله گتیرمیشلر. دکتر یالینز دری یارالارین یوخ بلکه اوندان اؤنملی اورک یارالارین دا توختاتماغا چالیشمیشدیر. او جذام لی لارین دردلرینه درمان ائتمکله اونلارین توتولموش اورکلرین آچماغی باشارمیشدیر. بئله لیکله او بیر اوجاق کیمی بوتون قارانلیقلاری ایشیقلا ندیرمیش، بوتون سویوقلوقلاری قیزدیرمیشدیر. البته آذربایجان مدنیتینده اوجاغا سایقی ایله باخلمیش، اونا بؤیوک دهیر وئرلمیشدیر. بو اوزدن ده ائل قایغی سی چکنلره، ائل اوچون یانانلار ائل اوجاق آدی وئرمیش، اونو دهیرلندیرمیشدیر. دکتر مبین ائل یولوندا یانیدیغی اوچون، ائل اونو اوجاق آدی ایله اوجالتمیشدیر. ائله بونا گؤره ده اونون آیاغی یترده، باشی ایسه گؤی ده اولموش. باشقا سؤزله دیز ایچیندن باش قالدیرمیش اوجا بیر داغ کیمی باشی بولوتلار سورتولموش دور. هله - هله انسان بئله اوجالا بیلمز. بونا گؤره ده بئله اولو، اوجا انسانلارین اوجالیغی بوتون انسانلارین گؤزونه گلیب، اونلارین آدی دیلردن دوشمز. بو اوزدن ده دکتر مبین آدی دیلره دوشموش، هئچ زمان دا دیلردن دوشمه یه جک دیر.

او «آرخاسیز» آدلی شعرینده یئنه ده اؤزوندن دانیشمیشدیر:

«سو سپیر اللریم قونشو اودونا

یاندیریر اللریم قونشو چیراغین

محبت گۆرمەين يانقين اورەيىم
اۋپورو دوستلارین الين، آياغين
دنيژ تىك رياسيز ال - قول آچيرام
باسيرام باغريما داغلارى، داشى»

ائوى اودلايان اود بلا ساييلار. ائوى يانان ايسه انسانلاردان، داها چوخ
قونشوسوندان ياردىم اومار. دار گونده، چتين دورومدا چوخلارى جانين قاجيرديب،
اۋزون چتين ليكدن قورتارار. دىكر مېين ايشدن قاجان، يالنيژ اۋزون دوشونن بيرىسى
اولماميش دير. او اۋزون تانيان گوندن قونشو ائوينه دوشموش اودو سۇندورمەيه،
بوتونلوكجه انسانلارى يانديران خستەليك، چتين ليك، سيخيتى اودلارينا سو
سپمەيه چالشميش دير. بونون ترسينه قارانليغى ايشيقلانديران، شاختا ائوى قيزديران اود
نعمت ساييلار. چوخلارى يالنيژ اۋز ائوين ايشيقلانديريب، قيرديرماغى دوشونر.
بئلنچى انسانلار اوچون باشقالارنىن قارانلىق، شاختادا كيىيب، سيخيليپ،
دونوب، اۋلمەسى هئچ اۋنملى دئيل. اونلار يالنيژ اۋز گۈنلرين سودان چيخارتماغا،
قويروقلارين قابى آراسيندان قورتارماغا چالشارلار. آنجاق دىكر مېين اۋز
دينجلىيىندن، مادى قازانچىندان كنجيب، گۈز يومارق باشقا انسانلارين چئشيدلى
جسمى - روحى خستەليكلىرىنه درمان ائتمەيه چالشميش دير. او بير يانندان جداملى
خستەلرين گۈرونن يارالارين، بير يانندان دا اوزده ساغلام آنجاق ايچرىده اورىك،
بئين خستەسى اولان خستەلرين خستەليين ساغالتماغا چالشميش دير. او جدام
خستەليين طبى داوالارلا، دويغو - دوشونجه سيزليك خستەليين ايسه شعر، يازى
دواسى ايله توختاتماغا چالشميش دير. او هئچ زمان وار - دولت اوچون، آد - سان
اوچون، قارشىلىق اوچون ايشلەمەميش دير. مېين، چكديى آغير امكلره گۈره، اۋزل
چيخارينا گۈره، ريادان دورو اولان اورەيىنه گۈره، اونلارى ايستمەسە ده، دالى سيجا
قاچماسا دا، اونلار گليب دىكر مېينى تاپديلار. بو دا بوتون چيخارلى، چاليشغان،
قايعىلى - دويغولو، آرى - دورو انسانلارين پايى دير.

دکتر مبین «قارتال» آدلی شعرینده اؤزون بئله اؤیموش دور:

«ائشه نیب کوللوک ده دنه گزمیرم

قوش کیمی سمادا اندیرم پرواز

قارتالام ذیروه لر منیم مسکنیم

قارتالا، قارغالار اولماز هم آواز

قایالار دؤشونده بو زلایان قارام

بولغام داغلاردان جوشوب داشارام

قوشولوب چایالارا دنیز اولارام

دالغالار یارادیب داغدان آشارام

داشلارین بزه یی اینجه بیر گولم

یار یاغیم قیادییر چیچه ییم بولوت

حسرت ده قوورولان خسته بولبولم

اوره ییم یارادییر، درمانیم اومود

شیمشه ییم شاخارام قارا گنجه ده

دلرم باغیرینی قارا گنجه نین

یولچویام گزرم ایتگین یوللاری

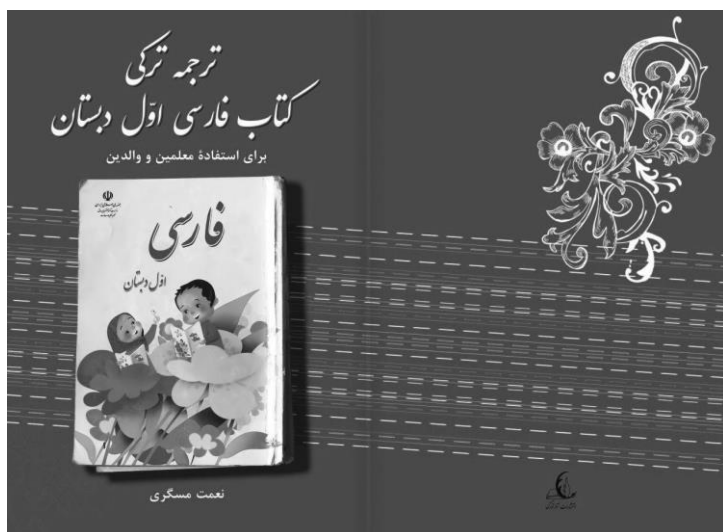
توتارام الینی یولدان کئچنین»

بعضیلرین یاشام فلسفه سی لذت اولموش دور. بئلنچی انسانلارین یاشاماقدان
آماجی اولدوقجا چوخ لذت آلماق اولموش دور. اونلار بو آماج چاتماق اوچون
اولدوقجا چوخ پارا قازانماغا چالیشمشلار. بو کیمیلر اوچون اخلاق آنلامین
ایتیرمیش دیر. باشقا سؤزله اخلاق نسبی، باشقا سؤزله ده ییشیلن بیر آنلاما
دؤنموش دور. هنج بیر ایش اونلارین گؤزونده پیس یا دا یاخشی ساییلمامیش دیر. بونا
گؤره ده اؤز آماجلارینا چاتماق اوچون بوتون انسانی- اخلاقی ده ییرلری پوزوب
آیاقلاماقدان چکینمه میشلر. دکتر مبین بو کیمیلری کوللوک ده ائشه له نن، آشغال یئین

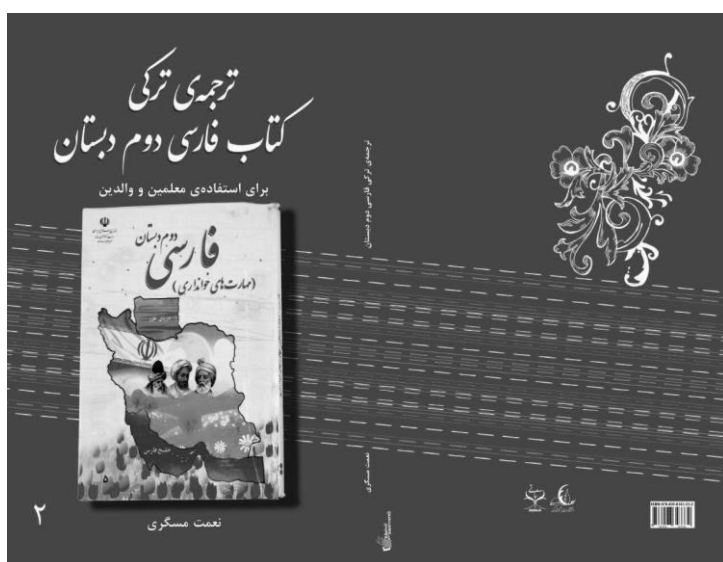
قارغايا بنزه تميش دير. او اۋزون ايسه اوجا داغلار اوجوندا، سرت قايلار اوستونده يوا قوروب، گۈيلرده اوچان، هنج زمان دا قارغا كيميلرله يولداش - هاماش اولمايىب، اۋز گوجو، چىخارى ايله قازانيب، آنلى آچىق، اوزو آغ ياشاميش بير قارتالا بنزه تميش دير باشقا سۈزله هنج زمان هنج بير اسگيه بويون ايمه يىب، هنج بير اسگيك ليه بولاشماميش دير. سۈزسوز دوغولوقلا ياشايان داها چوخ سيخيليب اينجىير. ائله بونا گۈره ده او خسته بير بولبول كيمي حسرت ده قوورولوب، اورهي دردله دولموش دور. آنجاق هنج زمان بو چتين ليكلرين قارشى سيندان گتري اوتورماميش دير. بلكه پولاد اراده ايله اونلارين قاباغيندا داينيب، دوزوب، سونوندا اونلارى سيندىرماغى باشارميش دير. او داشدان گۈيرن بير چيچك، داغدان قاينايان بير بولاق، سوسوز يئرلى سواران بولوت اولموش دور. او سارسيلمايىب، اومودون اوزمه يىب، شيمشك كيمي قارا گنجه نين، اونو سئون بايقوشلارين باغرين دليب، تك جانينا قارا گنجه نى ايشيقلانديرماغا چالشميش دير. دنيا سى قارالميش، اونودولوب آتيلميش، دردلى ايچينده بوغولموش جذاملى خسته لرین ساغليغى ايله اوغراشماق، هابئله قاغيغى سىز - دويغوسوز انسانلارين اورهي يوموشالديب، قانين قايناتماق، دوغرودان دا قارائلىق گنجه ده شيمشك كيمي چاخماق دير.

یازارین چاپ اولموش کتابلاری

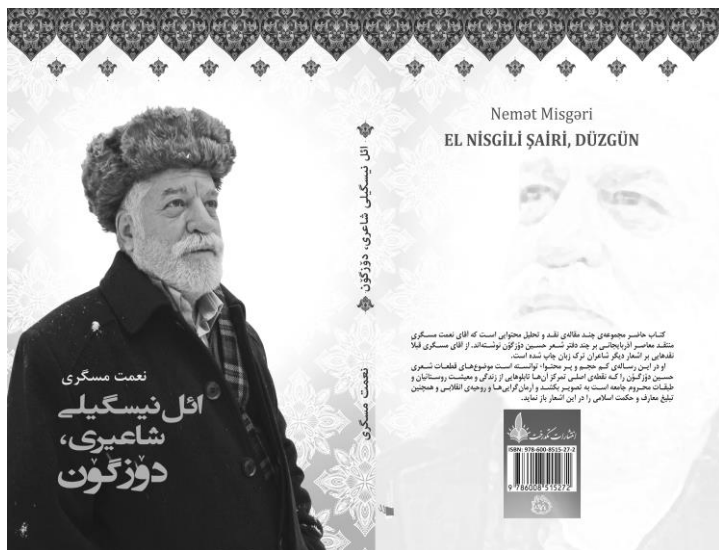

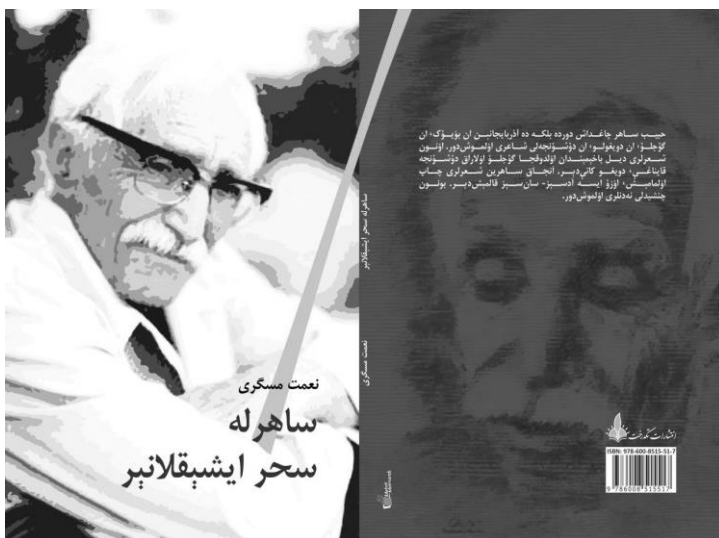
ترجمه‌ی ترکی کتاب فارسی اول دبستان

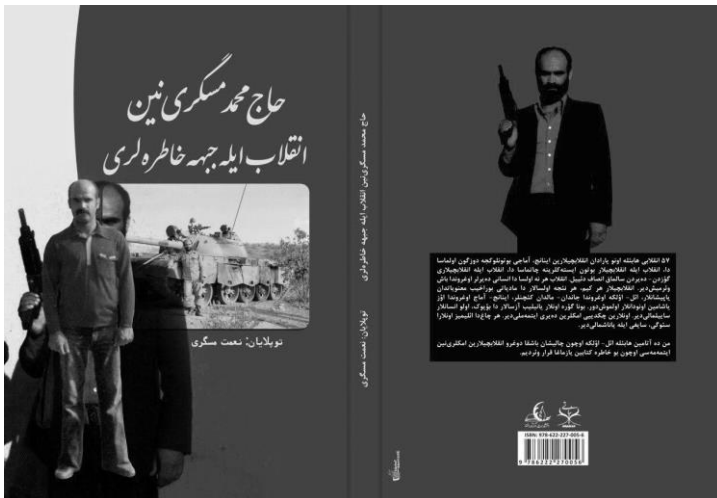
ترجمه‌ی ترکی کتاب فارسی دوم دبستان

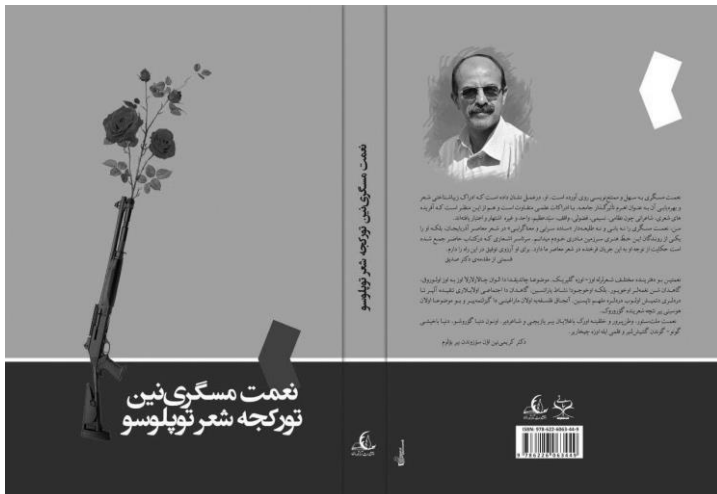
اٹل نیسگیلی شاعیری، دوزگون

ساهرله سحر ایشیقلا نیر

حاج محمد مسگری نین انقلاب ایله جبهه خاطرهلری

نعمت مسگری نین تور کجه شعر لر توپلوسو